

652
1961/2

საქართველოს
საგარეო ურთიერთობების
მინისტრის
სამსახური

3
1961

საგარეო ურთიერთობების
მინისტრის
სამსახური

საგარეო ურთიერთობების
მინისტრის
სამსახური

ლიტერატურა

ლიტერატურულ-მხატვრული და
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
შუქნალი

საქართველოს საგოთა მფარველის
კავშირის აზარის განყოფილების
ორგანო

შ ი ნ ა ა რ ს ი

საგოთა საქართველოს ორგანო წლისთავი

- რ. კომახიძე—წინსვლისა და აღორძინე-
ბის ორგანო წელი 3
- პ. რურუბ—გამარჯვებიდან გამარჯვები-
სკენ (ლექსი) 17
- ნ. მალაზონია—სიმღერად იქცა
(ლექსი) 18
- პ. ლორია—საგოთა, დედის ძუძუთი...
(მოთხრობა) 19
- ნ. გვარამიშვილი—შენ იცოცხლე, საქარ-
თველოვ! (ლექსი) 28
- მ. ვარშანიძე—შენი ბაში-აჩუკი ვარ
(ლექსი) 29
- ჟ. ჯაშელი—მალარა და მატარებლები
(მოთხრობა) 30
- შ. შუბლაძე—ჩემი მხარე (ლექსი) . . . 39
- ბ. ჩხიძე—ძველ ამბავს ეტყვი ახალ მზე-
ნებლებს (ლექსი) 40
- შ. თოდაძე—რღვევა (მოთხრობა) . . . 41
- რ. ჩაჩუა—ბოხოყვათელი ქალიშვილი
(ნარკვევი) 45
- დ. კობალაძე—სტიქიონთან მებრძოლი
(ნარკვევი) 49
- ი. ცეცხლაძე—ოცდაათი წელი სამშობლოს
სადარაჯოზე (ნარკვევი) 54
- ნ. ჭიჭიშვილი—მამაცი კართველი პარ-
ტიზანი 58
- პ. აბაშიძე—რა იყო და რა არის . . . 62
- ნ. ნოღაიძე—მშრომელი ქალის სახე
აჭარის ხალხურ პოეზიაში 64

3

1961

გაილი
ივნილი

აჭარის სახელმწიფო გამომცემლობა

3. ჯორბენაძე—ქართული ლიტერატურა

საზღვარგარეთ 66

შ. ძურიძე—სამშობლოს მგზნებარე

პატრიოტი 72

მ. შავაძე—მთები მზის მოლოდინში . . 82

კ. დოლიძე—საბჭოთა პრესის ისტორიიდან

აქარაში 85

3. ცაშიტარიძე—ეროვნულ-განმათავისუფ-

ლებელი მოძრაობის მნიშვნელობა

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარე-

ბისათვის ბრძოლაში 90

ფ. კობალაძე, გ. გაბისონია—„მეგობრობი-

სა და ძმობის წარმომადგენლად“ . 92

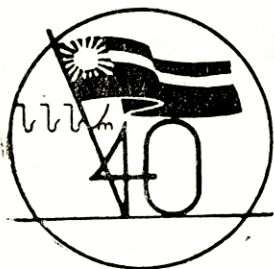


რედაქტორი შოთა ძურიძე

სარედაქციო კოლეგია:

ხ. ახვლედიანი, ნ. გვარიშვილი, პ. ლორია, მ. ვარშანიძე (პემგ. მდივანი),

ალ. ჩავლეიშვილი, ფრ. ხალვაში.



ჩვევს კომუნიზმს,

აჭარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს
პრეზიდიუმის თავმჯდომარე

წინსვლისა და ალოკინების ოკეანის წელი

აჭარის მშრომელები მთელ ქართველ ხალხთან ერთად დიდი სიხარულით აღნიშნავენ თავიანთი ისტორიის ყველაზე მნიშვნელოვან თარიღს — საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისა და საქართველოს კომპარტიის შექმნის ორმოცი წლისთავს.

ორმოცი წლის წინათ, 1921 წლის 25 თებერვალს საქართველოს მშრომელ-ებმა კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობით, მოძმე ხალხების, უპირველეს ყოვლისა დიდი რუსი ხალხის დახმარებით დაამხეს ბურჟუაზიისა და მემამულე-თა ბატონობა, განდევნეს საქართველოს მიწა-წყლიდან ქართველი ხალხის უსა-ზიზღრესი მტრები — მენშევიკები, მოსაგეს მათი ძალაუფლება და დაამყარეს საბ-ჭოთა ხელისუფლება.

ძლევაშოსილი სოციალისტური რევოლუცია სწრაფად გავრცელდა მთელ საქართველოში. 18 მარტს მენშევიკური მთავრობა გაძევებულ იქნა მისი უკანას-კნელი თავშესაფარიდან — ბათუმიდან და აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლება გა-მოცხადდა.

მადლიერი ქართველი ხალხი თავის ამ დიდ ეროვნულ დღესასწაულს ზეი-მობს საბჭოთა სახელმწიფოს საშინაო და საგარეო პოლიტიკის უდიდეს წარმა-ტებათა ვითარებაში.

ჩვენი ადამიანები კანონიერად ამაყობენ იმით, რომ მსოფლიოში პირველი მფრინავი-კოსმონავტი გახდა საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის მოქალაქე, ჩვენი სამშობლოს მგზნებარე პატრიოტი იური ალექსის-ძე გაგარინი. ახლა კომუნიზმის მტრებიც კი აღიარებენ, რომ საბჭოთა ადამიანების შემოქმე-დებითა და ნათელმა გონებამ სინამდვილედ აქცია საუკუნეობრივი ოცნება ადამიანის გაფრენის შესახებ კოსმოსში.

კომუნიზმის გაშლილი მშენებლობის დიადი წარმატებები, სახალხო მეურ-ნეობის, კულტურის აყვავება, მეცნიერებისა და ტექნიკის უმაღალითო პროგრე-სი განამტკიცებენ საბჭოთა ქვეყნისა და მთელი სოციალისტური ბანაკის ძლიე-რებას, ზრდიან მშვიდობისა და კომუნიზმის ძალებს, აძლიერებენ სოციალისტუ-რი სისტემის გავლენას საერთაშორისო განვითარების მთელ მსვლელობაზე.

სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვების დღიდან ქართველი ხალხის ცხოვრებაში დასაბამი მიეცა სრულიად ახალ ხანას, გადაიშალა მისი ისტორიის ყველაზე ბრწყინვალე ფურცელი, დაიწყო ნამდვილი ეროვნული აღორძინებისა და აყვავების პერიოდი.

განვიღოთ ათეულ წელიწადში აჭარის მშრომელებმა საქართველოს მშრომელებთან მჭიდრო ერთიანობით, ჩვენი ქვეყნის ყველა ხალხის ძმური დახმარებით განახორციელეს დიადი სოციალურ-ეკონომიური გარდაქმნები, რის შედეგადაც მეფის იმპერიის ჩამორჩენილი აგრარული განაპირა მხარიდან აჭარა გადაიქცა აყვავებულ საბჭოთა რესპუბლიკად, რომელსაც აქვს მაღალგანვითარებული მრეწველობა, მსხვილი მრავალდარგოვანი სოფლის მეურნეობა და თანამედროვე მოწინავე სოციალისტური კულტურა.

აჭარის, საქართველოს ამ შესანიშნავი მხარის, გრანდიოზული მიღწევების დასახასიათებლად ინტერესმოკლებული არ იქნება მოკლედ მაინც თვალი გადავავლოთ მის ისტორიას.

* * *

როგორც ცნობილია, საქართველომ, ამ პატარა, მაგრამ ლამაზმა, მრავალფეროვანმა და უძველესი კულტურის ქვეყანამ ისტორიულად მრავალი ტანჯვა გამოიარა.

თავისი მომხიბლავი სილამაზითა და სიმდიდრით საქართველო უძველესი დროიდან იპყრობდა მახლობელი და შორეული მეზობლების ყურადღებას. საუკუნეთა მანძილზე ქართველ ხალხს მრავალჯერ ჩამოსწოლია ფიზიკური მოსპობის საფრთხე, უთვალავი დარბევა-აოხრება განუცდია, მაგრამ თავისი ეროვნული თვითშეგნება არ დაუკარგავს, თავისუფლების ამაყი დროშა არასოდეს არ დაუხრია და ყოველთვის მამაცურად ხვდებოდა კბილებამდე შეიარაღებულ მრავალრიცხოვანი მტრის ურდოებს, სასტიკ დარტყმებს აყენებდა მათ და ინარჩუნებდა თავის მდიდარ კულტურას, თავგამოდებით იცავდა ეროვნულ დამოუკიდებლობასა და სახელმწიფოებრიობას. ამ ბრძოლებს განსაკუთრებით სამკვდრო-სასიცოცხლო ხასიათი ჰქონდა სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოში, მათ შორის აჭარაში.

საქართველოს სამხრეთ-დასავლეთი ძველი ქართული ეროვნული კულტურის აკვანს წარმოადგენდა. ამის ნათელი დადასტურებაა მატერიალური კულტურის ძეგლები, რომლებიც მრავლადაა დაცული აჭარაშიც. ბევრ განსაცდელს გაუძღვს და ჩვენს დრომდე მოაღწიეს ხიხანის, სხალთის, ხინოს, ციხისძირის, გონიოს ტაძრებმა და ციხე-სიმაგრეებმა, მაჭახლის, მახუნეთის, დანდალოს, ხულოს ქვეთკირის თალიანმა ხიდებმა და მიწაში ჩამარხულმა ღვინის ქვევრებმა, საწურებმა, ჭურჭელმა და სამკაულებმა. ამ ძეგლების ორიგინალობა და ნაკეთობათა იშვიათი სილამაზე დღესაც კი გვაცვიფრებს და მკაფიოდ მეტყველებს იმდროინდელი ქართული ხელოვნების მაღალ გემოვნებასა და ოსტატობაზე.

ხიხანის ციხე-სიმაგრე, რომლის აშენება XII-XIII საუკუნეებს მიეკუთვნება, წარმოადგენდა არა მარტო კარგად მოფიქრებული სტრატეგიული მნიშვნელობის თავდაცვითს ზღუდეს, არამედ კულტურის დიდ ცენტრსაც. აქ ასწავლიდნენ ბუნებისმეტყველებას, ასტრონომიას, მათემატიკას, ფილოსოფიას, აგრეთვე ხელოვნებათმცოდნეობას. განსაკუთრებით მაღალ დონეზე იდგა საგუნდო სიმღერებისა და ქორეოგრაფიული კულტურა. ხიხანის, იგივე ტბეთის მუსიკალური კულტურის ოსტატები ხმარობდნენ ნოტებსაც. ამ ტაძრის ცნობილი მოღვაწის აბუსერიძე-ტბელის 1233 წელს დაწერილი საბუნებისმეტყველო-ასტრონომიული მეცნიერული ნაშრომი დაცულია საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში. სწორედ

ამ პერიოდში ქმნიდნენ თავიანთ უკვდავ ნაწარმოებებს ძველი ქართული კულტურის ისეთი უბადლო მოღვაწეები, როგორიც იყვნენ შოთა რუსთველი, მოსე ხონელი, ჩახრუხაძე, სარგის თმოგველი, იოანე პეტრიწი, არსენ იყალთოელი, იოანე შავთელი, გიორგი მერჩულე, გიორგი მთაწმინდელი, სტეფანე მტბევარი და ბევრი სხვა.

სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს საშინაო და საგარეო ვითარება მკვეთრად შეიცვალა. როდესაც XIV-XV საუკუნეების მიჯნაზე დაეცა იმ დროისათვის დიდად განვითარებული და მაღალი კულტურის მქონე სახელმწიფო — აღმოსავლეთი ბიზანტია და მცირე აზიის მიწა-წყალზე შეიქმნა შუა აზიიდან შემოჭრილი მოძალადე თურქთა ტომების სახელმწიფო. თურქმა დამპყრობლებმა არ დააყოვნეს და იმთავითვე დაიწყეს საქართველოზე ლაშქრობა, შრომისმოყვარე ქართველი ხალხის აწიოკება, მისი მიწა-წყლისა და კულტურის აოხრება-გაჩანაგება.

სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს დიდი ნაწილის დაპყრობის შემდეგ, XVI საუკუნიდან მოკიდებული, თურქმა კოლონიზატორებმა სისხლის მღვრელი ბრძოლების შედეგად ხელთ იგდეს აჭარაც და იგი მთლიანად მოწყვიტეს საქართველოს.

უცხოელმა მოძალადეებმა ასიმილაციური მიზნით გააუქმეს აჭარაში ქართული მმართველობა, აკრძალეს მშობლიური ენა, შელახეს ხალხის ზნე-ჩვეულებანი და სარწმუნოება, ძალით დანერგეს ისლამი, წაბილწეს და ნაცართუტად აქციეს ქართული მატერიალური და სულიერი კულტურის ძეგლები.

მხოლოდ ხალხურმა სიტყვიერებამ შემოგვინახა ცნობა იმის შესახებ, რომ ძველ დროს ქედაში ყოფილა შესანიშნავი წიგნთსაცავი. სულთნის ჯალათებს წიგნების ტყავის ყდებისაგან ქალამნები შეუქერავთ, ხოლო წიგნები მთლიანად დაუწვავთ.

უცხოელთა ბატონობამ ძირი გამოუთხარა სახალხო მეურნეობას. მოისპო მევენახეობა-მელვინეობა, მეაბრეშუმეობა, მეხილეობა, მეფუტკრეობა, დაქვეითდა მეცხოველეობა, მთლიანად მოიშალა და დაეცა ხელოსნობა და ვაჭრობა. მრავალი სახის გადასახადთან და ჩაგვრასთან ერთად დამპყრობლებმა დანერგეს გოგო-ბიჭების ხარკად შეგროვება ყოველ წელს და მათი მონებად გარეკვა უცხო მხარეში.

სოციალურ-ეროვნული ჩაგვრის მძიმე უღელქვეშ მოქცეული აჭარლები არაერთხელ აჯანყდნენ თურქი კოლონიზატორებისა და რენეგატი ქართველი მემამულეების, შემდგომში სულთნის მთავრობის მიერ ფაშებად, ბეგებად და ალებად გამოცხადებულთა ბატონობის წინააღმდეგ. ერთ-ერთი ასეთი შეიარაღებული აჯანყება მოხდა, მაგალითად, 1744 წელს, როდესაც ამბოხებულმა ხალხმა დიდი ზიანი მიაყენა ოკუპანტებს, შეიპყრო და საჯაროდ სიკვდილით დასაჯა აჭარის იმდროინდელი მმართველი, სულთნის თურქეთის მსახური უსუფ-ფაშა ჯაყელი.

მძიმე ისტორიულმა ზეგდრმა ვერ დააჩოქა აჭარლები. მიუხედავად ბარბაროსული დევნისა და აწიოკებისა, თურქმა დამპყრობლებმა მათ გულიდან ვერ ამოგლიჯეს საქართველოს სიყვარული, ვერ წაართვეს ტკბილი ქართული ენა. აჭარის მშრომელებმა ეროვნობასა და ენასთან ერთად შეინარჩუნეს კულტურისა და ყოფის ტრადიციული ფორმები.

ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლის მსვლელობაში ხალხმა თავის წიაღიდან წარმოშვა ბევრი სახელოვანი ეროვნული გმირი, რომლებიც სიცოცხლის დაუზოგავად იბრძოდნენ უცხოელთა ბატონობისაგან აჭარის განთავი-

სუფლებისათვის. მაგრამ უთანასწორო ბრძოლა დამარცხებით მთავრდებოდა. ხანგრძლივი და დამაუძლურებელი ომებით გაწამებული ქართველი ხალხი ჯერ კიდევ შორეულ წარსულში ცდილობდა გამოენახა ისეთი მოკავშირე, რომელიც დაეხმარებოდა მას უცხოელ დამპყრობთა წინააღმდეგ ბრძოლაში. ასეთ მოკავშირედ ქართველმა ხალხმა ცნო თავისი ერთმორწმუნე, ძლიერი და მაღალკულტურული მეზობელი — რუსეთი.

1801 წლის თებერვალში აღმოსავლეთი საქართველო შეუერთდა რუსეთს. მის კვალდაკვალ რუსეთის ნებაყოფლობით შეუერთდნენ საქართველოს სხვა ნაწილებიც — სამეგრელო, იმერეთი, გურია, აფხაზეთი, სვანეთი. ამ დიდმნიშვნელოვანმა ისტორიულმა მოვლენამ მოამზადა აჭარის განთავისუფლების პირობები. 1877-1878 წლების ომში მეფის რუსეთის საგარეო პოლიტიკა დაემთხვა ქართველი ხალხის, ამიერკავკასიის ყველა ხალხის ეროვნულ-განმათავისუფლებელ ინტერესებს. ამიტომ იყო, რომ ამ ომში რუსი ხალხის შვილებთან ერთად თავდადებით იბრძოდნენ საქართველოსა და ამიერკავკასიის მოძმე ერთა შვილებიც.

1878 წლის 25 აგვისტოს, ღდისით, რუსეთის ჯარებმა საზეიმო ვითარებაში დაიკავეს ბათუმი და მთელი აჭარა. განხორციელდა აჭარლების დიდი ხნის ოცნება — ისინი კვლავ დაბრუნდნენ ქართულ ეროვნულ ოჯახში.

რუსეთთან საქართველოს შეერთებას, მიუხედავად ცარიზმის კოლონიური პოლიტიკისა, ქართველი ერის ცხოვრებაში ჭეშმარიტად უდიდესი პროგრესული მნიშვნელობა ჰქონდა. ჩვენს ხალხს შესაძლებლობა მიეცა თავი ეხსნა უცხოელ დამპყრობთა აოხრება-დარბევისაგან, იგი გადაურჩა ფიზიკური მოსპობის რეალურ საფრთხეს და შეინარჩუნა თავისი ეროვნული სახე და დამოუკიდებლობა.

* * *

რუსეთთან შეერთებამ საქართველო კაპიტალიზმის სწრაფი განვითარების გზაზე დააყენა, ხელი შეუწყო მის სამეურნეო-კულტურულ განვითარებას, დიდ რუს ხალხთან და რუსეთის იმპერიის სხვა მოძმე ხალხებთან ქართველი ხალხის დაახლოებას. გასული საუკუნის 80-იანი წლებიდან მოკიდებული მნიშვნელოვანი გარდატეხა მოხდა აჭარის ეკონომიურ და კულტურულ ცხოვრებაშიც. ბათუმში აიგო რამდენიმე ფაბრიკა-ქარხანა, აშენდა ახალი, თანამედროვე ტიპის კაპიტალური სახლები, გაყვანილ იქნა ქუჩები და გზები. გაიხსნა სკოლები და საავადმყოფოები.

1883 წლის მაისში ამუშავდა რკინიგზა, რომლითაც ბათუმი დაუკავშირდა ამიერკავკასიისა და მთელი რუსეთის სამრეწველო ცენტრებს. ფართო გასაქანი პოვა ვაჭრობამ.

რუსეთთან შეერთების პირველი ოცი წლის მანძილზე ბათუმის ნავსადგურიდან მარტო ნავთის პროდუქტების ყოველწლიური ექსპორტი 3,3 მილიონი მანეთიდან 78,3 მილიონ მანეთამდე გადიდა. მრეწველობისა და ვაჭრობის განვითარებასთან ერთად გაიზარდა მოსახლეობაც. 1903 წლისათვის მცხოვრებთა რაოდენობამ ბათუმში 3 ათასიდან 35 ათას კაცს მიაღწია. ამასთან ერთად საქართველოში ჩამოყალიბდა თანამედროვე სამრეწველო პროლეტარიატი, რომელიც სათავეში ჩაუდგა მშრომელთა სოციალურ და ეროვნულ განმათავისუფლებელ მოძრაობას.

უსასტიკესი ექსპლოატაცია, მძიმე მატერიალური პირობები, პოლიტიკური უუფლებობა, ეროვნული ჩაგვრა საქართველოს მშრომელებს ამზიდრებდა კაპიტალიზმისა და მეფის მთავრობის წინააღმდეგ.

საქართველოსა და ამიერკავკასიის მუშათა კლასი მთელი რუსეთის მუშათა მოძრაობის განუყოფელ და მეზობლად რაზმად გადაიქცა.

ვ. ი. ლენინს არაერთხელ აღუნიშნავს ამიერკავკასიის პროლეტარიატის, რევოლუციონერ მარქსისტთა მეტად თვალსაჩინო როლი და დამსახურება კომუნისტური პარტიის შექმნის, სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვებისათვის ბრძოლაში.

რსდმპ ბათუმის კომიტეტის ხელმძღვანელობით 1901-1905 წლებში ბათუმის პროლეტარიატმა მოაწყო გრანდიოზული პოლიტიკური გამოსვლები და ბრწყინვალე ფურცლები ჩაწერა ჩვენი ქვეყნის მუშათა რევოლუციური მოძრაობის ისტორიაში.

პირველი მსოფლიო ომის წლებში საქართველოს ბოლშევიკები სათავეში ედგნენ საგაფიცვო მოძრაობას, გლეხთა გამოსვლებს, ყველა ღონისძიებით განამტკიცებდნენ ამიერკავკასიის ხალხთა მეგობრობას, იბრძოდნენ კომუნისტური პარტიის საპროგრამო ლოზუნგისათვის, რათა მსოფლიო იმპერიალისტური ომი გადაექციათ სამოქალაქო ომად, აჩაღებდნენ ფართო ორგანიზატორულ მუშაობას სოციალისტური რევოლუციის ლენინური იდეების განხორციელებისათვის.

დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვების შემდეგ ამიერკავკასიის კონტრრევოლუციურმა პარტიებმა — მენშევიკებმა, დაშნაკებმა და მუსავატელებმა, რომლებმაც ბლოკი შეკრეს ინგლისელ, ამერიკელ და სხვა იმპერიალისტებთან, ამიერკავკასია მოსწყვიტეს საბჭოთა რუსეთს და აქ დაამყარეს ბურჟუაზიის დიქტატურა.

ქართველი ხალხის ცხოვრებაში დაიწყო შავბნელი ხანა. მენშევიკების ხელშეწყობით, მენშევიკებისა, რომლებმაც უღალატეს ქართველი ხალხის ეროვნულ ინტერესებს, ჯერ გერმანია-თურქეთის, შემდეგ კი ინგლის-ამერიკის იმპერიალისტებმა მოახდინეს საქართველოს ოკუპაცია. ოკუპანტები ბილწავდნენ ქართულ ეროვნულ კულტურას, იტაცებდნენ საქართველოს სიმდიდრეს, სისხლის მორევში ახშობდნენ მუშათა კლასისა და გლეხობის რევოლუციურ გამოსვლებს. მიუხედავად ამისა, მენშევიკები უსარცხვილოდ გაჰკიოდნენ საქართველოს „დამოუკიდებლობაზე“. ამხილებდა რა მენშევიკების გამყიდველობასა და მათი პროპაგანდის სიყალბეს, ვ. ი. ლენინი 1918 წლის 29 ივლისს წარმოთქმულ სიტყვაში ამბობდა: „...საქართველოს ეს დამოუკიდებლობა ყოველად აშკარა მოტყუებად იქცა, — სინამდვილეში ეს არის საქართველოს ოკუპაცია და სრული დაპყრობა გერმანელი იმპერიალისტების მიერ, გერმანული ხიშტების კავშირი მენშევიკურ მთავრობასთან ბოლშევიკი მუშებისა და გლეხების წინააღმდეგ...“ (თხზ., ტომი 28, გვ. 7-8).

1918 წლის აპრილის შუა რიცხვებში თურქეთმა მოახდინა აჭარის ოკუპაცია. აჭარის ცხოვრებაში კვლავ დადგა მძიმე პერიოდი. თუმცა მენშევიკები ბევრს გაიძახოდნენ, რომ დაიცავდნენ აჭარას უცხოელი ოკუპანტებისაგან, მაგრამ სინამდვილეში ანტიხალხურ მენშევიკურ მთავრობას ამის არც სურვილი და არც შესაძლებლობა არ ჰქონდა. სამაგიეროდ ჟორდანია-რამიშვილის ხროვა, იმპერიალისტური სახელმწიფოების დაქირავებულ აგენტურასთან ერთად, დღითიდღე აძლიერებდა რეპრესიებს რევოლუციური მუშებისა და გლეხების წინააღმდეგ. აპატიმრებდნენ და უღმობლად სჯიდნენ რევოლუციონერებს, არბევდნენ ბოლშევიკურ ორგანიზაციებს, რომლებიც სათავეში ედგნენ ხალხის მასებს და რაზმავდნენ მათ შინაგანი და გარეშე მტრების კონტრრევოლუციუ-

რი ბლოკის წინააღმდეგ ბრძოლისათვის, საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვებისათვის.

უცხოელი ოკუპანტებისა და მენშევიკების ბატონობის მძიმე წლებში აჭარის ისედაც სუსტად განვითარებული სამეურნეო ცხოვრება კატასტროფულად დაეცა. მრეწველობა და ვაჭრობა ჩაკედა, დამშეული მოსახლეობის ბედზე არავინ ზრუნავდა. მასობრივად გავრცელდა მძიმე ინფექციური დაავადებანი. დაიხურა სკოლები და კულტურის დაწესებულებები, რომლებიც მეკობრულად გაძარცვეს და ყაზარმებად აქციეს. მარტო ბათუმის ვაჟთა გიმნაზიას 849,3 ათასი მანეთი ზარალი მიაყენეს.

თვით მენშევიკური პარტიის ლიდერებიც კი იძულებული იყვნენ საქვეყნოდ ელიარებინათ აჭარის მეტად მძიმე ეკონომიური მდგომარეობა, კულტურის დაქვეითება, მოსახლეობაში მენშევიკური მთავრობისა და მისი მოხელეებისადმი სიძულვილის ზრდა. საქართველოს დამფუძნებელი კრების წევრი პ. გელეიშვილი 1920 წელს თავის მოხსენებითს ბარათში მთავრობის სახელზე, ახასიათებდა რა ბათუმისა და მისი ოლქის პოლიტიკურ და ეკონომიურ მდგომარეობას, წერდა, რომ მენშევიკების ბატონობის წლებში აჭარაში „არცერთი ახალი მომხრე და მოყვარე არ შეგვიძენია და რაც გვყავდა სულ ერთიანად მოგვიმღურებია და მტერთა და მოწინააღმდეგეთა ბანაკში გადაგვირეკია“.

მენშევიკების თარეში, მათი ანტიხალხური პოლიტიკა იწვევდა მოსახლეობის პოლიტიკურ უკმაყოფილებას და საკვირველიც არ იყო, რომ მოსახლეობა და მენშევიკური მთავრობის ადმინისტრაცია ერთიმეორის მოწინააღმდეგე ბანაკად გაითიშა. მოხსენებითი ბარათის ავტორი ვერც იმ ფაქტს მალავს, რომ აჭარაში მენშევიკების „ორიენტაციის კაცს ათსაც ვერ შევხვდებით“ და რომ აჭარლებს „ჩვენ ვძულვართ და ვეზიზღებით და სრულიად საკმარისია რაიმე უსიამოვნება მოგვიხდეს და ქართველი მაჰმადიანები როგორც ერთი კაცი გამოვიდნენ ჩვენს წინააღმდეგ“ (ც. ს. ა, საქმე № 144, ფ. 1-10).

თბილისში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ აჭარაში გაძლიერდა მზადება მენშევიკური ხელისუფლების დამხობისა და საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვებისათვის. ყველა მასობრივ საზოგადოებრივ ორგანიზაციაში მენშევიკები მთლიანად გაკოტრდნენ. მასების დიდი უმრავლესობა და ჯარისკაცები ბოლშევიკების მხარეზე აღმოჩნდნენ.

1921 წლის 17 მარტს, ღამით, ბათუმში შეიქმნა რევოლუციური კომიტეტი, რომელმაც შეიარაღებულ მასებზე დაყრდნობით და გმირული წითელი არმიის დახმარებით 18 მარტს აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლება გამოაცხადა. ამ დღიდან დასაბამი მიეცა განახლებულ აჭარას, დაიწყო მისი ნამდვილი აღორძინებისა და აყვავების პერიოდი.

* * *

საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვებამ საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ყველა მშრომელს, მათ შორის აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების, სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ყველა მშრომელს გადაუშალა განვითარების უმდიდრესი პერსპექტივები და განუსაზღვრელი შესაძლებლობანი.

ქართველი ხალხი, კომუნისტურ მშენებლობაში მოპოვებული გრანდიოზული ისტორიული გამარჯვებებით აღფრთოვანებული, კანონიერი სიამაყის გრძნობით აჯამებს ორმოცი წლის გმირული ბრძოლისა და შრომის შედეგებს და თავისი დიდი ეროვნული დღესასწაულის— საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვების ორმოცი წლისთავს შეხვდა მტკიცე გადაწყვეტი-

ლებით — სსრ კავშირის ხალხთა ერთიან ძმურ ოჯახში გაერთიანებულმა განუხრელად იაროს წინ, — კომუნიზმის გამარჯვების დიადი გზით.

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების პირველივე დღეებიდან აჭარაში, ისევე როგორც მთელ საქართველოში, საბჭოთა ხელისუფლებას ჯერ რევოლუციური კომიტეტები წარმოადგენდნენ, ხოლო შემდეგ, 1922 წლის იანვარში, არჩეულ იქნა მუშათა, გლეხთა და ჯარისკაცთა დეპუტატების საბჭოები, სახალხო ხელისუფლება, რომლებმაც ცენტრში და ადგილებზე შექმნეს მმართველობის ორგანოები. საბჭოები და მისი მმართველობის ორგანოები სათავეში ჩაუდგნენ მძიმე სოციალური და ეროვნული ჩაგვრისაგან განთავისუფლებულ მშრომელ მასებს და აქტიურად ჩააბეს ისინი სახელმწიფოს მართვა-გამგეობაში. საბჭოები ქალაქისა და სოფლის მშრომელების მასობრივი ორგანიზაციები გახდნენ. ისინი იქცნენ მუშათა კლასის დიქტატურის სახელმწიფო ორგანოდ, რომელთა მეშვეობითაც ხორციელდება სოციალიზმისა და კომუნიზმის მშენებლობის გრანდიოზული ღონისძიებანი.

საბჭოთა ხელისუფლების პირველ წლებში ახალი სახელმწიფოებრივი ორგანოები ბევრი სიძნელისა და დაბრკოლების წინაშე აღმოჩნდნენ. ჯერ კიდევ არ იყო შემუშავებული ორგანიზაციული მუშაობის ცოტად თუ ბევრად სრულყოფილი ფორმები და მეთოდები, დაქვეითებული და განადგურებული სახალხო მეურნეობა ვერ აკმაყოფილებდა მოსახლეობის მოთხოვნებს. ამით სარგებლობდნენ დამარცხებული, მაგრამ იმ დროისათვის ბოლომდე გაუნადგურებელი ექსპლოატატორული კლასები და ყველა ღონისძიებით ცდილობდნენ შექმნილი სიძნელეები გადაებრალებინათ საბჭოთა ხელისუფლებისათვის, საბოტაჟით, დივერსიით, აშკარა თუ ფარული მტრული საქმიანობით ძირი გამოეთხარათ მუშათა და გლეხთა ხელისუფლებისათვის, აღედგინათ ბურჟუაზიის, მემამულეებისა და ალა-ბეგების დიქტატურა. მაგრამ მტრული ძალების წინააღმდეგობა გატეხილ იქნა. საბჭოთა ხელისუფლება დღითიდღე მტკიცდებოდა. დიდი ლენინი ჯერ კიდევ 1917 წლის დეკემბერში ამბობდა: „საბჭოები არასოდეს არ დაიღუპებიან; 25 ოქტომბრის რევოლუციამ დაგვიმტკიცა ეს. საბჭოები არასოდეს არ დაიღუპებიან, იმიტომ რომ ისინი შეიქმნენ ჯერ კიდევ 1905 წლის პირველი რევოლუციის დროს, შეიქმნენ თებერვლის რევოლუციის შემდეგაც, და ეს მოხდა არა ვისიმე პირადი წამოწყებით, არამედ ძირიდან, ხალხის მასების ნებით“ (თხზ., ტომი 26, გვ. 416-417).

საბჭოთა ხელისუფლების განმტკიცებისათვის ბრძოლაში თვალსაჩინო როლი შეასრულეს აჭარის გლეხთა ყრილობამ და ფუხარა კომიტეტებმა, რომლებიც მოეწყო 1921 წლის ნოემბერში. გლეხთა ყრილობამ მიიღო მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებები მიწის, სახალხო განათლების, ჯანმრთელობის დაცვის, მოსახლეობის სურსათ-სანოვაგით მომარაგებისა და სხვათა შესახებ. ყრილობის დელეგატებმა ერთსულოვნად აღიარეს მიწათსარგებლობის ფეოდალურ-პატრიარქალური ფორმების გაუქმების აუცილებლობა, მოითხოვეს მიწაზე კერძო საკუთრების გაუქმება და მშრომელი გლეხობის სარგებლობაში მისი უსასყიდლოდ გადაცემა. გლეხთა ყრილობის გადაწყვეტილებები დაეხმარა საბჭოთა ხელისუფლების ორგანოებს აგრარული საკითხის პრაქტიკულად გადაწყვეტასა და უაღრესად პრიმიტიული და ჩამორჩენილი სოფლის მეურნეობის სოციალისტურ ყაიდაზე გარდაქმნაში.

საქართველოს რევოლუციური კომიტეტის 1921 წლის 16 ივლისის № 54 დეკრეტით შეიქმნა აჭარის ავტონომიური საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა, რასაც უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა აჭარის პოლიტიკურ, ეკონო-

მიუღრ და კულტურულ ცხოვრებაში. ეს იყო კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა მთავრობის ბრძნული ლენინური ნაბიჯი, მიმართული იქითკენ, რომ აჭარის მშრომელებს მოკლე დროში მოეშუშებინათ მძიმე ისტორიული წარსულით მიყენებული ჭრილობები. როგორც ცნობილია, აჭარლები ცალკე ეროვნებას არ წარმოადგენენ. ისინი, ისევე როგორც გურულები, მეგრელები, იმერლები, კახელები და საქართველოს სხვა კუთხის მშრომელები, ეროვნებით ქართველები არიან. მაგრამ აჭარა სამი საუკუნის განმავლობაში მოწყვეტილი იყო დედა-სამშობლოს, რამაც საქართველოს ამ კუთხის მეურნეობას, მოსახლეობის ყოფაცხოვრებასა და კულტურას მძიმე დაღი დასხვა. ასეთ ვითარებაში აჭარის ავტონომია აღმოჩნდა სახელმწიფო მართვის სიცოცხლისუნარიანი ფორმა. ავტონომიამ დააჩქარა საწარმოო ძალების განვითარება, ხელი შეუწყო ძველი, პატრიარქალური ადამ-წესების დაძლევის, მოსახლეობის ეროვნულ გათვითცნობიერებას, მათი სულიერი კულტურის გამოცოცხლებას, აღორძინებასა და აყვავებას.

* * *

საბჭოთა ხელისუფლების პირველსავე წლებში გაჩაღდა ფართო მასშტაბის ორგანიზატორული მუშაობა გაჩანაგებული სახალხო მეურნეობის აღდგენისათვის.

საბჭოთა რუსეთმა საქართველოს მისცა რვა მილიონზე მეტი მანეთი ოქროთი, რითაც მას საშუალება მიეცა სწრაფად დაეწყო მრეწველობის, მათ შორის მძიმე მრეწველობის განვითარება, სოციალისტური ინდუსტრიალიზაცია.

აჭარაში ზედიზედ შეიქმნა და დიდად განვითარდა ნავთობგადამამუშავებელი, მანქანათმშენებლო, გემთსამშენებლო, საშენ მასალათა და რკინა-ბეტონის კონსტრუქციების, ქიმიური, ტყავ-ფეხსაცმლის, სამკერვალო, ჩაის, საკონდიტრო, საკონსერვო, ზეთსახდელი, თამბაქოს, ციტრუსგადამამუშავებელი, ხორცის, რძის, თევზის, ლუდ-ლიმონათის მრეწველობა. ამჟამად მწყობრშია ორმოცდახუთი მარტო მსხვილი ფაბრიკა და ქარხანა. აჭარის სამრეწველო საწარმოების პროდუქცია დღეს უხვად იგზავნება არა მარტო საბჭოთა კავშირის მოძმე რესპუბლიკებში, არამედ მათ ფარგლებს გარეთაც. 1960 წელს აჭარის მრეწველობამ 70,7-ჯერ მეტი პროდუქცია გამოუშვა, ვიდრე 1928 წელს, და 175-ჯერ მეტი, ვიდრე 1923 წელს.

სახალხო მეურნეობის, პირველ რიგში მრეწველობის განვითარება, აგრეთვე მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო მომსახურების დონის ამაღლება შეუძლებელი იყო ელექტროფიკაციის გარეშე. მართალია, აჭარა ჰიდროენერგეტიკული რესურსების მხრივ საქართველოს ერთ-ერთი მდიდარი მხარეა. მაგრამ რევოლუციამდე ამ რესურსების, ისევე როგორც სხვა ბუნებრივ სიმდიდრეთა გამოყენებასა და განვითარებას არავითარი ყურადღება არ ექცეოდა. საკმარისია ითქვას, რომ 1921 წლამდე აჭარაში არ იყო არც ერთი ჰიდროელექტროსადგური, ამჟამად კი მუშაობს ოცდათორმეტი სახელმწიფო და საკოლმეურნეო ჰიდროელექტროსადგური. მარტო აწყისის სიმძლავრე ორჯერ აღემატება ყველა იმ ელექტროსადგურის სიმძლავრეს, რომლებიც მოქმედებდნენ მთელ საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე.

პარტიის XXI ყრილობამ დაგვისახა ელექტროტექნიკური მრეწველობის სწრაფი განვითარების ფართო პროგრამა. ამის შესაბამისად ბათუმში 1959 წელს შეიქმნა სამი ახალი ელექტროტექნიკური ქარხანა, რომლებიც უშვებენ სარეცხ მანქანებს, ელექტროკარებს, ლაბორატორიულ ავტოტრანსფორმატორ-

რებს და საყოფაცხოვრებო დანიშნულების სხვა ხელსაწყოებს. მარტო ამ ქარხნების პროდუქციის ღირებულება შვიდწლედის ბოლოს ორას მილიონ მანეთს გადააჭარბებს (ძველი ფულით).

აჭარის სამრეწველო საწარმოების მუშაკებს, ინჟინერ-ტექნიკოსებს, ნოვატორული კომუნისტური შრომის ოსტატებს, მუშებს თვალსაჩინო წვლილი შეაქვთ ტექნიკური პროგრესის გრანდიოზული ამოცანების გადაწყვეტაში. ისინი ავლინებენ ჯერ კიდევ გამოუყენებელ რეზერვებს, განუწყვეტილად აღიდეგენ გამომუშავებული პროდუქციის რაოდენობას, აღმოაჩენენ ხარისხს, აღფართოებენ ასორტიმენტს, ამცირებენ მზანაწარმის თვითღირებულებას.

სახელოვანი კომუნისტური პარტიის XXII ყრილობის ღირსეულად შეხვედრისა და შვიდწლედის მესამე წლის მაღალი მაჩვენებლებით დამთავრების მიზნით ბათუმის მშრომელებმა გადაწყვიტეს საერთო პროდუქციის გამოშვების 1961 წლის ათი თვის გეგმა შეასრულონ ყრილობის გახსნის დღის — 17 ოქტომბრისათვის, ხოლო წლიური გეგმა — არაუგვიანეს 15 დეკემბრისათვის და სამშობლოს მისცენ ხუთი მილიონი მანეთის ზეგეგმითი პროდუქცია.

მეცნიერებისა და ტექნიკის უახლეს მონაპოვართა, ავტომატიზაციისა და მექანიზაციის დანერგვის შედეგად აჭარის მრეწველობის მუშაკები ყოველწლიურად აღიდეგენ შრომის ნაყოფიერებას. 1959 წელს 1928 წელთან შედარებით შრომის ნაყოფიერება 5,5-ჯერ გადიდა.

საბჭოთა ადამიანების თავდადებული შრომის მეოხებით ბათუმი — აჭარის ასს რესპუბლიკის დედაქალაქი, რომელიც წინათ პატარა პროვინციულ ქალაქად ითვლებოდა, გადაიქცა ჩვენი ქვეყნის შავი ზღვის სანაპიროს ერთ-ერთ კეთილმოწყობილ და ულამაზეს ქალაქ-კურორტად. ბათუმს ამშვენებს ფაბრიკა-ქარხნები, კულტურის დაწესებულებები, სწორი ქუჩები, მშვენიერი გაზონები, პარკები და სკვერები. ი. ბ. სტალინის სახელობის ზღვისპირა პარკი გამოირჩევა სუბტროპიკული ჯიშის მცენარეთა ხეივნებით. სამი წლის წინათ ბათუმში დაიდგა კომუნისტური პარტიის შემქმნელის, მსოფლიოში პირველი სოციალისტური სახელმწიფოს დამაარსებლის ვ. ი. ლენინის ახალი დიდებული ძეგლი. სანაპირო პარკის მთავარი შესასვლელის ფონზე აღმართულია ი. ბ. სტალინის ძეგლი.

შვიდწლედში ახალი დიდი ნაბიჯი გადაიდგმება აჭარის მრეწველობის შემდგომი მძლავრი განვითარების გზაზე. მრეწველობის მთლიანი პროდუქციის გამოშვება 1,8-ჯერ გადიდდება. გათვალისწინებულია ახალი ფაბრიკა-ქარხნების მშენებლობა, არსებულ საწარმოთა რეკონსტრუქცია და მათი უახლესი ტექნიკით აღჭურვა.

1965 წელს 1958 წელთან შედარებით მანქანათსამშენებლო და გემთსამშენებლო ქარხნების პროდუქცია გაიზრდება 2-2,5-ჯერ, ხოლო ნავთობგადამამუშავებელი ქარხნისა — 50 პროცენტით. მანქანათსამშენებლო ქარხანა ძირითადად გამოუშვებს ჩაის გადამამუშავებელი, კონსერვის, ღვინისა და კვების მრეწველობის სხვა დარგებისათვის საჭირო მოწყობილობას. საგრძნობლად გადიდდება მსუბუქი და კვების მრეწველობის საწარმოთა პროდუქციის წარმოება.

ბათუმში უკვე დაიწყო უახლესი ტექნიკით აღჭურვილი ავეჯის კომბინატის მშენებლობა. აშენდება ორი ჩაის ფაბრიკა, პურის მექანიზებული ქარხანა.

უკანასკნელ წლებში განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა კაპიტალურ დაბანდებას. მარტო ბიუჯეტის ხაზით სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოთა მოცულობამ 4,3 მილიონი მანეთიდან 1950 წელს მიაღწია 94,6 მილიონ მანეთს

1959 წლისათვის, ე. ი. გაიზარდა 22-ჯერ. წინა შვიდ წელთან შედარებით მიმდინარე შვიდწლედში კაპიტალური დაბანდება გაიზარდა 3-ჯერ. ახალ საწარმოთა მშენებლობისა და არსებულის რეკონსტრუქცია-გაფართოებასთან ერთად შემდგომ კეთილმოწყობა რესპუბლიკის ქალაქები და სოფლები, აიგება ორასი ათასი კუბიკური მეტრი საერთო ფართობის კეთილმოწყობილი საცხოვრებელი სახლები. შემდგომ განვითარდება ტრანსპორტი, კომუნალური მეურნეობა და კავშირგაბმულობა. კაპიტალური მშენებლობის ამ დიდი ამოცანების შესაბამისად ხორციელდება ფართო ღონისძიებები სამშენებლო ორგანიზაციათა მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გასაუმჯობესებლად. სამშენებლო ორგანიზაციები უხვად მარაგდებიან მაღალმწარმოებლური მანქანა-მექანიზმებით, ფართოვდება ასაწყობი რკინა-ბეტონის გამოყენების მოცულობა, განუწყვეტლივ იზრდება მექანიზატორთა და მშენებელთა კვალიფიკაცია. № 5 სამშენებლო ტრესტის სიმძლავრე შვიდწლედში 2.5-ჯერ გაიზარდება და 1961 წლიდან იგი ყოველწლიურად შეასრულებს სულ ცოტა 100-120 მილიონი მანეთის სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოებს.

* * *

საბჭოთა ხელისუფლების წლებში არსებითად შეიქმნა და დიდად განვითარდა სუბტროპიკული სოფლის მეურნეობა.

ამჟამად აჭარაში არის 166 კოლმეურნეობა და 16 საბჭოთა მეურნეობა. სოფლის მეურნეობის საკოლმეურნეო რელსებზე გადაყვანამ, სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოთა მექანიზაციამ და მიწათმოქმედებაში აგრონომიული მეცნიერების მონაპოვართა დანერგვამ აჭარის კოლმეურნე გლეხობას საშუალება მისცა გაედიდებინა ნათესი ფართობები, აემალლებინა სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავლიანობა და შეექმნა სოფლის მეურნეობის სრულიად ახალი დარგები.

განსაკუთრებით ფართოდ გავრცელდა ისეთი კულტურები, როგორიცაა ჩაი, ციტრუსები, თამბაქო, ტუნგო, დაფნა, ვენახი და სხვ.

ჩაის წარმოებას საქართველოში დიდი ხნის ისტორია როდი აქვს. იგი არსებითად საბჭოთა პერიოდის პირშეოა. მაგრამ ამ მოკლე დროში სამამულო ჩაის წარმოება ჩვენში დიდად განვითარდა და საერთო აღიარება დაიმსახურა.

ამხ. ნ. ს. ხრუშჩოვმა თავის სიტყვაში, რომელიც წარმოთქვა საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისა და საქართველოს კომპარტიის შექმნის 40 წლისთავისადმი მიძღვნილ საზეიმო სხდომაზე, თქვა: „სავსებით სამართლიანი იქნება თუ ვიტყვი, რომ ჩაი, რომელსაც საქართველოში აწარმოებენ, საუკეთესო ჩაია მსოფლიოში. ვფიქრობ დამეთანხმებით, რომ ეს მარტო კლიმატური პირობებით არ აიხსნება. ბევრ სხვა ქვეყანას ხომ არა უარესი, არამედ შესაძლოა უკეთესი კლიმატური პირობებიც ჰქონდეს ჩაის მოსაყვანად, ვიდრე საქართველოს. თქვენი ჩაის მაღალ ხარისხს მე მიწათმოქმედების კულტურით ვხსნი“.

ჩაის პლანტაციები ახლა 6.470 ჰექტარზეა გადაჭიმული, ნაცვლად 914 ჰექტარისა 1921 წელს, ხოლო ჩაის ფოთლის საერთო მოსავალმა შარშან 26,691 ტონა შეადგინა, ნაცვლად 1921 წელს მოკრეფილი 355 ტონისა. ერთ ჰექტარზე საშუალოდ მიღებულია 4.796 კილოგრამი ჩაის მწვანე ფოთოლი, ნაცვლად 392 კილოგრამისა 1921 წელს.

ჩაის მოსავლიანობის გადიდებისათვის ბრძოლაში განსაკუთრებით ისახელებს თავი ქობულეთის რაიონის მეჩაიეებმა. შარშან, მაგალითად, ჰექტარიდან საშუალოდ მიიღეს 5.012 ხარისხოვანი ჩაის მწვანე ფოთოლი, რაც სარეკორდო მოსავლად ითვლება არა მარტო სსრ კავშირში, არამედ მთელ მსოფლიოშიც.

სკკ ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმის წევრობის კანდიდატმა, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველმა მდივანმა ვ. პ. შევანაძემ ქართველი მეჩაიეების სახელით პარტიის XXI ყრილობას პირობა მისცა, რომ ჩაის პლანტაციების მოვლა-პატრონობის შემდგომი გაუმჯობესების გზით ხარისხოვანი ჩაის ფოთლის მოსავალი 1965 წლისათვის აყვანილი იქნება ორასი ათას ტონამდე, ნაცვლად დაგეგმილი 170 ათასი ტონისა. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ საქართველოს მეჩაიეები ძირითადად დააკმაყოფილებენ ჩვენი ქვეყნის მოთხოვნილებას სამამულო წარმოების ჩაიზე. ამის შესაბამისად და სკკ ცენტრალური კომიტეტის ისტორიული იანვრის პლენუმის გადაწყვეტილებების პასუხად აჭარის მეჩაიეებმა ვალდებულება იკისრეს წელს მოკრიფონ და სახელმწიფოს ჩააბარონ 28.000 ტონა ხარისხოვანი ჩაის მწვანე ფოთოლი, ანუ გეგმის გადამეტებით სამშობლოს მისცენ 2.600 ტონა ნედლეული.

საბჭოთა ხელისუფლების წლებში ჩქარი ტემპით განვითარდა ციტრუსოვანთა კულტურები. თუ 1923 წელს ციტრუსოვანთა საერთო ფართობი 451 ჰექტარს უდრიდა, მიუხედავად დიდი ზარალისა, რომელიც აჭარის სუბტროპიკულმა მეურნეობამ განიცადა 1949-1950 წლების ძლიერი ყინვების დროს, ჩვენი მეციტრუსეების თავდადებული შრომის მეოხებით წელს ციტრუსოვანთა ფართობი 5.266 ჰექტარამდე გადიდა. უკვე შარშან აჭარამ სამშობლოს მისცა 394 მილიონი ციტრუსოვანთა ნაყოფი, ნაცვლად 1921 წლის 3 მილიონი და 1953 წლის 239 მილიონისა.

აღდგა უცხოელთა ბატონობის პერიოდში ამოძირკვეული მევენახეობა. ვენახის ზვრებს ახლა უჭირავს 677 ჰექტარი, ნაცვლად 68 ჰექტარისა 1940 წელს.

მნიშვნელოვნად გაიზარდა აგრეთვე თამბაქოს, ტუნგოს, ბამბუკის, დაფნის და ხეხილის პლანტაციები და ბაღები.

საგრძნობლად განვითარდა საზოგადოებრივი მეცხოველეობა. ყოველწლიურად იზრდება მისი პროდუქტიულობა. თუ ერთ საფურაყე ძროხაზე 1954 წელს მიღებული იყო 523 კილოგრამი რძე, 1960 წელს მიღებულია 1.302 კილოგრამი, ე. ი. ძროხების წველადობა გადიდა თითქმის 2,5-ჯერ.

დიდი პერსპექტივებია დასახული მიმდინარე შეიღწეულში. აჭარის სოფლის მეურნეობის მუშაკებმა იკისრეს 1965 წელს მოკრიფონ და სახელმწიფოს მიყიდონ ოცდათერთმეტი ათასი ტონა ხარისხოვანი ჩაის მწვანე ფოთოლი, ნაცვლად დაგეგმილი 27.830 ტონისა, 35 ათასი ტონა ციტრუსოვანთა ნაყოფი, ნაცვლად 30 ათასი ტონისა, 2.550 ტონა თამბაქო, ნაცვლად 2.214 ტონისა, 15 ათასი ცენტნერი ხორცი და 50 ათასი ცენტნერი რძე, ანუ 1.494 ცენტნერით მეტი ხორცი და ათი ათასი ცენტნერით მეტი რძე. გარდა ამისა, 910 ჰექტარზე გაშენდება ციტრუსოვანთა ახალი პლანტაციები, 2.029 ჰექტარზე — ხეხილის ბაღები, 450 ჰექტარზე — ვენახი და 205 ჰექტარზე — კეთილშობილური დაფნის პლანტაციები.

აჭარის ასსრ მშრომელები წარმატებით ასრულებენ ყველა სახის სამეურნეო გეგმებს და ნაკისრ საპატიო ვალდებულებას — ხუთ წელიწადში განახორციელონ შეიღწეული.

სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოების გადიდებამ ეკონომიურად და ორგანიზაციულად განამტკიცა კოლმეურნეობები, აამაღლა კოლმეურნეთა მატერიალური კეთილდღეობის დონე. ასე, მაგალითად, შარშან კოლმეურნეობათა შემოსავალმა შეადგინა 23,2 მილიონი მანეთი, რაც 1953 წლის შემოსავალს 8,5 მილიონი მანეთით აღემატება.

კოლმეურნეობათა მეურნეობრივ-ორგანიზაციული განმტკიცების კვალ-
ბაზე იზრდება განუყოფელი ფონდები, რაც შესაძლებლობას გვაძლევს მეტი
ყურადღება მივაქციოთ სოფლების შემდგომ კეთილმოწყობა-გალამაზებას.

სოციალისტური სოფლის ცხოვრებაში ახალი საყურადღებო მოვლენა ის
არის, რომ უკანასკნელ წლებში კოლმეურნეობებმა თავიანთი საკუთარი მატე-
რიალური და ფულადი რესურსების გეგმაზომიერი გამოყენების გზით ხელი
მოჰკიდეს სკოლების, საავადმყოფოების, საბავშვო ბაღების, სამშობიარო სახ-
ლებისა და სხვა კულტურულ-საყოფაცხოვრებო დანიშნულების ნაგებობათა
მშენებლობას. ახლა თითქმის ყველა სოფელში ანათებს ილიჩის ნათურა, გაყვა-
ნილია სამაჩქანე გზა, მოეწყო რადიო და სატელეფონო მომსახურება.

როგორც ვთქვით, საბჭოთა ხელისუფლების წლებში აჭარის სოფლის მეუ-
რნეობა დიდად განვითარდა და მთლიანად იცვალა სახე. მაგრამ მიღწეული დო-
ნე ზღვარი როდია. ჩვენს სოფლის მეურნეობას ყველა დარგში აქვს შემდგომი
წინსვლის განუსაზღვრელი შესაძლებლობანი და რეზერვები.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მიმდინარე წლის იანვრის პლენუმის გადაწ-
ყვეტილებები, ამხანაგ ნ. ს. ხრუშჩოვის ისტორიული გამოსვლა პლენუმზე და
მისი სიტყვა ამიერკავკასიის რესპუბლიკების სოფლის მეურნეობის მოწინავეთა
თათბირზე წარმოადგენენ ჩვენს საბრძოლო პროგრამას და გვაძალადებენ კიდევ
უფრო სრულყოფით სოფლის მეურნეობისადმი ხელმძღვანელობა, რათა მთლიან-
ნად გამოვიყენოთ ამ დარგში არსებული ყველა შესაძლებლობა.

ამემაღ აჭარის მშრომელები, პარტიული ორგანიზაციების ხელმძღვანე-
ლობით, ყველაფერს აკეთებენ იმისათვის, რათა პირნათლად გაანადღონ პარტი-
ისა და მთავრობის ყველა დავალება, სრულად გამოავლინონ და ხალხის სამსა-
ხურში ჩააყენონ სახალხო მეურნეობის ჯერ კიდევ გამოუყენებელი რეზერვები.

* * *

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე აჭარაში მშრომელთა ჯანმრთელო-
ბის დაცვას თითქმის არავითარი ყურადღება არ ექცეოდა. რევოლუციამდე
აჭარაში იყო ერთი საავადმყოფო ასოცი საწოლით და რამდენიმე საექიმო და სა-
ფერშლო პუნქტი. ახლა კი აჭარაში მუშაობს ოცდაჩვიდმეტი საავადმყოფო 1.885
საწოლით, ორი სამშობიარო სახლი ასსამოცდაათი საწოლით, შვიდი დისპანსერი
ასათი საწოლით, ოცდაცხრა ამბულატორია-პოლიკლინიკა, სამოცდათექვსმეტი სა-
ექიმო და საფერშლო-საბავშვო პუნქტი, ორმოცდაექვსი მუდმივი და ოცდაშვი-
დი სეზონური ბავშვთა ბაგა და სხვა სამკურნალო-პროფილაქტიკური დაწესე-
ბულებანი, რომლებიც უფასო მომსახურებას უწევენ მშრომელებს.

საბჭოთა ხელისუფლების პირველ წლებში აჭარაში მუშაობდა ოცდახუთი
ექიმი და ორმოცდახუთი ექიმის თანაშემწე, ახლა კი სამკურნალო დაწესებულე-
ბებში 708 ექიმი და 1.969 საშუალო სამედიცინო პერსონალი ითვლება, მათ შო-
რის ორი მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი და ათი მედიცინის მეცნიერებათა
კანდიდატი.

საბიუჯეტო და საკოლმეურნეო სახსრების გამოყენებით სამკურნალო-პრო-
ფილაქტიკური დაწესებულებებისათვის აშენდა ახალი საუკეთესო შენობები.
წელს, მაგალითად, ექსპლუატაციაში შევიდა ბარცხანის ასსაწოლიანი საავადმ-
ყოფო. მთავრდება ქობულეთის საავადმყოფოს, ხოლო ამას წინათ დაიწყო ბა-
თუმის ბავშვთა საავადმყოფოს მშენებლობა.

მოსახლეობის მატერიალური კეთილდღეობის ზრდამ და სამედიცინო მომსა-
ხურების გაუმჯობესებამ მკვეთრად გაზარდა შობადობა და სიცოცხლის საშუა-

ლო ხანგრძლიობა. საკმარისია ითქვას, რომ 1958 წელს 1940 წელთან შედარებით საერთო სიკვდილიანობა ოცდაათი პროცენტით შემცირდა, ხოლო ბავშვთა სიკვდილიანობა — სამოცდაერთი პროცენტით. სამუდამოდ ლიკვიდირებულია ისეთი მძიმე დაავადებანი, როგორიცაა ყვავილი, შავი ჭირი, ხოლერა, ტიფი, მალარია, რომლებიც წინათ მუსრს ავლებდა მოსახლეობას.

მთელ საბჭოთა კავშირში კარგად არის ცნობილი აჭარის კურორტები — ქობულეთი, ციხისძირი, მწვანე კონცხი, მახინჯაური. ზღვისა და მთის შეზავებული რბილი და ზომიერი ჰავა, ძვირფასი მარადმწვანე სუბტროპიკული ფლორა და ფაუნა, შესანიშნავი სამკურნალო წყლები საბჭოთა ხელისუფლებამ დიდი ხანია ჩააყენა ხალხის სამსახურში. აჭარის კურორტებზე საბჭოთა კავშირის ყველა მოძმე რესპუბლიკიდან ყოველწლიურად ისვენებს ასი ათასამდე მშრომელი.

საბჭოთა ხელისუფლების წლებში წარმატებით განხორციელდა კულტურული რევოლუცია. წერა-კითხვის უცოდინარობა და საერთო ჩამორჩენილობა, რაც რევოლუციამდელი აჭარის მძიმე ხვედრი იყო, კარგა ხანია საბოლოოდ აღმოიფხვრა. აჭარაში ქართული კულტურის ზრდის მაჩვენებელია სახალხო განათლებისა და კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებათა ფართო ქსელის შექმნა. ამჟამად რესპუბლიკაში არის 450 ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლა, სასწავლებელი, ტექნიკუმი, სკოლა-ინტერნატი, პიონერთა სახლი, 150-ზე მეტი საკლუბო დაწესებულება, 280-მდე ბიბლიოთეკა, ოცი კულტურის სახლი.

მოსწავლეთა რაოდენობამ ყველა სახის ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში 1928 წლის 12,9 ათასიდან 1960 წლისათვის მიაღწია 43,1 ათას კაცს. აჭარის დედაქალაქში — ბათუმში გაიხსნა უმაღლესი სასწავლებელი — პედაგოგიური ინსტიტუტი, რომელმაც თავისი არსებობის ოცდახუთი წლის მანძილზე მოამზადა ხუთი ათასამდე მაღალკვალიფიციური სპეციალისტი. შეიქმნა ადგილობრივი კვალიფიციური კადრები სახალხო მეურნეობისა და კულტურის ყველა დარგში. ნაყოფიერ მუშაობას ეწევა რამდენიმე სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულება.

ჩაისა და ციტრუსების გაშენების მეთოდებისა და მოვლა-პატრონობის აგროტექნიკური წესების შემუშავებაში თვალსაჩინო წვლილი შეიტანა ჩაისა და სუბტროპიკული კულტურების სრულიად საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ჩაქვის ფილიალმა. აკადემიკოს ქს. ბახტაძის ხელმძღვანელობით აქ გამოყვანილი ჩაის სელექციური ჯიშები გამოირჩევა უხვი მოსავლიანობით და ფართოდ იწერგება საბჭოთა მეურნეობებსა და კოლმეურნეობებში. მათი ფართობი შვიდწლედის ბოლოს უნდა აღემატოს ერთი ათას ჰექტარს.

მთელ საქართველოში ცნობილ სამეცნიერო-კვლევით დაწესებულებად გადაიქცა ბათუმის ბოტანიკური ბაღი, რომლის ფლორისტული განყოფილებები 1.500-ზე მეტი დასახელების უნიკალური ჯიშების მცენარეთა ცოცხალ მუზეუმს წარმოადგენს. ბოტანიკური ბაღის მეცნიერები უმთავრესად მუშაობენ სუბტროპიკული კულტურების ათვისებისა და განვითარების პრობლემებზე. ბაღის კოლექტივი მჭიდრო შემოქმედებით კონტაქტშია სსრ კავშირისა და უცხოეთის ბევრ მეცნიერულ-კვლევით დაწესებულებასთან.

1958 წელს ბათუმში დაარსდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი, რომელმაც უკვე ფართოდ გაშალა მუშაობა აჭარის ეკონომიური და კულტურული ცხოვრების აქტუალური პრობლემების მეცნიერული შესწავლისათვის.

აჭარის კულტურული ცხოვრების მნიშვნელოვანი მოვლენაა ჟურნალ „ლიტერატურული აჭარის“ დაარსება. ჟურნალმა თავისი არსებობის მოკლე დროის მანძილზე ბევრი საინტერესო მასალა გამოაქვეყნა, რომლებშიც ასახულია ჩვენი

ადამიანების ცხოვრება, მათი ბრძოლა კომუნიზმის დიადი საქმისათვის. ჟურნალ-მა ხელი შეუწყო ახალი კადრების გამოვლინებას, შემოქმედებითი და მეცნიერი მუშაკების საქმიანობის განვითარებასა და ზრდას.

საბჭოთა ხელისუფლების წლებში აჭარაში იშვა და აყვავდა ლიტერატურა და ხელოვნება. ჩვენს მწერლებს, პოეტებს, მხატვრებს, არტისტებს მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვთ ფორმით ქართული ეროვნული და შინაარსით სოციალისტური კულტურის განვითარებაში. მსცოვანი მწერლების — პარმენ ლორიას, ნესტორ მალაზონიას, პარმენ რურუას გვერდით ნაყოფიერად მუშაობენ მწერალთა ახალი თაობის წარმომადგენლები — ამირან შერვაშიძე, კაპიტონ რუსიძე, ფრიდონ ხალვაში, მამია ვარშანიძე, ნანა გვარამიძე, გიორგი სალუქვაძე, ლევან გელაძე, ჯემალ ჯაყელი და სხვები. ბევრი მათგანის სახელი საკმაოდ პოპულარულია არა მარტო აჭარაში, არამედ საქართველოს ყველა კუთხეში. ბევრმა ნაწარმოებმა, რომლებიც აჭარაში მომუშავე მწერლებმა შექმნეს, მკითხველთა სამართლიანი, დამსახურებული მოწონება დაიმსახურა. ახლა ბათუმი სამართლიანად ითვლება საქართველოს ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს კულტურულ ცენტრად.

აჭარას აქვს საკუთარი სახელმწიფო გამომცემლობა, სტამბები, გამოდის წიგნები. ჟურნალ-გაზეთები მრავალრიცხოვანი ტირაჟით.

თუ 1878-1921 წლებში ბათუმში ათიოდე წიგნი გამოიცა და ისიც უმნიშვნელო ტირაჟით, საბჭოთა ხელისუფლების არსებობის ორმოცი წლის მანძილზე აჭარაში გამოიცა 600-მდე დასახელების წიგნი 1,5 მილიონი ცალი საერთო ტირაჟით. ეს არის მრავალფეროვანი ლიტერატურა — მოთხრობები და რომანები, ლექსები და პოემები, საბავშვო ნაწარმოებები, მხატვრული ნარკვევები, მეცნიერულ-პოპულარული ბროშურები, სამეცნიერო და ტექნიკური ლიტერატურა.

დიდად განვითარდა აგრეთვე ხალხური თვითმოქმედი შემოქმედება. ამჟამად აჭარაში არის 164 თვითმოქმედი კოლექტივი ხუთი ათასამდე შემსრულებლით. მათგან ცხრა კოლექტივმა 850-მდე შემსრულებლით ქ. თბილისში მონაწილეობა მიიღო სქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების 40 წლისთავისადმი მიძღვნილ ოლიმპიადში. ეს ჩვენი მშრომელების კულტურული დონის ამაღლების, მათი რიგებიდან გამოსული ათასობით ადამიანის მხატვრული ნიჭის გაფურჩქვნის მკაფიო დადასტურებაა.

აჯამებენ რა საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვების ორმოცი წლისთავის შედეგებს, აჭარის მშრომელები უსაზღვრო მადლიერების გრძნობას გამოხატავენ ჩვენი დიადი კომუნისტური პარტიისადმი, მისი ლენინური ცენტრალური კომიტეტისადმი, რომელსაც სათავეში უდგას ხალხთა მშვიდობისა და ბედნიერებისათვის დიდი მებრძოლი ამხანაგი ნ. ს. ხრუშჩოვი.

აჭარის მშრომელები საქართველოსა და აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვების ორმოცი წლისთავს ზეიმობენ მტკიცე გადაწყვეტილებით — კვლავაც თავდადებით იბრძოლონ კომუნისტური პარტიის, საბჭოთა მთავრობის ყველა გადაწყვეტილების შესასრულებლად და სკკპ ლენინური ცენტრალური კომიტეტის გარშემო მჭიდროდ დარაზმულნი, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ყოველდღიური ხელმძღვანელობით, მტკიცედ იარონ წინ — კომუნიზმის საბოლოო გამარჯვების ნათელი გზით.



პაჩეხე ჩეჩე

გამარჯვებიდან გამარჯვებისკენ

წინათ რა მქონდა გასახარელი,
ჩემს ქვეყნის მნათობს ნისლი ფარავდა.
ბევრი ყვავილი დამიჰკნო სუსხმა
და თმაც უდროოდ გაჰალარავდა.
ნარი ეყარა ჩემს სავალ გზაზე,
სასმელში ბევრი მწარე ერია, —
მაგრამ ნათელმა გაფანტა ბნელი,
დღეს სიხარული ბევრზე ბევრია.
აღსდგა, განახლდა ჩემი ქვეყანა,
ჩემი მამული გახდა სვიანი!
ავი ბურანი გაქრა წარსულის,
ამაღლდა სულით ადამიანი.
სხივი შეიჭრა ჩვენს ცხოვრებაში,
მნათობი ბრწყინავს ჩვენს მთების ზემო!
გამარჯვებიდან გამარჯვებისკენ
სულ წინ იარე, სამშობლოვ ჩემო!



ნესვორ მაღაზონია

ს ი მ ლ ე რ ა დ ი ქ ც ა

ჩვენი წარსული? ნუ მეკითხებით!
 ცეცხლს დაეზუგა მთა და ველები,
 იბრძოდნენ უხმლოდ,
 იბრძოდნენ ხმლებით
 კახაბრები და არაგველები.
 ჩვენი წარსული? ცლიდნენ მარჯვენას
 ოფლით,
 ბოგინით და გაჭირვებით,
 ბედს იწყევლიდნენ, თავს და გაჩენას
 თურქეთს წასული მუჰაჯირები.
 ჩვენი წარსული? ვაგლახ, როგორ ვთქვა,
 ბოღმა მოედო გულს მარწუხივით, —
 იყო გასაყიდ ლამაზ გოგოთა
 ერთი მოთქმა და გულისწუხილი...
 ახლა? ო, ახლა გაგვიხარია,
 როგორც არავის ჯერ ქვეყანაზე,
 პურის ხვავია,
 თუჯის ხვავია,
 ცხოვრების შნოა და სილამაზე.
 ახლა? სიმღერაც სიმღერად იქცა
 და ორმოცი მზის დანაკონია!
 შენ შემოგვევლე, მშობელო მიწავ,
 ორმოცი წელი მომილოცნია!



პაჩეხი ღოგია

სამშობლო, დედის ქუჩა...

მატარებლიდან ყველაზე უწინ ის ჩამოვიდა, მაგრამ ყველაზე ბოლოს დატოვა ბაქანი, შარავზე გავიდა და გაჩერდა.

— ქალაქისკენ აპირებთ, ძია? — მის წინ დაამუხრუჭა მანქანა ვილაც ჭაბუკმა.

უცნობმა თავის გაქნევით ანიშნა უარი.

ახლა ქალაქიდან მომავალი მანქანა გაჩერდა მგზავრთან და ვიწრო სარკმლიდან სანდომიანმა ქალიშვილმა გადმოანათა.

— რაიონისკენ მოდიხართ, ბაბუ?

მგზავრმა იმასაც თავის გაქნევით ანიშნა უარი.

გაზაფხულის მზე მთას გადმოადგა. უცნობმა მნათობს ახედა და, ბოლოს, თვალმისაწვდომი არე-მარე შეათვალიერა.

დიდხანს იდგა ერთ ადგილას. გულდასმით ზევრავდა მახლობელ ბორცვებს. უეცრად, თითქოს ნაცნობი გზა იპოვაო, ჩქარი ნაბიჯით გადასჭრა შარა, მეორე მხარეს გადავიდა და სერზე მიკლანკნულ ბილიკს შეჰყვა.

დიდი მანძილი არ გაუვლია, იქვე ფერდობის ძირში მორაკრაკე წყაროსთან ჩამოისვენა.

ზევიდან ახალგაზრდა ვაჟი ჩამოჰყვა ბილიკს. უცნობი მგზავრი რომ დაინახა, სალამი ჰკადრა.

— ჭაბუკო, მითხარ, შენს გახარებას, აქ რომ პატარა ქოხი იდგა, რა იქნა? ჭაბუკმა გაკვირვებული თვალები მიაპყრო უცნობს.

— აქ ქოხი? არ ვიცი. აქ არასოდეს არ მდგარა ქოხი!

მგზავრმა ქუდი მოიხადა და ჭალარა თმაზე ხელი გადაისვა.

— როგორ თუ არა! — გაიკვირვა მან. — აი ეს მუხა. კარგად ვიცნობ მას. აქვე მახლობლად იდგა ქოხი. ერთი ჩემი ნაცნობი ცხოვერობდა შიგ.

— არა, არ ვიცი. მე აქ ქოხი არ მომსწრებია და ვერაფერს გეტყვით. — ცოტა იყუჩა ჭაბუკმა და შემდეგ ჰკითხა:

— სადაური ხართ?

— არც სადაური! — უპასუხა მოხუცმა და ცას ახედა.

ვაჟმა გაოცებით მიაპყრო თვალი.

— არც სადაური? განა იქნება ისეთი კაცი, სამშობლო კუთხე რომ არ გააჩნდეს?
დეს?

— სამშობლო კუთხე?! შენ კი გაქვს იგი?

— რას ამბობ, ბაბუ? ეს ქვეყანა განა ჩემი და ყველა ჩემისთანას სამშობლო.
არ არის? საიდან მობრძანდებით?

მოხუცმა იყუჩა.

— როგორ, არ გინდათ მითხრათ? იქნებ თავისთავის ცნობაც არ გაქვთ და
ვინაობაც გადაგავიწყდათ? — ჭაბუკს უხეშად გამოუვიდა, მაგრამ უცნობმა ეს
არ იწყინა.

— იმ დღეებში რა შენობაა, აგრე ლაღად რომ დგას?

— ამ სოფლის ელსადგურია. მეათე წელია სინათლეს გვაწვდის.

— მიღმა რომ დიდი სასახლე მოჩანს?

— სკოლაა.

— მის გვერდით?

— კულტურის სახლი, სოფლის კლუბი და სამკითხველო.

— ის სახლები, ქედების კალთებს რომ შემოჰფენია?

— ჩვენი სოფელია, შეწირულს ეძახდნენ წინათ, ახლა კი გამარჯვებას
ვეწოდებთ.

— შორს რომ ლამაზი ქალაქი მოჩანს? — მეორე მხარეს გახედა მგზავრმა.

— რაიონის ცენტრია.

— სოფელი... რაიონის ცენტრი... ელსადგური. სკოლა. კლუბი. სამკითხ-
ველო. — მიმოავლო მოხუცმა თვალი და ჩაფიქრდა.

— რა გიკვირს, ბაბუ, პირველად ხომ არ ხარ ჩვენს მიწაზე?

— არა. მიწაზე დიდი ხანია დავებეტები. — ნაღვლიანად აღმოხდა მოხუცს.
— კიდით კიდემდე შემოვლილი მაქვს იგი, მაგრამ... მაშ, შენ არ იცი რა ბედი-
ეწია იმ ფიცრის ქოხს, ბებერი მუხის ახლოს რომ იდგა?

— არა. ვერ გეტყვი. რაც არ მახსოვს, როგორ უნდა ვთქვა? აი, ბაბუა მო-
დის, იმას ვკითხვით. — და ვაჟმა ბილიკით მომავალ მოხუცს ახედა.

ორი მოხუცი პირისპირ დადგა.

თავი დაუკრეს და სალამი მისცეს ერთმეორეს.

უცნობმა ახლა მოხუცს ჰკითხა ქოხის შესახებ.

— აი, მაღლობზე რომ ოდა მოჩანს, იმის კედლებს შეეწია მისი ფიცრები.
მას შემდეგ ოცდაათ წელზე მეტი იქნება...

— მაშ ვავლიაშვილს ვალში აართვეს საცხოვრებელი?

— ვალშიო? — გაკვირვებით შეხედა უცნობს მოხუცმა. — ვალში სახლს
აბა ვინ წაართმევდა? თავად დაშალა და ახალი სახლის მასალას წაახმარა.

— თავად დაშალა?

— აბა რა გიკვირს, ადამიანო?! ჩვენ ყველამ ახალ ოდებს მოვახმარეთ
მამისეული სახლის ნარჩენი.

— თქვენც აქაური მკვიდრი ბრძანდებით? — დაინტერესდა უცნობი მგზა-
ვრი.

— მალე ორმოცი წელი იქნება, რაც ამ კუთხეში დავიდე ფუძე და გადმოვ-
სახლდი. თქვენ, ალბათ, იცნობთ აქაურობას. ყოფილხართ ჩვენს უბანში?

— დიას, ცოფილგარ. აქ დავიბადე და ფეხი აქ ავიდგი, მაგრამ...

— სხვა კუთხე მოგეწონა და იქ გადასახლდით? საქართველოში ბევრი
მშვენიერი სოფელია. დიდი ხანია, რაც წადით?

— ორმოცდაათზე მეტი იქნება. თვრამეტი წელი მისრულდებოდა იმ ხანე-
ბში.

— საქართველოში, სადაც არ უნდა იყო, ყველგან ერთნაირად იგრძნობ მი-
წის საამურ სუნთქვას და მზის მხურვალეობას.

— არა, მე სულ სხვა გზა და სულ სხვა ქვეყანა ავირჩიე სახეტილოდ. —
თქვა უცნობმა.

— რუსეთი? არა უშავს. ისიც ხომ ჩვენი ქვეყანა და სამშობლოა!

— სამშობლო? — გაიმეორა უცნობმა. — მერე ნამდვილად გაქვთ თქვენ
სამშობლო?

— უსამშობლო ადამიანი როგორ იხარებს?! — ბაბუას ნაცვლად შეაგება
ჭაბუკმა.

— მართალი ხარ. იმიტომაც ვერ გავიხარე. — თქვა უცხო მგზავრმა და
ზურგით ბებერ მუხას მიეყრდნო.

ჭაბუკმა ბაბუას შეხედა. ალბათ, უნდოდა რაღაც ეთქვა, მაგრამ ვერ ჰკად-
რა. მოხუცი მაინც მიუხედა ბაბუას და უცნობ მგზავრს მორიდებით შესთავაზა:

— აქვე ახლოს ვართ. წამობრძანდით, დაიმუხლეთ, ხილი იხილეთ, პური
იგემეთ, ეზო-კარს თვალი გადაავლეთ და...

— მადლობელი ვარ. ცოტა ხანს აქვე შევისვენებ და შემდეგ გავყვები ნა-
ცნობ ბილიკს.

— შორს მიბრძანდებით?

— არ ვიცი. თუ მუხლებმა არ მილაღატეს და გულმა უეცრად არ მიმატოვა,
ვთვლი ცოტა ხანს. ენახავ ადგილებს, სადაც უხვად მიღვრია ცრემლი და ოფლი
და საიდანაც გადავხვეწილვარ ტლუ და ეული.

— მაინც რომელი კუთხე გაინტერესებთ ყველაზე უფრო?

— აი ამ კუთხის, იმ კუთხის, იქითა მხარისა და აქითა კუთხის. — უცნობმა
ხელები გაშალა და თვალუწვდენელი სივრცე მოხაზა.

— ეს ხომ მთელი საქართველოა, მოხუცო, ჩვენი ტურფა საქართველო,
ჩვენი სამშობლო. — ჭაბუკი ბაბუასთან მივიდა და გვერდით ამოუდგა.

— მეც ხომ მაქვს იმის უფლება, რომ ჩემი სამშობლო ვუწოდო მას?

— თუ გული წმინდა და ნათელი გაქვს, თუ მის წინაშე უცოდველი ხარ,
შენი საქმითა და საქციელით მისი სახელი არ შეგიბღალავს, თუ მისთვის უსინ-
დისოდ არ გიღალატნია...

— მიღალატნია?! — შეაწყვეტინა უცნობმა მოხუცს. — არა. მისი აუგიც
არ დამცდენია... მაგრამ უცოდველი მაინც არა ვარ და დღეს არ ვიცი მეპატიება
თუ არა დანაშაული.

— აბა ისეთი რა შესცოდე, არ გეპატიოს?! — თქვა მასპინძელმა.

— ამბავი ძველია. გრძელია. სათქმელადაც არ არის ადვილი. მაგრამ თუ
შომისმენთ... ჩამოისვენეთ... თუმცა, იქნებ, სადმე მიგეჩქარებათ.

— არა. — შეწუხდა მასპინძელი. — ჩვენს სოფელში მობრძანებულხართ,
სტუმარი გქვიათ, თუ არ ითაკილებთ ჩვენს მასპინძლობას, კიდევ გთხოვთ წა-
მობრძანდეთ, ჩვენი სახლის ჭერქვეშ გატეხოთ პური, ქართული ყურძნის წვე-
ნი მიიღოთ და ოჯახთან ერთად დაგვილოცოთ სამშობლო ჩვენი.

უცნობმა უნებლიეთ მოდენილი კურცხალი მოიწმინდა და გაიღიმა.

— არა, არ შემიძლია უარი გითხრათ, მაგრამ წინასწარ ბოდიაში მომიხდია
შეწუხებისათვის. — და ორი თეთრწვერა ბერიკაცი პირტიტველა ჭაბუკთან ერ-
თად ციტრუსების ბაღში შევიდა და მაღალი ოდა-სახლისაკენ გაემართა.

როდესაც ხილი იხილეს, პური იგემეს და ყურძნის წვენიც ყელი ჩაისვე-

ლეს, მასპინძლის თხოვნით სტუმარმა თავისი ძველი და გრძელი ამბავი წამოიწყო:

— გაჩენიდანვე არ დამყვა ბედი. მამა განაყოფ ძმას შემოაკვდა მიჯნაზე. ამოსული ერთი ძირი ხის გულისათვის. არა ჩემია და არა შენო, ედავებოდნენ ერთმანეთს. მერე ის იყო, ბიძაჩემმა მამას ბასრი წალდით თავი გაუპო.

დაიღუპა ორი ოჯახი.

მოკლული აქ დამარხეს და მკვლეელი შორეულ ციმბირში ჩაკვდა.

დედაჩემი დარდს გადაჰყვა და ჩემი ორი წლის დაც გაიყოლია.

მარტოკა დავრჩი ათი წლის ბიჭი.

მადლიანებმა ერთხანს შემიკედლეს, მაგრამ მალე იძულებული გავხდი ლუკმაპურისათვის მეზრუნა. მეც ავდექი და ქალაქს მივაშურე.

ბევრი ვიხეტიალე, სამუშაო ვეძებე, მაგრამ ქარხნის ჭიშკარი ჩემთვის არ იღებოდა. თუ სადმე გაიღებოდა იგი, ძლიერ მოკლე ხნით.

რუსეთში წადიო, მირჩევდნენ, ზოგიც უტხო ქვეყნებს მიქებდა.

— მერე სამშობლო? მშობელი მხარე? — ვეკითხებოდი კეთილის მრჩეველთ.

— პროლეტარს სამშობლო არ გააჩნია. მისი სამშობლო მხოლოდ იქ არის, სადაც მის მარჯვენს გასავალი აქვს და ოფლი გროვს აშოვნინებს. — მითხრა ერთმა და ჩამაფიქრა.

მართლაც, სადა მაქვს მე სამშობლო და მიწა-მამული?

საქართველო?!

მერე, მას რა აქვს, მე რომ მარგუნოს? ჩემისთანები კი ურიცხვი და უთვალავი ჰყავს. თვითონ იგი მშვიერი და შიშველია.

რუსეთი. ისევ რუსეთი. ულევნი სიმდიდრისა და დოვლათის მქონე. იქ ხომ მაინც შეუძლია მუშას ჰქონდეს სამშობლო? მაგრამ გამიზიარებს კი რუსი მუშა თავის ქვეყანას და შემიკედლებს? ვეჭვობდი, მაგრამ ბედი მაინც ვცადე.

მთელი რუსეთი ამოდ შემოვიარე. იქაც თან მდევდა უბედობა და მარტოობა. დიდი რუსეთიც სახვე იყო ჩემისთანა უბედურებით. იქაც ეძებდნენ ლუკმაპურსა და სამუშაოს.

იქნებ, სხვაგან აქვს მუშას სამშობლო? ვიკითხე ისევ და გავეშურე ბედნიერი ქვეყნის აღმოსაჩენად.

სად ვიყავი?

ყველგან, სადაც თვალყური მიმიწვდებოდა. დიახ, დავწაწალებდი და ლუკმას ვეძებდი, საყუდს ვითხოვდი. მართალია, ზოგჯერ ბედი გამიღიმებდა, ორ-სამ თვეს მქონდა სამუშაო და ლუკმა. ერთ ქარხანაში სამი წელიც კი დავყავი, მაგრამ შემდეგ კვლავ უმუშევრობა, უბინაობა და შიმშილ-წყურვილი.

მუშას მართლაც არა აქვს, ალბათ, სამშობლო, ვიმეორებდი და ერთი ქვეყნიდან მეორეში გადავდიოდი.

ამერიკაში?

ვიყავი იქაც. დიახ, ვიყავი ამერიკაში, მის ყველა შტატსა და რესპუბლიკაში. როგორი ქვეყანაა და როგორი ხალხი? გაინტერესებთ?

აუგს ვერ ვიტყვი. ბუნებას ადამიანის შემოქმედება მიშველებია და მშვენიერ ქვეყნად გამოუჭედავს ის. ადამიანის თვალს ხიბლავს იქაური ქალაქების სილამაზე და ბუმბერაზობა.

თქვენ გსურთ გაიგოთ როგორ მიმიღეს? ვერ ვიტყვი, თითქმის არ მეპოვნოს თანამგროხობი და თანამოაზრე. საქმეც მიშოვეს, თავშესაფარიც, თბილი ლუკმაც კი გამიჩინეს, მაგრამ ჩემი ქვეყნიდან ფუძეაგდებულს და გადავარდნილს, ბედნი-

ერება ვერ მომანიჭეს. ვერ მომცეს ის, რაც მათაც არ ჰქონდათ. სამშობლოს სი-
თბო ვერ მაგრძნობინეს.

დიახ, დიახ, იქაც დაეძებს მუშა სამშობლოს და უიმედოდ აცეცებს თვალებს.
გინდათ იცოდეთ, ვის ეკუთვნის იმოდენა ავლა-დიდება? ვინ უწოდებს მას სამ-
შობლოს და ვინ ტყბება მისი მშვენიერებით? ყველა, ვისაც ხელთა აქვს ოქრო,
სიმდიდრე და ძალაუფლება, ვინც სხვის შრომის ნაყოფს ითვისებს და ღარიბ-
ლატაკთა ძარცვას არ ერიდება.

ხომ არ გიკვირთ, რომ ვამბობ ღარიბ-ლატაკი-მეთქი? ყოველმხრივ მსუყე
ქვეყანა და ღარიბ-ლატაკი? დიახ, არიან. შეიძლება კიდევ უფრო მეტიც, ვიდრე
სხვაგან. მაგრამ მათ ძნელად შენიშნავს მოგზაური, რომელიც ამ ქვეყნის სიდი-
ადის გასაცნობად ჩასულა და თვალწარმტაცი სანახაობის ცქერით ძღება, ცათა-
მბჯენებს ათვალიერებს და რეკლამების სიუხვით ტყბება. მე კი მინახავს ამ დიდი
ქვეყნის სარჩული და ზედაპირიც, ცათამბჯენებიც და ქონმახებიც... და როცა ეს
ორი უკიდურესობა ერთმანეთისათვის შემიდარებია, მათ შორის მუდამ დიდი
უფსკრული დამინახავს. განა მარტო იმ ქვეყანაშია ამგვარი უთანასწორობა და
სივავლაზე? განა მარტო იქ არიან სვებედნიერნი და უბედურნი? არა. სხვა ქვეყ-
ნებშიც ასე გაყოფილია კაცთა მოდგმა და ყველგან იგრძნობა, რომ მუშას და
მშრომელს მართლაც არა აქვს სამშობლო და საბადებელი, თითქმის ქვეყანაზე
უკანონოდ მოსულა და არაფერში არ უდევს წილი.

და როცა ამ დასკვნამდე მივდი, როცა გულდაცლილი უიმედოდ ვათრევდი
მოსაწყენ დღეებს, მაშინ შევიტყვე, რომ არსებობს თურმე ქვეყანა, რომელსაც
საბჭოეთს ეძახიან და მუშებისა და გლეხების სამშობლოდ აღიარებენ.

იქ ამ ქვეყნის შესახებ ბევრი აუგი გამიგონია, მაგრამ ბევრი ქება-დიდებაც.

— საბჭოეთის დიდი ქვეყანა დედა არის და სამშობლო ჩვენი. — გამანდო
ერთხელ ერთმა ჩემებრ უბედომ გულის ნადები.

— როგორ თუ ჩვენი? — გავიკვირვე მე.

— ჰო, ჩვენი. ჩემი და შენი. ყველა მუშისა და ყველა მშრომელის. — მიპა-
სუხა მან და შემდეგ მკითხა: — შენ არ გჯერა, რომ მშრომელ ხალხსაც აქვს ქვეყ-
ნად სამშობლო?

— მშრომელს სამშობლო რომ ჰქონოდა, მე აქ ამ დღეში რა ჩამავდებდა?
ან შენ აქაურ მკვიდრს და აქ შობილს ასე უწილოდ ვინ დაგტოვებდა?

— ეს მართალია, მაგრამ ხომ არ ვამბობ, აქ არის მშრომელ ხალხთა სამშობ-
ლო და მასში წილი უდევს ჩემისთანებსა და შენისთანებს?

— თუ საბჭოეთს სამშობლო ჰქვია, თუ ის მართლა მშრომელთა დედა და
მზრუნველია, მეც მყოლია ჭირისუფალი, მქონია სამშობლო და მიწა-წყალი! —
იმედოვნად შევძახე მე.

— მე ხომ არ ვიცი, სადაური ხარ? — შემომხედა მან.

— ქართველი კაცი აფრიკიდან ხომ არ ვიქნები? — კითხვითვე ვუპასუხე
ჩემს თანამოსაუბრეს.

— ქართველი კაცი? საქართველოდან? ის ხომ ერთ-ერთი მოწინავე რესპუბ-
ლიკაა საბჭოთა ქვეყნის!

— საქართველო?! — გავიკვირვე მე.

— მე მას არ ვიცნობ, მაგრამ რომ მითხრან: ერთი ნატვრის უფლება გაქვს,
ჩნატრე რაც გსურს და შეგისრულებთო, უთუოდ საქართველოს ნახვას ვისურვე-
ბდი. ალბათ, დვთისმშობელსაც ამ ქვეყნის ნახვის სურვილმა სძლია, მოსაქცევად
რომ საქართველო ამოირჩია. ეს ლეგენდაც კი ცხადყოფს ამ კუთხის სიკეკლუტე-

სილამაზეს. — დაასრულა მან და შემომხედდა. — მართლაც ასეთი წარმტაცი არის თქვენი ქვეყანა?

— ჩემი ქვეყანა? ლამაზი არისო, თქვენ მეკითხებით? იყო ლამაზი, იყო კეკლუცი, იყო მდიდარი, მაგრამ მერე რა?! თუ არ გარგია მისი სიმდიდრე, მისი სილამაზით თუ ვერ ტკებები, მის სიკეკლუცეს თუ ვერ განიცდი, მაშინ რა ფასი აქვს მას? იგი დავტოვე ლამაზი და მშვენიერი, კეკლუცი და მომხიბვლელი, მაგრამ დამონებული და არაფრის მქონე, უუფლებო და უბედური. გამოვექეცი, როგორც თბოლი გაექცევა აუ დედინაცვალს.

— მაგრამ ახლა ის დედა არის და არა მარტო ერთის და ორის, არამედ მილიონების. მხოლოდ საბჭოთა ქვეყნებს შეუძლიათ იამაყონ ამგვარი დიდებით. — აღტაცებული იყო შორეული მეგობარი.

უცხოელის პირით ნათქვამი სიტყვა საამოდ მომეფინა გულზე და შვება მაგრძნობინა, მიყუჩებული და მითვლემილი გრძნობა გამომიფხიზლა და გონს მომიყვანა.

ჩემი ქვეყანა! ჩემი სამშობლო! ახლა ვიგრძენი, თუ რა ტკბილი ყოფილა და მწარეც იგი. სიტკბო და სითბო, რომელიც მისგან ჩემს შეუმჩნევლად გამომყოლია, ახლაც ამოძრავებს და აძგერებს გულს. სიმწარე და სიტკბო, მის კალთებს ქვეშ რომ მიგემია, ღღემდე წარუშლელად დამტყობია და ეს ორი ერთმანეთის საწინააღმდეგო გრძნობა ისე და იმგვარად ჩაქსოვია ერთიმეორეს, რომ ვერც კი ვარჩევ რომელია მათ შორის მწარე და რომელი ტკბილი.

შეიძლება ორივე ერთნაირად მწარე იყოს, ან ორივე ერთნაირად ტკბილი.

— ამბავი გამიგრძელდა. — თქვა უცნობმა, სასმისი ასწია და კეთილი მასპინძლის ოჯახი აღდგერძელა.

— მადლობელი ვარ. — უთხრა მოხუცმა მასპინძელმა და მადლიერი თვალებით მალლა აწეულ სახლის ჭერს ახედა. — კიდევ გვიამბე რაიმე, კეთილო!

სტუმარი კვლავ ალაპარაკდა.

— დიახ, იმ შორეულ ქვეყანაში გავეცანი ჩემს სამშობლოს და მის წარსულს.

ეს პატარა და მცირე კუთხე დედამიწისა, რომელსაც ზოგი უგუნური ღღესაც არ თვლის ხსენების ღირსად, შორს გაჭირლა და გაეარდნილა თავისი სახელითა და სიდიადით. მისი შეილები ძველთაგან იხსენიებიან მსოფლიოს მატთანეს ფურცლებზე და ღღესაც ჩირაღდნებივით ანათებენ ქართველი ხალხის ეროვნული კულტურის ტაძარს.

თამარ მეფე და რუსთველი, მეფე ერეკლე და ბარათაშვილი, გურამიშვილი და ჭავჭავაძე, წერეთელი და ერისთავი, ვაჟა-ფშაველა და გოგებაშვილი.... რომელი ერთი და ორის დასახელება შეიძლება. ბევრი შერისხულ-განდევნილი და განკიცხული, ბევრი ჩემებრ გადახვეწილი, ბევრი აქვე თავის ქვეყანაში დამიწებული, მაგრამ მსოფლიოში ცნობილი და სახელდებული.

და როცა შორიდან შემოვხედე ჩემს ქვეყანას, შევიგრძენ ჩემი შეცდომა და დანაშაული.

განა ის ქვეყანა, რომელზეც ასე ბევრ კარგს ამბობენ და წერენ, ჩემი სამშობლო არ არის? განა საქართველო არ არის ის ქვეყანა, რომლის ნახვას ნატრობენ? განა ის არ არის, საბჭოთა კავშირის დიდ ძმურ ოჯახში ერთ-ერთ ყველაზე მოწინავეთა შორის რომ იხსენიება?

ჰაუ, რა სამშობლო მქონია! ჰაუ, რამდენი ძმა და ტოლი მყოლია! რამდენი მეგობარი და ამხანაგი!

და გადავწყვიტე დავბრუნებოდი იმ ქვეყანას, რომელიც ორმოცდაათი წლის წინათ დავტოვე როგორც მკაცრი და უღმობელი დედინაცვალი, როგორც დედა,

რომელმაც მშობა, მაგრამ ჩემი აღზრდა არ იკისრა, მამისეულში წილი არ დამიდო, თავშესაფარი ბინა არ მომცა, მიწის ნაკვეთი არ მარგუნა და ატირებული და ცრემლმორეული ბედის საძებრად შორს გამისროლა.

ბედის საძებრად-მეთქი, ვამბობ. ადვილი სათქმელია წახვიდე ისეთი საგნის საძებრად, რაც ბუნებაში არ ყოფილა და არ არსებულა. არარსებულის ძებნა დაკარგული დრო და ამაოდ დახარჯული შრომაა.

მაგრამ მე მაინც ვეძებდი და ვეძებდი მას იმ ქვეყანაში, სადაც მილიონი ჩემისთანა დაეძებდა თავის ბედსა და დღიურ ლუკმას.

— ჩემი ცხოვრების დღე მიიწურა. — განაგრძო სტუმარმა და ჭაღარა თმაზე შეისვა ხელი. — დატვირთა მხრები მძიმე წლებმა და ჯოჯოხეთურმა პირობებმა. მუხლებს და მკლავებს გამოეცალა ძალ-ღონე და გულს სასოება. თვალებს დასჭირდათ წამოშვებება და ყურებმაც მაგრძნობინეს სისუსტე. მომიახლოვდა სამარე და მიეუახლოვდი მე მას უკითხავად და უნებლიეთ. მიწა მოითხოვს თავის კუთვნილ ხარკს და მოვალე ვარ მივცე მას იგი...

და აი ამ დროს მესმა ძახილი. ძახილი სამშობლოსი და მშობლიური მიწის, თავისუფალი ქვეყნისა და აზიზინებული მინდორ-ველების...

და ორმოცდაათი წლის წინათ წასული თვრამეტი წლის მკლავმაგარი ჭაბუკი მოტეხილი და მოქანცული გამოვეცხადე...

გამოვეცხადე ჩემი სამშობლოს მიწა-წყალსა და მის მთა-ველებს, გამოვეცხადე, რომ ვაღიარო ჩემი შეცდომა და დანაშაული, ვთხოვო დამიდოს წილი მის ნაშრომსა და ნაამაგარში, შემინდოს ჩემი უნებლიე შეცოდებანი და მაპატიოს.

სტუმარმა ღრმად ამოისუნთქა და მოხუც მასპინძელს გადახედა.

— ყველაფერი ვთქვი და ჩემი გული გადაგიშალეთ. ეს არის და ეს, რაც აქამდე განვლე და განვიცადე... დღეს აქ ვარ, ამ თბილ მიწაზე, სადაც ოდესღაც ფეხშიშველი ბიჭი დაეტანტალებდი. აქ ვარ, თქვენს ახლოს, თქვენს უხვ სუფრასთან და მსურს გავიგო, როგორ იმარჯვა ჩვენმა ქვეყანამ და როგორ იქცა ის მსოფლიოში მაშვრალთა სამშობლოდ და მშრომელთა იმედად.

მასპინძელმა ჯერ რამდენიმე სადღეგრძელო წარმოთქვა... მოიხსენია წინაპრები და მამა-პაპანი, დიასახლისის სადღეგრძელოც არ დაივიწყა და მხოლოდ შემდეგ მოემზადა პასუხისათვის.

— გინდა იცოდე, როგორ მოვალწიეთ და მოვედით ამ ნათელ დღემდე?

ცოტა მეც მომისმინე, გული სათქმელს მაძალებს.

ჩემი სამშობლო დღეს ორმოცი წლისაა, მე კი სამოცდაათს გადავაბიჯე, მაგრამ ის უფრო დიდი და უფროსია, რადგან დედა და მშობელს ვუწოდებთ.

დედა სამშობლოს ეძახდნენ წინათ, უხსოვარ დროსა და საუკუნეშიც. დედაო, იმეორებდნენ შემდეგაც ამ ძვირფას სახელს.

მშობელი იყო, სამშობლო იყო და ამიტომ იყო, მის დასაცავად თავს რომ სწირავდნენ ჩვენი ძველები...

მემატიანეს ჟნახავს იგი მრავალჯერ მტრებთან შებმული და შერყინებული, მრავალჯერ ბრძოლამოგებული და გამარჯვებული, მაგრამ უფრო მრავალჯერ და უფრო ხანგრძლივად — შებორკილი, მიჯაჭვული და მკერდდაფლეთილი.

ეს პატარა და გმირი ქვეყანა მრავალჯერ აკლებულა და აოხრებულა. ბევრჯერ ყოფილა აჩეხილი, აკუწული, მაგრამ არა მკვდარი და არა სისხლდაწრეტილი. დამპყრობლის წინაშე ქედს არ იხრიდა. ჭრილობას თავად ირჩენდა, იშუშებდა და ნაფლეთებად ქცეული სხეულის შეერთებასა და შედუღებასაც ახერხებდა.

მისი არსებობა იყო ბრძოლა, ცეცხლი, წამება, ტანჯვა, ქარი და ქარაშოტი... იყო სისხლიანი, ნაღვლიანი, ცრემლიანი...

— როდესაც იგი მე ვიხილე, — განაგრძო მოხუცმა. — ფერდაკარგული ეს-
ვენა სარეცელზე და სასიცოცხლო პირი არ ჰქონდა.

შიშმა შემიპყრო. ნუთუ ჩემს აღზრდას ვერ იკისრებს ჩემი მშობელი? ნუთუ
ისე გავლევ წუთისოფელს, რომ დედის ნაწინა გულს ვერ დამიტკობს?

ნუთუ მოკვდა და სამარადისოდ დახუჭა თვალი?

ნუთუ მის შვილებს გვიწერია მწარე ობლობა და ტანჯვით სიკვდილი?

მოხუცმა შეისვენა. თეთრ წვერზე ხელი დაისვა და განაგრძო:

— და მაშინ ვიგრძენ უბედობა, ობლობა და საკუთარი თავის არარაობა. ვიგ-
რძენ სისუსტე და სიცარიელე.

ვინა ვარ მე და რა სულიერი?

თუ კაცი ვარ და ადამიანი, რად არ მყავს დედა, რად არ მაქვს მიწა, ჩემი
სამშობლო აბა სად არის?

— მოკვდაო. — მესმის.

— დიახ, ასეა. მე თვითონ ვხედავ — სარეცელზეა მისვენებული.

მუხლზე დავეშვი და აეჭვითინდი. და, ალბათ, მარად ვიჭვითინებდი, რომ
იღუმალ ხმას, ნიაგის ჩამოტარებულს, ჩემს ყურებამდე არ მოეღწია:

„არ მომკვდარა!.. მხოლოდ სძინავს...“

შევკრთი. მაგრამ გონს მალე მოველ და იმ იღუმალ ხმას შევეკითხე:

— არ მომკვდარა? ძინავს? მერე?

„და ისევე გაიღვიძებს“... — მესმა პასუხად.

გამხნეებული წამოვდექი და იმ ხმას მივენდე:

„ვინც შენატრის იმის სიკვდილს,

უმაღლესე დაამიწებს!“

შევიშრე ცრემლი და ცას ავხედე. იქ შორეული ვარსკვლავი კიაფობდა ჩემს
იმედად და მრავალტანჯულ ქვეყანას ციმციმით გადმოჰყურებდა...

* * *

ბევრს აწუხებდა სამშობლოზე ფიქრი და დარდი, ბევრი იწოდა მისი ცეცხ-
ლითა და მწუხარებით. ბევრი ფიქრობდა მის აწმყოსა და მომავალზე.

ობლად დარჩენილ შვილებს იმედად ხვალინდელი დღის გათენება დარჩე-
ნოდათ...

გაიღვიძებო...

წამოვდგებო...

მტერს პასუხს გასცემს... მოყვარეს მოყვარულად დაუხვდებო...

და მართლაც იქუხა ზეცამ. შეირხა მიწა სისხლით მორწყული. სასახლეების
ბატონობას ბოლო მოეღო და მარად წყვილიდით მოცულ ქოხებში თავისუფლე-
ბის მზემ შეანათა.

დიდი ოქტომბერი დამკვიდრდა ქვეყნად უბედოთა და ტანჯულთა გადასარ-
ჩენად.

— ხალხს მიეცესო თავისუფლება! — ბრძანა ლენინმა.

— ხალხებს ებოდოს სახელმწიფოს მართვის უფლება და ერთ ოჯახში ძმუ-
რად ყოფნაო, — დაადასტურა რჩეულთა საბჭომ და დააკანონა.

იყოს ქვეყნად მშვიდობა და თანასწორობა.

ჩაიწეროსო საბჭოეთის სამართლის წიგნში ეს უფლებები და წესებიო. გადა-
წყვიტა ლენინის პარტიამ.

მას შემდეგ შეწყდა ოხვრა და გმინვა...

მოდმეთა შორის შური, სისხლის ღვრაც მას შემდეგ შეწყდა.

შრომასაც დაედო ფასი და მშრომელ კაცსაც ღირსება და დიდი პატივი ჰყდა.

კავკასიის ქედზე მიჯაჭვულ და გულმკერდდაფლეთილ ამირანს ეღირსა წამოდგომა და წელში გამართვა...

მოხუცმა მოსაუბრემ ცოტათი შეისვენა.

— დიახ, დღეს ორმოცი წლის ჰაბუკია სულ ცოტა ხუთი ათასი წლიდან მოსული ჩვენი სამშობლო და, რაც ამ ორმოც წელში მან შექმნა და გააკეთა, თაობებიდან თაობებსაც არ შეუქმნიათ მრავალ ათეულ საუკუნეში.

მოხუცმა სათქმელი დაამთავრა.

— მერედა, მე კი მეპატიება იმ ჭიდილისა და ბრძოლების დროს მასთან არყოფნა? — იკითხა სტუმარმა. — მე ხომ დავივიწყე პოეტის სიტყვები „სამშობლო, დედის ძუძუი, არ გაიცვლების სხვაზედა“...

— მშობელი მუდამ გულკეთილი და ღმობიერია. — უპასუხა მოხუცმა. — არა მგონია არ გაპატიოს უნებლიე შეცდომა და დანაშაული. შეგინდობს, მიგიღებს და მშობლიურად ჩაგეკონება.

— კმაყოფილი ვარ. — წამოიწია სტუმარი. — პურ-ღვინისათვის მადლობა მითქვამს. მადლობელი ვარ შენი და შენი ოჯახის, მადლობელი ვარ ჩვენი სამშობლოსი და მისი ბედის გამომჟღავნებელი პარტიისა. — სტუმარმა კედელზე ბელადების პორტრეტებს ჰკიდა თვალი და მადლიერი ოჯახის უფროსს გამოეთხოვა.

— მშვიდობის გზა და კეთილად დამკვიდრება განახლებული ქვეყნის მიწა-წყალზე!

და მოხუცმა მოხუცი ჭიშკრამდე მიაცილა.



ნანა გვაჩიშვილი

შენ იცოცხლე, საქართველო!

შენ იხარე, საქართველო,
შენი გამრჯე მარჯვენით,
დაგელოცოს ყველა გზები
ყველგან გასამარჯვები!
ყველა ზიდი, ყველა კორდი,
ყველგან წყაროს ღიღინი,
ყანის პირას ყაყაჩოთა
წამწამების ბიბინი.
„მშობელ მიწის სიყვარული
სხვამ წაგართვას ძნელია! —
მომძახოდნენ საფლავიდან
წინაპრების ძვლებია, —
დედის ტკბილი კალთიდანა
ძირს გვაგდებდნენ მტრებია,
მისი თბილი თავსაფარი
ჩუმად გვიტარებია!“
ახლა ჩემმა დედის კალთამ
მზად ვარ კოცნად მაქციოს,
სასახელო საქართველომ
ბაირალი ასწიოს.
ბაირალი გამარჯვების
სულ ამკობდეს ქართველ ერს,
ჩვენო ტკბილო ქართლის მიწავ,
შენი მრავალყამიერ.



მამია პაჩანიძე

შენი ბაზი-აჩუკი ვარ

საქართველოვ, ჩემო დედავ,
შენი ტრფობით დამჭარი და
ქოჩახელას ჭიბონითა
მეც გიმღერი აჭარიდან.
ჩვენც ვიცავდით ერის სინდისს,
მკერდი ხმლებით დავიხანით,
საფლავშიაც ახსოვს სულთანს
მაჭახელა და ხიხანი.
ყანლიც გიმღერს, კახაბერიც, —
ჩვენი სისხლით მორწყულები...
შენს მადლიან ძუძუებსა
ვეწაფებით მოწყურებით.
მკლავდა მწარე ჭრილობები,
შენ მალამო დამაფინე,
დედა ენა მომაშველე,
ზედ ბუღბუღლად დამაფრინე.
შენ მომეცი ფხა, ლაზათი,
ჩემო დედავ, ჩემო წილო!

ერთკაცალა გული მაქვს და
მოვკვდე, თუ არ შემოგწირო.
შენი ბაზი-აჩუკი ვარ,
მინდა გიძღვნა სიყვარულით:
შიგ გული მაქვს ჩაღვენთილი
და ფერები გაზაფხულის.
ჰა, მიიღე თაიგული
აჭარაში დაკრეფილი,
ამ ფურცლებში ელავს, ჰყვავის
ჩვენი გულიც დაფერფილი.
შენს ხატებას შევდივინებ
და შენი ცა მუზად დამდის...
აჰა, მზად მაქვს ორლესულიც,
ვარ სამშობლოს მუზარადი.
საქართველოვ, ჩემო დედავ,
შენი ტრფობით დამჭარი და
ქოჩახელას ჭიბონითა
მეც გიმღერი აჭარიდან.



ჯამაე ჯაყელი

მალარო და მატარებლები

— მინდაძე! — გაისმა მოტორის გუგუნში და ჭაბუკი მალაროს ნახევრად განათებული განშტოებისაკენ შებრუნდა.

— ჰაუ?!

— წადი, ძმაო, წადი! — უყვიროდა ბრიგადირი.

— რა დროა?

— რა დროც არ უნდა იყოს. „სახალხო“ მეტს აღარ შემოვა მალაროში. ახლა, მგონი, გაგასწრო კიდეც.

— გამასწრო? — თქვა და შეშფოთებით შემობრუნდა.

„მაინც რა კაცია, — ფიქრობდა ბრიგადირი, — სხვებს გაფრთხილება არ სჭირდებათ. ადრე ტოვებენ სამუშაოს და გარბიან, მალაროს კილომეტრები ფეხით რომ არ გაიარონ. ამას კი ვაფრთხილებ და მაინც...“

აბესალომი ერთი განშტოებიდან მეორეში გავიდა, მეორედან მესამეში... ბოლოს იკადრა და მძიმე, მამაკაცური სირბილით უკანასკნელი განშტოება გაირბინა. ის იყო მალაროს მთავარ მაგისტრალზე უნდა გასულიყო, „მუშა ხაზი“ რომ შეირხა და ელმავლის ქვესადგარმა კოჭზე გადაცურებისას ელვის თეთრი ისრები ჩამოაჰყარა.

აბესალომმა ძალუმად დაუსტვინა და ელმავლისკენ გაიქცა, მაგრამ მაგისტრალს რომ მიადწია, უკანასკნელი ვაგონიც ჩასრიალდა. მემანქანემ ვერც სტვენა გაიგონა და ვერც აბესალომი დაინახა.

აბესალომი თავისთავზე გაბრაზდა, რატომ დავაგვიანეო და წინ გაიხედა. ზადლაც შორს, თვალსაწიერთან დენის ხაზსა და ელმავლის ქვესადგარს კვლავ დასცდა და დაიმსხვრა ელვის ისრები.

— დასწყევლოს ღმერთმა! — უნებლიეთ წამოიძახა და უბნის გამგე მოიგონა, რომელიც დაბეჯითებით უმეორებდა, შემოსასვლელს ხუთი კილომეტრით ვართ დაცილებულიო.

„მთელი ერთი საათის სავალია. ახლახან დავიწყეთ ლექციები და სწორედ არ მინდოდა დავგვიანება“, გაიფიქრა და ჩქარი ნაბიჯით გაემართა.

მალაროს მთელ სიღრმეზე და განშტოებებში ყრუ ბუბუნნი მოისმოდა. აბესალომი გრძნობდა, რომ ეს იყო აფეთქებების, მოტორებისა და იქითა და აქეთა მატარებლების შეერთებული, ერთმანეთში არეული ხმები.

აბესალომს ორი უცნობი მამაკაცი მიუახლოვდა. ერთმა მათგანმა ტუჩებთან თითების მიტანით შორიდანვე ანიშნა, პაპიროსი მომაწევიყო. „საოცარია ეს ქვესკნელი, ყოველ ცვლაში ათასობით ხალხს იტევს. ესენი ჯერ არ შემხვედრიან, მაგრამ, მგონი, მაღაროს რკინიგზელები არიან“, გაიფიქრა და პაპიროსთან ერთად ასანთიც მიაწოდა. ზანტად გამოართვეს.

— მეჩქარება, მალე მოუვიდეთ! — მოკლედ და მტკიცედ თქვა აბესალომმა, მაგრამ ისინი კვლავ გუშინდელ ქეიფზე მასლაათობდნენ.

მოთმინებიდან გამოსულმა ჭაბუკმა ასანთი იქვე დაუგდო და მოკურცხლა. თვალი წყრომით გააყოლეს ამ ბეჭსავსე ახალგაზრდა კაცს და უზრდელობად ჩაუთვალეს მოუთმენლობა.

— ეტყობა, ახალი ვინმეა. სანამ მაღაროელის ქვაბში არ მოიხარშება და არ დადუღდება, მანამ თავხედობას არ მოიშლის.

აბესალომმა მხოლოდ მაშინ უკლო სვლას, როცა ელმავალი შემოხვდა, მაღაროს სიღრმისაკენ ცარიელ ვაგონებს რომ მიარახრახებდა.

„ასე ფართო მაღარო არასოდეს გავგიჭრია სათევზიაში... ორივე მხარეს რკინიგზის ხაზი! ცარიელი ელმავალი შემოდის, დატვირთული — გადის!“ — გაიფიქრა და გვერდით მიდგა. ცარიელი ელმავალი რომ ჩარახრახდა, უკან მიიხედა. მარგანეცით დატვირთულ ელმავალს მოჰყრა თვალი. აბესალომი შუქის წერტილთან იდგა და შეელმავლეს ადვილად შეეძლო დაენახა იგი. როგორც კი მიუახლოვდა, ხელი დაუქნია, წამიყვანეო და უმორჩილესი თხვნის ნიშნად ორი თითი ყელზე მიიდო...

— დაგვიანებული ვარ, სადმე დამსვი!

— აბა სად ჩამოჯდები?

— როგორმე!.. ძალიან მეჩქარება.

— ა, ბატონო, სიამოვნებით. ოღონდ სადმე ჩამოჯექი.

სანამ მემანქანე სიტყვას დაამთავრებდა, აბესალომი ვაგონებს შორის ვიწრო ხიდურზე შევარდა.

— აკი გითხარი, არ შეიძლება-მეთქი მაგ ხიდურზე ჩამოდგომა! შემთხვევის გამო მოულოდნელად რომ დავამუხრუტო, ვაგონებს შორის არე აივსება... ისინი ერთმანეთს ისე მიედგმებიან, ნემსსაც გააბრტყელებენ. ჰოდა, თავი მობეზრებული ხომ არა გაქვს, ძმაო. მაგას ჯობს, ბოლო ვაგონეტის ყულფზე ჩამოდგე.

— გმადლობ! — თქვა და უსიტყვოდ გაემართა ბოლო ვაგონისაკენ. მემანქანემ წამსვე დენი ჩართო. ელვის ნამსხვრევები კვლავ მოსწყდა მავთულს.

აბესალომს მისი საყვარელი სათევზია აგონდებოდა. აგონდებოდა, თუ როგორ შეუდგა იქ მუშაობას, როგორ აწევბოდა ვაგონეტებს და მიარახრახებდა, შემდეგ როგორ მიაბა ისინი ერთმანეთს...

„წარმომიდგენია ელექტროდოლაბი და სოფლის პატარა ბუჭუღია წისკვილი. ასეთი შედარება შეიძლება ამ მაღაროსა და იმ მაღაროს შორის, კილომეტრებს იქით რომ დავტოვე და ვარაზა რომ ჰქვია. ოჰ, როგორ მიყვარს ვარაზა! მისი მთების სიდიადე, მისი საუკუნოვანი წიფლები, მისი წყაროები, მისი ადამიანები!“ — გაიფიქრა და უცებ მაღაროელის მუყაოს ქუდზე უცნაური ხახუნი იგრძნო. გაუკვირდა. ბეჭებში ოდნავ მოიდრიკა, ელმავლის ზევით აიხედა და... მიხვდა, ელექტროხაზს ქუდით შეხებია. უაზროდ და შემოთებით დაიყვირა.

„ნეტავი რა დაემართა იმ ყურუმსალს?“, — გაიფიქრა მემანქანემ და ისე მოულოდნელად დაამუხრუტა, ვაგონეტები ლამის ერთმანეთს შეასკდნენ.

— რა იყო, შე კაცო? — ჰკითხა მემანქანემ.

— რა უნდა ყოფილიყო, კინალამ დამფერფლა მაგ დასაწევამა. — თქვა და შიშითა და სიძულვილით ახედა ელექტროხაზს.

— ნუ ღელავ, მაგას ვნება არ შეუძლია, მხოლოდ ოდნავ ქუდი გაგიხეხა და ეგ არის.

— თითქოსდა ძალიან დიდი ხათრი ჰქონდა ჩემი და მომერიდა, ხომ?

— დრო აღარ ითმენს, წავიდეთ.

— არა, ძმაო, აღარ ჩამოვდგები მაგ საცეცხლეზე.

— ნუ გეშინია. ეს მუდმივი დენია, წყნარი და უწყინარი. ნუ გგონია ცვალებადი დენივით გეუი, — თქვა და თავისი ქუდი შეასო ელექტროხაზს. — აი, ხომ ხედავ, არაფერს მფუხნება.

აბესალომს მოაგონდა უბნის საწარმოო გამგის, გამოცდილი ინჟინრის საუბარი მუდმივი და ცვალებადი დენის შესახებ და დამშვიდდა. „აი, რას ნიშნავს, მხოლოდ წიგნებით რომ ვიცნობ ცხოვრებას და არა პრაქტიკულად. რაც მაგან მითხრა, განა ზეპირად არ ვიცოდი, მაგრამ მაინც შემეშინდა. რატომღაც მგონია ფიზიკის სახელმძღვანელოდან მიღებული ცოდნა სხვაა და პრაქტიკული — სხვა“, ფიქრობდა და ოფლს იწმენდდა.

— ეს უკვე მეორედ შემაშინა მაგ დასაწევამა. — თქვა და ვაგონეტს მიეყრდნო.

აბესალომს ერჩია ქვეითად განეგრძო გზა, მით უმეტეს მცირე მანძილიდა ჰქონდა დარჩენილი, მაგრამ მემანქანის შერცხვა და ბოლო ვაგონეტზე ჩამოღვა.

რამდენიმე წუთში მალაროც დამთავრდა.

კარები გაიღო და შემოვიდა ახალგაზრდა მუშა-სტუდენტი, რომელსაც კოხტად მორგებული, გემოვნებით შეკერილი კრევის კოსტიუმი ეცვა, ხოლო ქათქათა გაკრახმალბულ საყელიან პერანგზე შავი ლენტი ეკეთა.

— უკაცრავად, შეიძლება, პატივცემულო ლექტორო? — თქვა ოდნავ მღელვარე, მაგრამ სასიამოვნო ხმით და ახლად გაპარსულ ხავერდოვან ლოყაზე ლამაზი ღრმული გამოესახა. ლექტორმა კითხვა შეწყვიტა და უსიამოვნოდ მიიხედა კარებისაკენ.

— რაკი შემოაღეთ... — საყვედურით უთხრა და თვალით ანიშნა, დაჯექიო.

აბესალომმა მიიხედ-მოიხედა, მაგრამ დარწმუნებული, წინა მერხები დაკავებული იქნებოდა, დარბაზის ბოლოსაკენ გაემართა. ყველა მერხი მართლაც დაეკავებინათ. მსმენელები მიიწ-მოიწივნენ და ჩამოგვიჯექიო, ანიშნეს. ისიც ჩამოკდა. საკითხების ჩასანიშნავად ორად გაეცეილი რვეული ამოიღო.

ლექტორი ნიადაგის ქანებზე ლაპარაკობდა და თვალსაჩინოებისათვის სპეციალურ ნაკეთობაზე მიუთითებდა, სადაც სარტყლებივით ნათლად ჩანდა სხვადასხვა ფერის ქანები.

— საძიებო ბურღის დროს ჩვენ ვგებულობთ ამ ქანების სისქეს და მის შემადგენლობას... — განაგრძობდა ლექტორი და სტუდენტებს მოუთხრობდა, თუ როგორ აწარმოებენ საძიებო ბურღვას.

აბესალომს წამსვე ენიშნა და თვალწინ წარმოუდგა, თუ ვარაზაში როგორ ისწავლა ბურღვა. ეს პროცესები მისთვის ნათელი იყო. ამიტომ რვეულში არაფერი ჩაუნიშნავს. უნებლეთ მოგონებებმა გაიტაცეს და არც ლექტორს აღარ უსმენდა და არც ის შეუნიშნავს, მაყვალა წამდაუწუმ უკან რომ იხედებოდა და ცდილობდა მისი გამოხედვა დაეჭირა.

ლექტორი უკვე საბურღავი აპარატის აღნაგობას აღწერდა. აბესალომმა აპარატის ძირითადი ნაწილების სახელები ჩაიწერა და წინ გაიხედა. უმალ მაყვალას თვალებს წააწყდა.

„ო, ეს შენ?“ — ამბობდნენ მისი გაცემული თვალეები.

„მე... შენ კი ერთხელაც არ გამოიხედე ჩემსკენ“, — თითქოს ესაყვედურებოდა მაყვალა.

„...ამრიგად, ქანების სისქის შესწავლას საძიებო ბურღის დროს გარკვეული მნიშვნელობა აქვს“, — განაგრძობდა ლექტორი და აბესალომს ფარულად აკვირდებოდა.

როცა ლექტორმა თვალსაჩინოებაზე მიუთითა, აბესალომმა დრო იხელთა და მაყვალას გვერდით გადასკუბდა.

— სალამი, მაყვალა... რატომ ხმა არ გამეცი? — ფრთხილად ჩაუჩურჩულა. მაყვალას გაელიმა და ისეთი თვალით შეხედა, როგორითაც შეხედავს ხოლმე ქალი ვაჟს მოგონილი გაბუტვის დროს.

„...მაშასადამე, ამ გზით ჩვენ შეგვიძლია გავიგოთ გამაღნების ხაზი და მარაგის რაოდენობა“, — ამბობდა ლექტორი და თვალსაჩინო ხელსაწყოზე პირობითი გამაღნების ხაზის გასწვრივ საჩვენებელ ჯოხს აყოლებდა.

— როგორც ჩანს, ძალიან მცოდნეა ჩვენი ლექტორი. — წაუჩურჩულა აბესალომმა.

— ჩუ, შენ არავინ გამოწმებინებს მაგას. ნუ მეჩურჩულები, თორემ ბოლოს მოთმინებიდან გამოვა და ორივეს გარეთ გაგვადგებს.

— სანამ ეგ მოხდებოდეს, ზარიც დაირეკება და დერეფანში ჩვენთან ერთად ეგეც გამოვა.

მაყვალას თვალებში ღიმილი ჩაეფრქვა, მაგრამ მალე მოგონილი საყვედურით შენიშნა:

— ვერაფერი ჩავიწერე ამ ლექციიდან...

— ნუ გეშინია, მე დაგეხმარები. რაც დღეს ილაპარაკა, ეგ ყველაფერი ზეპირად ვიცო!..

— აი რას ნიშნავს, რომ პრაქტიკული ცოდნა და გამოცდილება გაქვს, აბესალომ. შენ უკვე უმაღლესი პრაქტიკული საქმიანობით დაამთავრე...

— რა ვიცი. — თქვა და ზარის წკრიალზე წამოიშალნენ.

* * *

სახალხო ელმავალი დაიძრა და დილის ცვლის მუშები ცალკეულ უბნებზე ჩამოარიგა. აბესალომი თავისი უბნის გადასახვევთან ჩამოხტა. სიგრძივი ნათურებიდან დღისფერი შუქი იღვრებოდა და ისეთ შთაბეჭდილებას ქმნიდა, თითქოს ეს ქვესკნელი კი არა, ცისქვეშეთი იყო. რამდენიმე ნაბიჯი რომ გაიარა, ჩამონაყურის წვეთი კისერში ჩაედგენთა. აბესალომი შეიშმუშნა და ზევით აიხედა; აიხედა და შენიშნა: ჰორიზონტალური გამაგრება ერთ ადგილას შესუსტებულიყო, რამდენიმე ხე ჩამოხნეკილიყო და ნაშალი ღორღი ბროწეულის გულივით მოსწოლოდა ქვემკერს. აბესალომი ისე აფუსფუსდა, ეგონა ახლავე ჩამოწვება და ჩაიხერგება მთელი უბანიო.

„სად არიან ახლა მეღავეები, სასწრაფოდ უნდა გაამაგრონ!“ — ჩაიდუღუნა და ბიჭებისაკენ გაიქცა სიღრმეში. ტკივილი სრულიად არ უგრძნია, რკინიგზის შპალზე ფეხი რომ წაიკრა და მაღაროს კიდეს მარჯვენა მხრით მიეხეთქა.

„რაოდენ შეწუხულან სიღრმეში! მეორე და მესამე ცვლებს თავი გამოუღვიათ!“, ფიქრობდა და მიიბოდა. შორიდანვე შენიშნა, რომ მონანგრევთან

მუქი კიაფობდა. იქვე ჩამომსხდარიყვნენ დაღლილი ბიჭები და პაპიროსს ლებდნენ. მაღაროში საკმაოდ გრილოდა და აქომინებულ აბესალომს პირიდან ორთქლის ხვეულები ამოსდიოდა.

— აშინა-მაშინა, ნეტავ რამ შეგაშინა? — ვილაცამ ზემოიმერულად მოუქცია და ელექტრომუქზე ოფლში ალაპლაპებულ ჟანგისფერ სახეზე მიაჩერდა ჭაბუკს. დამხედურთა მშვიდ სახეებს რომ თვალი შეავლო, იგრძნო, თითქოს ამოი იყო მისი მღელვარება, მაგრამ რაკი თვალწინ წარმოუდგა ჩამოხნეკილი ჭერი, წამოიყვია:

— უბნის გადმოსახვევზე მაღლა აიხედეთ და დაინახავთ, რამაც აშინა-მაშინა...

ბიჭებმა გაიცინეს.

აბესალომი დაიბნა.

ბიჭები ხარხარებდნენ და მაღაროს განშტოებები ბუბუნებდნენ. აბესალომი ლავის ბოძს მიეყრდნო და, სანამ მათი ხორხოცი მიწყდებოდა, პაპიროსით ტვინი გაიბრუვა.

— ეს ისე... არ გეწყინოს. აქ ჭერი ოთხი წელია ჩამოხნეკილია... საშიში არაა. ჩვენ ისე შევაჩვიეთ თვალი, ყურადღებასაც აღარ ვაქცევთ. დამშვიდდი, არ გეწყინოს. — დაუყვავა მეჯალამბრემ.

— რა არის აქ საწყენი? მე მხოლოდ გაგაფრთხილეთ... თქვენ კი ხარხარით გააყრუეთ ყველაფერი. თუ ვინმეს თავი არ მოძულებია... ჭკვიანად იყოს, თორემ მე ვიცი, როგორ უნდა გავუსწორდე...

— არა, არა! ვის მოძულებია თავი. — და ღიმილით დაამთავრეს: — ღმერთმა მტერიც დაიცვას შენი მუშტებისაგან.

მეჯალამბრემ მოახლოებულ მეელმავლეს ხელით ანიშნა შეჩერდიო. ჯალამბერმა ცარიელი ვაგონეტები თავისკენ მიიზიდა და კომპრესორს მიუყენა დასატვირთავად. კომპრესორმა ბასრი კბილებით მარგანეცი აიღო და წამსვე დატვირთა ისინი.

აბესალომმა ნაჯახი მორზე დაასო და გამმაგრებელთა ბრიგადირს მიუბრუნდა:

— ეგ კომპრესორი რაღაც ნამეტანი გუდგუდებს. თუ იცი, რით მუშაობს?

— კომპრესორი ანუ მტვირთავი მანქანა კუმშვადი ჰაერით მოძრაობს. ამიტომ რიტმული კუმშვა-დარტყმის მომენტურ ბეგრებს გამოსცემს, რასაც შენ გუდგუდს ეძახი.

— ჯალამბერი?

— ეგ სხვაა. დენით მუშაობს.

ამსოებაში დატვირთვაც დამთავრდა და მემანქანემ ელმავალი დაძრა.

მბურღავებს ახლა გაოფლიანებული რკინიგზელები მიუახლოვდნენ. ჩანდა, ფეხით ევლოთ მთელი მანძილი და არაქათი გამოცლოდათ.

— ახალ გამონანგრევამდე ოციოდე მეტრი რკინიგზა უნდა გავიყვანოთ... ო, შესანიშნავი ლავა გაგიკეთებიათ. — და მბურღავებს შეხედეს.

— ესენი ორ საათში დაბურღავენ მთელ მასას. ამფეთქებლებიც მალე ჩააწყობენ ლაღუმებს. აქ ისე უხვად ჩანს მარგანეცი, ერთი აფეთქებით ტონობით ნედლეულს გამოანგრევ. — თქვა ერთმა მათგანმა და ხნიერ მებიგეს შეხედა, რას იტყვისო.

მებიგემ ჩაიღიმა და თავის ქნევით დაუდასტურა:

— წინააღმდეგ მეორე ბრიგადამ თორმეტი ლაღუმის აფეთქებით ათასორასი ტონა ამოიღო...

— მოწყობაზეცაა. — დასძინა ერომა.

— ცოტა არ იყოს, ადგილზეცაა დამოკიდებული. — თქვა მეორემ.

— ნაწილობრივ, ალბათ, ბელზეც... დღეში ოთხასი ტონა გვაქვს ნორმა, მანდ კი სამი დღის ნორმას შევასრულებთ...

რკინიგზელს მით უფრო ესიამოვნა ეს საუბარი, რომ მოხუცმა მეზობელმა ნათქვამი დაუდასტურა და წათამამებულმა საქმიანი კაცის ტონით იკითხა:

— სად არის მონტიორი? ის ისეთი ნელი კაცია, მის ერთ შემობრუნებამდე რუსთავეში, ალბათ, ას ცალ რელსს ჩამოასხამენ...

— ან კიდევ ჩვენი უბნის გამგე ერთ სადღევარძელოს მოათავებს. — გაჩვენებ ჩაუბრუნებულმა, რადგან ეგონა მათი გამგის ნათესავი იყო ეს რკინიგზელი.

— მართალია, რასაც ჩვენს ინჟინერზე ამბობენ? — მეზობლები აყაყანდნენ. მზურღავებმაც თავი გააქანტურეს, ხოლო ელშველის მოლოდინში მეჯალამბრემ ჩაიროხროხა:

— ვენაცვალე ჩვენს ღირეჭციას ამ ინჟინრის დანიშვნისათვის. კაცო, წარმოგიდგენია, მუშებს ისე შეაგინებს, თითქოს სალამს უჩიოდეს...

— ესა თქვი! — დაემოწმა ახალგაზრდა მეზობელს. — წინააღმდეგ, გამაგრებაზე რომ ვმუშაობდი, მაჯაზე ქვა დამეცა. რატომ უყურადღებოდ მუშაობო, მომეცა და გამლანძღა. შენ დღეს კაპიკს არ გამოგიწერ, ახია შენზეო.

— მუშას ნამუშევარს უკარგავს...

— თვითონ კი სუქდება...

— ხელმძღვანელების გამოგზავნილია. ჯობიც რომ უფროსად დაგვიყენონ, ჩვენი ვალია პატივი ვცეთ. — თქვა მოხუცმა მეზობელმა.

— ხელმძღვანელებსაც აღარ მოსწონთ, ნახევარ ნორმასაც ვერ ასრულებს.

— რა აყაყანებთ, ხალხო. ხომ იცით, რომ უკვე სხვა დაგვინიშნეს. — თქვა მოახლოებულმა მესკრებერემ.

— ბიჭო, მართალია ეგ? გუშინ გავიგონე და არ დავიჯერე. — ეკითხებოდა ვილაც.

— მართალია! — თქვა და, ელშველის რახრახი რომ გაიგონა, სკრებერისაკენ გაიქცა.

მუშები დადუმდნენ.

ელშველი გაჩერდა და გადმოხტა „ახალი კაცი“.

— მგონი ეს არის ჩვენი უბნის ახალი ინჟინერი. — ჩაიჩურჩულა ვილაცამ.

— ნევრო პაპიშვილი?

— ჰო.

— მგონი, ესეც უცხოვრპირო ჩანს.

— რაში გვჭირდება მაგის ცხვირ-პირი? პატიოსანი ბიჭია, ლანძღვაში მაინც არ მოგვაცდენს. თუ არ აგვაშენებს, არც გვაგინებს. ჩვენ ჩვენს საქმეს გავაკეთებთ და საერთო საქმეც გავაკეთებთ.

— ოჰ, ყოჩაღ, ბიჭებო! ასე თუ იმარჯვეთ, ძალიან შორს წახვალთ, ა? გამარჯვება თქვენი! — თქვა ახლად დანიშნულმა უბნის გამგემ.

მუშებმა ოდნავ თავი დაუკრეს და, უფროსობა არ შეეაფერებინათ, სიტყვადუნწობა გამოიჩინეს.

ინჟინერმა ღუმილში უხერხულობა იგრძნო და აბესალომს მიუბრუნდა:

— როგორ ეგუებით მუშაობას?

— ისე რა.

— ხომ არაფერი გიჭირთ?

— რომ გვიჭირდეს, ვითომ რას იზამდით?

ინჟინერს გაელიმა.

კვლავ აბესალომმა დაიწყო:

— მიჭირს, აბა არა? ზოგიერთს კაბინეტში ჯდომა უჭირს და წელის გასა-
მართავად ოთახში წინ და უკან დადის. ასეთ დროს მისი თანამშრომელი თუ შე-
აღებს კარებს, უფროსი ისეთ სახეს მიიღებს, თითქოს რაღაცაზე გაბრაზდა და
ახლა ბოლთასცემით იქარვებს ნერვებს. აქ კი ქვესცნელია.

ინჟინერს მოეწონა აბესალომი, მაგრამ არა აგრძნობინა რა. პაპიროსი გაა-
ბოლა, მასაც მიაწოდა და ჰკითხა:

— შენ რაზე მუშაობ?

— მეზიგე ხარო, მითხრეს. არ ვიცოდი, რა იყო ეს მეზიგეობა. მე რაღაც
კარგი საქმე მეგონა. თურმე გამმაგრებელი ვყოფილვარ. მაღაროს ჰერს ბოძებს.
ეუდგამ სწორხაზობრივი მიმართულებით და ვქმნი ლავებს ელმავლის შემო-
სასვლელად. — თქვა და ჯიბეში ასანთი მოიძებნა. ინჟინერმა დაასწრო, ასანთი
გაჰკრა და აბესალომს მიაწოდა. ჰაბუტს მოერიდა და უკან დაიხია.

— ჰა, მოუკიდე, თორემ დავიწვი თითები.

— რატომ წუხდებით?

— ეჰ, რა კაცი ყოფილხარ! აბა, რა შეწუხებაა ასანთის გაკვრა და მოწო-
ლება.

აბესალომმა პაპიროსი გააბოლა. ისეთი კმაყოფილება იგრძნო, აღარ იცო-
და მადლობა როგორ გადაეხადა.

ეს შენიშნეს მუშებმა და ჩაიხუჩხულეს:

„ერთი შეხედვით უცვირპირო გვეგონა. ხედავთ, რა თავმდაბალი კაცი
ყოფილა? ძველი ინჟინერი პაპიროსს მოგიკიდებდა?!

— აბა, კაცი. უბრალო რამეში გაუგებ ადამიანს...

თითო-ოროლა მუშა ინჟინერს მიუახლოვდა და საუბარში ჩაება. ცოტა ხა-
ნში მას ყველანი ირგვლივ შემოერთყნენ და თვალებით გამოუტყდნენ: „მოგ-
ვწონხარ, კარგი ადამიანი ჩანხარ, კარგი მეგობრობა შეგძლებიაო“.

— მეგობარი რომ გყავდეს, შენ თვითონ უნდა შეგეძლოს მეგობრობა, —
საუბარში გამოურია ნევრო პაპიშვილმა და მუშებმა გულში ჩაიხედეს.

„შენ მეგობრობა გვაჩვენე და ჩვენც გიჩვენებთ მეგობრობას“, და კვლავ
შეხედეს ახალ გამგეს, რომელსაც გარეგნულადაც ეტყობოდა, ინჟინრობას-
თან ერთად დიდი კულტურაც რომ შეუძენია უმაღლეს სასწავლებელში.

* * *

რამდენიმე მეტრის მოშორებით არასწორი კონტაქტის გამო მავთულმა
ელექტრონაპერწყლები გადმოაფრქვია. არ გაუვლია მცირე ხანს და მხარმარ-
ჯნივ ძლიერი დაჯახების ხმა გაისმა. აბესალომი მიხვდა, რომ ჯალამბერს კარ-
გი დღე არ ადგა.

— რამ გაწყვიტა ეს დასაწვავი ტროსი?

— ჯანდაბამ.

— ჰა, შეხსენით ვაგონეტს და ნასკვი გადაუნაცვლეთ...

კომპრესორისა და ჯალამბრის ირგვლივ აფუტუხსებულ ხალხს ჟანგისფ-
რად განათებულ პირსახეზე ოფლი ჩამოსდიოდა და ელექტროშეტზე ბრინჯა-
ოს კაცებს ჰგვანდნენ.

აბესალომმა დაუდევარი მოქნევით ცული მორზე დაასო და აუჩქარებლად

ვაემართა მათეკენ... როგორც კი მიუახლოვდა ხალხს, დაინახა დაჯახებით საგო-
რავგადამცდარ ვაგონეტს ვილაც ეჭიდებოდა რელსზე შესაყენებლად. „ერევა
და ვერც ერევა. შუბლიდან კი ოფლი წურწურით ჩამოსდის“, თქვა და უცებ
მერიის მოაგონდა, სადაც დამპალი შპალი ჩაუტყდა, ვაგონეტი გადაუვარდა და
ბევრი იჯახირა...

„სულელია ეგ ვილაცა“, — გაიფიქრა. უნდოდა ეყვირა, მარტოდ რას წვა-
ლობო, მაგრამ ამ დროს უცნობმა ვაგონეტი რელსზე შედგა და აქოშინებულმა
წელში გამართვა ძლივს მოახერხა. აბესალომმა ხელი ცხვირთან დაუტრიალა
და მოწონების ნაცვლად აგდებით უთხრა:

— ორდენით დაგიშვენებენ მკერდს, აი!.. რას აკლავ თავს? განა ჩვენ
ვერ მოგეშველებით? ერთბაშად, არ დაგიმადლოს ჩვენმა ინჟინერმა!

დადლილმა შუბლი ცხვირსახოცით რომ შეიმშრალა და თვალი გაუსწორა,
აბესალომმა მხოლოდ მაშინ იცნო უბნის ახალი ინჟინერი.

— ვის უნდა ინჟინრის მადლობა! მთავარია, საქმე გააქეთო! — თქვა და
აბესალომს ირიბად შეხედა.

ჭაბუკს ისე შერცხვა, სიტყვის თქმა ვეღარ მოახერხა... არასოდეს არ მახ-
სოვსო ვინმეზე ცუდი მეტყვას...

ბოდიში მაინც არ მოიხდა. არც იცრუა, გიცანი, მაგრამ განგებ ვთქვიო...
უბრალოდ, გულწრფელად უთხრა:

— მუშას უნდა თუ არა, მაინც დასცდება ხელმძღვანელის ძვირი!..

— დარწმუნებული ხარ, მართალს ამბობ?

— დიახ.

— მაგრამ ასეთ შემთხვევაშიც მართალი არიან მუშები?

— ეს კი არ ვიცი. ისე, კაცმა რომ თქვას, მუშა მუდამ და ყველასთან მარ-
თალია. ის ღირებულებას ქმნის, ის არის ყველაფერი და გაფრთხილება უნდა.
ეს, რაც გითხარი, ნამდვილად ასეა, ვიცი.

ინჟინერმა უყურა, უყურა, შემდეგ თითქოს ღიმილიც გამოუკრთაო, პირ-
ში პაპიროსი გამოიჩარა და წავიდა.

აბესალომი იმ დღეს პაპიროსს პაპიროსზე აბოლებდა. წუხდა, განიცდიდა,
რომ ინჟინერს აწყენინა. არა, მას არ უნდოდა ცუდი ეთქვა ინჟინერზე, მაგრამ
გამოუვიდა კი. ამიერიდან მას ცივი თვალთ შეხედავენ...

მეორე დღეს, ცვლა ის იყო დამთავრდა, აბესალომი პარტიუროში დაიბა-
რეს. აბესალომს არც ხელ-პირი დაუბანია, არც ტანზე გადაუცვამს, ისე გას-
წია პარტიუროსაკენ. მიდიოდა მოთენთილი, მოწყენილი და გულნატკენი, რად-
გან ეგონა, ნევრო პაპიშვილმა დამასმინა და კარგ დღეს არ დამაყრიანო.

„აფსუსს, ნევრო პაპიშვილო, ჩემგან, უბრალო მუშისაგან, თუ შეკამათებას
არ მოითმენ და შეეცდები თანამდებობით გადამიხადო სამაგიერო, აბა როგორ
ისწავლი მუშის ცხოვრებას, როგორ გაიგებ მის ტკივილსა და სიხარულს?
აფსუსს, როგორ არ შეგრცხვა და დამასმინე“... ფიქრობდა და კიბეზე მიიწევდა.
მთელი დღე მალაროში ზედმეტ საათებში მუშაობა ერჩია ახლა მდივნის კაბი-
ნეტში შესვლას, რადგან გრძნობდა, იქიდან გაულანძლავი ვერ გამოვიდოდა.

— შეიძლება? — იკითხა, როცა მდივნის კაბინეტის კარი შეაღო, და იქვე
ნევრო პაპიშვილი რომ დალანდა, დარწმუნდა, ინჟინერს მართლაც და-
ვუსმენივარო. — გამარჯობათ! — თქვა ზრდილობისათვის და ფანჯარაში გაი-
ხედა.

პარტიუროს მდივანმა სავარძელზე მიუთითა და ხელი გაუწოდა ჩამოსა-

რთმევად. აბესალომმა მას მაჯა შეაგება, რადგან ხელი გამურული ჰქონდა. ეროვნული
ბიბლიოთეკა
— შენ ძალიან დაგიშავებია, ძმაო, — გასამხიარულებლად გაეხუმრა მდი-
ვანი.

— რას იზამ! — სერიოზულად უპასუხა აბესალომმა და ჰერს ახედა. არაუ-
რით არ ჰგავდა ეს მოხატული ჰერი მალაროს ჰორიზონტალურ ქანს, რომელ-
საც აბესალომი ბოძებს უდგამს, არ ჩამოინგრეს და ხალხი არ ამოხოცოსო
ქვესკნელში.

— შენ, ძმაო, აალაპარაკე ხალხი...

— რას იზამ! — იმავე ტონით უპასუხა აბესალომმა და ახლა მზერა კე-
დელს ჩამოაყოლა. კედელზე ჰორტენზიები ცოცხლად გამოიყურებოდნენ და
ნამდვილი ყვავილების შთაბეჭდილებას ქმნიდნენ.

— გეგმა თურმე ორმაგად და მეტად შეგისრულებია!

— რას იზამ! — მექანიკურად გაიმეორა ამოჩემებული სიტყვები და, რო-
ცა იგრძნო, ეს არ ჰგავდა მოსალოდნელი ლანძღვის შესავალს, სულ სხვას ნიშ-
ნავდა, შეერთა და მდივანს თვალი გაუსწორა.

— რა მიბრძანეთ?

— გეგმა შეგისრულებია-მეთქი ორმაგად და მეტად.

— ჰოო, — თქვა და თვალი ისევ აარიდა.

— სჯობს უკეთ გავუგოთ ერთმანეთს. ჩვენი აზრია, დაივალო ცვლის ბრიგა-
დირობა.

— არაფერი მესმის.

— რა არის აქ გაუგებარი? გითხარი, დაგვეთანხმე-მეთქი... გვინდა ცვლის
ბრიგადირად დაგნიშნოთ. ეს თითქმის იგივეა, რაც უბნის ინჟინრის მოადგილე.
ჩვენ ყოველ უბანში სამი ასეთი მოადგილე გვყავს ცვლების მიხედვით. შენ
იქნები დილის ცვლის ბრიგადირი. კარგად იცი, თუ რა გევალება. არა მარტო
ერთ საქმეს, ყველაფერს უნდა მიაქციო ყურადღება. შენთან უნდა იყრიდეს
თავს ცვლის მუშების ინტერესები და სურვილები...

აბესალომმა ნევროსაკენ გაიხედა. თითქოს მისგან დასტურს ელოდა —
ყველაფერი ეს სინამდვილეა თუ მეჩვენებაო. ბრიგადირად დანიშვნა და ნლო-
ბა იმდენად არ ახარებდა, რამდენადაც ნევრო პაპიშვილის ადამიანურობა. ახ-
ლა ინჟინრის იმდენი ხატრი ჰქონდა, რომ დაევალებინა, ერთ წელიწადს არ
გამოხვიდე მალაროდანო, სიამოვნებით შეუსრულებდა სურვილს. მაინც ეს რა
მოხდა — ლანძღვას მოელოდა და, თურმე, აწინაურებდნენ. სიხარულით გუ-
ლი ისე შეეკუმშა, ინატრა, ერთი ამ კაბინეტიდან გამიშვით, როგორ უნდა შე-
უპოვრობა და საქმის გატანა, მე გიჩვენებთო.

პარტიუროს მდივანი მიუახლოვდა გაოგნებულ ჰაბუკს და ხელი გაუწოდა.

— გისურვებ წარმატებებს, აბა შენ იცი!

— ვეცდები! — თქვა, ნევროს მორცხვად მიუბრუნდა, თავი დაუკრა და
გავიდა. იმ დღეს ისე გაბრუებული იყო, აღარ იცოდა რა ექნა.

მდივანი ნევროს მიუბრუნდა:

— ა, ძმაო, შენ იცი და მაგან, შენი არჩევანია. პრეტენზია არ გამაგონო...

— მენდეთ. — უპასუხა ინჟინერმა, ყურადღებისათვის მალღობა მოახსე-
ნა და კაბინეტი დატოვა.



შაღვა შუბლაძე

ჩ ე მ ი მ ხ ა რ ე

ლამაზია ჩემი მხარე,
 ხან ვაკე, ხან აბორცვილი,
 სად ხევს ხევი შეხმიანებს
 და კლდეს წყარო დალოცვილი.
 სად მტკვარია, სად რიონი, —
 დიდი გულის არტერია.
 ერის საქმე საგმირონი,
 ვისაც გულზე აწერო.
 ჩემო დედა-საქართველოვ,
 გულმართალო და მზრუნველო,
 ყველასათვის სანატრელო,
 ყველასათვის სასურველო!
 ბევრს ეწადა აქ თარეში,
 მაგრამ კარი გადარაზე.
 ვერ მოგკლეს და სამარეში
 დარდი ჩაჰყვათ შაჰ-აბაზებს.
 ჩემო დედა-საქართველოვ,
 გულმართალო და მზრუნველო,
 ყველასათვის სანატრელო,
 ყველასათვის სასურველო!





აპაკი ჩხაიძე

ძველ ამბავს ეტყვი ახალ მშენებლებს

ხარ დიდ ბრძოლების გადასახედი,
გიტევდა სპარსი, თურქი, არაბი...
სისხლიან ლაქებს კრწანისის, მცხეთის,
ხან მტკვარი რეცხდა, ხანაც არაგვი.
დღეს შენ გაყრია მკერდზე აპრილი,
სიამით ავსებ სტუმარს თუ მნახველს,
და მეც მიღელავს გული მტკვარივით,
როცა კვარცხლბეკზე ვუმზერ რუსთაველს!..
ელავს შენი ცა,
შენი მიწაც და
აქ თავისუფლად სუნთქავენ ხენიც...
მიყვარს მე შენი ღამე და დღეცა,
რომ აქ ვმალდები კაცი, ვითარცა
ხარაჩოები მალდებდა შენი.
წარსულ ბრძოლებში ნაწრთობი გმირი
დაუძმობილდი ფოლადის სუნთქვას,
და დღე ნათელი შეენის ღიმილი
უძველეს თბილისს და ახალ რუსთავს...
ჩარეცხავს მტკვარი ბეტონის კედლებს,
ცხოვრების დიდ ჩარხს შეატრიალებს...
ძველ ამბავს ეტყვის ახალ მშენებლებს,
როგორც თეთრწვერა მემამათიანე.



მთა თრიაქი

რ ლ ვ მ ჯ ა

კარებზე დააკაკუნეს.

— მობრძანდით. — გაეხმაურა გიორგი.

ოთახში მალალი, მხარბეჭიანი კაცი შემოიმართა.

— მაპატიეთ, მოულოდნელად გესტუმრეთ. ალბათ, მიხვდებით ვინცა ვარ...

— დიახ, დიახ, პოლკოვნიკი ჯაფარიძე, თუ არ ვცდები...

— მართალი ბრძანდებით... მოგესხენებათ დღევანდელი ვითარება. საქმე გადადებსაჲს ვრ ითმენს, თორემ ხვალ სამსახურში გინახულებდით...

ოთახში დიასახლისი შემოვიდა. გიორგიმ პოლკოვნიკ ჯაფარიძეს მეუღლე გააცნო და სკამი შესთავაზა.

— მშვენიერი ოჯახი გქონიათ. ბატონო ჩემო. ბინასაც არა უშავს. თუმცა რა! თქვენი მდგომარეობის ადამიანს უკეთესიც ეკუთვნის, მით უმეტეს დღეს...

პოლკოვნიკის სიტყვებში აშკარა ირონია იგრძნობოდა, რადგან გიორგის ბინა ძალიან ლარიზულად გამოიყურებოდა.

— ჰო, რაღაც ფქვილისა და ფულის ამბავი ყოფილა. მე დღეს დავბრუნდი ართვინიდან... — განაგრძო პოლკოვნიკმა და თავისი ვიზიტის მიზანი გააცნო გიორგის. — ის აქტი უკვე გადაეცით მთავარ კონტროლს?

— დიახ, ასეთია ჩვენთან წესი, შეჩერების უფლება არა გვაქვს, — მიუგო გიორგიმ.

— ო, ძალიან გიჩქარიათ. — და პოლკოვნიკმა აღმაცერი ღიმილით შეათვალიერა გიორგი. თითქმის ნანობდა, თავი რატომ გავუყადრე რევიზორს და რად ვეახლეო...

სამხედრო ნაწილებში მთელი დღის სიარულით მოქანტული გიორგი სამმართველოში დაბრუნდა.

ბათუმის მოუკირწყლავ და ოღრო-ჩოღრო ქუჩებში ფეხით სიარული თითქმის შეუძლებელი იყო, მაგრამ დაყოვნებას შეეძლო ზიანი მოეტანა... საქართველო განსაცდელშია, ფიქრობდა გიორგი, სახელმწიფო კონტროლის მუშაობაზე ბევრად არის დამოკიდებული ქვეყნის ბედ-ილბალი, მით უფრო ახლა, როცა თანამდებობის პირები გამდიდრების სენმა შეიპყრო...

დერეფნის კარი შეაღო და მოულოდნელად იქიდან მომავალი პოლკოვნიკი ჯაფარიძე შეეჩხა.

— სახელმწიფო ქონების ერთგულ დარაჯს ვახლავარ. — დამცინავად მისწერა იგი.

თითქოს აქ არაფერიაო, გიორგი აუჩქარებლად აპყვა კიბეს. ახლა პოლკოვნიკის გამჭირდავი ხითხითი შემოესმა, მაგრამ გიორგიმ ყურადღება არ მიაქცია. თვალწინ დაუდგა ჯარისკაცთა მოღუშული სახეები. ისინი მრისხანედ უცქერდნენ მეთაურებს. ჯგუფებად შეკრებილნი რაღაცაზე ჩუმად, მაგრამ დაბეჯითებით თათბირობდნენ.... გაიგეს სახელმწიფო კონტროლის რევიზორის მოსვლა, მაგრამ საჩივრებით არავინ მიმართავდა. ჩანს, ისინი არ ენდობოდნენ და არ სჯეროდათ ხელისუფლების მოხელეებისა.

— ბატონო მიტროფანე, ჯარის ნაწილებში სრული ანარქია სუფევს, — ღინჯად და დამაჯერებლად უყვებოდა გიორგი მთავარ კონტროლიორს. განსაკუთრებით აშლილ-აწეწილია ფინანსური და სამეურნეო ანგარიშგება. არავითარი დოკუმენტაცია არ დგება. ვისაც რა მოესურვება, იმას აკეთებს. ნადგურდება სამხედრო ხორავი. ჯარისკაცები, ვისაც კიდეც სჯერა ჩვენი, სამართლიან საყვედურს გამოთქვამენ.

— ჰე, ჰე, — ჩაიცინა მთავარმა კონტროლიორმა, — ჩემო გიორგი, ნუთუ ვეღარ გაიგე, რომ ჯარისკაცს არა აქვს საყვედურის უფლება. უნდა მოითმინოს. მაშ, რისი სალდათია!

— ჰო, მაგრამ კუთვნილ ულუფას რომ არ აძლევენ! პურსაც უხარისხო, მწარე ფქვილისაგან...

— ჰამონ, რასაც აძლევენ. მორჩა და გათავდა! ნუ მიაჩვევთ წუწუნს. ხომ ხედავენ რა დღეშია სამშობლო.

— სამწუხაროდ, ბატონო მიტროფანე, რაც მათ ეკუთვნით მთავრობის ნორმით, ისიც სხვას მიაქვს...

— მაშ როგორა გგონია, სალდათებს მიართმევენ და თვითონ ყუჰს ამოიხმობენ შიმშილით?

გიორგი მოულოდნელობისაგან შეკრთა, არ ელოდა მთავარი კონტროლიორისაგან ასეთ პასუხს.

— საინტენდანტო მალაზიის გამგემ ხუნდაძემ თვითნებურად ვილაც ბაიადის კერძო ფურნეში დააწყო ოთხი ათასი ფუთი კანადური ფქვილი და ეს მაშინ, როცა საუკეთესო საწყობები აქვს. ხოლო შემდეგ იქიდან უბრალო მოთხოვნილებებით თავისი შეხედულებისამებრ ურიგებდა ფქვილს სამხედრო ნაწილებს...

— აქტშიაც ეგრე გიწერია?

— კი, ბატონო მიტროფანე! მე თვითონ შევამოწმე რამდენიმე ნაწილი. მესამე ათასეულში, პოლკოვნიკ ჯაფარიძესთან მაინც ყველაზე ცუდად კვებავენ ჯარისკაცებს.

— ეგ კი ზედმეტია.

— უტყუარი საბუთები მაქვს, ბატონო. ჯაფარიძე მფარველობს ზუბენკოს და მასთან ერთად სჩადის ბოროტმოქმედებას. აი, კიდეც, ორი კვირის წინ ათასეულისათვის მორეკილი ჯოგიდან ექვსი საუკეთესო ხარი სახლში გაარეკვინა სალდათებს...

— სიტყვას დამტკიცება უნდა, გიორგი!

— დიახ, დავამტკიცებ კიდეც. მზადა მაქვს საბუთები.

მთავარი კონტროლიორი სავარძელში შეიშმუშნა.

— კიდეც რა იცით?

— ჩემს მოხსენებით ბარათში ყველაფერი წერია, ბატონო მიტროფანე...

— ყოველივე ხელახლა დამიწერეთ, მოხსენებით ბარათს ყველა მაშხილეთ-

ზელი საბუთი დააკარი. მე მაგათ ვუჩვენებ, თუ როგორ უნდა მთავრობის მოქმედება...

გამოცდილ თვალს არ გამოეპარებოდა მიტროფანეს ცბიერება, მაგრამ გიორგის რატომღაც არაფერი შეუმჩნევია. მას სჭეროდა ოლქის მთავარი სახელმწიფო კონტროლიორის სიწმინდისა...

* * *

ჩვეული სიდინჯით შეაღო გიორგიმ რესტორან „ბი-ბა-ბოს“ კარები. უმაღლეს შემოესმა მიტროფანეს, პოლკოვნიკ ჯაფარიძისა და სხვათა ნაცნობი ხმები, რომლებიც რესტორანში მხიარულად ატარებდნენ დროს. გიორგი ერთბაშად გაქვავდა, გონებაში ყველაფერი აერია. მალე ჯაფარიძის როხროხი შემოესმა: „გიორგი ბოლშევიკია, ან ბოლშევიკების შემოგზავნილი“.

— მართალია.

— სწორია.

— გიორგი შემოგზავნილია.

— რესპუბლიკის მოლაპატეა.

— რა გაჭირდა, კაცო, მისი მოშორება...

წასასვლელად მომზადებული გიორგი ადგილიდან ფეხს ვერ იცვლიდა, ძალა არა ჰყოფნიდა, მუხლები უკანკალებდა...

მთვრალეები რესტორანიდან გავიდნენ და ეტლში ჩასხდნენ გასასეირნებლად. გიორგი არავის შეუმჩნევია. მან უმწეოდ, გათელილად, მიწასთან გასწორებულად წარმოიდგინა თავი. ამდენი ხნის პატიოსანი, უანგარო შრომა ეგრე დაუფასეს. თვით მიტროფანემაც კი. მაშ რაღას უნდა ელოდოს მათგან? განა ეს არის მთავრობის დასაყრდენი ამ ახლად შემოერთებულ ოლქში? განა ამათ გაეგებათ რაიმე ხალხის, ან ფიქრობენ მათს ინტერესებზე?.. „თუ ამ ხალხს ბოლშევიკები არ მოსწონს, ეს ძლიერ საგულისხმოა. განა ყაჩაღს მოსწონს პატიოსანი ადამიანი?.. ჩანს, ბოლშევიკები ხალხის ინტერესს იცავენ... ვნახოთ“ — ფიქრობდა თავისთვის გიორგი.

* * *

1921 წლის იანვარი იჭურებოდა...

ქალაქში არეულობა იყო. მენშევიკების პოლიტიკა კატასტროფას განიცდიდა. ვერ გაიგებდი. ვინ განაგებდა ოლქს თუ ქალაქს, ვინ ვის ემორჩილებოდა. განსაკუთრებული რაზმის აგენტები ყველას განურჩევლად აპატიმრებდნენ...

ორი კვირის ავადმყოფობის შემდეგ გიორგი პირველად მივიდა სახელმწიფო კონტროლის საოლქო სამმართველოში. ჯერ კიდევ სუსტად გრძნობდა თავს. ვერ დაევიწყებინა რესტორან „ბი-ბა-ბოში“ ნახული და გაცდილი. მაგრამ სამსახური, ვალი სახელმწიფოს წინაშე უკარნახებდა რესპუბლიკის სადარაჯო არ მიეტოვებინა და გადაწყვიტა მიტროფანეს სწევოდა, საბოლოოდ გაეგო მისი ნამდვილი პოზიცია.

მიტროფანე ხელებგაწვდილი შეეგება გიორგის:

— როგორა ხარ, ასეთ დროს ავადმყოფობა შეიძლება?.. მაპატიეთ, ვერ გინახულეთ...

დაცდილი ჰქონდა გიორგის, როცა მიტროფანე ფარისევლობდა, რაიმეს ატყუებდა... ამიტომ მოემზადა მკაცრი შეხვედრისათვის. განა იმ დღის შემდეგ, რაც თავისი ყურით მოისმინა რესტორან „ბი-ბა-ბოში“, სხვაგვარი საუბარი შეიძლება?.. ახლა უნდა თქვას, ბარემ, სათქმელი.

— ჰოდა, — განაგრძო მიტროფანემ, — მეც იძულებული ვიყავი დამეწერა ბრძანება თქვენი განთავისუფლების შესახებ.

— ჩემთვის ნათელია ყველაფერი... ისეთ ხალხში, როგორიც ჯაფარი...
ზუბენკო...

— სამხედრო უწყების გამო მოხდა ყოველივე ეს. გეუბნებოდი, არ ღირდა
მათთან ჯახი...

— ბატონო, მე სახელმწიფოს ინტერესებს ვიცავდი.

— ჰოდა, სწორედ ახლა, სულ ათი დღე იქნება, რაც სამხედრო უწყებაზე
კონტროლი ჩამოგვაშორეს. ამისათვის შეიქმნა სამხედრო-საველე კონტროლი.
ტფილისიდან ივლიან შესამოწმებლად. ახლა კი... ბრძანების ამონაწერი გადავგ-
ზავნე, ტფილისში იციან.

— გმადლობთ, — ირონიულად მიუგო გიორგიმ, — იმას კი ვერ ხედავთ,
მაიორ ზუბენკოს ქუთაისიდან ჯარისათვის სურსათ-სანოვანის ნაცვლად სასპე-
კულაციოდ მწვანილი და ოჯახის მოწყობილობა რომ ჩამოაქვს. ჯარისკაცები
მშივრები დალასლასებენ, მათ ჩივილს არავინ ისმენს. ხუნდაძისთანა გაიძევრე-
ბი კახელიძეების დახმარებით სისხლისაგან ცლიან რესპუბლიკას. ჯაფარიძეები
და ამაშუკელნი იტაცებენ ჯარის ქონებას. სიმართლის მოქმელს კი უმალ თავი-
დან იშორებთ... ეს იოლი გზაა, მაგრამ... გთხოვთ ჩემი მასალები დამიბრუნოთ.

— მასალები სახელმწიფოს ეკუთვნის და არა თქვენ, — სრულიად ოფიცო-
ნალური ტონით უბასუხა მიტროფანემ, — რა ვუყოთ, რომ ისინი თქვენ შეადგი-
ნეთ. მაშინ თქვენც სახელმწიფო მოხელე იყავით.

* * *

გიორგი დედაქალაქში ჩავიდა... თებერვლის დღეებში აბა ვის ეცალა მის-
თვის, ვინ მიუშვებდა მას მთავრობის თავმჯდომარემდე... დიდხანს უტრიალა
სასახლეს, ძველ ნაცნობებსაც მიმართა დახმარებისათვის სახელმწიფო კონტ-
როლის სამმართველოში, მაგრამ ყველგან უარით ისტუმრებდნენ.

თბილისში ხალხის მღელვარებამ ჩააფიქრა გიორგი. შეიგრძნო ათასების
ძალა. სადგურზე გასული ხედავდა, თუ როგორ სწრაფად იტვირთებოდა ვაგო-
ნები, ირგვლივ ტრიალებდნენ საგანგებო რაზმის აგენტები. გადიოდნენ მძიმედ
დატვირთული ეშელონები. დედაქალაქიდან გაჰქონდათ საქართველოს სიმდი-
დრე. მენშევიკური მთავრობა საკუთარი თავის გადარჩენისათვის ზრუნავდა...

„ყველა მატყუარა, ფლიდი და ყაჩაღი ყოფილა. ამაოდ მიშრომია. ახლა კი
ვიცი, სად შეიძლება ვიპოვო სიმართლე, ვინაა პატიოსანი. ხალხი, მუშები, — მხო-
ლოდ ისინი იხსნიან ქვეყანას დაღუპვისაგან... ჰმ, გიორგი ბოლშევიკიო, გაიძა-
ხოდნენ „ბი-ბა-ბოში“. დღემდე ბოლშევიკი არ ვყოფილვარ, დღეიდან კი
ვიქნები“, ფიქრობდა გიორგი.

* * *

ბათუმი უკვე ბოხოქრობდა. ხალხით გაჭედნილ ქუჩებში წითელი დროშების
ზღვა ირხეოდა... მუშათა კოლონები სიმღერითა და შეძახილებით მიიკვლევდ-
ნენ გზას. მათში ქალები და ბავშვებიც კი ერია...

გიორგიმ იგრძნო ხალხის ძლიერების სიდიადე... უეცრად ადგილს მოწყდა
და მოგუგუნე მუშათა ტალღას შეერია... ბრგე, ხელებდაყოყრილ მუშას, რო-
მელსაც წითელი დროშა მაღლა აეტაცნა, გვერდში ამოუდგა და მებრძოლის ნა-
ბიჯით გასწია წინ.





რეზენ ჩიჩუა

ბობოყვათელი ქალიშვილი

მთავრობის სასახლეში ფართოდ იღება დარბაზის კარი.

ადგილებს იკავებენ ამიერკავკასიის რესპუბლიკათა სოფლის მეურნეობის მოწინავე ადამიანები.

მიმდინარეობს შრომის ნოვატორთა თათბირი.

ტრიბუნიდან გაისმის ცნობილი სახელები და გვარები: ტატიანა ტყეშუჩავე, ტატიანა ჩხაიძე, მერი კვაჭანტირაძე, მეხფულე ბალაძე.

სხვებთან ერთად საშუალო ტანის, ოდნავ გამხდარი, მიმზიდველი სახის ქალიშვილსაც ასახელებენ, მკერდზე ოქროს ვარსკვლავი რომ უბრწყინავს.

მას ყველა იცნობს საქართველოში, უფრო შორსაც კი.

თვითონ იგი — ბობოყვათელი მეჩაიე მაყვალა ჭინჭარაძე ყურადღებით უსმენს მომხსენებელს, დრო და დრო პრეზიდენტისაკენ იხედება.

თითქოს მაყვალა ჭინჭარაძეს უყურებს ნიკიტა სერგისძე ხრუმჩოვი.

იქნებ, იცნო-კიდევ ეს ქართველი გოგონა?! განა ახლახან არ ნახა მოსკოვში ქალთა საერთაშორისო დღის ორმოცდაათი წლისთავის აღსანიშნავ საზეიმო შეკრებაზე? „ნუთუ ვახსოვარ?! ჩემისთანა ხომ ბევრი იყო იქ?!“ ფიქრობს მაყვალა და იგონებს იმ მღელვარე მოსკოვურ წუთებს. იქიდან ხომ გოგონა ოქროს მე-

დლით მკერდდამშვენებული დაუბრუნდა ოჯახს. ფიქრობს და თავს მორცხვად ხრის, თანაც მრგვალ სახეზე წითელი ზოლები ეფინება. თითქოს სურს დაერიდოს. მაგრამ თვალები მაინც საყვარელი სტუმრისაკენ მიუღის!..

* * *

„ქობულეთის რაიონი. ბობოყვათი. მაყვალა ჭინჭარაძეს!“ — უამრავი წერილი და მოლოცვის დეპეშა მოდის ამ მისამართზე.

რა მოხდაო? — გაცეცხილი კითხულობენ ცნობისმოყვარენი. მათ სიამაყით განუმარტავენ: ჩვენმა თანასოფელელმა გოგონამ მაყვალა თევრათის ასულმა ჭინჭარაძემ გვასახელა. ჯერ იყო და მიჩენილი ნახევარი ჰექტარი პლანტაციიდან 4,5 ტონა ჩაის მწვანე ფოთოლი მოკრიფა... მერე ხუთი, ხუთნახევარი, შვიდი. 1959 წელს კი... მოლოდინს გადააჭარბა, მსოფლიო რეკორდი დაამყარა — მოკრიფა და სახელმწიფოს ჩააბარა რვა ტონაზე მეტი ჩაის ფოთოლი.

მაყვალას მაშინვე მიენიჭა დამკვრელი მეჩაიის საპატიო წოდება. მისი სახელი ელვის სისწრაფით მოედო ქვეყანას... და მოსკდა წერილების, დეპეშების ნიაღვარიც. რომელი ერთი წაიკითხოს, არადა, გული რომ არ უსვენებს! თითქოს უხილავი ძალა ეზიდება მას ბარათებისაკენ. საიდანაც მოკითხვა-მოლოცვა, კო-

ცნა, ხოტბა მზის სითბოსავე იღვრება.

აი, ერთი წერილი აფხაზეთიდან.

„ძვირფასო მაცალა! ჩვენ ჯერ ერთ-
მანეთს არ შევხვედრივართ, მაგრამ მე
კარგად ვიცი თქვენი შესანიშნავი შრო-
მის შესახებ. თქვენ ერთ-ერთი პირველი
ხართ ჩვენს სახელოვან მეჩაიეთა შორის
და არაა გასაკვირი, რომ ასე გიცნობენ
მთელ საბჭოთა კავშირში. თქვენ ხომ
უმალლესი ჯილდო დაიმსახურეთ. ვინაი-
დან მეც მეჩაიე ვარ და ვცდილობ რაც
შეიძლება მეტი ჩაი მივცე სამშობლოს,
ყურადღებით ვადევნებ თვალ-ყურს, რო-
გორ მუშაობენ მოწინავე მეჩაიეები. შა-
რშან 7.100 კილოგრამი ჩაი მოვკრიფე
ნახევარი ჰექტარიდან. წელს 400 კილო-
გრამს მაინც მივუმატებ ამ ციფრს. გიწ-
ვევთ სოციალისტურ შეჯიბრებაში. რას
იტყვით ამაზე? მომწერეთ თქვენს შესა-
ხებ ყველაფერი.

გული ავძიბა.

აფხაზეთი, ოჩამჩირის რაიონი. ჩლო-
უს კოლმეურნეობის მეჩაიე. საქართვე-
ლოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი“.

...სადაც ქვევით ნაბირებს ეხებება
შავი ზღვის ტალღები. ამ ხმაურში მაყ-
ვალს ესმის ჩუმი ჩურჩული: „შევეჯიბ-
როთ“.

ჩაის ხავერდოვან პლანტაციებს თავს
გადაუქროლებს წიავი და ისიც ჩურჩი-
ლებს:

„შევეჯიბროთ“.

დგას მაცალა მთის ფერდობზე ჩაის
ბუჩქებს შორის და თვითონაც ჩურჩი-
ლებს: „შევეჯიბრები და... გავიმარჯვებ“.

იმედიაანად გასცქერის ჩაის ბუჩქებს,
ეალერსება მათ, თავს დასტრიალებს.

როცა საღამო მოაღწევს და ბუჩქები
ბინდ-ბუნდში გაუჩინარდებიან, მაშინ,
მხოლოდ მაშინ ჩქარი ნაბიჯებით გაეშუ-
რება მაცალა შინისაკენ. მისი სახლი იქ-
ვეა, პლანტაციის ცოტა ზემოთ, მაგრამ ის
მაინც ჩქარობს. „ცხოვრებაში ყოველი
წამის ეკონომია — ეს არის ნაბიჯი წინ“, —
ამბობს იგი.

აი სახლიც, თევრათი აივანზე დგას და
გზას გაჰყურებს. მაცალამ ეზოში შემო-

იბრინა. თევრათი ღიმილით ეგებება ქა-
ლიშვილს და თან ალერსნარევ საყვე-
დურს ეუბნება:

— მაცალა, რატომ იგვიანებ? კინალამ
საძებრად წამოვედი!

გოგონას არაფერი უთქვამს. სახლში
ფეხაკრფით შევიდა.

ახლა თევრათი დამშვიდებით მიუჯდა
მაგიდას. საანგარიშო ახლოს მიიჩოჩა.
იგი ხომ პრიგადირია და ჩვეულებისა-
მებრ ამ საღამოსაც უნდა შეაჯამოს ბრი-
გადის წევრების დღიური ნამუშევარი.

ნელ-ნელა იცემა უწყისის გრაფები.
იქ მისი ქალიშვილის სახელიც წერია. მა-
ყვალა თევრათის ასული ჯინჯარაძე —
კითხულობს მამა და გული სიამაყით უძ-
გერს. თითქოს განსაკუთრებით გამოყავს
ციფრები, რომლებიც მაცალას ბარაქი-
ან შრომაზე მეტყველებენ.

* * *

რა მიწეროს უცნობ აფხაზ მეგობარს
გულის? ამაზე ფიქრობდა მაცალა. პი-
რადად არ იცნობს, მაგრამ მისი სიყ-
ვარულს გრძნობს, თითქოს მისი სახეც
ესახება წინ, ესაუბრება... და ქალღღზე
დალაგდა პირველი სტრიქონები:

„უცნობო მეგობარო, ჩემო საყვარე-
ლო გული! შენმა წერილმა ძალიან გამა-
ხარა. მე მინდა გესაუბრო როგორც ჩემს
საკუთარ დას და არა როგორც უცნობს.
შენ გაინტერესებს ყველაფერი ჩემს შე-
სახებზე? არა, ყველაფერს ვერ მოგწერ,
თუნდაც იმიტომ, რომ ბევრი მთხოვს
ასე, მე კი დრო არა მაქვს. მერცე, ყვე-
ლაფერს ხომ ქალღღს ვერ დაეუბარებ!
ზოგს პირადად გეტყვი, როცა გნახავ. მე-
რიდება ვილაპარაკო ჩემს შესახებ. რა
გაეკეთე? რით დავიმსახურე ასეთი დი-
დი ყურადღება? მეც ისე ვშრომობ, რო-
გორც შენ...“

და მაცალას ფიქრსა და წერაში შუა-
ღამე დაადგა თავზე... ძილმოკიდებული
ებრძოდა სტრიქონებს, ვიდრე გულის ნა-
ღებს არ ამოწურავდა...

მართლა, როგორ მოიბოვო ეს სასა-
ხელო შრომითი წარმატებები მაცალამ?

რვა წლიდან ჩაის პლანტაციაში მუშა-

ობს გამოცდილი მეჩაიების გვერდით და უხვი მოსავლის მიღების საკუთარი გამოცდილება შეიძინა. „თქვენ ეს გაინტერესებთ, პატივცემულო გული?“ და თვითვე უპასუხებს: „რა თქმა უნდა, გაინტერესებთ და ამის შესახებ მოკლედ შემდეგი უნდა გითხრათ“...

გამოცდილ და დაკვირვებულ მეჩაიებს მაყვალას თავისი სათქმელი აქვს.

ჩაის ფოთლის კრეფის სეზონის დამთავრების შემდეგ მაყვალას მხოლოდ რამდენიმე „წყნარი“ დღე აქვს. მერე ყველაფერი ისევ თავიდან იწყება.

ახალ სეზონს პლანტაციის გადაბარვით იწყებს. გვიან შემოდგომაზე გადაბარვა უკეთესია, რადგან უნებლიეთ დაზიანებული ფესვი გაზაფხულამდე „მორჩება“.

მაყვალა ბარავს არა 18-20 სანტიმეტრის სიღრმეზე (როგორც ამას ზოგიერთი მეჩაი აკეთებს), არამედ 12-15 სანტიმეტრზე. ეს მაყვალას რამდენადმე უმსუბუქებს შრომას და ჩაის ბუჩქის ფესვებიც ნაკლებად ზიანდება. გადაბარვისას კი ნიადაგში შეაქვს 600-650 კილოგრამი სუპერფოსფატი.

დიდი სიფრთხილით ეკიდება აზოტოვანი სასუქებით ნიადაგის განოყიერებას. გარკვეული დოზით და თავის დროზე მიწოდებული სასუქი ამავრებს ბუჩქს, აჩქარებს ვეგეტაციას, ხელს უწყობს ღუყების ზრდას. მაგრამ თუ აზოტს შევიტანთ დიდი რაოდენობით და ამასთან დაგვიანებით, ეს, პირიქით, ცუდად იმოქმედებს ბუჩქზე, ზოგჯერ გააცვიფლებს და გაახშობს კიდეც მცენარეს.

გარდა ამისა, ნორმალური ჰაერაციისათვის მაყვალა ნიადაგს სისტემატურად აფხვიერებს, წმენდს, გაყავს სადრენაჟო არხები.

ხდება ასეც: პლანტაციაში განუწყვეტილად შეაქვთ აზოტოვანი და ფოსფოროვანი სასუქები, მაგრამ ნიადაგს არ აძლევენ კალიუმის მარილებს. ამის შედეგად ბუჩქები ყვითლდება, კნინდება და ხმება. ეს რომ თავიდან ავიცილოთ, საჭიროა წლის განმავლობაში ორჯერ ჰექტარ ფა-

რთობზე შევიტანოთ 200 კილოგრამი კალიუმის მარილი.

საუცხოო შედეგს იძლევა ბუჩქთა შპალერული გასხვლა-გაფორმება, რაც უნდა ჩატარდეს მარტის მეორე ნახევარში, პირველ აპრილამდე. გასხვლა-გაფორმების დაგვიანება ფოთლის ვეგეტაციასაც აგვიანებს.

მაყვალა ათვალიერებს წერილს და კვლავ განაგრძობს:

— გასხვლის ჩემი მეთოდი განსხვავდება სხვების მეთოდისაგან: მე ბუჩქებს ვაძლევ არა ოვალურ თუ ნახევრად ოვალურ ფორმას, არამედ რაც შეიძლება ვაბრტყელებ ბუჩქის ზედაპირს, რითაც ფართოვდება გვერდითი ნაზარდების ფართობიც. ასეთ ბუჩქზე ეტევა მეტი ღუყი და საკრეფადაც უფრო მოხერხებულია.

მაყვალას თვალწინ უდგას თავისი მზრებელად ჩაის ბუჩქები, ათვალიერებს მათ და კვლავ წერს:

„როცა ნარგავები მოხუცდება, მათ მძიმედ ვსხლავ. ჩაის ბუჩქთა ნასხლავი საერთოდ პლანტაციაში უნდა დაეტოვოთ. ის იცავს ნარგავის ფესვებს და კარგი ორგანული სასუქიცაა.“

— შეასრულებ ამ წესებს? მაშინ შენ მოამზადებ უხვი მოსავლის საფუძველს“.

— ურჩევს მაყვალა აფხაზ მეგობარს.

მაგრამ ეს ყველაფერი როდია: მთავარია მოსავლის დროულად და უდნაკარგოდ აღება. ამიტომ ის შერჩევით კრეფას მაშინ იწყებს, როცა ბუჩქზე კარგად განვითარებული ყლორტების რაოდენობა ათ-თხუთმეტ პროცენტს მიაღწევს.

ფოთლს ყოველგვარ ამინდში კრეფს, რომ თავიდან აიცილოს მისი გაუხეშება. კრეფის წესებს ზუსტად იცავს. პირველ თვეს თევზა ფოთლს გარდა ტოვებს ორ ნორმალურ ფოთლს, მეორე თვეში — ერთ ფოთლს. დანარჩენ თვეებში სეზონის ბოლომდე ღუყებს კრეფს თევზა ფოთლამდე.

მაყვალა ხშირად ყრუ ღუყებისაგან წინასწარ წმენდს პლანტაციას, რომ ფო-

თოლი ერთნაირად შემოვიდეს და უფრო გადვილდეს კრეფა.

„...აი, თითქმის ყველაფერი. რისი თქმაც ამ ბარათში მოვახერხე, ჩემო გული! თუ მოვიცალე, აუცილებლად გნახავ და პირადად ვისაუბრებთ... ნახვამდის: გკოცნი!

შენი მაცვალა ჯინჯარაძე.

ქობულეთის რაიონი, სოფელი ბობო-ყვათი“.

ბარათი ლამაზად დაკეცა და საიმედო ადგილას შეინახა. „ხვალვე უნდა გავგზავნო“, გაივლო გულში და საათს დახედდა... ღამეს უკვე ჭაღარა შერეოდა...

* * *

ბობოყვათელი ქალიშვილი მოულოდნელად სტუმრად ეწვია აფხაზ მეგობარს გულის... თითქოს დიდი ხნის უნახავი დები შეხვდნენო, ერთმანეთს მოეხვივნენ. დიდხანს კოცნეს და მერე საუბრით გული იჯერეს... მაცვალამ დაათვალიერა გულის პლანტაცია, გაეცნო მის გამოცდილებას. ბევრი რამ მოუწონა, შენიშვნაც მისცა, თავისი გამოცდილებაც გაუზიარა.

გულიმ სტუმარს დაათვალიერებინა თავისი სოფელი ჩლოუ და ყველაფერი მოუყვა მასზე. მაცვალამ კი ბობოყვათის შესახებ უამბო.

ახლა ბობოყვათში ოთხასამდე ოჯახი ცხოვრობს. 1959 წელს ეს კოლმეურნეობა აჭარაში პირველი გადავიდა შრომის ფულად ანაზღაურებაზე. ამასთან დაკავშირებით მშრომელებს უფასო სარგებლობაში გადაეცათ რადიო, შეშა, წისქვილი. აბანო, უფასოა აგრეთვე კინო-კონცერტები და სხვ.

ბობოყვათელებს აქვთ მოასფალტებული გზები, ლამაზი ხეივანი, კანტორის ორსართულიანი შენობა, სკოლა, საავადმყოფო, ჩაის ფაბრიკა, მაღაზია, საკუთარი რადიოკვანძი...

და კიდევ თავისი ოჯახის შესახებ უამბო მაცვალამ. გვიან ღამემდე საუბრობდნენ მეგობრები, ვბრუნე ძილმა არ ძლიათ.

* * *

მაცვალა თითქმის მწვერვალისაგან მიმავალ კიბეს მიყვება. ყოველწლიურად იმდიდრებს ჩაის უხვი მოსავლის მიღების გამოცდილებას და კიდევაც აღწევს მიზანს. შარშან 9.695 კილოგრამი ჩაის ხარისხოვანი მწვანე ფოთოლი ჩააბარა სახელმწიფოს. შეიდწლელის მესამე წელს, საბჭოთა საქართველოს ორმოცი წლისთავისა და პარტიის XXII ყრილობის აღსანიშნავად იგი ჰექტარზე გადაანგარიშებით ოცი ტონა ნედლეულისათვის იბრძვის. გეჯერა, რომ ამ დაპირებას მაცვალა პირნათლად შეასრულებს. მისი სიტყვა ხომ არასოდეს სცილდება საქმეს.

ამიტომაც მიიღეს იგი კომუნისტური პარტიის რიგებში.

ამიტომაც ერთსულოვნად გამოუცხადეს მას დიდი ნდობა თანასოფლელებმა და ქობულეთის მშრომელთა დეპუტატების რაიონული საბჭოს დეპუტატად აირჩიეს.

ამიტომაც სცემენ მას ესოდენ პატივს, ამიტომ უღიმოდა მას თათბირზე ქართველი ხალხის ძვირფასი სტუმარი — ხალხთა მშვიდობისა და ბედნიერებისათვის დიდი მებრძოლი ნიკიტა სერგისძე ხრუშჩოვი.



დუხსუნ კობაღაძე

სტიქიონთან მშპრძოლი

იმ ღამეს ჯუმბერ ინწყირველი ჩვეუ-
ლებრივზე ადრე დაწვა, მაგრამ ღიძხანს
ოვალს რული არ მიკარებია. მამა სასტი-
კად გაუწყრა და მკაცრად დასაჯა
ურჩობისათვის. კიდეც კარგი, დედამ
შეიბრალა, თორემ, ალბათ, უარესიც
მოუვიდოდა.

აბა რა ექნა ჯუმბერს? მას ხომ ზღვა
უყვარდა? სკოლიდან მოვიდოდა თუ
არა, სადილს ფეხზე წაიჭამდა და უმაღ-
ლვისპირზე გაიქცეოდა. ზღვა ღელავ-
და? არ ეშინოდა, აბობოქრებულ ტალ-
ღებს შეეჭიდებოდა, შორს წავიდოდა და
ხმელეთზე დარჩენილ მეგობრებს ხელს
უქნევდა. ბანაობით რომ გულს მოიჯე-
რებდა, გემებს მიაშურებდა და ცნო-
ბისმოყვარეობით ათვალიერებდა მეზღ-
ვაურებს.

— რა, ბიჭუნი, გიყვარს ხომალდით
ცურვა? — ჰკითხა ერთ ღღეს ჩასუქე-
ბულმა მეზღვაურმა და ჯუმბერი ვეე-
ბერთელა ხომალდის გემბანზე აიყვანა.

— კი, ძია, მიყვარს ხომალდები, მეზ-
ღვაურები. რომ გავიზრდები, მეც მეზღ-
ვაური ვიქნები და ხომალდით ქვეყანას
შემოვივლი. პო! ხომ იცი, ძია, ჩვენს
ქალაქში საზღვაოსნო სასწავლებელია.
სკოლას რომ დავამთავრებ, საზღვაოს-
ნო სასწავლებელში ვისწავლი და მეზ-
ღვაური გავხდები.

— კი, მაგრამ ცურვა იცი?

— ცურვა?! ვიცი, ბიძია. ამხანაგები
არ მანებებენ, თორემ აქედან ფოთში გა-
ვცურავდი.

— ოო, ყოჩაღ, ბიჭიკო, გამბედავი ყო-
ფილხარ! აბა შენ იცი, კარგად ისწავლე
და ყველა ოცნებას შეისრულებ. შენ ხომ
საბჭოთა ქვეყანაში იზრდები!

* * *

გავიდა ხანი. ჯუმბერმა წარჩინებით
დაამთავრა ბათუმის საზღვაოსნო სასწა-
ვლებელი და ნავსადგურში დაიწყო მუ-
შაობა პატარა გემებზე, თუმცა გული
საოკეანო გემებისაკენ მიუწევდა, შორე-
ულ რეისში რომ მიდიოდნენ. ვინ იცის,
ჭაბუკმა მეზღვაურმა რამდენჯერ წარმო-
იდგინა თავი იმ გემის კაპიტნის ბოგირ-
ზე, ატლანტის ოკეანეს რომ სერავდა,
ბისკაის უბეში გააფთრებულ სტიქიონს
რომ ებრძოდა. მალე ეს ოცნებაც შეუს-
რულდა. ბათუმში შეხვდა აბესალომ ზე-
ნაიშვილს, რომელმაც მასზე ადრე დაამ-
თავრა საზღვაოსნო სასწავლებელი. მი-
სი რჩევით, ჯუმბერმა მუშაობა დაიწყო
სახელგანთქმულ ვეშაპისანადირო ფლო-
ტილიაში, რომელსაც „სლავა“ ფლაგმა-
ნობდა. ორი წლის წინათ კი, როცა ან-
ტარქტიდის სარეწ რაიონებში „სლავას“
გვერდით ამოუდგა ახალი დიდი ფლო-
ტილია „სოვეტსკაია უკრაინა“, ჯუმბერ

ინჟირველმა და აბესალომ ზენაიშვილ-
მა „ულალატეს“ „სლავას“ და, როგორც
მოწინავეები, ახალ ფლოტილიაში გადა-
ვიდნენ სამუშაოდ.

...გასული წლის ივნისში ბათუმის ნავ-
სადგურში ბათუმელებისათვის უცნობმა
ორმა გემმა ჩაუშვა ლუზა. ისინი იყვნენ
„გროზნი“ და „გნენი“ — ვეშაპოსანა-
დირო ფლოტილიის „სოვეტსკაია უკრა-
ინა“ გემები. ერთის კაპიტანი აღმოჩნ-
და ჯუმბერ ინჟირველი, ხოლო მეორე-
სა — აბესალომ ზენაიშვილი. ბათუმელი
მშრომელები, ნაცნობები, მეგობრები და
მშობლები სიხარულით შეხვდნენ ახალ-
გაზრდა კაპიტნებს, რომლებმაც მოკლე
დროში სახელოვანი მეზღვაურების სა-
ხელი მოიხვეჭეს.

თავისი პირველი რეისი „სოვეტსკაია
უკრაინამ“ წარმატებით დაამთავრა. მან
ბრწყინვალედ გაიმარჯვა „სლავასთან“
შეჯიბრებაში. „სოვეტსკაია უკრაინის“
მეზღვაურებმა სამშობლოს მისცეს იმ-
დენი პროდუქტია, რამდენიც ვეშაპთა
რეწვის მთელ ისტორიაში არ გადაუ-
მუშავებია არც ერთ ფლოტილიას, ამა-
სთან დააგროვეს ასორმოცდაათი მილი-
ონი მანეთი ზეგეგმიით მოგება (ძველი
ფუთით).

ფლოტილიის ამ წარმატებაში მნიშე-
ნელოვანი წვლილი შეიტანეს იმ გე-
მების ეკიპაჟებმა, რომელთა კაპიტნე-
ბია ჯუმბერ ინჟირველი და აბესალომ
ზენაიშვილი. ამიტომაც იყო, რომ შო-
რეული ნაოსნობიდან სამშობლოში და-
ბრუნებისას ოდესის ნავსადგურში ისი-
ნი ერთ-ერთი პირველნი შევიდნენ. ეს
უფლება ხომ მართო მოწინავეებს ექ-
ლევათ!

ბათუმში ყოფნისას ბევრმა ახლობე-
ლმა ინახულა ჯუმბერი. ყველანი სთხო-
ვდნენ გაეცნო მათთვის ეკიპაჟის საქ-
მიანობა, მოეთხორო ვეშაპებზე ნადირო-
ბის ეპიზოდები.

ჯუმბერ ინჟირველი ძლიერ ენა-
ძუნწობდა, ეუხერხულებოდა ასეთი
საუბარი, მაგრამ ვერც მეგობრებს აწ-
ყენინა და უამბო ზოგიერთი რამ.

აი ერთი მათგანი.

როგორც უკვე ცნობილია, „სოვეტ-
სკაია უკრაინამ“ გასული წლის მაისში
დაამთავრა თავისი პირველი რეისი.
ფლოტილიის ფლაგმანია ვეებერთელა
გემი-ქარზანა — ვეშაპთაგადამუშავებე-
ლი ბაზა, რომლის სიგრძე 217 მეტრია,
სიმაღლე კი 19 მეტრს აღწევს. ეს გიგა-
ნტი, რომელიც აღჭურვილია ვეშაპის
გადამუშავებისათვის საჭირო ყველა
მოწყობილობით, საბჭოთა გემთმშენე-
ბლებმა ააგეს.

ფლოტილიაში თვრამეტი ვეშაპთმჭე-
რი გემია. მათგან ორი — „გროზნი“ და
„გნენი“ მთელი რეისის დროს გამოი-
რჩეოდა საუკეთესო მუშაობით.

...ლურჯად ლივლივებს ოკეანის უკი-
დეგანო სივრცე. ფლოტილია ეკვა-
ტორს უახლოვდება. იწყება ტრადი-
ციული საზღვაო დღესასწაული: ახალ-
გაზრდა მეზღვაურებს, რომლებიც პირ-
ველად გადიოდნენ ეკვატორს, „მრის-
ხანე ნებტუნის“ სახელით წყლის აბა-
ზანები მიაღებინეს.

აი ეკვატორი გადალახულია. ფლო-
ტილია წინ მიიწევს, თანდათან უახლო-
ვდება ანტარქტიდას. გემები სრულ
მზადყოფნაშია. ერთხელ კიდევ მოწმ-
დება მექანიზმები, იარაღები...

ბოლოს აისბერგებიც გამოჩნდნენ.
დაიწყო ვეშაპებზე ნადირობა...

აქ ზედმეტი არ იქნება მოვთხოვით
რამოდენა ნადირთან აქვს საქმე ვეშა-
პთმჭერს. საკმარისია ითქვას, რომ
ერთ-ერთი მოკლული ლურჯი ვეშაპის
სიგრძე ოცდაათ მეტრს აღწევდა, წონა
კი 150 ტონას, რაც დაახლოებით ოც-
დაათი სპილოს წონას უდრის. მის გა-
დასაზიდავად საჭირო იქნებოდა შვიდი
სარკინიგზო ვაგონი. განსაცვიფრებე-
ლია სხვა მონაცემებიც: ვეშაპის მარ-
ტო გულის წონა 800 კილოგრამამდე
აღწევს, ხოლო ენისა — სამ ტონამდე.

ზღვის სხვა ცხოველებისაგან განსხ-
ვავებით, ვეშაპი სუნთქავს ატმოსფე-
რის ჰაერით, ამასთან არა ლაყუჩე-
ბით, არამედ ფილტვებით. ეს აიძუ-

ლებს მას წყალში ხანგრძლივად ყოფნის შემდეგ ჰაერის ჩასასუნთქავად ზედაპირზე ამოვიდეს. სუნთქვისას წარმოშობს წყლისა და ორთქლის შადრევნებს და სწორედ ეს ღუპავს ვეშაპს.

— მოჩანს შადრევანი! — გაისმის მოთვალთვალე მონადირის ხმა და კაპიტანი ეკიპაჟს აძლევს სათანადო ბრძანებას. გემი სრული სვლით უახლოვდება ვეშაპს. მეზარევე ზარბაზნთან მიდის. უმიზნებს. გაისმის ზარბა-

ზნის გრიალი. გასროლა ზუსტია. ბარჯი ზღვის გოლიათს სხეულში ჩაესო. დაჭრილი ვეშაპი ცდილობს გაიქცეს, მთელი ძალით მიიწევს წინ, მაგრამ თანდათან კარგავს ღონეს. მოკლულ ვეშაპს ჰაერით ავსებენ, რომ წყალში არ ჩაიძიროს, და შემდეგ იწყებენ ახალი ნადავლის ძებნას. ამაში მათ დიდ დახმარებას უწევს სპეციალური ვერტმფრენი, რომელიც ანტარქტიდული რეისის დროს სამას საათზე მეტ ხანს არის ჰაერში.

„გილოცავთ, ძვირფასო მეზობრებო...“

ვეშაპზე ნადირობის პირველივე დღეებიდან „გროზნისა“ და „გნენის“ ეკიპაჟები მოწინავეთა რიგებში ჩადგნენ. ამასთან დაკავშირებით ფლოტილის ხელმძღვანელობამ „გროზნის“ კაპიტან ინწკირველს, პარტიული ორგანიზაციის მდივან ბუჩნეს, მეზარევე ვოლოხინსა და ეკიპაჟის სხვა წევრებს გაუგზავნა მისაღმება, რომელშიც ნათქვამი იყო: „1959 წლის 12 დეკემბერს „გროზნის“ ეკიპაჟმა მთელ ფლოტილაში ერთ-ერთმა პირველმა შესარულმა კაშალოტების ჰერის გეგმა და პირნათლად გაანაღდა სოციალისტური ვალდებულება. გილოცავთ, ძვირფასო მეგობრებო, ამ დიდ გამარჯვებას!“

12 მარტს ვეშაპთმჭერთა გაზეთი „კიტობი უკრაინი“ იუწყებოდა: „გუშინ დიდ გამარჯვებას მიაღწია „გროზნის“ ეკიპაჟმა. მან პირველმა შესარულმა ვეშაპების ჰერის თვითური დავალება. ხომალდის კაპიტანმა ჯუმბერ ინწკირველმა, მეზარევე ანატოლი ვოლოხინმა, „გროზნის“ ყველა მეზღვაურმა საქმით დაამტკიცეს, თუ როგორ შეუძლიათ მათ სამშობლოს დავალების შესრულება ისეთ უაღრესად რთულ პირობებში, როგორიც მარტში იყო“.

განსაკუთრებული აღფრთოვანებით შრომობდნენ მეზღვაურები ვ. ი. ლენინის დაბადების ოთხმოცდაათი წლისთავისათვის მზადების დღეებში.

შ ე ხ ვ ე ღ რ ა ბ ა ი მ ო ნ ტ ე ე დ ი მ ო შ ი

მშობლიური ნაპირებისაკენ მიმავალი ფლოტილია გზად შეჩერდა ურუგვაის დედაქალაქ მონტევიდეოს ნავსადგურში. საბჭოთა მეზღვაურების სტუმრობამ ადგილობრივი მოსახლეობის უდიდესი ინტერესი გამოიწვია. მარტო ორი დღის განმავლობაში „სოვეტსკაია უკრაინას“ ოთხი ათასამდე კაცი ეწვია. მათ დაათვალიერეს ხომალდი. გაეცნენ საბჭოთა ვეშაპთმჭერების ცხოვრებას. ურუგვაელები აღფრთოვანებით ლაპარაკობდნენ იმ საზღვაო გიგანტის შესახებ, რომელიც საბჭოთა ადამიანებმა საკუთარი ხელით ააგეს.

მონტევიდეოში ფლოტილის ყოფნის დროს გაიმართა ოფიციალური მიღება ურუგვაის დედაქალაქის საქმიანი წრეებისა და საზოგადოების წარმომადგენლებისა, მოეწყო პრეს-კონფერენცია. ფლოტილის კაპიტან-დირექტორმა ა. სოლიანიკმა ყურნალისტებს მოუთხრო „სოვეტსკაია უკრაინის“ პირველ ანტარქტიდულ რეისზე და პასუხი გასცა შეკითხვებზე.

როგორც ვთქვით, საბჭოთა მეზღვაურებს მონტევიდეოში მრავალი სტუმარი ჰყავდათ, მაგრამ ბევრმა მაინც ვერ მოახერხა ხომალდის ნახვა...

ამის გამო მათ ასეთი შინაარსის წერი-
ლი გამოუგზავნეს საბჭოთა მეზღვაუ-
რებს: „სოვეტსკაია უკრაინის“ პროფ-
ორგანიზაციის ამხანაგ მდივანს. ძვირ-
ფასო მეგობრებო! ჩვენ, ურუგვაელ
მეზღვაურებს, გვსურს გამოვხატოთ
მეგობრობის ის ნამდვილი გრძნობა,
რომლითაც გამსჭვალულია ჩვენი ქვეყ-
ნის ყველა მშრომელი.

ათასობით მოქალაქესთან ერთად
ჩვენ გვინდოდა ფლოტილიაზე მოსვლა,
რომ გვენახა გემი „სოვეტსკაია უკრა-
ინა“, რომელიც საბჭოთა კავშირის ხა-
ლხთა მეგობრობისა და ტექნიკის მილ-
წევების უდიდესი დადასტურებაა და
ამასთან მშვიდობიან შრომას ემსახუ-
რება. აგებულია რა მშვიდობისა და
თქვენი ქვეყნის ინტერესებისათვის, ის
ემსახურება აგრეთვე ჩვენი ქვეყნების
ხალხთა მეგობრულ კავშირს.

სამწუხაროდ, ნავსადგურის ხელისუ-
ფლებამ ჩვენ ნება არ მოგვცა, რომ ეს

სურვილი შეგვესრულებინა.

მიუხედავად ამისა, ამ წერილისა და
მცირე საჩუქრის საშუალებით გადმოგ-
ცემთ ჩვენს ძმურ გრძნობებს და გა-
მოვთქვამთ რწმენას, რომ საბჭოთა კა-
ვშირის ხალხები გაამრავლებენ თავი-
ანთ წარმატებებს იმ გრანდიოზული
გეგმების შესრულებაში, რომლებიც
მათ დაისახეს.

გთხოვთ, გადასცემთ, რომ ურუგვა-
ელი მუშები მთლიანად იწონებენ საბ-
ჭოთა კავშირის ბრძოლას მშვიდობისა-
თვის და რომ თავის მხრივ ისინი ყვე-
ლაფერს გააკეთებენ უკეთესი მომავ-
ლისათვის ბრძოლაში, მომავლისა, რო-
მელიც მსოფლიოს ყველა ხალხის მე-
გობრულ კავშირს ემყარება“.

ფლოტილიის პროფკავშირულმა კო-
მიტეტმა ურუგვაელ მეზღვაურებს სა-
პასუხო წერილი გაუგზავნა, რომელშიც
ღრმა მადლობა გამოთქვა მეგობრული
გრძნობებისათვის.

პირველი მაისი ატლანტის ოქეანოში

...პირველი მაისის დილაა. მეზღვაუ-
რები გემბანზე ჩამწკრივებულან. კაპი-
ტნის თანამემწის ბ. სიდოროვის პატა-
კის შემდეგ კაპიტან-დირექტორი ა.
სოლიანიკი ვეშაბთმქერებს ულოცავს
დიად დღესასწაულს. პასუხად სამგზის
გაისმის მწყობრი „ურა“. მიდამოს ეფი-
ნება საბჭოთა კავშირის ჰიმნის დიდე-
ბული ჰანგები და წითელი დროშა ნელ-
ნელა მიიწევს მაღლა.

წაიკითხეს კაპიტან-დირექტორის სა-
დღესასწაულო ბრძანება, რომელშიც
აღნიშნული იყო ფლოტილიის წარმა-
ტებები პირველ ანტარქტიდულ რეის-
ში. ბევრ მოწინავეს გადაეცა საჩუქრე-
ბი, ფულადი ჯილდოები, საპატიო სი-
გელები.

დღესასწაულის საზეიმო ნაწილი და-
მთავრდა. იწყება სხვადასხვა ღონისძი-
ება. ასპარეზობაში ჩაებნენ კალათ-
ბურთელები, მაგიდის ჩოგბურთელები.

საღამოს გემბანზე მოეწყო ცეკვები.
შემდეგ უჩვენეს დოკუმენტური ფი-
ლმი „სოვეტსკაია უკრაინა“ პირველ
რეისში“.

მეტად საინტერესოა ამ ფილმის შექ-
მნის ისტორია. იგი გადაიღო კინომოყ-
ვარულმა მემანქანე ვიქტორ ხვესკომ.
ეკრანზე გამოჩნდა ფლოტილიის ყო-
ველდღიური ცხოვრება, ვეშაბებზე ნა-
ღირობის დღეები, საბჭოთა მეზღვაუ-
რების თავდადებული შრომა. ფლოტი-
ლიის კოლექტივმა მაღალი შეფასება
მისცა ახალბედა კინომოყვარულის ამ
ნამუშევარს.

და აი გავლილია ათასობით კილო-
მეტრი ლურჯი გზა, უკან დარჩა აის-
ბერგები, თოვლიანი ქარიშხალი, ღელ-
ვა... „სოვეტსკაია უკრაინა“ ოდესის
ნავსადგურში დაბრუნდა. პირველი ან-
ტარქტიდული რეისი ფლოტილიამ წა-
რმატებით დაამთავრა.

ფლოტილიის ხელმძღვანელობამ გა-

ნიხილა, სოციალისტური შევიდრების შედეგები და სასახელო მაჩვენებლები-სათვის „გროზნისა“ და „გენენის“ ეკი-

პაეებს კომუნისტური შრომის ეკიპა-ეთა სახელი მიანიჭა. აღინიშნა აგრეთვე სხვა ჯემების ეკიპაეთა კარგი მუშაობა.

კ ვ ლ ა ვ ს ტ ი ჭ ი მ ნ თ ა ნ ბ რ ძ მ ლ ა შ ი

ცოტაოდენი დასვენების შემდეგ ვე-შაბთმონადირენი კვლავ გაემგზავრნენ ანტარქტიდაში. კვლავ გავლილია ათა-სობით კილომეტრი ლურჯი გზა. უკან დარჩა სამშობლო, დედა და მამა, ცო-ლი და შვილი, მეგობრები... კვლავ გა-მოჩნდნენ აისბერგები, კვლავ თოვლ-ქარი, ღელვა... „სოვეტსკაია უკრაინამ“ დაიწყო მეორე რეისი. მეზღვაურები მხნედ გრძნობენ თავს, ვაჟკაცურად ებრძვიან სტიქიონს, აბობოქრებულ ტალღებს, ზოცავენ ვეშაპებს.

გამოცდილ მეზღვაურებს არ აშე-ნებთ სიცივე, უხარმაზარი აისბერგები.

ანტარქტიდიდან მიღებული ცნობე-ბიდან ჩანდა, რომ მეორე რეისის პირ-ველსავე დღეებში მეზღვაურები მეტად თვალსაჩინო წარმატებებს აღწევდნენ. ზვინებად დადგეს საფლავმანო გემზე ვეშაპის ხორცი. განუწყვეტლივ გუგუ-ნებდა გემი-კომბინატი და ამზადებდა პროდუქციას.

* * *

ფოსტალიონმა ხულოს ქუჩის № 23 სახლში ახალ ჟურნალ-გაზეთებთან ერ-თად წერილიც მიიტანა და ეზოში მო-ფუსფუსე თმაშევერცხლილ მოხუცს გადასცა. მოხუცმა კონვერტზე წარწე-რის ამოკითხვაც ვერ მოასწრო, რომ ფოსტალიონი გაუჩინარდა. მოხუცი შე-კრთა — „ნეტავი ვისგან უნდა იყოს? ჩემი ჯუმბერი ჯერ ოდესამი არ დაბ-რუნებულა“...

კონვერტის გასხნა დააპირა, მაგრამ შეჩერდა — წერილი ხომ მისი რძლის მარიეტა ინჟირველის სახელზე იყო.

რა ექნა დედას? მოხუცის გულს ეჭვმა გაჰკრა — ვინ იცის, რა მოუვიდა მის შვილს, რომელიც სადღაც, ათასობით კილომეტრზეა და გააგებულ სტიქიონს ებრძვის. ცუდი ხომ არაფერი შემთხვე-ვია?

დაეჭვებულო, აფორიაქებული მოხუ-ცი დედა ბარბაცით შედის ოთახში, სადღაც რძალი ეგულება, და კონვერტს აწვდის.

მარიეტა გაოცდა, როცა ფერდაკარ-გული დედამთილი დაინახა — ნეტავი რა უნდა იყოსო. ხელის კანკალით გა-მოართვა კონვერტი და გახსნა. თეთრ ქაღალდზე ამოიკითხა: „ანტარქტიდის ვეშაპთსანადირო ფლოტილის სამმარ-თველო“ და ისიც ავ ფიქრებს მიეცა: დედას თვალები დაუბნელდა: „ცუდი ხომ არაფერი წერია, ვაი დედაშენს, შვილო“.

მარიეტამ განაგრძო კითხვა. ანტარქ-ტიდის ვეშაპთსანადირო ფლოტილის სამმართველოს უფროსი ვ. ველინი ულოცავდა მარიეტას, რომ სსრ კავში-რის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1960 წლის 12 დეკემბრის ბრძანებუ-ლებით მისი მეუღლე ჯუმბერ ინჟირ-ველი დაჯილდოებულია „საპატიო ნიშ-ნის“ ორდენით.

ჰალარა დედამ ამაყად ასწია თავი, პატარა შვილიშვილი ნინო აიტაცა და გულში ჩაიკრა.

— ჩემი შვილი, ჩემი ჯუმბერი! — ბუტბუტებდა გახარებული დედა და სიხარულის ცრემლს მოკრძალებით იწ-მენდდა.



იასონ სეჩუაძე

ოცდაათი წელი სამშობლოს საღვთაო მშენებელს

დასვენების დღეა.

ზღვისპირა პარკში სასიეროდ გავე-
დი.

მზის საჩრდილებელქვეშ ძელსკამზე
ახალგაზრდებთან ერთად სხედან ქვეყნის
წინაშე ვალმოხდილი ადამიანები. საუბარ-
ი გაუჩაღებიათ. იქნებ, თავიანთ განვ-
ლილ გზებს იგონებენ. მიეუახლოვდი.
მივესალმე. მიმიპატიყეს, მიიწ-მოიწიეს,
ჩამოჯექიო... უცბათ, ჩვენთან მოირბინა
პატარა ბიჭუნამ, თითი წინ გაიშვირა და
ხმამაღლა თვლა დაიწყო:

— ერთი, ორი, სამი, ოთხი, ხუთი,
შვიდი, რვა... — თვლა ეშლება, თავიდან
იწყებს.

— რას ითვლი, შვილო? — შეეკითხა
პატარა ბიჭუნას მამა, რომელიც ის-ის
ყო მოვიდა.

— აი, იმას, ძიას რომ აქვს და შენ კი
არა, — უპასუხა და თვლა განაგრძო.

სიცილი წაგვსკდა.

— მოდი, ბიძიკო, — ალერსით თავის-
თან მიიხიშო ბიჭუნა ორდენების სამკერ-
დე ნიშნებით მკერდდამშვენებულმა
ძიამ... და მუხლზე დაისვა.

— რა გქვია, ბიძიკო?

— ვია.

— თქვენ ძია?

— ასლანი.

— ეს რაა?

— მთავრობის ჯილდოების სამკერდე
ნიშნები.

— რისთვის მოგცეს?

— საბრძოლო დამსახურებისათვის.

— ომში იყავი?

— ვიყავი.

— ბევრი იომე?

— ბევრი.

— რატომ?

— იმიტომ, რომ თქვენ, პატარებს,
ტკილი და ბედნიერი ცხოვრება გქონო-
დათ.

— ვაშა, რა კარგი ძია ყოფილხარ! —
და ბიჭუნა ყელზე ეხვევა მას, კოცნის,
ჩვენ კი გველიძება.

* * *

დიახ, ასლან ბაჩელიძე დეაწლმოსილი
ძიას. მისი ცხოვრება ჩვენი ქვეყნის ღი-
რსების დაცვისათვის შეუპოვარი მეგრ-
ძოლის, მამაცი საბჭოთა ადამიანის სასა-
ხელო ფურცლებია...

ხუცუბნელ ჭაბუკს, ღარიბი გლეხის
შვილს. თვრამეტი წლის ა. ბაჩელიძეს
აუხდა დიდი ხნის ოცნება: 1923 წლის
15 სექტემბერს ამიერკავკასიის სამხედ-
რო ოლქის სკოლაში ჩარიცხეს. ბეჯითად
სწავლობდა და იმთავითვე მიიპყრო მას-
წავლებელ-მწვრთნელთა ყურადღება.

1926 წელს სამხედრო სასწავლებლის
ახლად კურსდამთავრებული ა. ბაჩელიძე

უკვე ოცეულის მეთათურია ქალაქ ბათუმში, ი. ბ. სტალინის სახელობის პირველი ქართული დივიზიის მეორე მსროლელ პოლკში. იგი უნარიანი და გულადი საბჭოთა ოფიცერი დადგა. ადრე მონაწილეობდა სერიოზულ ოპერაციებში; კერძოდ, ჩოლოყაშვილის ნაძირალთა ბანდების განადგურებაში. 1932 წელს კარგი მუშაობისათვის დააწინაურეს ასეულის მეთაურად. ამ მოვალეობასაც ღირსეულად ასრულებდა... და მალე იგი კაპიტნის ჩინით გადაიყვანეს ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის მე-9 სამთო მსროლელი დივიზიის 27-ე სამთო მსროლელ პოლკში სამოსწავლო ასეულის მეთაურად. ა. ბაჯელიძე მონაწილეობდა საქართველოდან წარგზავნილ იმ დელეგაციაში, რომელიც 1936 წელს პარტიისა და მთავრობის ხელმძღვანელებმა მიიღეს კრემლში საბჭოთა საქართველოს თხუთმეტი წლისთავთან დაკავშირებით.

1937 წელს ა. ბაჯელიძე უკვე მოსკოვის ოფიცერთა სამხედრო სასწავლებლის კურსანტია, რომლის დამთავრებისთანავე ინიშნება ამიერბაიკალის სამხედრო ოლქის 57-ე მსროლელი დივიზიის ბატალიონის მეთაურად.

1939 წელს იაპონელები ვერაგულად დაესხნენ თავს მონღოლეთის სახალხო რესპუბლიკას.

57-ე მსროლელ დივიზიას, რომელსაც ცნობილი გენერალი გურგენი სარდლობდა, ებრძანა დახმარებოდა მონღოლეთის სახალხო რესპუბლიკის მეომრებს.

— 1939 წლის ივლისი იყო, — იგონებს ა. ბაჯელიძე, — საბრძოლო აღჭურვილობით ვიდრე ბაიკალში და ვუცდიდით განკარგულებას. დიდი ლოდინიც არ დაგვიტოვებდა.

— ამხანაგო ბაჯელიძე, გამოცხადდით შტაბში! — მესმის დივიზიის მეთაურის ბრძანება სავსე ტელეფონის ყურმილში.

სასწრაფოდ გავეშურე, გრძელი გზა მოკლე დროში დაფარე, სახეზე ოფლი შევიმშრალე და შტაბში შევედი. თურმე იქ სარდლობა მოუთმენლად მელოდა.

მაშინვე სამხედრო რუკასთან მიმიწვიეს. გენერალმა ერთ ადგილს წითელი ფანქარი შემოავლო და მომიბრუნდა:

— ამხანაგო კაპიტანო! იცნობთ ამ მთას?

— ეს ხომ ნურგობის მთაა, ამხანაგო გენერალ?

— დიახ, კაპიტანო! დამაყურეთ... ახლა ამ მთას მონღოლეთის 23-ე ცხენოსანი დივიზია იცავს. თქვენ გევალებათ: დალაშქრებისთანავე ათასეულით გადალახოთ მდინარე ხალხინ-გოლი, შეუმჩნეველად გადახვიდეთ მარჯვენა მხარეს და შეცვალოთ მონღოლეთის ამ დივიზიის ნაწილი... მოიცათ. აი, კიდეც რა მინდა გითხრათ: ამ მთას დიდი სტრატეგიული მნიშვნელობა აქვს. იგი კონტროლს უწევს მთელ ბრძოლის ველს. ნურგობის დაკარგვა ბრძოლის წაგებას უდრის. გასაგებია?

— გასაგებია.

— მაშ, არც ერთი ნაბიჯი უკან! სიკვდილი ან გამარჯვება!

— არის, ამხანაგო გენერალ!

ათასეულში სასწრაფოდ დავბრუნდი და სათანადო განკარგულებები გავეცი... ყველანი ფეხზე დაეყენე. ოცდათხუთმეტი კილომეტრი სასწრაფოდ გადავლახეთ... ღამით მივადწიეთ მდინარე ხალხინ-გოლს და რვა კილომეტრის მანძილზე ნაპირ-ნაპირ გავყევით მას. ბოლოს, მივადექით ხშირ ბორცვებიან და აქა-იქ ბუჩქებით დაფარულ მთას.

ჩვენი მისვლისთანავე მონღოლთა დივიზია აიშალა. ეს მოწინააღმდეგეს არ გამოპარვია და ძლიერი ცეცხლი გავიხსნა. გავვიძნელა ფრონტზე განლაგება.

სიბნელეში დავათვალიერე ბრძოლის ხაზი. რომელიც შვიდ კილომეტრზე იყო გაჭიმული. მტერი ჩვენგან ზოგან კილომეტრზე, ზოგან კი ორმოცდაათ მეტრზე იდგა. ეს დიდ სიფრთხილეს მოითხოვდა. ამიტომ ყოველმხრივ გავაძლიერე საბრძოლო ხაზი.

გამთენიისას მოწინააღმდეგემ ბრძოლაში ჩააბა არტილერია. შაშხანები და ტყვიამფრქვევებიც დაგვიშინეს. მთავა-

რი იერიში ლეიტენანტ ბელიკის ოცეულზე მიიტანეს. მერე ხელჩართული ბრძოლებიც გაჩაღდა. ამუშავდა ხიშტები და ღუგლუგები. ჩვენმა მეომრებმა ამ შეუპოვარ ბრძოლაში ბევრი სამურაი ააგეს ხიშტზე და ორიც ტყვედ ჩაიგდეს.

სარდლობამ ტყვეთა დაკითხვით მეტად საინტერესო და საჭირო ცნობები მიიღო, რისთვისაც ოცეულის მეთაურს ბელიკს და პირადად მე მადლობა გამოგვიცხადეს.

ბრძოლაში გავიდა რამდენიმე დღე. თორმეტი საათია. მოულოდნელად მოწინააღმდეგემ გრიგალისებური ცეცხლი დაგვატეხა. შტაბი მოწინავე ხაზზე გვექონდა და წუთიც უქმად არ დაგვიკარგავს. მაშინვე გავეცი საჭირო განკარგულება, ქვეგანაყოფები გადავაჯგუფე და მტრის შესახვედრად მოვემზადეთ. სამარისებური სიჩუმით მტერი ხიშტზე მოვიტყუეთ და მერე დავცხეთ. ბრძოლის ველი სამურაების გვამებით დაიფარა.

რა თქმა უნდა, ჩვენც გვექონდა დანაკლისი. დაცემულთა შორის იყო ასეულის პოლიტხელი, ჩემი საყვარელი ადამიანი სიმეში.

თოთხმეტი დღე-ღამის განმავლობაში შეუტყველად ვებრძოდით ნურგობის მთაზე იაპონელ სამურაებს და მათ მკაცრად იგემეს ჩვენი ცეცხლის ძალა. მაგრამ მტერი დანაკლისს ავსებდა და აძლიერებდა თავის პოზიციას, ებლაუჭებოდა ყოველ ბორცვს. საჭირო იყო ისეთი დარტყმა, რომელიც მტერს საბოლოოდ წელში გატეხდა. ეს დღეც დადგა.

სარდლობის ბრძანებით, მთელი ძალებით ერთობლივად იერიშზე გადავედით. შეუპოვარი ბრძოლების შედეგად გავანადგურეთ მტრის საშიში კერები, რის გამო სარდლობის მადლობა დავიმსახურეთ.

მტერი თითქოს დადუმდა, მაგრამ სწორედ ეს დუმილი იყო საშიში. მართლაც, ისარგებლეს რა ძლიერ ბნელი ღამით, ჩვენს განლაგებაში რამდენიმე კაცი შემოიჭრა ყვირილით — „რუსები ვართ, არ გვესროლოთ!“ ვილაც მომვარდა და

საველე პლანშეტს მართმევდა. ხელთაყვარულად ვავლე. საშინლად დაიჩხავლა. ალბათ, მაგრად მოეუჭირე ხელი. მივხვდი რაშიც იყო საქმე და მებრძოლებს გადავძახე: ბიჭებო, მტერი შემოგვეპარა, დასცხეთ, არ გაუშვით!

და უმაღლესი სისხლისმღვრელი ბრძოლა გაჩაღდა...

პირადად მე ჩემს „ლუკმას“ მაგრად ჩავეჭიდე და გავთოკე. მის ყვირილზე ორი კაცი მოულოდნელად თავს დამესხა და ბექებზე მაგარი საგნის დარტყმა ვიგრძენი. თვალებიდან სიმწრის ცრემლი დამცვივდა, მაგრამ არ დავიბენი. ხელჩართულ ბრძოლაში შეუპოვარი ხელყუმბარით ჩავები. ერთს თავში მძლავრად დავკარი, ხოლო მეორეს მუცელში ფეხი ჩავეცი. მოკურცხლეს, მაგრამ საით? სიბნელეში ვერაფერს ვარჩევდი, ვნახობდი, რომ გამასწრეს. იმავე წამს ჩემს ფეხთან მტრის ხელყუმბარა დაცა. არ შევშინდი, ხელი დავტაცე და ისევ სამურაებს გავუგზავნე. მეორე ყუმბარა ცოტა მოშორებით აფეთქდა და ჩემი ტყვე, რომელსაც ხელს არ ვუშვებდი, უეცრივ შეტოკდა. ხელი შევაველე — მეკრდი გაგლეჯილი ჰქონდა... მე კი გადავრჩი. ავდექი. გავლა გამიჭირდა. ჩექმის ყელში ხელი ჩავიყავი, შიგ სისხლი შედედებულყო. სამი მსუბუქი ჭრილობა აღმომაჩინდა — ორი ხელყუმბარით და ერთი ხიშტით, მაგრამ ბრძოლის ველი არ დამიტოვებია.

დღით ბრძოლა გაშლილი ფრონტით დაიწყო. ჩვენმა არტილერიისტებმა და ნაღმმტყორცნელებმა თავხარი დასცეს მტრის ბანაკს. აგუგუნდნენ ჯავშანსატანკო ნაწილები. ბომბდამშენებმა ცა კვალით გადააშავეს. მტერი შეირყა და უკან დაიხია.

შეტევის მესამე დღეს კვლავ დავიჭერი. ამჯერად ნაღმმტყორცნის ყუმბარის ნამსხვრევით და ისევ ბარძაყში. სანიტარულ ნაწილში წამიყვანეს. ორი დღის შემდეგ ისევ ბრძოლის ველზე ვარ... კვლავ დავიჭერი და გამგზავნეს ჰოსპი-

ტალში, სადაც სასწრაფოდ ოპერაცია გამიკეთეს.

ხალხინ-გოლის ბრძოლებს ჩვენს წინააღმდეგ ხელმძღვანელობდა იაპონელი გენერალ-ლეიტენანტი კაბა-ცუბა, რომელმაც ჯარისკაცები ბრძოლის ველზე მიატოვა და გარემოცვიდან თავს ძლივს უშველა თვითმფრინავით.

ასე მამაცურად დავიცავით ნურეოვის მთა. პირნათლად შევასრულეთ სარდლობის დავალება.

ხალხინ-გოლის მამაცი საბჭოთა მეომრები დააჯილდოვეს, მათ შორის მეც დამაჯილდოვეს წითელი დროშისა და „მონღოლეთის პოლარული ვარსკვლავის“ ორდენებით.

* * *

ამით როდი ამოიწურება ა. ბაჯელიძის საბრძოლო გზა. 1941 წელს იგი პოლკის მეთაურის მოადგილე იყო სამწყობრო ნაწილში, ხოლო დიდი სამამულო ომის დაწყების დღიდან — სხვადასხვა პოლკის მეთაური. 1944 წელს იგი უკვე მე-17 არმიის 284-ე მსროლელი დივიზიის მე-

თაურია პოლკოვნიკის ჩინით. ამ დივიზიამ 1945 წელს იაპონელთა წინააღმდეგ ბრძოლაში იშვიათი მამაცობა და თავგანწირვა გამოიჩინა: 17 დღე-ღამეში გაათავისუფლა მონღოლეთის, ჩახარის, ჩიუ-ინის, ლინსიანისა და შახაი-გუანის პროვინციების მთელი რიგი დასახლებული უბნები. დივიზიამ ბრძოლებით გაიარა 1.200 კილომეტრი და საბრძოლო დავალება ბრწყინვალედ შეასრულა, რისთვისაც მთელმა პირადმა შემადგენლობამ მიიღო უმაღლესი მთავარსარდლის მადლობა, ხოლო დივიზიას ეწოდა „ხინგანსკაია“. პოლკოვნიკი ა. ბაჯელიძე დაჯილდოვდა წითელი დროშის ორდენით.

ლენინის ოთხი, წითელი დროშის, „სამამულო ომის მეორე ხარისხის“, „საპატიო ნიშნისა“ და „მონღოლეთის პოლარული ვარსკვლავის“ საბრძოლო ორდენები და სამი მედალი — აი რა აინტერესებდა და რას ითვლიდა პატარა ბიჭუნა ჩვენი ქვეყნის სასიქადულო და საამაყო შვილის ასლან ბაჯელიძის ვაჟკაცურ მკერდზე.



პროფ. ნიკო ჭიჭიშვილი

მამაცი ქართველი პარტიზანი

სსრ კავშირის დიდმა სამამულო ომმა გერმანელ ფაშისტ დამპყრობთა წინააღმდეგ ახალი ძალით ცხადყო საბჭოთა ადამიანების უსაზღვრო სიყვარული და თავდადება თავიანთი სოციალისტური სამშობლოსადმი. საგულისხმოა, რომ ისინიც კი, ვინც სხვადასხვა მიზეზით ფაშისტ ოკუპანტთა ტყვეობაში მოხვდნენ, ქედს არ იხრიდნენ და მედგრად განაგრძობდნენ ბრძოლას საზიზღარი მტრის წინააღმდეგ. ერთი მათგანია ნოე კუბლაშვილი, მამაცი პატრიოტი, რომელმაც ბევრი გმირული საქმე ჩაიდინა პიტლერელთა არმიის ღრმა ზურგში. კერძოდ მათ მიერ ოკუპირებულ იტალიაში.

აი როგორი მოწმობა-დახასიათება მისცა ნოე კუბლაშვილს მეორე გარიბალდის დივიზიის უფროსმა რ. ჯორჯიომ მეორე მსოფლიო ომის დამთავრებისთანავე:

„ამით ვამოწმებ, რომ ნოე კუბლაშვილი, დაბადებული 1907 წელს რუსეთში, იმყოფებოდა ტურინოს ოლქის ქალაქ ობრასანოში, სადაც გერმანელებს ბლომად ჰქონდათ საომარი საჭურველი. ამ საწყობებში იყო სხვადასხვა ასაფეთქებელი სამხედრო ნივთიერება (ნაღმები,

ხელყუმბარები და სხვ.). სპეციალურად განკუთვნილი გზებისა და ხიდების დასაწყვედად. როგორც რუსი პატრიოტი, ის საშინლად იტანჯებოდა მტრის რიგებში იძულებითი ყოფნით და ყველაფერს აკეთებდა იმისათვის, რათა მტრის წინააღმდეგ მოეწყო დარტყმები. ამ მიზნით ის იყო ერთ-ერთი პირველი ორგანიზატორი და ყოველთვის იბრძოდა მამაცურად. არასოდეს არ ეცემოდა სულით.

1943 წლის დეკემბერში მან შემოიკრიბა ბევრი თავისი ამხანაგი, დაუკავშირდა იტალიელ პარტიზანებს, აწვდიდა რა მათ იარაღს და სხვადასხვა სახის სამხედრო საჭურველს.

თებერვალში ჯგუფი, რომელსაც ამხანაგი კუბლაშვილი მეთაურობდა, შეუერთდა იტალიელ პარტიზანებს და დაულაღვად იბრძოდა ნამდვილი მებრძოლი ჯგუფის შესაქმნელად. მისი პირადი მაგალითით დიდძალი იტალიელი პარტიზანი შეუთერთდა მის რიგებს, რათა გაემაგრებინათ ჩვენი საბრძოლო რიგები.

ამხ. კუბლაშვილი დაუღალავად უწევდა პროპაგანდას რუსებს, ჩეხებსა და ა. შ., რათა მიეზიდა ისინი იტალიელ პარტიზანთა რიგებში. მისი მეოხებით

ასობით კაცი შეუერთდა მათ (პარტიზანებს). სხვებმაც არ დააყოვნეს მიებაძათ მათი მაგალითისათვის, რომ შექმნილიყო ბატალიონი. მათ შეძლეს გაენადგურებინათ გერმანელები, რომლებიც გარს შემოერტყნენ. ამხანაგი კუბლაშვილი ხელმძღვანელობდა პარტიზანების რამდენიმე ჯგუფს, რომლებიც განუწყვეტლივ ეწეოდნენ ბრძოლას მტრის წინააღმდეგ. მის მრავალრიცხოვან ბრძოლებს შორის ყველაზე მნიშვნელოვანი იყო თავდასხმები აეროდრომისა და ქალაქების — რიველის, ლაქსა და ტურიხოს ასაღებად.

ამას გარდა, მან აიღო ინიციატივა გადაეღა საზღვარი და მოლაპარაკება გაემართა ჩვენს მოკავშირეებთან საფრანგეთში და შეძლო თავისი შეუპოვრობისა და ინიციატივის მეოხებით გადაეყვანა 700 პარტიზანი.

მისი თავდადების გამო საერთო საქმისადმი ამა კუბლაშვილს ყველა პატივს სცემდა და უყვარდა იტალიის პარტიზანებს.

ვინ არის ეს ნოე კუბლაშვილი და როგორ მოხვდა იგი იტალიის პარტიზანთა დივიზიაში?

ნოე გიორგის-ძე კუბლაშვილი დაიბადა 1907 წ. ტყიბულის რაიონის სოფელ ცუცხვათში, გლეხის ოჯახში. 1925 წ. დაამთავრა რეალური სასწავლებელი. 1927 წელს მუშაობდა ტყვარჩელის შარავზის მეორე უბნის უფროსად. აქედან საქართველოს კომპარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტმა იგი ოთხი წლით მიავლინა მოსკოვში, მასობრივ მუშაკთა კურსებზე. 1931 წელს დანიშნეს აგარის შაქრის ქარხნის დირექტორის მოადგილედ, 1934 წელს კი გადაიყვანეს რაიპროფსაბჭოს თავმჯდომარედ. 1937 წლიდან იყო სოფელ ქვიშხეთის კოლმეურნეობის თავმჯდომარე, შემდეგ ხაშურის მტს-ის მუშაკი. წითელი არმიის რიგებში მსახურობდა 1929 წლიდან 1934 წლამდე, აგრეთვე 1941 წლის ივლისიდან 1941 წლის 28 ოქტომბრამდე, ვიდრე

მძიმედ არ დაიჭრა და პიტლერელ ტყვეობაში არ აღმოჩნდა.

როგორც სამხედრო ტყვე, ჯერ ის მოხვდა პოლტავის ბანაკში, შემდეგ კრემენჩუგისა და ნოი-ჰამირის საკონცენტრაციო ბანაკებში. 1942 წლის დეკემბერში ნოე კუბლაშვილი სხვა 120 საბჭოთა ტყვესთან ერთად (მათ შორის ოთხმოცი ქართველი იყო) გადაიყვანეს ფაშისტების მიერ ოკუპირებულ ქალაქ ნიკოლაევში. 1943 წ. დახურული ვაგონებით 250 საბჭოთა ტყვე, რომელთაგან 180 ქართველი იყო, გადაიყვანეს ჩრდილოეთ იტალიის ქალაქ ობრასანოში. აქ ნოე კუბლაშვილი ფარულად დაუკავშირდა იტალიელ მტვრითავ ვიტორიოს, რომელიც იარაღის საწყობში მუშაობდა და პარტიზანული რაზმის ფარული წევრი იყო. მისი დახმარებით ნ. კუბლაშვილმა ცხრა ქართველ მებრძოლთან ერთად თავი დააღწია ფაშისტურ ტყვეობას, შეუერთდა გარიბალდის სახელობის მეორე დივიზიის რაზმს, რომელსაც ხელმძღვანელობდა იტალიელი კომუნისტი ალესიო. ეს მოხდა 1944 წ. თებერვალში. ამიერიდან ნოე კუბლაშვილს საშუალება მიეცა კვლავ აქტიური მონაწილეობა მიეღო გერმანულ ფაშისტთა წინააღმდეგ ომში და შორეულ იტალიაში იარაღით დაეცვა თავისი საყვარელი სოციალისტური სამშობლო.

1944 წლის აპრილის დამლევს ნოე კუბლაშვილმა მიიღო პარტიზანთა მთავარი კომიტეტის დავალება: დაუყოვნებლივ დაემყარებინა კავშირი ბუსოლინის ახლო მყოფ რუს ტყვეებთან, მოეწყო მათი გაქცევა და შეეერთებინა გაქცეულნი პარტიზანულ რაზმთან. ეს დავალება კუბლაშვილმა პირნათლად შეასრულა. მან ქართულად დაწერა ბარათი და მოუწოდა თანამემამულეებს ფარულად შეხვედროდნენ მას. იტალიელი პარტიზანების დახმარებით ეს წერილი 2 მაისს გადაეცა ქართველ ტყვეს — ტუსიაშვილს. წერილმა აღაფრთოვანა საბჭოთა ტყვეები. შეხვედრა მოეწყო კონსპირაციულად. ნოე კუბლაშვილს მტკიცე პირობა

მისცეს, რომ სისხლის უკანასკნელ წვე-
თამდე იბრძოლებდნენ ფაშისტების წი-
ნაღმდეგ. იმავე ღამეს, პარტიზანთა და-
ხმარებით, ბანაკიდან გაიქცა ორმოცდა-
სამი რუსი და ქართველი ტყვე და შეუე-
რთდა იტალიელ პარტიზანებს. 5 მაისს
ნ. კუბლაშვილის ხელმძღვანელობით მო-
ეწყო ტყვეთა ახალი გაქცევა. მარტო ამ
დღეს ფაშისტური ტყვეობისაგან განთა-
ვისუფლდა ორმოცი ქართველი, ამასთან
ოპერაციის დროს მოკლულ იქნა თერთ-
მეტი ფაშისტი. შემდეგ იტალიელმა ვი-
ტორიომ და ქართველმა პარტიზანებმა
გრ. ნასარიძემ და ა. ვარდანიძემ მოაწყ-
ვეს კიდევ ორმოცდაშვიდი ქართველი
ტყვის გაქცევა. ასე, რომ 10 მაისისათვის
ქართველ პარტიზანთა რიცხვმა უკვე
190 კაცს მიაღწია.

საბჭოთა ტყვეების მასობრივმა გაქ-
ცევამ აღაფრთოვანა იტალიელი ახალგა-
ზრდები, რომლებიც ტოვებდნენ გერმა-
ნელ დამპყრობთა მიერ ოკუპირებულ
ტერიტორიას და ეწერებოდნენ პარტი-
ზანულ რაზმებში. ამ მოძრაობამ ისე
ფართო ხასიათი მიიღო, რომ შეშფოთე-
ბა გამოიწვია გერმანელთა სარდლობაში,
რომელმაც გადაწყვიტა როგორმე დაეპა-
ტიმრებინა მოძრაობის ინიციატორი ნოე
კუბლაშვილი და მოესპო იგი. ამ მიზნით
გერმანელებმა საჯაროდ გამოაცხადეს,
ვინც დააპატიმრებს კუბლაშვილს და აღ-
მოაჩენს ქართველი პარტიზანების აღ-
გილსამყოფელს, მათ დიდ საჩუქარს მი-
ცემთო.

მალე იტალიის პარტიზანული მოძრა-
ობის კომიტეტმა ნ. კუბლაშვილის ქარ-
თველ პარტიზანთა რაზმს აცნობა,
თქვენს გასანადგურებლად გერმანელ
ფაშისტთა დიდი რაზმი მოდის და მზად
შეხვდითო. მამაცი მეთაური არ შეუშინ-
და მტრის ჭარბ ძალებს და საგულდაგუ-
ლოდ მოეშადა მათი დარტყმის მოსაგე-
რივლად.

დადგა ბრძოლის დღეც. მტრის პირვე-
ლი დარტყმა მიიღო პარტიზანთა განაყო-
ფმა, რომელიც სანტ-ანინოს მისადგომე-
ბთან იდგა და რომელსაც ს. ჩხვირკია მე-

თაურობდა. ბრძოლის დაწყებისთანავე
ყუბლარის ნამსხვრევით ორივე ფეხში და-
იჭრა ს. ჩხვირკია. მტერი 50 მეტრზე მი-
უახლოვდა პარტიზანთა განლაგებას. მა-
შინ იგრიალეს პარტიზანთა ქვემეხებმა
და ნაღმსატყორცნებმა. მამაც პარტიზა-
ნთა მრისხანე დარტყმებს ფაშისტებმა
ვერ გაუძლეს და დიდი დანაკლისით უკან
დაიხიეს. მტერმა სცადა ზურგიდან და
ფრონტიდან ერთდროული დარტყმით
მოესპო ეს პარტიზანული რაზმი, მაგრამ
ამაოდ. რაზმმა მწყობრად დაიხია უკან
და შეუერთდა სხვა პარტიზანულ რაზ-
მებს. მეორე დღეს პარტიზანებმა მტერი
დიდი დანაკლისით უკუაგდეს, მაგრამ ამ
ბრძოლაში ექვსი ქართველი მეომარი
დაეცა მამაცთა სიკვდილით.

ეს იყო ერთ-ერთი ყველაზე დიდი სის-
ხლისმღვრელი ბრძოლა, რომლის მსვლე-
ლობაში საბჭოთა პარტიზანებმა იშვიათი
გმირობა და გამძლეობა გამოიჩინეს. მძი-
მე განსაცდელის ქაშს, როცა დაზვერვამ
ცნობა მოიტანა, ფაშისტებმა ზურგიდან
შემოგვიარესო, პარტიზანებმა ერთხმად
განაცხადეს: „სიკვდილი ან გამარჯვება,
ჩვენ ფაშისტებს ზურგს არ ვუჩვენებთ“.
სულით არ დაცემულა და თავის რაზმე-
ლებს მამაცური ბრძოლისაკენ მოუწო-
დებდა მძიმედ დაჭრილი ს. ჩხვირკია.
რომელიც ცეცხლის ხაზიდან ზურგზე
მოკიდებული გამოიტანა არტილერიის-
მა გზით. მე არ ვიკენესებ, უთხრა
ჩხვირკიამ თანამებრძოლებს. მშვიდო-
ბით, ამხანაგებო, თავი დააღწიეთ განსა-
ცდელს, შეუერთდით სხვა პარტიზანთა
რიგებს.

ცალკეული საბრძოლო ოპერაციების
შესრულებას ფაშისტების წინააღმდეგ
ნოე კუბლაშვილი ავალებდა ბრძოლებში
ნაცად პარტიზანებს: გ. ტუსიაშვილს, ვ.
ურუშაძეს, გ. მათიაშვილს, გ. ნასარიძეს,
გ. ბეჭაურს, დ. ჭანტურიძეს, ა. ვარდო-
სანიძეს, ს. ჭანტურიას და სხვებს. მაგრამ
ისეთ პასუხსაგებ ოპერაციებს, როგო-
რიც იყო რკინიგზის დანადგვა, ფაშისტუ-
რი ჯარის ნაწილებზე თავდასხმა და სხვა,

ნოე კუბლაშვილი უშუალოდ თვითონ ხელმძღვანელობდა.

ნოე კუბლაშვილი აქტიურ მონაწილეობას იღებდა ტურინოს აეროდრომზე თავდასხმაში, რომელსაც პარტიზანული დივიზიის მეთაური იტალიელი რ. ალესიო ხელმძღვანელობდა. ამ ოპერაციაში მონაწილეობდნენ როგორც ქართველ პარტიზანთა რაზმი, ისე პარტიზანული დივიზიის სხვა ნაწილები. სწრაფი და ძლიერი დარტყმით პარტიზანებმა შეძლეს განეიარაღებინათ აეროდრომის დამცველი სამხედრო ნაწილები, გაანადგურეს თვითმფრინავები და წაიღეს უამრავი საომარი საჭურველი. ბრძოლის ავანგარდში იყო იტალიელ ვიტორიოს განაყოფი და მისი სახელგანთქმული მეზობელი გრ. მათიაშვილი.

დიდად მნიშვნელოვანი იყო აგრეთვე სამხედრო ოპერაცია, რომელიც 1944 წლის ივნისში მოეწყო. პარტიზანებმა გადაწყვიტეს მოეხსნათ რიველის საავიაციო ქარხნის მცველი რაზმი და აეფეთქებინათ ქარხანა. მიუხედავად ფაშისტთა ძლიერი წინააღმდეგობისა, პარტიზანებმა დასახული ამოცანა საუცხოოდ შეასრულეს და პარტიზანული კომიტეტის მაღლობა დაიმსახურეს.

1944 წლის ოქტომბერში ფაშისტებმა ალყა შემოარტყეს პარტიზანების დივი-

ზიას და დიდ განსაცდელში ჩააგდეს იგი. ამ საბედისწერო მომენტში ნოე კუბლაშვილმა მიიღო ბრძანება საფრანგეთისაკენ გაეკაფა გზა, რათა ფაშისტების გარემოცვისაგან გაეყვანა პარტიზანები და მოლაპარაკება გაემართა მოკავშირეებთან. ნაცადმა მეზობელმა წარმატებით შეასრულა ეს რთული და ძალზე სახიფათო დავალება — გაარღვია ფაშისტების გარემოცვა და გაათავისუფლა შეიდასამდე პარტიზანი. გააფთრებულ ბრძოლებში თავიანთი მამაცობითა და გამძლეობით განსაკუთრებით გაითქვეს სახელი პარტიზანთა ქვეგანაყოფის მეთაურმა როლანდინომ, ძამანაშვილმა, ბექაურმა და სხვებმა.

აღსანიშნავია, რომ ბრძოლებში გამოჩენილი გმირობისა და სამხედრო ოსტატობისათვის ნოე კუბლაშვილი დანიშნეს პარტიზანული დივიზიის უფროსის მოადგილედ სამწყობრო ნაწილში.

ნოე კუბლაშვილისა და სხვა ქართველი პარტიზანების გმირული ბრძოლა ფაშისტ დამპყრობთა წინააღმდეგ შორეულ იტალიაში მკაფიოდ მოწმობს საბჭოთა ადამიანების მხურვალე სიყვარულს თავიანთი სოციალისტური სამშობლოსადმი და ცხადყოფს კომუნისტური ცხოველმყოფელი იდეების უძლეელობას.



პიიდაე აგაშიძე

რ ა ი ყ მ დ ა რ ა პ რ ი ს

ახლა, ამ საზეიმო დღეებში, როცა ქართველი ხალხი დიდი აღფრთოვანებით შეხვდა საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების ორმოცი წლისთავს, არ შეიძლება გაკვრიტ მაინც არ აღვნიშნოთ, თუ რა ტანჯვა განვლო საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე დღეს დიდი ლენინის დიადი დროშის ქვეშ აყვავებულმა და ბაღნარად ქცეულმა საქართველოს ერთ-ერთმა უძველესმა კუთხემ — აჭარამ. სამხრეთ საქართველოს ბედი ჩვენი დიდი ეროვნული საკითხი იყო და ამიტომ მისი ისტორია ყოველმა ქართველმა აკვანშიც უნდა იცოდეს. ილიას სიტყვებით რომ ვთქვათ, „ჩვენი ყოფილი ცხოვრება იქ აღყვავებულა, ჩვენს სიცოცხლეს იქ უჩქეფნია, ჩვენის სულის ძლიერებას იქ აღუმართავს თვისი სახელგანთქმული დროშა“...

ქართველი ხალხი, ილია ქაეკავაძის მეთაურობით, არასოდეს არ იფიწყებდა თავის დაჩაგრულ ძმებს და მუდამ თავგამოდებით ექომაგებოდა დედა-სამშობლოს ძუძუსაგან უკუღმართი ბედის წყალობით უსამართლოდ მოწყვეტილ აჭარას.

1878 წელს ქართველი ხალხის თავდადებული ბრძოლით დარუსთა მხედრობის დახმარებით, საუკუნეთა განმავლობაში თურქეთის ფეხქვეშ გათვლილი აჭარაკვლავ შეუერთდა დედა-სამშობლო საქართველოს. მაგრამ ამის შემდეგაც არ ღირსებია მას მოსვენებული ცხოვრება. 1914 წლიდან 1921 წლამდე სამხრეთ საქართველომ — აჭარის ჩათვლით, სამჯერ განიცადა თურქეთის შემოსევა და დარბევა. თურქეთმა ზემოთ აღნიშნულ წლებში ისევ მიიტაცა ჩვენი მიწა-წყლის დიდი ნაწილი: ფოცხოვი, არტანუჯი, ლივანა, ბორჩხა, მურღული, შავშეთ-იმერხევი, ზედა მარადიდი და სხვ.

პირველი მსოფლიო ომის დასაწყისში, როცა რუსეთი თავისი რჩეული სამხედრო ძალებით ბრძოლას აწარმოებდა გერმანიის ფრონტზე, თურქეთმა ისარგებლა შექმნილი მდგომარეობით და ვერაგულად, ომის გამოუცხადებლად თავს დაესხა რუსეთის იმპერიის სამხრეთ საზღვრებს.

ასეთ პირობებში თურქეთმა შეძლო ფრონტზე ღრობებითი უპირატესობის მოპოვება და 1914 წლის ნოემბერ-დეკემბერში შემოიჭრა არდავანს, არტანუჯს, შავშეთ-იმერხევის, ლივანას, მოაღწია აჭარისწყლამდე და ეს კუთხეები განადგურების კარამდე მიიყვანა. მრავლად გადამწვარ, უპატრონოდ მიტოვებულ სოფლებში მხოლოდ ძაღლების შემწარავი ღმუილი ისმოდა, რის ცოცხალი მოწმე პირადად მეც ვიყავი.

ასეთ უმწეო მდგომარეობაში მყოფ აჭარას დიდი დახმარება გაუწია ქართველმა ხალხმა და, რუსეთის პროგრესული ძალების დახმარებით, იგი გადაარჩინა აწიოკებას და სრულ განადგურებას. აღსანიშნავია, რომ დამპყრობთა მიერ გაპარტახებულ აჭარაში 1916 წლამდე, ქალაქ ბათუმის პირველდაწყებითი სამი ქართული სკოლის გარდა, არც ერთი ქართული სკოლა არ არსებობდა და მათი აღვილი ეკავა მხოლოდ მედრესეებს.

1879 წელს პეტრე უმიკაშვილს უმოგზაური აჭარაში და გაზეთ „ივერიის“ ფურცლებზე, სხვათაშორის, აი რას წერდა: „მეჩეთებთან სკოლები აქვთ, რომელშიაც მართო არაბულ კითხვას ასწავლიან და არაფერი კი არ ესმით“.

მშობლიური ენის ასეთი უნუგეშო მდგომარეობა ძალზე აწუხებდა ქართველ საზოგადო მოღვაწეებს და ამიტომაც იყო, რომ ჩვენმა ძმებმა დიდი მზრუნველობით 1916 წელს აჭარის სოფლებში გაგვიხსნეს ექვსი ქართული სკოლა.

სკოლები გაიჭედა გოგო-ბიჭებით და მდღრე-სეების გვერდით ამტყუველდა იაკობ გოგებაშვილის „დედა-ენა“.

მშობლიური სკოლების ასეთმა წარმატებამ ლახვარი ჩასცა ზოგებს, მოლებს, მოღალატე ბეგებს და ყველა ჭურის რეაქციონერებს, რომლებიც ყოველგვარი საშუალებით ცდილობდნენ მოესპოთ ისინი — ქართული ეროვნული სკოლები.

ხალხის მოღალატეებმა მიზანს მიადწიეს და 1918 წელს კვლავ ვერაგულად აჭარაში შემოჭრილმა თურქმა ოკუპანტებმა ქართველი ხალხის შრომითა და ამაგიტ გახსნილი მშობლიური სკოლები ხიშტებით დაგვიხურეს და ბავშვებს ძალდატანებით ისევ მდღრესეებში მიიკეცებოდნენ.

განსაკუთრებით 1918, 1919, 1920 წლებში აჭარა სათამაშო ბურთად გადააქციეს ევროპის იმპერიალისტურმა სახელმწიფოებმა, რომლებსაც ამ საქმეში ხელს უწყობდა ამ წარმატაცი და ამაყი კუთხის ზოგიერთი უღირსი შვილიც.

ჩვენი მტრები უარყოფდნენ ჩვენს ვინაობას, ჩვენს ეროვნულ სახეს, ჩვენს მშობლიურ ქართულ დედა-ენას, ქართველი ხალხის ერთიანობას და პანისლამიზმის დროებით ლამობდნენ აჭარის გადაშენებას და გათქვეფას თურქთა მოდგამში.

ამიტომაც იყო, რომ ცეცხლითა და მახვილით მშობლიურ საქართველოს მოწყვეტილი აჭარა სწავლა-განათლებით წინ ვეღარ წავიდა. წარსულში საუკუნეთა მანძილზე აჭარას არ ღირსებია მოსვენებული ცხოვრება. შეიძლება ითქვას, რომ არც ერთ კოლონიზატორს ქვეყნის არც ერთ კუთხეში თავისი კოლონიისათვის იმდენი ზიანი არ მიუყენებია, რამდენიც თურქეთმა მიაყენა საქართველოს სამხრეთ ნაწილს და მის განუყოფელ კუთხეს — აჭარას.

აღსანიშნავია, თუ სწავლა-განათლების მხრივ რა მდგომარეობაში ჩაიბარა აჭარა 1921 წელს საბჭოთა ხელისუფლებამ.

ზუსტად ვიტყვი: აჭარაში იმ დროს სულ ორი უმაღლესი და ათიოდე საშუალო განათლების მქონე ადამიანი მოიპოვებოდა. ახლა? აჭარა მოფენილია მშობლიური სასწავლებლებით, საშუალო სკოლებით, სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებებით და სხვ. ბევრი აჭარელი ახალგაზრდა სწავლობს როგორც უნივერსიტეტში, ისე სხვადასხვა ინსტიტუტში.

საბჭოთა ეპოქამ საქართველოს განუყოფელ კუთხეს — აჭარას ბევრი შესანიშნავი მეცნიერი, ხელოვანი, მწერალი, საზოგადო და სახელმწიფო მოღვაწე ქალი და კაცი აღუზარდა. გა-

დაუქარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ რაც 1921 წლამდე განათლების მქონე პირები მთელ აჭარაში მოიძებნებოდა, დღეს იმდენი და მეტიც აჭარის თითოეულ ოჯახშიც კი მოიხალება. ეს გალაქარება არ არის, ეს ფაქტია.

1921 წლის თებერვალში, საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების წინ, აჭარა ისევ მძიმე წუთებს და დიდ მღელვარებას განიცდიდა. კვლავ ვერაგულად შემოესია მას თურქეთის ჯარი. კვლავ ბეწვზე ეკიდა დედა-სამშობლო საქართველოსთან აჭარის დარჩენის საკითხი და თურქი ოკუპანტების წინააღმდეგ ბრძოლაში კვლავ დაიდგარა ქართველი ხალხის უმანკო სისხლი.

ასეთ მეტად მძიმე მომენტში, 1921 წლის 17 მარტს, კომუნისტურმა პარტიამ ცნობილი ბოლშევიკის სერიოზო ქავთარაძის თავმჯდომარეობით ბათუმში შექმნა რევოლუციური კომიტეტი. ამ რევოლუციური კომიტეტის ხელმძღვანელობით და აჭარის მშრომელი მოსახლეობის დახმარებით მკიდრად შეკავშირებულმა იმ დროს ბათუმში მყოფმა ქართველმა მეომრებმა, რომელთაც მხარში წითელი არმია ამოუდგა, 1921 წლის 18-დან 21 მარტამდე აჭარა ბრძოლით გაწმინდეს თურქეთის ჯარისაგან და აქაც, როგორც მთელ საქართველოში, დამყარდა საბჭოთა ხელისუფლება.

1961 წლის 7 თებერვალს ქ. თბილისში, ამიერკავკასიის რესპუბლიკების სოფლის მეურნეობის მოწინავეთა თათბირზე ნიკიტა სერგისძე ხრტუშჩოვმა აღნიშნა: „დიდმა ოქტომბრის რევოლუციამ, ჩვენს ქვეყანაში სოციალიზმის გამარჯვებამ იხსნა პატარა ხალხები ექსპლოატატორთა და უცხოელ დამპყნებელთა მიერ მოსსპობისგან“.

შეშვარიტად, რომ აჭარა დიდმა ოქტომბრის სოციალისტურმა რევოლუციამ და საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვებამ გადაარჩინა თურქეთის მონობას და კვლავ აწიოკება-აოხრებას.

დედა-სამშობლო საქართველოსთან აჭარის შეკავშირება-შედულება და მშობლიურ ნიადაგზე მისი აყვავება-აღორძინება — ეს არის უკვდავი ლენინის დიადი ეროვნული პოლიტიკის ნაყოფი, ქართველი ხალხის მოწინავე შვილების მშობლიური ამაგისა და მზრუნველობის დიდი გამარჯვება.

ჩვენ მუდამ გვჯეროდა და ღრმად გვწამდა საქართველოსთან შედუღებული აჭარის დიადი მომავალი, მხოლოდ პირადად მე ის ვერ წარმომედგინა, თუ ეს ბედნიერება ეგრე ახლოს იყო და მეც მოვესწრებოდი.



ნაზი ნოლიდელი

მშრომელი ქალის სახე აჭარის ხალხურ კომუნიაში

ქალი ოჯახის ბურჯი, მომავალი -თაობის აღმზრდელი, კომუნიზმის აქტიური მშენებელი ხალხური პოეზიის დიდი შთაგონების წყაროა. ამავე დროს ხალხური მთქმელები არ ივიწყებენ აჭარელი ქალის უსიხარულო წარსულს და ბევრ ნაწარმოებში რეალისტურად ასახეს იგი.

მართლაც აუტანელი და მძიმე იყო აჭარელი ქალის ცხოვრება თურქ დამპყრობთა ბატონობის პერიოდში. მას აიძულებდნენ დაეგმო დედა ენა და ქართული ზნე-ჩვეულებანი, ეტარებინა ჩადრი. მაგრამ მტრის ვერავითარმა მუქარამ და რეპრესიამ ვერ გატეხა იგი. აჭარელმა ქალებმა სამასი წლის მანძილზე გულით ატარეს, თვალის-ჩინივით გაუფრთხილდნენ და ახალ თაობებს ძუძუსთან ერთად აწოვეს დედა ენისა და საქართველოს სიყვარული. სწორედ ამ აზრს გადმოგვცემს ჩაქველი ხალხური მთქმელი ამირან სურმანიძე ლექსში „მოხუცის მოგონება“.

...საზიზღარმა დაგვაშორა
ზოგს მშობელი, ზოგს შვილი,
დაგვაშორა მშობელ მიწას,
მის წიაღში შობილი.
ქალებს ჩადრი დაახურეს,
დაუჩრდილეს შნო, ფერი,
მაგრამ მაინც ვერ შესცვალეს
ქართველ ქალის იერი.
როცა განაწამები
შვილს ძუძუს აწოვებდა,
ტკბილ ქართულით სამშობლოს
დახსნას შთაგონებდა.

მეორე ხალხური მთქმელი — ქობულეთის რაიონის სოფელ ქაჭუთის მცხოვრები ჯემალ გოგითიძე ლექსში „დაჩაგრული“ აგრეთვე შეუფე-

რავად გადმოგვცემს აჭარელი ქალის უუფლებობასა და ტანჯვით აღსავსე ცხოვრებას წარსულში. ყურანი ქალს მამაკაცის მონად თვლიდა და უკრძალავდა მას რაიმე მონაწილეობას საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.

მაგრამ ბნელი ნათელმა შეცვალა. დიდმა ოქტომბრის სოციალისტურმა რევოლუციამ სამუდამოდ დაამსხვრია მონობის მძიმე უღელი და მშრომელებს თავისუფალი შემოქმედებითი შრომის ფართო პერსპექტივა გადაუშალა. ლექსში „დღეს შეგისრულდა, რასაც ნატრობდი“ ამირან სურმანიძე გადმოგვცემს დიდი ოქტომბრის გამარჯვებით გამოწვეულ სიხარულსა და აღფრთოვანებას.

საბჭოთა ქალი კომუნიზმის აქტიური მშენებელია. არ არის საზოგადოებრივი თუ პოლიტიკური ცხოვრების ისეთი დარგი, სადაც მას თავისი წილი არ ედოს. ბევრმა სოციალისტური შრომის გმირის საპატიო წოდებაც კი მოიპოვა.

ქობულეთის რაიონის სოფელ ლელვას მცხოვრები ქამილ ტაყიძე ლექსში „აჭარელი ქალი“ ნათლად გადმოგვცემს იმ აზრს, თუ რის მიღწევა შეუძლია მონობისაგან განთავისუფლებულ ქალს:

...მონა იყო, სახე ქონდა დაფარული,
თითქოს იყო დამნაშავე დამალული,
ჩადრი მოხსნეს, ნახეს მთვარე გაბადრული,
უთხრეს: „გეყოს, რაც იყავი დაჩაგრული“.
ქალმაც საქმით დაამტკიცა სიხარული,
შრომის გმირი გახდა იგი დიდებული.

მთელ მსოფლიოში ყველაზე დემოკრატიული საბჭოთა საარჩევნო კანონი უფლებას აძლევს ქალს აირჩიოს ან არჩეულ იქნას უმაღლეს სახელმწიფოებრივ ორგანოებში. ხალხური მთქმელი, ქობულეთის რაიონის სოფელ ციხისძირის

მცხოვრები ხასან მახარაძე ლექსში „სიმღერა ჩაისუბანზე“ სწორედ ამ მომენტს უსვამს ხაზს.

შრომა ჩვენს ქვეყანაში ღირსების, ღირსებისა და გმირობის საქმეა. ხალხური მთქმელის ქედის რაიონის სოფელ დანდალოს მცხოვრებ საღიხ არძენაძის ლექსში „გმირ ქალს“ და სხვა ხალხური მთქმელების ნაწარმოებებში ასახულია საბჭოთა ქალის შრომითი მამაცობა, მისი კეთილშობილური გრძნობები.

ბედნიერი საბჭოთა ქალები თანაუგრძნობენ კაპიტალისტური ქვეყნების ქალებს, რომლებისთვისაც თავისუფლება, მამაკაცთან უფლებრივი თანასწორობა დღესაც კი სანუგვარი ოცნებაა.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ქალთა უფლებების კომისიის არასრული ცნობით, თხუთმეტ კაპიტალისტურ ქვეყანაში ქალებს არა აქვთ არჩევნებში მონაწილეობის უფლება. „დემოკრატიული“ ამერიკის შეერთებული შტატების თექვსმეტ შტატში ქალს აკრძალული აქვს სასამართლოში მუშაობა, ხოლო იმ სტუდენტ ქალია რიცხვი, რომლებსაც უმაღლეს სასწავლებელში შესვლის უფლება აქვთ, სტუდენტთა რაოდენობის მხოლოდ ხუთი პროცენტია.

ხალხური მთქმელის რეკებ ბოლქვაძის (შუა-

ხევის რაიონის სოფელ ბრილის მცხოვრები) ლექსი „შენთვისაც გათენდება“ გამოხატავს საბჭოთა ქალების კეთილშობილურ ფიქრებს, მათს ინტერნაციონალურ მისწრაფებებს. ისინი გულისხმობენ თანაუგრძნობენ კაპიტალის მონობაში მყოფ ქალებს და სჯერათ, რომ მალე მათთვისაც გათენდება სიცოცხლითა და სიხარულით აღსავსე დღე.

...შენზე როცა დავფიქრდები,

გულში სევდა გამიარს.

საზღვარს იქით უუფლებო,

დაჩაგრული ქალი ხარ.

მწამს, შენთვისაც გათენდება

სიხარულის მაისი,

შენც ჩემსავით ამღერდები

სიცოცხლით და ხალისით,

წერს ხალხური მთქმელი რ. ბოლქვაძე და ამით გამოხატავს საბჭოთა ადამიანების ღრმა რწმენას, რომ კომუნიზმის იდეები გარდუვალად გაიმარჯვებს ყველგან, მთელ დედამიწაზე და მაშინ დღეს უუფლებო და ჩაგრული კაპიტალისტური ქვეყნების მშრომელი ქალებიც ისეთივე ბედნიერი და თავისუფალი გახდებიან, როგორიც საბჭოთა ქალები არიან.



პაპლე ჯოგბენაძე

ქართული ლიტერატურა საზღვარგარეთ

ევროპას დიდი ხანია აინტერესებს აღმოსავლეთის პატარა სახელმწიფო — საქართველო მისი არაჩვეულებრივი ისტორიით, გმირული წარსულითა და უძველესი კულტურით. ბევრ მოგზაურსა და მისიონერს საოცარი ამბები მიჰქონდა დასავლეთში ჩვენი ქვეყნის შესახებ. საქართველოში ხშირად უხდებოდათ მოგზაურობა აგრეთვე დასავლეთის გამოჩენილ ადამიანებს, მათ შორის ცნობილ ფრანგ მწერალს ალექსანდრე დიუმა-მამას, რომელსაც სურათიც კი გადაუღია აქ ყოფნისას (1858 წ.) ქართულ ეროვნულ ტანსაცმელში. რა თქმა უნდა, ამ ადამიანებისაგან ბევრი რამ სმენოდათ დასავლეთში საქართველოსა და მის მამაც ხალხზე. ამიტომაც საკვირველი არაა, რომ საქართველოსაც თუ ისე თავს იჩენდა დასავლეთ ევროპის ბევრი გამოჩენილი მწერლის, დრამატურგისა თუ პოეტის შემოქმედებაში. ასე, მაგალითად, საქართველოს თემას მიუძღვნეს ზოგიერთი თავისი ნაწარმოები გერმანელმა, ფრანგმა და იტალიელმა დრამატურგებმა ანდრეას გრიფიუსმა, კლოდ-პროსპერ ჟოლიო დე კრებიონმა, კარლო გოლდონიმ და კარლო გოციმ. საქართველოს ეხებოან თავიანთ ნაწარმოებებში ვინკელმანი, ლესინგი, გოეთე, მონტესკიე, შტოობრიანი, ბალზაკი, მარკ ტვენი და სხვები. მაგრამ ბევრ მათგანს ცალმხრივი წარმოდგენა ჰქონდა საქართველოზე. ისინი არ იცნობდნენ საქართველოს უძველეს მდიდარ კულტურას, კერძოდ კი ხელოვნებასა და ლიტერატურას, საქართველო მიაჩნდათ მხოლოდ გმირთა და ლამაზ ქალთა ქვეყნად. როცა 1877 წელს იონა მეუნარგიას პარიზში ვიქტორ ჰიუგო უნახავს და უთქვამს, საქართველოდან ვარო, დიდ ფრანგ მწერალს უკითხავს — ლამაზი ქალებით განთქმული ქვეყნიდან?

რუსეთთან საქართველოს შეერთების შემდეგ დასავლეთი ევროპა თანდათანობით სულ უფრო ახლო ეცნობა საქართველოს კულტურას, ხელოვნებასა და ლიტერატურას, უპირველეს ყოვლისა კი უმდიდრეს და უძველეს ქართულ მწერლობას. საბედნიეროდ, საქართველოს იმთავითვე გამოუჩნდნენ დასავლეთში ქართული ლიტერატურის პროპაგანდის ისეთი ენთუზიასტები, როგორიც იყვნენ გერმანელი მწერალი არტურ ლაისტი, ინგლისელი და-ძმა მარჯორი და ოლივერ უორდრობები, ფრანგი ფილოლოგი ჟორჟ ბურიე, ჩვენში საყოველთაოდ ცნობილი აკადემიკოსი მარი ბროსე და სხვები, რომელთაც ევროპის სამ ძირითად ენაზე (გერმანული, ინგლისური და ფრანგული) დასავლეთ ევროპას გააცნეს ჩვენი უძველესი და თვითმყოფადი ლიტერატურა. მათ კვალდაკვალ ქართული მწერლობით დაინტერესდა დასავლეთ ევროპის ბევრი გამოჩენილი მეცნიერი თუ მწერალი და შეუდგა მის გაღრმავებულ შესწავლას.

ამ საქმეში დიდია ღვაწლი და-ძმის მარჯორი და ოლივერ უორდრობებისა, რომლებმაც მშობლიური ინგლისივით შეიყვარეს საქართველო და ფართოდ გაუხსნეს გზა ქართულ ლიტერატურას დასავლეთში. მარჯორი უორდრობმა პირველად ქართული ზღაპრების ინგლისური თარგმანით გააცნო დასავლეთს ქართული ლიტერატურა. მანვე თარგმნა ი. ჭავჭავაძის „განდევილი“. მაგრამ მარჯორი უორდრობის დიდი დამსახურება მაინც ისაა, რომ მან პირველმა პროზად ინგლისურ ენაზე თარგმნა უკვდავი „ვეფხისტყაოსანი“, თუმცა დაბეჭდვას ვეღარ მოესწრო.

ამ მხრივ დიდი ღვაწლი მიუძღვის მარჯორის ძმას ოლივერ უორდრობსაც. 1888 წელს გამოქვეყნებულ წიგნში „საქართველოს სამეფო“

ოლივერ უორდროპი მიმოიხილავს ქართულ ლიტერატურას უძველესი დროიდან XIX საუკუნის ოთხმოციან წლებამდე. მანვე ინგლისურად თარგმნა, წინასიტყვაობა დაურთო და მიღრულდაც გამოსცა სულხან-საბა ორბელიანის „სიბრძნე სიცრუისა“.

ქართული ლიტერატურის დიდი ქომაგი იყო ცნობილი ქართველოლოგი, „საფრანგეთის საზოგადოების“ წევრი მარი ბროსე, რომელმაც დამოუკიდებლად შეისწავლა ქართული ენა და ქართული ლიტერატურის საკითხებს მიუძღვნა მრავალი სტატია.

მაღლე ევროპის მთელ რიგ უნივერსიტეტებში ჩამოყალიბდა ქართველოლოგიის კათედრები და ქართულ ენასა და ლიტერატურას ასწავლიან როგორც ერთ-ერთ ძირითად და წამყვან საგანს. ჩვენთვის კარგადაა ცნობილი პეტეო შუპარდტი, ვენის მეცნიერებათა აკადემიის წევრი, რომელმაც დიდი წვლილი შეიტანა ქართული ენისა და ლიტერატურის შესწავლის საქმეში. არ შეიძლება დიდი პატივისცემით არ მოვიხსენიოთ არცთუ ისე დიდი ხნის წინათ გარდაცვლილი ცნობილი ქართველოლოგები დასავლეთში, მათ შორის მორის ბრიერი, რომელიც ძველ ქართულ ლიტერატურულ ძეგლებს თარგმნიდა და სცემდა. ბრიუსელში მოღვაწეობდა ქართველოლოგი პაულ პეტერსი, ამერიკაში — თბილისის ახლად დაარსებული უნივერსიტეტის ყოფილი პროფესორი, შემდეგ პარკარდის უნივერსიტეტის პროფესორი ქართველოლოგი რობერტ ბლეიკი, ავსტრიაში — ვენის უნივერსიტეტის პროფესორი რობერტ ბლაიშტიანერი და სხვები.

ცხოველი ინტერესი ქართული ლიტერატურისადმი დასავლეთში კვლავაც გრძელდება. 1955 წელს რომში გერმანულ ენაზე გამოვიდა „ქართული სასულიერო ლიტერატურის ისტორია“, რომელსაც საფუძვლად დაედო კ. კეკელიძის „ძველი ქართული მწერლობის ისტორიის“ I ტომი. იგი გადაამუშავა რომში მოღვაწე ქართველოლოგმა მიხეილ თარხნიშვილმა მიუნხენელი ორიენტალისტის იულიუს ასფალგის დახმარებით. საკმაოდ ცნობილია ევროპელმა მეცნიერმა ჯ. გარიტმა 1957 წელს რომში გამოაქვეყნა წიგნი „ქართული ლიტერატურისა და კულტურის ისტორია საშუალო საუკუნეებში“. ქართული კულტურისა და ლიტერატურის პრობლემებზე მუშაობენ აგრეთვე ინგლისში დ. ლანგი და ი. სტივენსონი, გერმანიაში — ფრ. დელგერი, ბელგიაში — პ. დევი, ამერიკაში — რ. ეულფი, ავსტრიაში — გ. დეიტერსი და სხვები.

ქართული ლიტერატურის პროპაგანდის საქმეში გარკვეული ღვაწლი მიუძღვით თვით ქართველ მეკლავარებსა და მთარგმნელებსაც, მათ შორის ი. მეუნარგიასა და მ. ორბელიანს, რომლებმაც „გეფხისტყაოსანი“ თარგმნეს ფრან-

გულ ენაზე (პროზით), ჩვენს დროში კი ვ. ერისთავსა და ვ. ურუშაძეს. გარდაამისა, ქართული ლიტერატურის ძირეული საკითხების შესწავლაში აქტიურად მონაწილეობდნენ და მონაწილეობენ უცხოეთში მცხოვრები ქართველი მეცნიერები — მიშელ თამარატი (მიხეილ თამარაშვილი), დოქტორი ი. ნაკაშიძე, ვ. ნოზაძე, გ. გვაზავა (რომელმაც ქ-ნ ანი მარსელ პაიონთან ერთად პროზად თარგმნა „გეფხისტყაოსანი“), შ. ბერიძე და სხვ.

ქართული ლიტერატურიდან უცხოეთში განსაკუთრებით დიდი პოპულარობით სარგებლობს რუსთაველის უკვდავი პოემა „გეფხისტყაოსანი“. საგულისხმოა, რომ იტალიის მეცნიერებათა აკადემიამ სპეციალური პრემია კი დააწესა რუსთაველის ცხოვრებისა და შემოქმედების თემაზე დაწერილი საუკეთესო მონოგრაფიისათვის. ევროპის მთელ რიგ ქვეყნებში დაიწერა გამოკვლევები და გამოიცა კრებულები დიდი ქართველი პოეტის შემოქმედებაზე. „გეფხისტყაოსანი“ ითარგმნა ევროპისა და აზიის მთელ რიგ ენებზე. მას ამჟამად კითხულობენ ინგლისურ, ფრანგულ, გერმანულ, ჩეხურ, რუმინულ, უნგრულ, ფინურ, იაპონურ, ჩინურ, სპარსულ, თურქულ, ებრაულ და სხვა ენებზე.

1958 წელს დავით მარშალ ლანგმა გამოსცა „სიბრძნე ბალავარისა“ ინგლისურ თარგმანი, რომელიც შესრულებულია უშუალოდ ქართული ტექსტიდან. იმავე წელს ერთ-ერთმა ცნობილმა ქართველოლოგმა ი. სტივენსონმა ინგლისურად თარგმნა და გამოაქვეყნა მოსე ხონელის „ამირან-დარეჯანის“ თარგმანის ანოტაციაში სტივენსონი წერს: „ეს არის პირველი თარგმანი იმ თხზულებისა, რომელიც მოასწავებს მეთორმეტე საუკუნეში ქართული ლიტერატურის აყვავების იმ დასაწყისს, რომელიც თავის უმაღლეს საფეხურს რუსთაველის პოემაში „გეფხისტყაოსანი“ აღწევს“.

დიდი ინტერესით კითხულობენ საზღვარგარეთ სულხან-საბა ორბელიანის იგავ-არაკების კრებულს „სიბრძნე სიცრუისა“, რომელიც კარგა ხანია თარგმნილია ინგლისურ, ფრანგულ და გერმანულ ენებზე, ა. წერეთლის „ბაში-აჩუკს“, დ. კონქაძის „სურამის ციხეს“, ალ. ყაზბეგის „ელგუჯას“ და სხვ. ქართველი პოეტებიდან განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობს ნ. ბარათაშვილი. მისი „მერანი“ ფრანგულად თარგმნა მერიემ, გერმანულად — ლაისტმა, ხოლო შემდეგ ბლაიშტიანერმა. ამ უკანასკნელმა ავსტრიულ ჟურნალში „ხიდი“ სტატია მოათავსა ბარათაშვილის შემოქმედების შესახებ.

განსაკუთრებით დიდი ყურადღება ეთმობა ქართული კლასიკური ლიტერატურის საუკეთესო ნიმუშების პოპულარიზაციას სახალხო დემოკრატიის ქვეყნებში. ამ მხრივ ჩეხოსლოვაკი-

აში ფრიალ ინტენსიურ მუშაობას ეწევა ჩეხურად „ვეფხისტყაოსნის“ მთარგმნელი, პრადის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი იარომირ იელიჩეკა. მან პრადში ჩეხურ ენაზე გამოსცა ქართულ კლასიკოსთა მოთხრობები სათაურით „გზანი ქვისანი საქართველოსი“, რომელშიც შევიდა დანიელ ჭონჭაძის „სურამის ციხე“, ი. ჭავჭავაძის „კაცია-ადამიანი“, „სარჩობელაზედ“ და ალ. ყაზბეგის „ხევისბერი გოჩა“. ჩეხოსლოვაკიაში გამოიცა აგრეთვე ი. ჭავჭავაძის ლექსთა კრებული სათაურით „ოქროს აკვანი“ და ა. შ. ჩეხი მწერალი ვაცულინ ივო ამთავრებს სულხან-საბა ორბელიანის წიგნის „სიბრძნე-სიკრუისა“ თარგმანს. ახალგაზრდა ჩეხმა პოეტმა ქალმა იანა შტრიბლოვა ექვე გამოაქვეყნა ნ. ბარათაშვილის „მერანის“ ჩეხური თარგმანი. ყოველთვიური სლოვაკური ლიტერატურული ჟურნალი „სლოვენსკე პოგლიადი“ სისტემატურად ბეჭდავს სლოვაკურ ენაზე თარგმნილ ქართველი პოეტების ლექსებს.

პოლონეთში ქართული ლიტერატურის საუკეთესო ნიმუშებს თარგმნის თბილისის უნივერსიტეტის ყოფილი ასპირანტი იან ბრაუნი.

ამ ბოლო დროს დასავლეთ ევროპის, ამერიკის, აზიისა და სახალხო დემოკრატიის ქვეყნებში დიდი პოპულარობით სარგებლობს ქართული საბჭოთა ლიტერატურა, რომელიც სამართლიანად მიიჩნიათ უძველესი ქართული ლიტერატურის მდიდარი ტრადიციების განვითარებად ახალ ისტორიულ ვითარებაში. პარიზის ჟურნალში „პანსე“ („ზნაი“), რომელსაც რედაქტობდა აწ განსვენებული დიდი მეცნიერი და საზოგადო მოღვაწე ფრედერიკ ჟოლო-კიური, ფრანგი მწერალი და კრიტიკოსი ი. ლ. ლესერკლი წერდა: „ქართველ ხალხს აქვს ევროპაში ერთ-ერთი ყველაზე უძველესი ლიტერატურა: მათ ჯერ კიდევ მეთორმეტე საუკუნეში ჰყავდათ უდიდესი პოეტები. ამჟამად ქართულ ლიტერატურას თავისი დიდი წვლილი შეაქვს მრავალეროვან საბჭოთა მწერლობაში, მაგრამ ჩვენ აქამდე ცოტა რამ ვიცით საქართველოს თანამედროვე ლიტერატურის შესახებ“. ქართულ ლიტერატურას ასეთივე მაღალი შეფასება მისცა და ასეთივე გულისტკივილი გამოთქვა იტალიის პრესამ, კერძოდ მარქსისტულმა ჟურნალმა „კონტემპორანეო“ („თანამედროვე“).

ამჟამად ქართული საბჭოთა ლიტერატურის საუკეთესო ნიმუშები უკვე თარგმნილია ინგლისურ, ესპანურ, ფრანგულ, გერმანულ ენებზე, სახალხო-დემოკრატიული ქვეყნებისა და ინდოეთის ბევრ ენაზე. საზღვარგარეთ განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობს შესანიშნავი ქართული საბჭოთა რომანები კ. გამსახურდიას „დიდოსტატის მარკვენა“, კ. ლორთქიფანიძის „კოლხეთის ცისკარი“, ლ. ქიჩელის „ტა-

რიელ ვოლუა“ და „გვალი ბიგა“.

ამ რომანებმა საზღვარგარეთელ მკითხველთა ყურადღება მიიპყრო უპირველეს ყოვლისა იმით, რომ ქართული საბჭოთა ლიტერატურის ამ შედეგებში, ერთი მხრივ, ასახულია ეპოქალური მოვლენები, ხოლო მეორეს მხრივ, ისინი მხატვრულად სრულყოფილი, დახვეწილი ნაწარმოებებია, რომლებიც შეესაბამებიან ისეთ მკითხველთა გემოვნებასა და მოთხოვნილებას, რომლებიც აღზრდილი არიან დასავლეთის უდიდესი და უმდიდრესი ლიტერატურის ტრადიციებზე. ამავე დროს დასავლეთის დეკადენტური ლიტერატურის ფონზე მთელ საბჭოთა ლიტერატურასთან ერთად ქართულ საბჭოთა ლიტერატურას დიდი სიახლე შეაქვს თავისი ოპტიმიზმითა და ცხოველმყოფელობით.

1955 წელს პარიზში პირველად გამოიცა ცნობილი ქართველი საბჭოთა მწერლის კონსტანტინე ლორთქიფანიძის რომანი „კოლხეთის ცისკარი“. იგი ითარგმნა აგრეთვე გერმანულ ენაზე და გამოიცა ლაიფციგში.

მეტად დადებითად შეაფასა კ. ლორთქიფანიძის ეს რომანი საფრანგეთის, ბელგიის, გერმანიისა და სხვა ქვეყნების პრესამ. აღფრთოვანებული რეცენზია მოათვსა მის შესახებ ჟურნალში „პანსე“ ფრანგმა კრიტიკოსმა ი. ლ. ლესერკლმა. იგი განსაკუთრებით ხაზს უსვამს ქართველი მწერლის მიერ ნაწიგნობლ სოციალური წრის (გლეხობის) ინტერნაციონალურ ტიპიურობას, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ ზოგიერთ ეროვნულ განსხვავებას. „ლორთქიფანიძეს აქვს რომანისტიკის ყველა ძირითადი ლირსება, — წერდა იგი, — მისი გმირები ცოცხალი ადამიანები არიან“. ლაპარაკობს რა რომანის ლირსებებზე, ფრანგი კრიტიკოსი განაგრძობს, რომ წიგნში „გასაოცარი სიმკვეთრით არის ასახული უდიდესი ისტორიული მოვლენა: კერძო საკუთრებიდან საკოლმეურნეო საკუთრებაზე გადასვლა და, როგორც ამ მოვლენის შედეგი, ადამიანის გარდაქმნა“, „აქ ნათლად ჩანს, რომ კოლმეურნეობის დაბადება, ამავე დროს, ახალი ადამიანის დაბადებაც არის“.

კ. ლორთქიფანიძის რომანს „კოლხეთის ცისკარი“ მაღალი შეფასება მისცა გაზეთმა „ლუმენიტიზმი“, რომელმაც დაბეჭდა ფრანგი კრიტიკოსის ანრი მარკეტის რეცენზია. „ეს შესანიშნავი რომანი აცოცხლებს საბჭოთა კავშირის ისტორიის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს, ურთულეს და დაძაბულ პერიოდს, და ვისაც სურს გაიგოს ეს ისტორია, აუცილებლად უნდა წაიკითხოს ეს წიგნი“, — მოუწოდებს მკითხველს ანრი მარკეტი. მიუხედავად ყოველგვარი საბჭოურისადმი მტრული განწყობილებისა, ბურჟუაზიული ჟურნალი „ნუველ ლიტერარი“ („ლიტერატურის ახალი ამბები“) იძულებული გახდა ელიარებინა კ. ლორთქიფანიძის რომანის დი-

ღი ღირსებანი. ამ ყურნალში დაბეჭდილი რეცენზიის ავტორი მარსელ სოვაი ამბობს, რომ წიგნს აქვს „კუმარატი მხატვრული ღირსებანი: ის წარმოგვისახავს ტიპების მთელ გაღერას ხალხის წიაღიდან; მთელი წიგნი სუნთქავს პოეზიითა და მიწის სურნელით“. „სასიხარულოა იმის დადასტურება, რომ ლორთქიფანიძის წიგნი ავტორის უტყუარი წარმატებაა“.

„კოლხეთის ცისკარი“ ასეთივე შეფასება მისცეს ბელგიური გაზეთის „დრაო რუჟი“ („წითელი დროშა“) კვირეულმა დამატებამ და ავსტრიის კომპარტიის ორგანომ გაზეთმა „ფოლკსშტემე“ („ხალხის ხმა“). ცნობილი ფრანგი პროზაიკოსი და პუბლიცისტი ანდრე ურმსერი გაზეთში „ლეტრ ფრანსეზ“ წერდა: „რაც შეეხება იმ საკითხს, თუ რამდენად ზუსტია მხატვრის ნახატი ნატურასთან შედარებით, ამის შესახებ შემძლია ვიმსჯელო მხოლოდ იმ შთაბეჭდილებების საფუძველზე, რომელიც მივიღე საქართველოში რამდენიმე დღის მოგზაურობის დროს. მაგრამ ეს იყო საქართველო, სავესებით შეცვლილი საბჭოთა წყობილების არსებობის ოცი წლის შემდეგ. ულამაზესი თალიკო — ეშხიანი და დაუდგარმელი, მოცინარე ქალშვილი მე მინახავს თბილისის ქუჩებში, ხოლო მეტი წარმომოდგება იმ სტუდენტის სახით, რომელიც აშაადებდა მოხსენებას ბალზაჟზე იმავე თბილისში, სადაც მთავარი პროსპექტი თავისი მზით, ქადრებითა და მშვენიერი შენობებით ნაწილობრივ მოგვაგონებს ჩვენს ლა კრუაზეტს და ინგლისურ ბულვარს“. შემდეგ იგი წერს, რომ „კ. ლორთქიფანიძე კარგი რომანისტია. საკმარისია რამდენიმე ფრაზა მისი წიგნიდან, რომ ჩვენ ამაში დავრწმუნდეთ“. დასასრულ, ფრანგი კრიტიკოსი დასკვნის: „მე ვიცი მშვენიერი ეპიგრაფი ამ წიგნისათვის, რომელიც დაიტეხს ამ გვირის (მექის — პ. ჯ.) მთელ მეტამორფოზას. ესაა თავისუფლება, ერთობა, ძმობა“.

დასავლეთში კ. ლორთქიფანიძის რომანის „კოლხეთის ცისკარი“ პოპულარობასთან დაკავშირებით მოსკოვის „უცხოური ლიტერატურის სახელმწიფო გამომცემლობის“ დაკვეთით ინგლისელ მკითხველთათვის ამ რომანის თარგმნას ხელი მოჰყდა ვახტანგ ერისთავმა.

ამ ბოლო ხანებში საზღვარგარეთ განსაკუთრებით დიდი ყურადღება მიიპყრო კონსტანტინე გამსახურდიას რომანმა „დიდოსტატის მარჯვენა“.

იგი 1957 წელს პარიზში ლუი არაგონის ხელმძღვანელობით გამოსცა ფრანგულმა გამომცემლობამ „ედიტორ ფრანს რეინიუ“. რომანი ფრანგულად თარგმნა რენე დომეჟმა, რომელმაც დედნად გამოიყენა მისი რუსული თარგმანი, თუმცა ზოგიერთ შემთხვევაში ქართული დედნისთვისაც მიუძღრათვე ვიღაც ქართულის

მცოდნის დახმარებით. მიუხედავად იმისა, რომ კ. გამსახურდიას ეს რომანი ორჯერ ზედიზედ გამოიცა, სულ მოკლე ხანში წიგნის ბაზარზე მისი არცერთი ეგზემპლარის შოვნა აღარ შეიძლებოდა. გაზეთმა „ლუმინატე“ გამოაქვეყნა ცნობილი ფრანგი კრიტიკოსის რეჟი ბერტეონის ვრცელი რეცენზია „დიდოსტატის მარჯვენა“ — ქართველი მწერლის კონსტ. გამსახურდიას დიდი ეპოპეა“. დიდად აფასებს რა ამ რომანს, რეჟი ბერტეონი წერს: „გამსახურდიას რომანი დიდი ეპიკური ტილოა. კ. გამსახურდია არ შეუშინდა ეპიკურობას, რომელსაც გაურბის ზოგიერთი ჩვენი მწერალი. ეს ეპიკურობა შეუნარჩუნებიათ იმ ქვეყნებს, რომელთაც, როგორც ჯერ არს, მხოლოდ ახლა ვეცნობით“. დაწვრილებით ანალიზებს რა რომანს, კრიტიკოსი წერს, რომ „რომანის იდეა დიდი შემოქმედის განცდებია, მისი ცხოვრება, მისი ტანჯვა“. გამოჩენილი ოსტატის, სვეტიცხოვლის დიდი ხუროთმოძღვრის კონსტანტინე არსაკიძის ტრაგედიის მიზეზს ბერტეონი იმაში ხედავს, რომ ოსტატს მოღვაწეობა უხდებოდა ფეოდალური ტირანიის პირობებში. „ეს მაღალი ხარისხის, დიდი მნიშვნელობის რომანია“. — ასეთი დასკვნა გამოაქვს ფრანგი კრიტიკოსი. ბერტეონს კარგად ესმის, რომ ამგვარი რომანი შეეძლო შეექმნა მხოლოდ იმ ხალხის წარმომადგენელს, რომელსაც უძველესი მდიდარი კულტურული წარსული აქვს: „რომანში ჩვენ წინ იშლება ქვეყანა, რომელსაც ხელოვნების უდიდესი და უძველესი ტრადიციები ჰქონია“, — აღნიშნავს იგი.

იმასთან დაკავშირებით, რომ კ. გამსახურდიას რომანმა „დიდოსტატის მარჯვენა“ დიდი ინტერესი გამოიწვია საზღვარგარეთ, მოსკოვის „უცხოური ლიტერატურის სახელმწიფო გამომცემლობის“ დავალებით ვახტანგ ერისთავმა ჩინებულად თარგმნა იგი ინგლისურ ენაზე.

კ. გამსახურდიას რომანმა ფართო გამომხატულება პოვა აზიის ქვეყნებშიც. ინდოელმა მწერალმა ცოლქმარმა შუქრია და შუბჰამი გჰოშმა მოსკოვის გამომცემლობის დავალებით იგი ბენგალურ ენაზე თარგმნეს. ამჟამად ეს ნაწარმოები ინდოეთში თარგმნილია ბენგალურ, ურდუსა და ჰინდის ენებზე. იგი იბეჭდება ესპანურ ენაზეც.

პარიზის „გავრთიანებულმა ფრანგულმა გამომცემლობამ“ კიდევ ერთი, მორიგი, ფრიალ სასარგებლო საქმე გააკეთა საზღვარგარეთ ქართული საბჭოთა ლიტერატურის პოპულარიზაციის საქმეში. მან ფრანგ მკითხველებს გააცნო თვალსაჩინო ქართველი მწერლის ლეო ქიაჩელის „ტარიელ გოლუა“.

1959 წლის იანვრის ერთ-ერთ ნომერში „ლუმინატემ“ მოათავსა რეჟი ბერტეონის რეცენზია „ტარიელ გოლუა — 1905 წლის მემამბოხე“.

ამ რეცენზიაში რეგი ბერკერონი აღნიშნავს, რომ ლეო ქიაჩელი თავის რომანში აღწერს მშობლიური ქვეყნის გლეხთა გაჭირვებას, ტანჯვა-წვალებას, შევიწროებას მეფის მოხელეებისაგან, თავადანაწარობისაგან. იგი ხაზს უსვამს რომანის „ძნელად მისაღწევ სისადავეს, გულწრფელობას“. „ეს არის სიბრძნე, სოფლური უბრალოება, პარმონია, ზომიერება, რითაც ასე გამოირჩევა დოვგენკოს საუცხოო ფილმი „მიწა“, — წერს იგი. კრიტიკოსი ხაზს უსვამს რომანის დიდ ემოციურობას და ამ მხრივ მას ადარებს ეიზენშტაინის უბადლო კმნილუბას — „ჯავშნოსანი პოტიომკინის“. „დრამა, მაგალითად, უდიდეს სიმძაფრეს აღწევს მაშინ, როდესაც მთაში გახიზნული მოხუცი ტარიელი ხედავს კაზაკების დამსჯელი რაზმის მიერ ცეცხლოვებულ თავის ოდას, როცა მოღალატის მიერ მოკლულ ლევანს, თავის ერთადერთ შვილს ტარიელი ხელში აიყვანს და ამაყად შეხედება მტერს, როგორც ეს არის ეიზენშტაინის ფილმში „ჯავშნოსანი პოტიომკინი“, როცა თმაგა-წეწილი და შეწუხებული დედა ბავშვით ხელში მრისხანედ შეხედება მტრის მოღერებულ თოფებს“. განსაკუთრებით იზიდავს ფრანგ კრიტიკოსს მოხუცი ტარიელის დასამახსოვრებელი სახე: „ეს მოხუცი, მიუხედავად გადატანილი მრავალი ტანჯვისა, ბოლომდე დარბაისელი რჩება. იგი სათავეში ჩაუდგება პირველ მოხალისე წითელ რაზმს და თავის გარშემო შემოიკრებს მთელ სოფელს“. „ტარიელი სინდისი და პატიოსნებაა გლეხებისა, რომლებსაც თვით იგი ამხედრებდა თავისუფლებისათვის საბრძოლველად“. დიდად აფასებს რა ქიაჩელის ამ ნაწარმოებს, ბერკერონი დაასკვნის: „ლეო ქიაჩელის რომანის „ტარიელ გოლუა“ ყოველ გვერდზე ჩქედს სიყვარული მშობლიური მიწისადმი, მისი ამაყი ხალხისა და თავისუფლებისადმი“.

არანაკლებ დიდი გამოხმაურება პოვა ლეო ქიაჩელის მეორე რომანმაც „გვადი ბივა“, რომელიც ათზე მეტ უცხოურ ენაზე ითარგმნა და რომლის შესახებ ინგლისის პრესა მკითხველებს შემდეგ ცნობებს აწვდიდა: „ლეო ქიაჩელი, თვითონ ქართველი, ფლობს საკუთარ ორიგინალურ სტილს და წარმტაც უმესთანაშნავეს იუმორს. მისი წიგნი მდიდარია ისტატურად გამოკარწილი ხასიათებით“. საკოლმეტურნეო თემაზე დაწერილი ეს რომანი გამოიცა ბერლინში გერმანულ ენაზე, ლონდონში — ინგლისურად, ვარშავაში — პოლონურად, პრაღაში — ჩეხურად და სლოვაკურად, ბუდაპეშტში — უნგრულად. იგი გასცდა ევროპის ფარგლებს და დაიბეჭდა ჩინეთში, გამოიცა ინდოეთში ჰინდის ენაზე, ითარგმნა შორეულ ბუენოს-აირესშიც ესპანურ ენაზე „ქართველი გლეხის“ სახელწოდებით. ამ რომანით აღტაცებული არგენტინელი კრიტიკოსი წერდა: „მისი წაყბოების შემდეგ

ისეთი სისათუთისა და სიმპათიის მთავრად ლება რჩება, როგორც შეუძლიათ გამოიწვიონ მხოლოდ ჭეშმარიტად შეგარძნობადმა და ნიჭიერმა ნაწარმოებებმა“.

ლ. ქიაჩელის ნაწარმოებზე „მთის კაცი“ თარგმნილია სახალხო დემოკრატიის მთელ რიგ ქვეყნებში. იგი დაიბეჭდა პრაღაში, ვარშავაში, ბუქარესტში ჩეხურ, პოლონურ და რუმინულ ენებზე.

საზღვარგარეთ, კერძოდ კი სახალხო დემოკრატიის ქვეყნებში, გულთბილად მიიღეს სხვა ქართველ საბჭოთა მწერალთა ნაწარმოებებიც. ავ. ბელიაშვილის ნოველა „ცილა“ დაიბეჭდა ჟურნალში „სოვიეტ ლენდ“, რომელიც ქ. დელში გამოდის. ეს მოთხრობა შემდეგ გადაბეჭდეს ინდოეთის სხვა ჟურნალებშიც. ავ. ბელიაშვილის ნაწარმოებები განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობს სახალხო დემოკრატიის ქვეყნებში. მისი მოთხრობა „დილის ცისკარი“ თარგმნილია ჩეხურად. ჩეხურ ენაზევეა თარგმნილი ალ. ქუთათელის „პირისპირ“, თ. დონეცაშვილის რომანი „დიდება“. რუმინულად და პოლონურად გამოიცა ი. ლისაშვილის „ეცხბოველი“, ბულგარულად — დ. ბაქრაძის „გმირთა სოსხლით“. რუმინეთში ითარგმნა შ. დადიანის „ნაპერწყლიდან“. მ. ბარათაშვილის ცნობილი კომედია „მარინე“ თარგმნილია ფინურ, რუმინულ, გერმანულ და ბენგალურ ენებზე. იგი წარმატებით იდგმებოდა სახალხო დემოკრატიის ქვეყნებში. ჩინურად გამოიცა თ. გოგოლაძის „გარიყულას განთიადი“, ხოლო კორეულ ენაზე ითარგმნა მთელ რიგ ქართველ მწერალთა მოთხრობები, კერძოდ ი. ურჯუმელაშვილის „დღეები კორეაში“. გერმანულმა ჟურნალმა „ბერლინერ ილუსტრირტემ“ გამოაქვეყნა ილია რუტას ერთ-ერთი მოთხრობა.

საზღვარგარეთ დიდი ყურადღება ეთმობა ქართულ საბჭოთა პოეზიასაც. XX საუკუნის ქართული პოეზია ფართოდ წარმოადგინა რობერტ ბლაიჰშტაინერმა ვენაში გამოქვეყნებულ თარგმანთა კრებულში. გარდა იმისა, რომ სლოვაკური ლიტერატურული ჟურნალი „სლოვენსკი პოგლიადი“ ხშირად ბეჭდავს სლოვაკურ ენაზე თარგმნილ ქართველი საბჭოთა პოეტების ლექსებს, სლოვაკურად გამოვიდა აგრეთვე ქართული პოეზიის ანთოლოგია, რომელშიც ფართოდაა წარმოდგენილი ქართული საბჭოთა პოეზია.

ქართულ საბჭოთა პოეზიას დიდი ადგილი დაუთმო ვენერა ურუშაძემაკაც მის მიერ ინგლისურ ენაზე შედგენილ „ქართული პოეზიის ანთოლოგიაში“.

საზღვარგარეთ განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს თანამედროვე ქართული პოეზიის გამოჩენილი წარმომადგენელი გ. ლეონიძე. მისი ლექსები თარგმნილია სახალხო დემოკრატიის ქვეყნების ყველა ენაზე. ჩვენი პოეტის ლექსე-



ამ რეცენზიაში რეგი ბერკერონი აღნიშნავს, რომ ლეო ქიაჩელი თავის რომანში აღწერს მშობლიური ქვეყნის გლეხთა გაჭირვებას, ტანჯვა-წვალებას, შევიწროებას მეფის მოხელეებისაგან, თავადანაწარმოებისაგან. იგი ხაზს უსვამს რომანის „ძნელად მისაღწევ მისაღვეს, გულწრფელობას“. „ეს არის სიბრძნე, სოფლური უბრალოება, პარმონია, ზომიერება, რითაც ასე გამოირჩევა დოვგენკოს საუცხოო ფილმი „მიწა“, — წერს იგი. კრიტიკოსი ხაზს უსვამს რომანის დიდ ემოციურობას და ამ მხრივ მას აღადგებს ეიხენშტაინის უბადლო ქმნილებას — „ჯავშნოსანი პოტიომკინის“: „ღრამა, მაგალითად, უდიდეს სიმბაფრეს აღწევს მაშინ, როდესაც მთავრი განიხილული მოხუცი ტარიელი ხელდავს კაზაკების დამსჯელი რაზმის მიერ ცეცხლოვანებულ თავის ოდას, როცა მოლაღობის მიერ მოკლულ ლევანს, თავის ერთადერთ შვილს ტარიელი ხელში აიყვანს და ამაყად შეხედება მტერს, როგორც ეს არის ეიხენშტაინის ფილმში „ჯავშნოსანი პოტიომკინი“, როცა თმაგა-წიწილი და შეწუხებული დედა ბავშვით ხელში მრისხანედ შეხედება მტრის მოღერებულ თოფებს“. განსაკუთრებით იზიდავს ფრანგ კრიტიკოსს მოხუცი ტარიელის დასამახსოვრებელი სახე: „ეს მოხუცი, მიუხედავად გადატანილი მრავალი ტანჯვისა, ბოლომდე დარბაისელი რჩება. იგი სათავეში ჩაუდგება პირველ მოხალისე წითელ რაზმს და თავის გარშემო შემოიკრებს მთელ სოფელს“. „ტარიელი სინდისი და პატიოსნებაა გლეხებისა, რომლებსაც თვით იგი ამხედრებდა თავისუფლებისათვის საბრძოლველად“. დიდად აფასებს რა ქიაჩელის ამ ნაწარმოებს, ბერკერონი დაასკვნის: „ლეო ქიაჩელის რომანის „ტარიელ გოლუა“ ყოველ გვერდზე ჩქედს სიყვარული მშობლიური მიწისადმი, მისი ამაყი ხალხისა და თავისუფლებისადმი“.

არანაკლებ დიდი გამოხმაურება პოვა ლეო ქიაჩელის მეორე რომანმა „გვადო ბიგვა“, რომელიც ათზე მეტ უცხოურ ენაზე ითარგმნა და რომლის შესახებ ინგლისის პრესა მკითხველებს შემდეგ ცნობებს აწვდის: „ლეო ქიაჩელი, თვითონ ქართველი, ფლობს საკუთარ ორიგინალურ სტილს და წარმატებულ უშესანიშნავეს იუმორს. მისი წიგნი მდიდარია ოსტატურად გამოიყენებული ხასიათებით“. საკომპლემენტო თემაზე დაწერილი ეს რომანი გამოიცა ბერლინში გერმანულ ენაზე, ლონდონში — ინგლისურად, ვარშავაში — პოლონურად, პრაღაში — ჩეხურად და სლოვაკურად, ბუდაპეშტში — უნგრულად. იგი გასცდა ევროპის ფარგლებს და დაიბეჭდა ჩინეთში, გამოიცა ინდოეთში ჰინდის ენაზე, ითარგმნა შირაულ ბუენოს-აირესშიც ესპანურ ენაზე „ქართველი გლეხის“ სახელწოდებით. ამ რომანით აღტაცებული არგენტინელი კრიტიკოსი წერდა: „მისი წაითვის შემდეგ

ისეთი სისათუთისა და სიმპათიის შეძენა რჩება, როგორც შეუძლიათ გამოიწვიონ მხოლოდ ქვემარტალ შეგრძნობადმა და ნიჭიერმა ნაწარმოებებმა“.

ლ. ქიაჩელის ნაწარმოებზე „მთის კაცი“ თარგმნილი სახალხო დემოკრატიის მთელ რიგ ქვეყნებში. იგი დაიბეჭდა პრაღაში, ვარშავაში, ბუქარესტში ჩეხურ, პოლონურ და რუმინულ ენებზე.

საზღვარგარეთ, კერძოდ კი სახალხო დემოკრატიის ქვეყნებში, გულთბილად მიიღეს სხვა ქართველ საბჭოთა მწერალთა ნაწარმოებებიც. აკ. ბელიაშვილის ნოველა „ციალა“ დაიბეჭდა ჟურნალში „სოვიეტ ლენდ“, რომელიც ქ. დელში გამოდის. ეს მოთხრობა შემდეგ გადაბეჭდეს ინდოეთის სხვა ჟურნალებშიც, აკ. ბელიაშვილის ნაწარმოებები განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობს სახალხო დემოკრატიის ქვეყნებში. მისი მოთხრობა „დილის ცისკარი“ ითარგმნა ჩეხურად. ჩეხურ ენაზევეა ითარგმნილი ალ. ქუთათელის „პირისპირ“, თ. დონეცაშვილის რომანი „დიდება“. რუმინულად და პოლონურად გამოიცა ი. ლისაშვილის „კეცხველი“, ბულგარულად — დ. ბაქრაძის „გმირთა სოსხლით“. რუმინეთში ითარგმნა შ. დადიანის „ნაპერწყლიდან“. მ. ბარათაშვილის ცნობილი კომედია „მარინე“ ითარგმნა ფინურ, რუმინულ, გერმანულ და ბენგალურ ენებზე. იგი წარმატებით იდგმებოდა სახალხო დემოკრატიის ქვეყნებში. ჩინურად გამოიცა თ. გოგოლაძის „გარიყულას განთიადი“, ხოლო კორეულ ენაზე ითარგმნა მთელ რიგ ქართველ მწერალთა მოთხრობები, კერძოდ ი. ურჯუმელაშვილის „დღეები კორეაში“. გერმანულმა ჟურნალმა „ბერლინერ ილუსტრირტემ“ გამოაქვეყნა ილია რურუს ერთ-ერთი მოთხრობა.

საზღვარგარეთ დიდი ყურადღება ეთმობა ქართულ საბჭოთა პოეზიასაც. XX საუკუნის ქართული პოეზია ფართოდ წარმოადგინა რომ ბერტ ბლაჰშტაინერმა ვენაში გამოქვეყნებულ ითარგმნა კრებულში. გარდა იმისა, რომ სლოვაკური ლიტერატურული ჟურნალი „სლოვენსკი პოგლადი“ ხშირად ბეჭდავს სლოვაკურ ენაზე ითარგმნილ ქართველი საბჭოთა პოეტების ლექსებს, სლოვაკურად გამოვიდა აგრეთვე ქართული პოეზიის ანთოლოგია, რომელშიც ფართოდაა წარმოდგენილი ქართული საბჭოთა პოეზია.

ქართულ საბჭოთა პოეზიას დიდი ადგილი დაუთმო ვენერა ურუმაძემაც მის მიერ ინგლისურ ენაზე შედგენილ „ქართული პოეზიის ანთოლოგიაში“.

საზღვარგარეთ განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს თანამედროვე ქართული პოეზიის გამოჩენილი წარმომადგენელი გ. ლეონიძე. მისი ლექსები ითარგმნილია სახალხო დემოკრატიის ქვეყნების ყველა ენაზე. ჩვენი პოეტის ლექსე-

ბის თარგმანს შესვდებით აგრეთვე ფრანგულ, ირანულ, ინდურ, ინგლისურ და სხვა ენებზე. მისი ლექსები პოლონურად თარგმნა იან ბრაუნმა, რომელიც გ. ლეონიძის ლექსებს აქვეყნებს პოლონეთის ლიტერატურულ ჟურნალებში. გამოცემულია გ. ლეონიძის ერთტომეული ჩესტერ ენაზე, რომელსაც ეწოდება „ქართლის ბაღი“. ლეონიძისადმი მიძღვნილ სტატიებში სახალხო დემოკრატიის პრესა დიდი ქება-დიდებათ მოიხსენიებს ამ გამოჩენილ საბჭოთა პოეტს.

გულთბილად მიიღეს სახალხო დემოკრატიის ქვეყნებში აგრეთვე გრ. აბაშიძისა და ი. აბაშიძის ლექსები. გრ. აბაშიძის ლექსები თარგმნილია ჩესტერ ენაზე. მისი ლექსები ცალკე წიგნად გამოვიდა კორეულ ენაზე. რუმინულმა ლიტერატურულმა გაზეთმა „გაზეტა ლიტერარა“ დაბეჭდა ირ. აბაშიძის ლექსთა ციკლი. რომელსაც დართული აქვს ავტორის პორტრეტი და მოკლე ბიოგრაფიული ცნობები.

სახალხო დემოკრატიის ქვეყნებში სისტემატურად იბეჭდება სხვა ქართველი საბჭოთა პოეტების ლექსებიც. გერმანულ გაზეთში „ნაციონალ-ცაიტუნგი“ გამოქვეყნდა სიმონ ჩიქოვანის ლექსის „მშვიდობის კარნავალი ვაიმარში“ გერმანული თარგმანი სახელწოდებით „აბალ ვაიმარში“. უცხოეთში სხვადასხვა ენაზე

დაბეჭდილი და გამოქვეყნებულია ი. გრიშაშვილის, გ. ტაბიძის, ს. შანშიაშვილის, ალ. აბაშელის, ვ. გაფრინდაშვილის, ს. ეულის, ი. ვაკე-ლის, ანა კალანდაძის, ი. ნოწეშვილისა და სხვათა ნაწარმოებები. დაინტერესებული მკითხველი ამის შესახებ უზვად იპოვის სათანადო მასალას სხვადასხვა სპეციალურ შრომასა და ქართულ პერიოდულ პრესაში.

მნელია ქართველ მწერალთა და პოეტთა ყველა იმ ნაწარმოების აღნიშვნა, რომლებიც დაიბეჭდა საზღვარგარეთ და რომლებიც ასე გულთბილად მიიღო საზღვარგარეთელმა მკითხველმა. მაგრამ ზემოთქმულიც საკმაო წარმოდგენას გვაძლევს იმაზე, თუ რაოდენ პოპულარულია ქართული ლიტერატურა საზღვარგარეთ. ჩვენთვის განსაკუთრებით სასიამოვნოა ის ფაქტი, რომ დასავლეთის სიტყვის უბადლო დიდოსტატთა უმდიდრეს ტრადიციებზე აღზრდილმა საზღვარგარეთელმა მკითხველმა გულთბილად მიიღო უძველესი და თვითმყოფადი ქართული ლიტერატურა და რომ საზღვარგარეთ ქართული ლიტერატურის ინტენსიურმა პოპულარიზაციამ კიდევ უფრო განამტკიცა ქართველი ხალხის ტრადიციული მეგობრობა უცხოეთის ქვეყნებთან.



შოთა ქუჩიძე

სამშობლოს მგზნებარე პატრიოტი

ჩვენი საუკუნის ქართული საზოგადოებრივი აზრის განვითარების ისტორიას ახსოვს არაერთი საზოგადო მოღვაწე, რომლებმაც თავიანთი დიდი თუ მცირე წვლილი შეიტანეს ერის ცხოვრებაში და ასე თუ ისე ხელი შეუწყვეს ქვეყნის წინსვლასა და დაწინაურებას. მათ შორის თამაზ შეგვიძლია დავასახელოთ ჰაიდარ ალის-ძე აბაშიძე. მგზნებარე ქართველი პატრიოტი და ერთ-ერთი თვალსაჩინო ყურნალისტი-პუბლიცისტი. მისი ღვაწლი და ამაგი სათანადოდ დაფასეს ჯერ კიდევ თანამედროვეებმა, რომლებიც მუდამ შეუწულებელი ინტერესითა და ყურადღებით აღევნებდნენ თვალყურს ახალგაზრდა პუბლიცისტის მოღვაწეობას, გატაცებით კითხულობდნენ მის მოკლე, მაგრამ შინაარსით მდიდარ გაბედულ სტატიებსა თუ კორესპონდენციებს. ფრიად სიმპტომურია, რომ არ ყოფილა შემთხვევა, ქართული პრესა ფართოდ არ გამოეხატებოდეს ჰ. აბაშიძის უმთავრეს ბეჭდვითსა თუ საჯარო გამოსვლებს და არ გაეხადოს ისინი საზოგადოებრივი მსჯელობის საგნად. ისიც ფრიად საგულისხმოა, რომ არ გამოქვეყნებულა არც ერთი ცოტად თუ ბევრად სერიოზული ნაშრომი XX საუკუნის აპარაზე, სადაც ვინმეს გვერდი აეღოს ქართული კულტურის ამ ჩუმი, უპრეტენზიო, მაგრამ უანგარო მუშაკისათვის. ეს შეუძლებელიც იყო და არის, ისე დიდი და მნიშვნელოვანია ჰაიდარ აბაშიძის, როგორც საზოგადო მოღვაწისა და პუბლიცისტის როლი მთელი ე. წ. სამუსლიმანო საქართველოს ცხოვრებაში.

„ჰაიდარ აბაშიძე. — წერდა 1916 წელს ჟურნალი „თეატრი და ცხოვრება“. — ქართველ მუსლიმანთა შორის ეროვნულ გამოფხიზლების მოციქულია. მისი სახელი ჩვენს მოძქეთა შორის უკვდავი დარჩება... მისი სალი ჭკუა, განშორებუ-

ლი სარწმუნოებრივ მიბრჯნილობას (ფანატიზმს), ძლიერ მალე მიხვდა ქართველ მუსლიმანთა ცხოვრების მწარე სინამდვილეს და ხმამაღლა, თამამად და მოურიდებლად იწყო ქადაგება თავის მოძქეთა შორის ქართული, ეროვნული შეგნების შესახებ...“ იმავე წელს „სახალხო ფურცელი“ აგრეთვე აღფრთოვანებულ სტრიქონებს მიუძღვნინდა ახალგაზრდა აქარელ პუბლიცისტს: „ჰაიდარ აბაშიძე ქართველ საზოგადოებაში კარგად ცნობილი პიროვნებაა... მისი ღვაწლი ქართველ მაჰმადიანთა გათვითცნობიერების საქმეში მრავალფეროვანი და დიდად ნაყოფიერია. ის ფხიზელი დარაჯი იყო მუდამ ქართველ მაჰმადიანების და, როცა პრესაში თუ სხვაგან ამ ნიადაგზე საჭირო იქნებოდა ხმის ამოღება, იგიც უშიშრად გამოდიოდა და იცავდა ქართველ მაჰმადიანთა ეროვნებას“ (ჟურნ. „ლიტ. აპარა“, № 3, 1960 წ., გვ. 90).

იმ დროს, როცა ქართული პრესა ასეთ გულთბილ სტრიქონებს უძღვნიდა, ჰაიდარ აბაშიძე ოცდაოთხი წლისა თუ იქნებოდა, რაც ძლიერ მჭევრმეტყველურად მოწმობს, თუ რა დიდად აფასებდნენ თანამედროვენი, მთელი ქართველი საზოგადოებრიობა მას, როგორც ერთ-ერთ თვალსაჩინო პუბლიცისტსა და საზოგადო მოღვაწეს, რაოდენ მნიშვნელოვნად და ნაყოფიერად მოაჩნდათ მისი პატრიოტული საქმიანობა სამუსლიმანო საქართველოში. ქართული პრესის ეს გამოძახილი, ეს შეფასება საგულისხმოა იმიტომ, რომ ისინი საქმაოდ სწორად განსაზღვრავდნენ ჰაიდარ აბაშიძის მოღვაწეობის მთავარ მიმართულებას, ხაზგასმით გამოჰყოფდნენ რა იმ ძირითად იდეას, რომელსაც ემსახურებოდა იგი საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე, — ქართული მუსლიმანური პროვინციების ეროვნულ გათვითცნობიერებას,

მათს აღორძინებასა და დედა-საქართველოსთან შეკავშირება-შედულებას.

უკვე აქედან ჩანს, თუ რა სასტიკად ცდება ის, ვინც ფიქრობს, თითქმის ჰაიდარ აბაშიძე მხოლოდ მაჰმადიანური საქართველოს მოსახლეობის ინტერესებს გამოხატავდა და იცავდა, ან კიდევ თითქმის რაიმე ეიწრო-კუთხური მისწრაფებებით ხელმძღვანელობდა. მუსლიმანური პროვინციების (აჭარა, ახალციხე და სხვ.) აღორძინებასა და ეროვნულ გათვითცნობიერებას რომ მოითხოვდა, იგი შთაგონებული იყო საერთო-ეროვნული ინტერესებით, საერთო-ეროვნული იდეებით. ქართველ მაჰმადიანთა ეროვნული შეგნების ამოღება ჰაიდარ აბაშიძის თვითმიზანი კი არ იყო, არამედ მას განიხილავდა როგორც ერთგვარ წინაპირობას, რომელიც საფუძვლად უნდა დასდებოდა ოსმალეთის გავლენისაგან მუსლიმანური საქართველოს საბოლოო განთავისუფლებას და მის მტკიცე შეკავშირება-შედულებას დანარჩენ საქართველოსთან, მაჰმადიან და ქრისტიან ქართველების ერთობას სამშობლოს თავისუფლებისა და ბედნიერებისათვის ბრძოლაში. „ჩვენ გვწახს ჩვენი მომავალი“, — წერდა იგი სტატიაში „სამუსლიმანო საქართველო და ოსმალეთი“, — რომელიც „გამოიხატება სამუსლიმანო და საქრისტიანო საქართველოს ეროვნულად და ტერიტორიულად შეკავშირებაში და შედუღებაში“. მაშასადამე, ჰაიდარ აბაშიძე ზრუნავდა არა რომელიმე ერთი ან ორი პროვინციისათვის, არამედ მთელი ქართველი ხალხის ბედნიერი მომავლისათვის. ეს იყო მთავარი და გადამწყვეტი ჰაიდარ აბაშიძის მოღვაწეობაში. მისი უმაღლესი და სანუკვარი მიზანი, ამიტომაც პოულობდა ახალგაზრდა პუბლიცისტის სტატიები და კორესპონდენციები ესოდენ დიდ რეზონანსს როგორც ქართულ პრესაში, ისე ფართო საზოგადოებრიობაში.

და დღესაც კი, მას შემდეგ, რაც ზორცმესხმულ სინამდვილედ იქცა ჰაიდარ აბაშიძის ყველა სანუკვარი ოცნება თუ იდეალი, შეუძლებელია გულგრილად გადავიტოხოთ მისი სტატიები და კორესპონდენციები, რომლებშიც იგი იბრძოდა მუსლიმან ქართველთა ეროვნული გათვითცნობიერებისა და ქრისტიან ქართველობასთან ძმური კავშირის განმტკიცებისათვის. ოსმალეთის ძირგამომთხრელი საქმიანობისა და პოლიტიკური ინტრიგების წინააღმდეგ, — ღრმა შინაარსთან ერთად იმდენი გრძნობა, იმდენი სიყვარული თუ სიძულვილი ჩაუქსოვია მათში პატრიოტ ავტორს. აი თუნდაც ერთი მათგანი, მრავალმხრივ საინტერესო სტატია „სამწუხარი ჩვეულება“, რომელსაც უთუოდ წამყვანი როლი ეკისრება ჰაიდარ აბაშიძის „წერილებში“. რა ბრწყინვალედ, რა შესანიშნავი არგუმენტაციით, ამასთან რა გრძნობიერად იცავს მასში

ჰაიდარ აბაშიძე იმ დებულებას, რომ ადამიანთა ეროვნულ კუთვნილებას არ განსაზღვრავს და არც შეიძლება განსაზღვრავდეს სარწმუნოება, რომ საჭიროა მკვეთრად განვსხვავოთ ერთმანეთისაგან სარწმუნოება და ეროვნება და ორივეს თავ-თავისი ადგილი მივუჩინოთ ერისა თუ ცალკეულ მოქალაქეთა ცხოვრებაში.

ეს დებულება ზოგადი სახით ჯერ კიდევ ილია ჭავჭავაძემ ჩამოაყალიბა თავის შესანიშნავ სტატიაში „ოსმალის საქართველო“ (თხზ., ტ. IV, 1955 წ. გვ. 9-14.), რომელიც 1877-1878 წლების რუსეთ-თურქეთის ომის წინ გამოაქვეყნა. მასში დიდი ქართველი მწერალი და საზოგადო მოღვაწე ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ „ყოველი ერთი თავისის ისტორიით სულდგმულობს“ და რომ არაფერი „ისე არ შეამსკველებს ხოლმე ადამიანს ერთმანეთთან, როგორც ერთობა ისტორიისა“. რამდენადაც ე. წ. ოსმალის საქართველოს მცხოვრებთ საუკუნეთა მანძილზე ერთი ისტორია ჰქონდათ დანარჩენი საქართველოს მოსახლეობასთან, ერთად უღვრიათ სისხლი. ერთად დაუდვიათ ღვაწლი, ერთად ტანჯულან თუ მოუღწენიათ, ილიას აზრით, განსხვავებულ სარწმუნოებას არ შეეძლო გაეთიშა ისინი და ეროვნულად დაეცალცალკევებინა. აი რატომ იყო, რომ იგი ღრმა რწმენით, შეურყეველი იმედით წერდა, „სარწმუნოების სხვადასხვაობა ჩვენ არ გვაშინებსო“. აქედან ლოგიკურად გამომდინარეობს დასკვნა, რომ სარწმუნოება არ არის ერის ცხოვრების გადამწყვეტი ფაქტორი და იგი არ განსაზღვრავს ადამიანის ეროვნულ კუთვნილებას. მართლაც, აჭარელი თუ ახალციხელი მაჰმადიანთა სარწმუნოებით, ხოლო კახელი თუ იმერელი — ქრისტიანთა, მაგრამ მიუხედავად ამისა, ისინი ღვიძლი ძმები, ერთი ერის შვილები, ქართველები არიან. რადგან ერთი ისტორია გამოუვლიათ, ერთ ისტორიულ უღელს ეწეოდნენ მრავალი საუკუნის განმავლობაში. მეორე მხრივ, ამავე მიზეზით ერაყელი, თურქი თუ ალბანელი სხვადასხვა ეროვნებისა არიან, თუმცა სამივენი ერთ, მაჰმადიანურ სარწმუნოებას აღიარებენ. მაშასადამე, სარწმუნოებას არ შეუძლია და არც განსაზღვრავს ადამიანის ეროვნულ კუთვნილებას.

ჰაიდარ აბაშიძე მთლიანად და საცხებით იზიარებდა ამ დებულებას. „სარწმუნოებას არ შეუძლია ნაციის გამოცემა“, ამტკიცებდა იგი და მთელი ენერგიით იბრძოდა მათი ერთმანეთში აღრევის წინააღმდეგ. სარწმუნოებისა და ეროვნების აღრევის ერთ-ერთ მკაფიო გამოხატულებად მას მიაჩნდა ის სამწუხარი ფაქტი, რომ მაჰმადიანი ქართველები ხშირად თავიანთ თავს „თათარს“ უწოდებდნენ, რაკი მუსლიმანური სარწმუნოება ეჭირათ, და ქრისტიანი ქართველებიც მათ ამავე მიზეზით და დამკვიდრებული ჩვეულების მიხედვით ავრეთვე „თათარს“

ეძახდნენ. სტატიაში „სამწუხარო ჩვეულება“ იგი დიდი გულისტკიველით აღნიშნავდა ამ ფაქტს და გადაჭრით გმობდა მას, როგორც არა მარტო უსაფუძვლო, გაუგებრობასა და შეცდომაზე აღმოცენებულ, არამედ როგორც მიუტევებელ და უაღრესად მავნე ჩვეულებასაც. „ეს ჩვეულება, — წერდა იგი, — ჩვენი, ქართველი მაჰმადიანებისთვის დიდთა სამწუხარო მოვლენათ უნდა ჩაითვალოს. რადგანაც ეს ჩვეულება გვიკარგავს ჩვენს ეროვნულ სახეს, ჩვენს ქართველობას“. აი ამის გამო ჰაიდარ აბაშიძე მტკიცედ მოითხოვდა, რომ თათარს ნურც ქრისტიანი ქართველი უწოდებდა მაჰმადიან ქართველს და ნურც თვითონ მაჰმადიანი ქართველი თავის თავს. კიდევ მეტი, იგი შეცდომაღ თვლიდა, თუ კითხვაზე „ვინ ხარო“ აპარელი თუ ახალციხელი უპასუხებდა. ქართველი მაჰმადიანო, „რადგან არ არის მიღებული, რომ როდესაც ეროვნებაზე გეკითხებიან, სჯულიც დაუხატლო. მაგალითად, ავიღოთ ჩვენი მოძმე ქართველი ქრისტიანი. იმას რომ გეკითხოთ „ვინ ხარო“, ის ხომ არ გვიპასუხებს — ქართველი ქრისტიანო. არამედ მოკლედ გვეტყვის — „ქართველიო“ და თუ სარწმუნოებაზე ვკითხეთ, მაშინ კი გვეტყვის „ქრისტიანო“. საჭიროა, ჩვენ, ქართველ მაჰმადიანებმა, თუ ვინმე დაგვეკითხება „ვინა, ხარო“, ვუპასუხოთ „ქართველიო“ და თუ სარწმუნოებაზე გვეკითხეს — „მაჰმადიანო“.

ამ ამონაწერიდან აშკარად ჩანს, რომ ჰაიდარ აბაშიძე მტკიცედ მოითხოვდა სარწმუნოებისა და ეროვნების გამიჯვნას. მათთვის ცალ-ცალკე ადგილის გამოყოფას და ამტკიცებდა, რომ სჯული სხვაა, ეროვნება კიდევ სულ სხვა. ეს იყო ჰაიდარ აბაშიძის შეხედულებათა სისტემის ამოსავალი დებულება და ამიტომაც ყველა მის მოწინააღმდეგეს უპირველეს ყოვლისა სწორედ ამ დებულებაზე მიჰქონდა იერიში. რაქციონალურად განწყობილი ფანატიკოსი ზოჯა-მოღებრი, ბეგები და მათი ავან-ჩაენანი ამაოდ ცდილობდნენ დაემტკიცებინათ, რომ სარწმუნოება თითქმის გადამწყვეტი ფაქტორია და, რაკი აპარელი თუ ახალციხელი მაჰმადიანია, იგი ქართველი აღარ არის, რამდენადაც სარწმუნოების გამოცვლასთან ერთად, მათი აზრით, გამაჰმადიანებულმა ქართველობამ დაჰკარგა თავისი ეროვნული სახე. სტატიებში „ნუთუ ამასაც მტკიცება უნდა?“ და „ნუ იქნება ჩვეულება სჯულზე უმტკიცესი“ ჰაიდარ აბაშიძემ გამანადგურებელი პასუხი გასცა თავის ფანატიკოს ოპონენტებს და ბრწყინვალედ დაუმტკიცა მათ, რომ სარწმუნოება და ეროვნება ერთი არ არის, რომ სარწმუნოება არასოდეს არ განსაზღვრავდა და არც დღეს განსაზღვრავს ადამიანის ეროვნულ კუთვნილებას. „არა, ბატონებო, — წერდა იგი სტატიაში „ნუ იქნება ჩვეულება სჯულზე უმტკიცესი“, — ჩვენ „თურქები“, ოსმალები კი არა,

ქართველები ვასწავართ. თუ რუსები, სომხები, ბერძნები ან სხვები კი აღიარებენ მართლმადიდებლობას, კათოლიკობას, გრიგორიანობას და მაჰმადიანობას, მარა ეროვნულათ რუსი, ბერძენი, სომეხი და სხვ. რჩება, ჩვენ რაღა დავამავეთ? მაჰმადიანები რომ ვართ, განა ქართველები აღარ ვართ? მაშ სადაურია ჩვენი დედა ენა, ჩვენი გვარი, რა არის ეს ისტორიული ნაშთები, რომელნიც ღალატებენ ჩვენს ვინაობას. თვით ქვანაც კი ჰღალატებენ თუ ვინა ვართ ჩვენ“.

სარწმუნოებისა და ეროვნების ასეთ გამიჯვნას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა მუსლიმან ქართველთა ეროვნული გრძნობა-შეგნების გაღვიძებისა და გაღვივებისათვის. მართალია, უცხოებაში, დედა-საქართველოსაგან მოწყვეტით გატარებული სამასი წლის მიუხედავად მათ შეინარჩუნეს თავიანთი ქართველობა და „არ იქნა და ვერ ამოგლიჯეს გულიდან... გრძნობა სამშობლოს სიყვარულისა, როგორც მოელოდა ამას ოსმალები“. მაგრამ ამ დიდ ეროვნულ გრძნობას — სამშობლოს სიყვარულს, თურქი დამპყრობლების ჩაგონებით, მაინც შემოეხვია სარწმუნოებრივი გარსი. თუ რა იყო და რას ნიშნავდა ეს სარწმუნოებრივი გარსი, როგორ უშლიდა ხელს იგი ქართველ მაჰმადიანთა ეროვნულ გათვითცნობიერებას. მათი ეროვნული შეგნების ამაღლებას, ეს შესანიშნავად განმარტა და გვიჩვენა ჰაიდარ აბაშიძემ თავის ერთ-ერთ ყველაზე საინტერესო სტატიაში „მაჰმადიან ქართველთა ფანატიკოსობა და ეროვნული გრძნობა“. აღნიშნა რა ის საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტი, რომ მუსლიმან ქართველთა „გულში სამშობლოს უპირავს დაუფიწყარი ადგილი“, იქვე მიუთითა, რომ „მათ ეშინიათ და ჰკონიათ სჯულის წინააღმდეგი იქნება, რომ აშკარად გამოუტყდნენ თავის თავს და აღიარონ საქართველო თავის სამშობლოდ. ქართული ენა თავის დედა ენად და ქართველი ქრისტიანები თავის მოძმეებად“.

აი ამიტომ აუცილებელი იყო მუსლიმან ქართველთა დაფარული ეროვნული გრძნობის გათავისუფლება სარწმუნოებრივი გარსისაგან. ამ რთული, მაგრამ სასიცოცხლო ამოცანის პრაქტიკულად გადაჭრა კი მოითხოვდა სარწმუნოებისა და ეროვნების გამიჯვნას. იმის ნათელყოფას, რომ რჯული სხვაა, ეროვნება კიდევ სხვა, რომ მაჰმადიანობა არ ნიშნავს თურქობას და სარწმუნოების საწინააღმდეგო არ იქნებოდა, თუ ქართველი ქართველად აღიარებდა თავს, პირქით. ეს იქნებოდა მისი „განკაცება, გააღამიანება, მოქალაქური და ეროვნული ცხოვრების შეგნება“. ჰაიდარ აბაშიძის დიდი დამსახურებაც სწორედ ის არის მთელი ქართველი ხალხის წინაშე, რომ სხვა მოწინავე ქართველ მაჰმადიან მოღვაწეებთან ერთად კალმით, სიტყვით და საქმით იბრძოდა ამ ამოცანის გადაჭრისა-

თვის, რითაც ხელი შეუწყო სამუსლიმანო საქართველოს ეროვნულ გათვითცნობიერებას და მის შემომტკიცებას დედა-საქართველოსთან.

წინა პლანზე გამოჰქონდა რა მთავარი დაწამყვანი — საერთო ეროვნება, საერთო ეროვნული ინტერესები, ჰაიდარ აბაშიძე თავგამოდებით იცავდა ქართულ ენას, სკოლას, თეატრს, ლიტერატურას და გადაჭრით ეწინააღმდეგებოდა თურქოფილი ხოჯა-მოღებისა თუ ბეგების ცდებს — ყოველგვარი ქართული შეეცვალა თურქულით, მაჰმადიან ქართველთათვის ჩაეგონებინათ ის აზრი, რომ ისინი თითქოს თურქები არიან და, მაშასადამე, თურქულად უნდა ილაპარაკონ. ისწავლონ და ა. შ. ამ მხრივ მეტად საინტერესოა ჰაიდარ აბაშიძის სტატია „ლია წერილი ჩვენს ერთმორწმუნე კავკასიელ თურქებს“. რომელშიც მან ნილაბი ახადა ერთმორწმუნე კავკასიელ თურქებს და დიდი დამაჯერებლობით ცხადყო, თუ რა მიზეზით, რის გამო ილაშქრებდნენ ისინი აჭარაში ქართული სკოლების გახსნის წინააღმდეგ. ამისათვის მან ძლიერ მარჯვე პოლემიკურ ხერხს მიმართა: მათ კითხვას „თუ თურქული სკოლა არ გავხსენით, ვინ არი თავდები, რომ აჭარა არ გაქრისტიანდებაო“. უპასუხა კონტრკითხვით, რომელსაც მაშინვე შეჰყავს მკითხველი საქმის კურსში: „თუ თურქული სკოლები გავხსენით, ვინ არი თავდები, რომ აჭარა არ გათურქდებო?“

ეს კონტრკითხვა ბოლომდე ამხილებს ჰაიდარ აბაშიძის თურქ ოპონენტებს და ააშკარავებს მათი წუხილის ნამდვილ მიზეზს: მათ მშვენიერად ესმოდათ, რომ ქართული სკოლა აჭარაში გახდებოდა ქართველ მაჰმადიანთა ეროვნული გათვითცნობიერების კერა, ხელს შეუწყობდა ოსმალეთის გავლენის აღმოფხვრას და ამიტომაც გადაწყვიტეს გაელაშქრათ მის წინააღმდეგ. მაგრამ ისე, რომ დაეფარათ თავიანთი ნამდვილი მიზანი: სარწმუნოების ვითომდა დაცვის საბაბით ჩაეკლათ აჭარელში ეროვნული გრძნობა და გაეთურქებინათ მთელი მხარე. ჰაიდარ აბაშიძემ არა მარტო გამოიყენა თურქ ერთმორწმუნეთა შეფარული მიზანი, არამედ ამასთან ერთად დიდი გონებამახვილობით გააქარწყლა მათი მთავარი არგუმენტი, რომ ეროვნული სკოლა თითქოს გააქრისტიანებდა აჭარლებს და სხვა მაჰმადიან ქართველებს. „თუ მისიონერებმა და რუსულმა სკოლებმა ვერ გავვაქრისტიანა, — წერდა იგი დასახელებულ სტატიაში, — ნუ თუ ეროვნული სკოლები, რომლებიც კეთილიშენებელნი და გავცხსენეს ჩვენმა ძმებმა, ჩვენ გავვაქრისტიანებენ? მერე, რატომ, იმიტომ, რომ ეროვნულია? საკვირველია, ღმერთმანი, ასეთი შეხედულება! ვინც ეროვნულ სკოლაში აღიზრდება, ის უსათუოდ გაქრისტიანდება? მაშინ გვიბრძანეთ, თქვენ როგორ-ღა დარჩით მუსულმანებათ და არ გაქრისტიანდით, თქვენ ხომ გაქვთ თქვე-

ნი ეროვნული სკოლები? ოთხას მილიონამდე მუსულმანია, ათასი სხვადასხვა ეროვნების. ხომ ყველანი თავიანთი ეროვნული სკოლებით იკვებებიან და რატომ არ გაქრისტიანდნენ?“

აქ, როგორც იტყვიან, ისეთი რკინის ლოგიკაა, რომ მისი დარღვევა ჭეშმარიტების გაუთვლავად ყოველად შეუძლებელია. მაშასადამე, კავკასიელ თურქ ერთმორწმუნეთა გამოხდომა ქართული სკოლის წინააღმდეგ არსებითად იყო მტრული აქტი, რომელიც მიზნად ისახავდა ქართველ მაჰმადიანთა ეროვნულ გადაგვარებას, მათს გათურქებას, რასაც პირდაპირ, მიუკიბ-მოუკიბაველ და ხაზგასმით აღნიშნავს ჰაიდარ აბაშიძე თავისი წერილის დასკვნითს ნაწილში: „სამახსი წელია, რაც მოვწყდით ჩვენს ეროვნულ სიტუბოებს და ღობე-ყორეს ვედებით. დღეს, როგორც იქნა, ჩვენ გულში იფეთქა დღემდე მიძინებულმა ეროვნულმა გრძნობის პატარა ნაპერწკალმა და ესწრაფვის მგზნებარე ცეცხლად გადაქცევას და ამიტომ, გთხოვთ, ნუ გვიშლით ხელს. ჩვენც გვინდა გავერიოთ ხალხში, ჩვენც გვინდა და გვწყურია, როგორც მთელ კაცობრიობას, ეროვნული სული და ვინც გადაეღობება ამ ჩვენს, ქართველ მაჰმადიანთა წმიდათა-წმიდა გრძნობას, ის ჩვენი მეგობარი არ იქნება!“ (ხაზგასმა ავტორისაა — შ. ქ.).

სხვა სტატიაში („მაჰმადიან ქართველებში“) ჰაიდარ აბაშიძე უკვე კონკრეტული ფაქტებით გვიჩვენებს, თუ როგორ ეღობებოდა არაქართული სკოლა ქართველ მაჰმადიანთა ეროვნულ გათვითცნობიერებას, როგორ ცდილობდა იგი ჩაეკლა მათში ყოველგვარი ეროვნული, უპირველეს ყოვლისა კი მშობლიური ენის სიყვარული. ბაქოს მუსლიმანური სკოლის მესვეურებმა, მაგალითად, ქართველ მოსწავლეებს თურმე აუკრძალეს ქართული წერილები გაეგზავნათ და მიეღოთ იმ მოტივით, რომ „აქ ქართული ენა არავინ იცისო“. მაშინ, როცა თვითონ მოსწავლეებმა მხოლოდ ეს ენა იცოდნენ და მხოლოდ ამ ენაზე შეეძლოთ წერა და კითხვა. აღმოფხვრათ თვითონ აღნიშნავს რა ამ დისკრიმინაციულ ფაქტს. ჰაიდარ აბაშიძე წერს: „ერთი ვიცოდეთ, თუ რა დააშავა ქართულმა ენამ, რომ ბავშვებს აღარ შეუძლიათ თავიანთი ხელით, თავიანთ მშობლიურ ენაზე სწავრონ წერილები მშობლებს. მაშინ ხომ არც მშობლებს მოუხდებათ ქუჩა-ქუჩა სიარული, თუ ვის წაეკითხოთ თურქული წერილიო!.. საკვირველება!“

საგულისხმოა, რომ ბაქოს მუსლიმანური სკოლის მესვეურთა ამგვარი ლაშქრობა ქართული ენის წინააღმდეგ ჰაიდარ აბაშიძეს სრულიად არ მიაჩნდა შემთხვევით, არაკანონზომიერ მოვლენად. პირიქით, სხვა კონკრეტული ფაქტების მომარჯვებით ამტკიცებდა, რომ იგი ქართველ მაჰმადიანთა ეროვნული გადაგვარებისაკენ მიმართული ერთიანი გეგმის მხოლოდ შემადგე-

ნელი ნაწილი იყო და გამოხატავდა თურქოფილთა საერთო მისწრაფებას. ერთ-ერთი ასეთი თურქოფილი რიზა-ბეგი, რომელსაც მიზნად დაესახა „ქართველ მაჰმადიანებში დედა ენის აღაგმვა“ და ამისათვის საქველმოქმედო საზოგადოებასაც კი იყენებდა. ჰაიდარ აბაშიძემ ამავე სტატიაში გამანადგურებელი ირონიით ამხილა: „ბ-ნ რიზა-ბეგს, — წერდა იგი, — არასასურველად მიაჩნია, რომ ჩვენ, ქართველ-მაჰმადიანებს გვიყვარდეს ჩვენი დედა-ენა ქართული და მის ნაცვლად თურქული ენის ჩანერგვას ლაშობდა ჩვენში. ის, როგორც საქველმოქმედო საზოგადოების წევრი, დაიარსებულა ქართველ-მაჰმადიანთა ოჯახებში ნივთიერი დახმარების აღმოსაჩენად და რომელ ოჯახშიც კი შევიდოდა, მისი პირველი სიტყვა იყო: „ვინ ხართ თქვენ და რათ გინდათ ქართული ენაო“.

უფრო ადრე, 1914 წელს, ჰაიდარ აბაშიძემ სტატიაში „ამასაც მტკიცება უნდა?“ ცხადყო თურქოფილთა იმ მთავარი არგუმენტის უსაფუძვლობა და უნიადაგობა, რომ თითქმის თურქული სკოლა და თურქული ენა სავალდებულოა ყველა მაჰმადიანი ქართველისათვის. რაკი „უმეტესი წიგნები მუსულმანებისა თათრულია“. მართალია, უბასუხებდა იგი თურქოფილ ყარაღაზადეს (ზაქარაძეს), რომ „უმეტესი წიგნები მუსულმანებისა თათრულია“. მაგრამ ვინ გვიშლის ვთარგმნოთ ისინი ქართულად. „ჩვენი ხალხისათვის უფრო გასაგებ ჩვენს დედა ენაზე“... არავინ. პირიქით, „ინიშნევენ ნებადართო, არამც თუ მარტო მუსულმანთა სხვა და სხვა სასულიერო წიგნების თარგმნისა, არამედ თვით ყურანისაც“. ხომ თარგმნეს ისინი თავიანთ ენაზე თურქებმა, ინდოელებმა, სპარსელებმა, ქურთებმა? შემდეგ ჰაიდარ აბაშიძე სასაცილოდ იღებს ყარაღაზადე-ზაქარაძის მტკიცებას, რომ თურქულია ცოდნა აუცილებელია, რათა ქართველი მაჰმადიანი მაღალ თურქულ კულტურას ეზიაროსო, ანუ როგორც თვითონ ზაქარაძე წერდა, „განა ქართული ლიტერატურა თურქულსავეთ მდიდარია და თურქებსავეთ ძველი განათლება აქვთ ქართველებო?“ სიამოვნებით უნდა ითქვას, რომ ყარაღაზადეს ამ პროვოკაციულ კითხვას, რომელსაც მიზნად ჰქონდა ქართველი კაცის ეროვნული გრძნობის შეურაცხყოფა, ჰაიდარ აბაშიძემ დიდი ტაქტით უპასუხა.

ჯერ ერთი, იგი არ აპყვდა ყარაღაზადეს, არ დაუწყო კამათი იმაზე, თუ ვისი ლიტერატურა უფრო მდიდარია ან ვისი კულტურა უფრო ძველი და მხოლოდ სარკასტული შენიშვნით დაკმაყოფილდა: „განა ბ-ნი ყარაღაზადე იცნობს ქართულ ლიტერატურას და ძველ კულტურას, ასეთ კითხვებს რომ იძლევა?“ ვთქვათ, განაგრძობს თავის არგუმენტაციას ჰაიდარ აბაშიძე, ყარაღაზადეს ისეთი საკითხი არ აღუძრავს,

რომლისაც მას არაფერი გაეგება, ვთქვათ, თურქული ლიტერატურა და კულტურა მართლაც ქართულზე მდიდარი და ძველია, მერე რა? ფრანგებსა და გერმანელებს ხომ გაცილებით უფრო მდიდარი ლიტერატურა და კულტურა აქვთ, ვიდრე თურქებს, მაგრამ განა ამის გამო თურქებმა უარყვეს თავიანთი და უსარგებლოდ მიიჩნიეს იგი? საქმე ის კი არ არის, ვის როგორი ლიტერატურა და კულტურა აქვს, არამედ ის, რომ „ყოველ ერს, როგორი ლიტერატურაც უნდა ჰქონდეს მას, თავისი უნდა ერჩიოს სხვისას. ვინაიდან თავისი ლიტერატურის საშუალებით ვითარდება და წინ მიდის კულტურულად ესა თუ ის ხალხი. სხვისი მდიდარი ლიტერატურით უნდა ვისარგებლოთ, ხოლო მშობლიური ჩვენი არ უნდა დავივიწყოთ“.

აქ უთუოდ თავი იჩინა ილიასა და აკაკის, საერთოდ ჩვენი ლიტერატურის საუკეთესო ტრადიციამ, რომლისთვისაც მუდამ უცხო იყო სხვა ერების ძაგება და ნაციონალისტურ-შოვინისტური მისწრაფებანი. ამით აიხსნება ის სასიამოვნო ფაქტი, რომ თუმცა ჰაიდარ აბაშიძეს ბრძოლა უხდებოდა ოსმალეთის პირდაპირი თუ არაპირდაპირი აგენტების წინააღმდეგ და ხშირად ხაზს უსვამდა თვით ოსმალეთის, როგორც სახელმწიფოს, ფრიალ უარყოფითს როლს საქართველოს ცხოვრებაში. მაგრამ არასოდეს არ შეურაცხუყვია თურქი ადამიანის ეროვნული გრძნობა და აუგად არ მოუხსენიებია თვითონ თურქი ხალხი. მართალია, მისი ოპონენტები წელზე ფეხს იდგამდნენ და არც თუ იშვიათად აშკარა პროვოკაციასაც არ თაკილობდნენ, რათა ჰაიდარ აბაშიძისათვის ბრალი დაედოთ, თითქმის იგი ქართულს გარდა არაფერს ცნობდა და უარყოფდა სხვა ხალხების ენისა და კულტურის შესწავლის საჭიროებას, ე. ი. სურდათ შოვინისტად მოენათლათ და ამით შეერყიათ მისი ავტორიტეტი, მაგრამ ამაოდ. თავის სიყვარულში სამშობლოსადმი ჰაიდარ აბაშიძეს არასოდეს არ გაურევია სხვა ერებისა და ქვეყნების სიძულვილი. ეს არის ერთ-ერთი ყველაზე ძვირფასი ღირსება, ჰაიდარ აბაშიძის მოღვაწეობის ერთ-ერთი ყველაზე ნათელი მხარე.

აი ასე დაუცხრომლად ზრუნავდა ჰაიდარ აბაშიძე მუსლიმანი ქართველების ეროვნული შეგნებისა და კულტურის ამაღლებისათვის. მოთმინებით განუძრავდა მათს ვინაობასა და პატრიოტულ მოვალეობას დედა-საქართველოს წინაშე, მაგრამ საჭიროების შემთხვევაში იგი ქრისტიან ქართველებსაც მიმართავდა, რათა მიეღწია სარწმუნოებით განსხვავებულ თანამომეტა სრული ურთიერთგაგებისა და ძმური კავშირისათვის. ამ გაცეხით იგი ერთგვარი გამაერთიანებელი ხიდი იყო მუსლიმან და ქრისტიან ქართველთა შორის. მას მუდამ ღრმად სჯეროდა, რომ საქართველოს ეროვნული გამთლიანების

იდეას მით უფრო სწრაფად შეესხმებოდა ხორცი, სამუსლიმანო და საქრისტიანო საქართველო მით უფრო სწრაფად შეუთავსირდებოდნენ ერთმანეთს ეროვნულად, რაც უფრო საქმიანად და ქმედითად დაეხმარებოდა საქრისტიანო საქართველო მაჰმადიან ქართველებს როგორც ეროვნული გათვითცნობიერების საქმეში, ისე განსაკუთრებით საუთუნებრივი კულტურული და ეკონომიური ჩამორჩენილობის დაძლევაში.

„ჩვენ დღეს თქვენგან მოველით მტკიცე საძირკვლის ჩადგმას და ცხოვრების გზაზე გამოსვლას. — მიმართავდა იგი ქრისტიან მოძმეებს, — შეიძლება ამ მუშაობაში თქვენ ბევრი დაბრკოლებანი გადაგელოთ წინ, საყვედურებიც გაიგონოთ და ბევრი შრომაც დახარჯოთ, მაგრამ რაც უნდა იყოს, უნდა დაგვეხმაროთ თქვენს ჩამორჩენილ ძმებს, მით უმეტეს, რომ თქვენი შრომა უწყალოდ არ ჩაივლის“.

უნდა ითქვას, რომ ქართველი საზოგადოებრიობა, შთაგონებული დიდი ილიასა და აკაკის მიერ, მუდამ განსაკუთრებული ყურადღებით ეკიდებოდა სამუსლიმანო საქართველოს მოსახლეობას და ყოველთვის ეხმარებოდა, რითაც კი შეეძლო. ჰაიდარ აბაშიძე და სხვა მოწინავე ქართველი მაჰმადიანი მოღვაწეები ჯერონად აღვსებდნენ ამ ყურადღებასა და დახმარებას და სამუსლიმანო საქართველოს აღორძინებისაკენ მიმართულ ქართველი საზოგადოებრიობის თითოეულ ღონისძიებას ფართოდ იყენებდნენ ქრისტიანი და მუსლიმანი ქართველების ძმური კავშირის განმტკიცებისათვის. ამის ერთი მაგალი მაგალითია ჰაიდარ აბაშიძის სიტყვა 1916 წელს სოფელ ყოროლისწყლის ქართული სკოლის კურთხევაზე, სკოლისა, რომელიც ქრისტიან ქართველთა მეცადინეობით გაიხსნა. ხაზგასმით აღნიშნა რა ამ სკოლის უდიდესი მნიშვნელობა ადგილობრივი მოსახლეობის ცხოვრებაში, ჰაიდარ აბაშიძემ ეს კონკრეტული ფაქტი უნარიანად გამოიყენა მუსლიმანი და ქრისტიანი ქართველების ეროვნული კავშირის გაძლიერებისათვის და ასე მიმართა თანამოძმეებს: „ხომ ხედავთ, მეზობლებო, ჩვენი ღვიძლი ძმები ქართველი ქრისტიანები როგორ თავდადებით და თავგანწირვით იბრძვიან ჩვენთვის, ჩვენდა საერთო დიდებოდ. ჩვენმა ძმებმა დღეს ჩვენ დაგვიმტკიცეს ნამდვილი ძმობა, სიყვარული და ერთგულება. ამაზე მეტის გაკეთება ძმას ძმისთვის აღარ შეუძლია...“

ქრისტიანი და მაჰმადიანი ქართველების ძმური კავშირის განმტკიცებისათვის რომ იბრძოდა, ჰაიდარ აბაშიძე, თავისთავად ცხადია, განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობდა მათი სარწმუნოებრივი ურთიერთობის მოგვარებას, რადგან არსებითად ამაზე იყო დამოკიდებული მთელი საქართველოს მომავალი — მისი ეროვნული ორგანიზმის გამთლიანება. ზედმეტი არ

იქნება აქ მოვიგონოთ, რომ ჰაიდარ აბაშიძის მუსლიმანი ფანატიკოსი ოპონენტები, ისევე როგორც მათი წინამორბედნი, ამტკიცებდნენ, ქართველობა შეუთავსებელია მუსლიმანობასთან და ამ მოტივით ცდილობდნენ ჰაიდარ აბაშიძე დაესაბათ ისეთ პიროვნებად, რომელიც ეთიომც განუღდა მაჰმადიანობას და ესწრაფოდა გაექრისტიანებინა აქარა და მთელი სამუსლიმანო საქართველო. ასე, მაგალითად, იმავე ყარაღაზადემ შას თათრულ გაზეთში „ილბალი“ საჯაროდ დასდო ბრალი, რომ იგი თითქმის წარსულის დაბრუნებაზე, ე. ი. ქრისტიანული საქართველოს აღდგენაზე ოცნებობს და „ამის მეტი საფიქრალი არა აქვს რაო“. ჰაიდარ აბაშიძე ადვილად მიხვდა, თუ რა ედოთ გულში ისლამის ფანატიკოსებს, როცა სარწმუნოებრივი განდგომილება თუ ლაღატი დააბრალეს, და საკადრისი პასუხიც გასცა მათ სიტყვაში „ამასაც მტკიცება უნდა?!" „წარსულის დაბრუნება არავის ძალუძს. — წერდა იგი ყარაღაზადეს პასუხად. — ისტორიის ჩარხი უკელმა არ ტრიალობს. ეს ჩვენ კარგად გვესმის. ყარაღაზადეს ამ სიტყვებს მხოლოდ ის სარჩული უდევს, რომ ჩვენ მოგვის სისინოს ჩვენი თანამორწმუნენი, თითქმის ჩვენ სარწმუნოებრივ მხარეს ვეხებოდეთ და განზრახვა გვქონდეს ჩვენ ძველ მამაპაპათა ქრისტიანულ სარწმუნოებას დაგვბრუნდეთ. ეს სრულიად ასე არაა. სარწმუნოება ტანსაცმელი არაა, როცა გინდა გაიხადო და როცა გინდა ჩაიცვა“.

ეს ამონაწერი საინტერესოა არა მარტო იმით, რომ ჰაიდარ აბაშიძემ გააქაჩა თავისი მტრების — ფანატიკოსი ხოჯა-მოღლების ცილისწამება თუ ბოროტი პროვოკაცია, არამედ უპირველეს ყოვლისა იმით, რომ მასში ძლიერ მკაფიოდ ჩანს საქართველოს ბედნიერებისათვის მებრძოლი პუბლიცისტის დამოკიდებულება სარწმუნოებრივი პრობლემისადმი. სრულიად აშკარაა, რომ ჰაიდარ აბაშიძე არ თანაუგრძნობდა როგორც ქართველ მაჰმადიან ფანატიკოსებს, რომლებიც მუსლიმანობის დროშით ეროვნულ გადაჯაგრებას მოითხოვდნენ, ისე იმ ქრისტიან ქართველთა ცდებს, რომლებიც ეროვნული ერთიანობის დროშით სამუსლიმანო საქართველოს კვლავ გაქრისტიანებას ესწრაფოდნენ. როგორც ერთი, ისე მეორე მისწრაფება მას მავნედ და საზიანოდ მიაჩნდა, რადგან ორივე, მართალია, სხვადასხვა მხრიდან, მაგრამ მაინც საქართველოს მტრების წისქვილზე უშვებდა წყალს. როგორ და რატომ?

რასაკვირველია, ჰაიდარ აბაშიძე მშვენიერად ხედავდა, რომ რაც დრო გადიოდა, მით უფრო სუსტდებოდა რელიგიის გავლენა საერთოდ და მალე დადგებოდა დრო, როდესაც ქართველი არც მუსლიმანი იქნებოდა და არც ქრისტიანი, ე. ი. ჩამოშორდებოდა სარწმუნოებრივი სამოსი და შერჩეობდა მარტო ეროვნული სახე, მა-

რტო ეროვნების გამოხატველი ცნება — ქართველი. მაგრამ ვიდრე სარწმუნოებას ძალა ჰქონდა, იმდენად დიდი და თვალსაჩინო ძალა, რომ ერთადერთი სარწმუნოებრივი სხვაობა აფერხებდა ქრისტიანი და მუსლიმანი ქართველობის ეროვნულ შეკავშირებას. ჰაიდარ აბაშიძე თვლიდა, რომ ერის ინტერესებისათვის, მისი მომავლისათვის აუცილებელი იყო არც ქრისტიანი ქართველები შეხებოდნენ მუსლიმან თანამომეტა სარწმუნოებას და არც მუსლიმანები ქრისტიანებს, რადგან ეს გარღვევალად გამოიწვევდა არასასიამოვნო გართულებებს და დააბრკოლებდა ქართველ მაჰმადიანთა ეროვნულ გათვითცნობიერებას. ქრისტიანი და მუსლიმანი ქართველთა კავშირის განმტკიცებას და, მაშასადამე, საბოლოო ანგარიშით — საქართველოს ეროვნული ორგანიზმის გამოთანაობას. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ჰაიდარ აბაშიძე სარწმუნოებრივ საკითხს განიხილავდა არა ცალკე, სხვა მოვლენებისგან მოწყვეტით, არამედ მთელი საქართველოს ბედნიერი მომავლის, მისი ეროვნული აღორძინების ასპექტში. აი ამიტომ მოითხოვდა იგი ორივე მხარეს გამოეჩინა განსაკუთრებული სიფრთხილე და გონიერება, არ გადაედგა რაიმე წინდაუხედავი ნაბიჯი, განსაკუთრებით სარწმუნოებრივი ურთიერთობის საკითხში, რათა ამით არ შეეფერხებინათ საერთო საქმე — მთელი საქართველოს ეროვნული შეკავშირება-შედულება. მისი წინსვლა თავისუფლებისა და ბედნიერების გზაზე.

ჰაიდარ აბაშიძის ასეთი პოზიცია სარწმუნოებრივ საკითხში საგნებით შეესაბამებოდა ილია ჭავჭავაძის შეხედულებას, რომელიც მან განავითარა ცნობილ სტატიაში „ოსმალის საქართველო“. განიხილავდა რა მუსლიმან და ქრისტიან ქართველთა ურთიერთობისა და მომავლის პრობლემებს, დიდი ილია იცავდა ერთი მეორის სარწმუნოებაში ჩაურევლობის პრინციპს და რწმუნას გამოთქვამდა, რომ ქართველები არ უღალატებდნენ ისტორიულად დამკვიდრებულ ტრადიციას, არ გამოიჩენდნენ სარწმუნოებრივ ფანატიზმს და ძვირად შეითვისებდნენ ერთმანეთს, მიუხედავად იმისა, ქრისტიანულ რელიგიას მისდევდნენ ისინი, თუ მაჰმადიანურს. „სარწმუნოების სხვა-და-სხვაობა, — წერდა ილია ჭავჭავაძე, — ჩვენ არ გვაშინებს... არ გვაშინებს მეთქი ჩვენ ის გარემოება, რომ ჩვენ ძმებს, ოსმალის საქართველოში მცხოვრებთა, დღეს მაჰმადიანის სარწმუნოება უჭირავთ. ოღონდ მოვიდეს კვლავ ის ბედნიერი დღე, რომ ჩვენ ერთმანეთს კიდევ შევეუერთდეთ, ერთმანეთი ვიპოოთ, და ქართველი, ჩვენდა სასიქადულოდ, კვლავ დაუმტკიცებს ქვეყანასა, რომ იგი არ ერჩის ადამიანის სინილის, და დიდი ხნის განშორებულს მას ძმურადვე შევითვისებს...“

როგორც ვხედავთ, ილია ჭავჭავაძე მოითხოვ-

და სარწმუნოებრივ ხელშეუხებლობას და ქრისტიანი და მუსლიმანი ქართველთა კავშირის საფუძვლად მიაჩნდა მათი ეროვნული და არა სარწმუნოებრივი ერთიანობა. მიუხედავად ამისა, მაინც აღმოჩნდნენ ადამიანები, რომლებიც შეეცადნენ ქრისტიანი და მუსლიმანი ქართველების კავშირი ეშენებინათ არა საერთო ეროვნულ, არამედ საერთო სარწმუნოებრივ ნიადაგზე. მათ ეგონათ, თუ სამუსლიმანო საქართველო კვლავ გაქრისტიანდება, საქართველოს ეროვნული მთლიანობაც უზრუნველყოფილი იქნება. მაგრამ ისინი ანგარიშს არ უწყევდნენ ე.წ. ოსმალის საქართველოს უახლოეს წარსულსა და აწმყოს, რეალურ სინამდვილეს და თავიანთი წინდაუხედავი საქციელით ხელს კი არ უწყობდნენ, პირიქით, ნებით თუ უნებლიეთ აფერხებდნენ ქრისტიანი და მუსლიმანი ქართველთა კავშირის განმტკიცებას.

საქმე ის იყო, რომ ოსმალის საქართველოს მოსახლეობას დიდი ტანჯვა-ვაება გადახდა თავის დროზე სარწმუნოების გამო. თურქეთის მფლობელთაში რომ მოხვდნენ, ქართველებს მოსთხოვეს დაეგდოთ ქრისტიანობა, გამოეცვალათ რჯული და ამ ნიადაგზე ბევრი სისხლი დაიღვარა. მაგრამ ბოლოს და ბოლოს, საშინელი აწიოების, აოხრების, გაუგონარი ტანჯვა-წამების შემდეგ ისინი მაინც იძულებული გახდნენ მაჰმადის რჯული მიეღოთ. რუსეთის ქვეშევრდომები რომ გახდნენ, უკვე გამუსლიმანებული ქართველები კვლავ შიშმა შეიპყრო და დაფრთხნენ. „მათ ეგონათ, — წერდა ამის თაობაზე ჰაიდარ აბაშიძე სტატიაში „ხმა ქრისტიან მოძიებებს“, — რომ ეხლაც ისეთი დღე მოელოდათ, რაც მათ ოსმალეთმა დამპართა, ე. ი. ხელ-ახლა სჯულის გამოცვლა, ვაი ვაგლახი და აწიოება. ამიტომ შეშინდა და ნაწილი ოსმალეთში გარდაიხეწა. დანარჩენები კი უცდიდნენ თუ რა იქნებოდა და როგორ მოეწყობოდა რუსეთის ორთავიანი არწივის ფრთებ ქვეშ მათი ცხოვრება“. ამას დაუმატებდნენ ფანატიკოსი ზოჯა-მოლეების აგიტაცია. ქართველობა ქრისტიანობას ნიშნავს, ქრისტიანთან ყოველგვარი კავშირი რჯულის დღალტიაო და ოსმალის საქართველოს სულიერი განწყობილება უფრო ნათელი გახდება.

და განა ასეთ ვითარებაში ქრისტიანული რელიგიის ქადაგება და მისიონერობა ხელს შეუწყობდა მუსლიმანი ქართველთა ეროვნულ გათვითცნობიერებას? რა თქმა უნდა, არა. ამიტომაც იყო, რომ ჰაიდარ აბაშიძემ საქციელი არ მოუწონა გახ. „საქართველოს“ რედაქციას, რომელმაც გამოაქვეყნა რ. ინგილოს სტატია სათაურით „დისი ბრალია?“ მართალია, მას, როგორც მუსლიმანს, საჩიოთიროდ ეჩვენებოდა ამ სტატიაზე ლაპარაკი, რადგან იგი თავიდან ბოლომდე გამსწვალული იყო მუსლიმანი ქართველთა, კერძოდ ინგილოთა გაქრისტიანების მისწრაფებით, მაგ-

რამ მაინც აუცილებლად მიიჩნია გამოხმაურებოდა მას და დაეგმო სტატიის საერთო სულისკვეთება, როგორც დროის შეუფერებელი და საერთოეროვნული საქმის საზიანო. სწორედ ამ გარემოებას გაუსვა ხაზი თავის „მცირე შენიშვნაში“ ჰაიდარ აბაშიძემ. „ჩვენ აქ ამ წერილის კამათს არ შეუვადგებით, — წერდა იგი, — მხოლოდ ვიტყვი, რომ ასეთ მომენტში, როდესაც დგება სანეტარო ხანა საუკუნეობით დაშორებულ ძმების შეერთებისა, როდესაც ერთიც და მეორეც მომზადებული ვართ მჭრეველად ჩავეკრათ გულში ერთმეორეს, ამდენი ხნის ერთიმეორესაგან დაკარგული ძმები, ამ დროს ასეთი წერილებს წერა არა სასურველად უნდა ჩაითვალოს“...

ერთი სიტყვით, ჰაიდარ აბაშიძეს მტკიცედ სჯეროდა, რომ მუსლიმან და ქრისტიან ქართველთა კავშირის საფუძვლად უნდა დასდებოდა საერთო ეროვნება და არა საერთო სარწმუნოება. რადგან სარწმუნოების სხვადასხვაობა არ წარმოადგენს ეროვნული ერთიანობის გადაულახავ დაბრკოლებას, მაშინ როცა ეროვნული მომენტის უტულებელყოფას შეიძლება გამოუსწორებელი საგალალო შედეგები მოყვეს. ამ აზრს შესანიშნავად გადმოგვცემს ქართველ მაჰმადიან მოღვაწეთა „საგულისხმო პროტესტი“, რომელიც ჰაიდარ აბაშიძის კალამს ეკუთვნის. „ჩვენ ქვემოთ ამისა ხელის მომწერნი, — ნათქვამია მასში, — ღრმად ვართ დაწწმუნებული, რომ ერთია ეროვნება და მეორე სარწმუნოება და ამასთან არავინ არ გვოშლის ჩვენ მაჰმადიან სარწმუნოებას, მუსულმანობის აღიარებას და არ გვიქადაგებენ სჯულის გამოცვლას, არამედ ჩვენ და ჩვენი თანამომემე შეგნებული ქრისტიანი ქართველები მივისწრაფვით კულტურულ ერთობისაკენ და ჩვენ გვაერთებს საერთო ეროვნება, ენა, ლიტერატურა და ეროვნული ინტერესები, რომლების მიფუჩეჩება და დავიწყება იქნებოდა ჩვენი კულტურულად დაბეჩავებისა, გადაგვარებისა და მოსპობის მომასწავებელი“.

ძნელი არ არის შევნიშნოთ, რომ მთელი ეს დავა ეროვნებისა და სარწმუნოების ურთიერთდამოკიდებულებაზე არსებითად იყო დავა ქართველ მაჰმადიანთა ორიენტაციის შესახებ. ის, ვინც ამტკიცებდა, სარწმუნოება განსაზღვრავს ადამიანის ეროვნულ კუთვნილებასო, მიზნად ისახავდა ქართული მუსლიმანური პროვინციები ოსმალეთს დაბრუნებოდა, ხოლო ის, ვინც საწინააღმდეგო შეხედულებას უჭერდა მხარს და მიაჩნდა, რომ „სარწმუნოებას არ შეუძლია ნაციის გამოცლა“, მოითხოვდა ამ პროვინციების საქართველოსთან შეკავშირება-შედულებას. ჰაიდარ აბაშიძის ერთი თვალსაჩინო დამსახურებაც სწორედ ის არის, რომ მან არა მარტო ნათელყო საქართველოსთან

ე. წ. ოსმალის საქართველოს ეროვნული შიგნით გაზრდილობა და კანონზომიერება, არამედ ამასთან ერთად გამოაშკარავა ოსმალეთის მტრული როლი საქართველოს ცხოვრებაში და ბოლომდე ამხილა თურქოფილი ფანატიკოსები, როგორც ქართველი ხალხის ბოროტი მტრები, რომელთათვისაც ძვირფასია არა მშობლიური ერი და მისი ინტერესები, არამედ მხოლოდ და მხოლოდ ჩინ-მედლები, პირადი წარჩინება და თურქული ლირები.

ბევრ თავის სტატიაში ჰაიდარ აბაშიძე ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ ოსმალეთი არასოდეს არ ყოფილა საქართველოს მეგობარი, რისი დამტკიცებაც ასე სწაღდათ ხოჯა-მოლებსა და ისლამის სხვა ფანატიკოსებს. პირიქით, თურქეთი მუდამ ცდილობდა როგორმე მიეტაცნა საქართველოს მიწა-წყალი, მისი სიმდიდრენი, ხოლო დაპყრობილი პროვინციების მცხოვრებლები გადაექცია სულთნის უსიტყვო მოხარკეებად. წაერთმია მათთვის ეკონომიური და კულტურული წინსვლის ყოველგვარი საშუალება თუ პირობა. იმის ნათელსაყოფად, თუ როგორ შეაფერხა ოსმალეთმა ე. წ. ოსმალის საქართველოს განვითარება, ჰაიდარ აბაშიძემ თავის ერთ-ერთ პირველ წერილში „ხმა ქრისტიან მოძმეებს...“ რომელიც 1913 წელს გამოაქვეყნა, ერთმანეთს შეადარა საქრისტიანო და სამუსლიმანო საქართველოს ეკონომიურ-კულტურული მდგომარეობა. იმ დროს, წერდა იგი, როცა საქრისტიანო საქართველომ „დღი და ნაბიჯი წარსლვა წინ“ და ისე განვითარდა, რომ „დღეს თითქმის შეუძლია გვერდში ამოუდგეს დასავლეთ ევროპის კულტურულ პატარა ერებს“, სამუსლიმანო საქართველოში „საზარელი სურათი გვიდგება თვალწინ. მთელი სამი საუკუნის განმავლობაში კულტურული წინმსვლელობის მაგიერ იგი ერთ წერტილზე გაიყინა. მან დაჰკარგა ძველი კულტურის ნაანდერძევი და ჩამორჩა უკან თავის თანამომემე ქრისტიან ქართველებს“.

ზაგრამ ვის მიუძღოდა ბრალი ამაში, ვინ იყო დამნაშავე, რომ სამუსლიმანო საქართველო ასე ჩამორჩა საქრისტიანო საქართველოს? თუ დღევანდელ ოსმალის საქართველოში, წერდა ჰაიდარ აბაშიძე, „ხალხმა თავის დედა-ენაზე წერა-კითხვაც კი არ იცის, ეროვნულათაც კი არ არის გათვითცნობიერებული, სიზნელითა და უმეცრებით მოცული გადაგვარების გზაზეა და-მდგარი და დაემსგავსა პირველყოფილ ხალხს“, ამაში დამნაშავეა მხოლოდ და მხოლოდ სულთნის ოსმალეთი, მხოლოდ და მხოლოდ მისი დესპოტური კოლონიური პოლიტიკა. ოსმალეთს რომ არ მიეტაცნა სამუსლიმანო საქართველო და არ გადაექცია თავის საწველ ფურად, იგი ისევე განვითარდებოდა და წინ წავიდოდა, როგორც საქრისტიანო საქართველო და ერთი ქვე-

ყნის ამ ორ ნაწილს შორის ასეთი მკვეთრი ეკონომიურ-კულტურული სხვაობა არ გაჩნდებოდა.

შეიძლება, ასე იყო წარსულში, მაგრამ შემდეგ ოსმალეთმა შეცვალა დამოკიდებულება გამაჰმადიანებული საქართველოსადმი და მართლაც მეგობრულ გრძნობებს იჩენდა მისდამი, როგორც ამას ამტკიცებდნენ ფანტიკოსი ხოჯა-მოლები და ბეგები? არა, გადაჭრით აცხადებდა ჰაიდარ აბაშიძე, ოსმალეთი იყო და კვლავ რჩება საქართველოს დაუძინებელ მტრად, რომელიც ისწრაფის დაიპყროს ჩვენი ქვეყანა და გაძარცვოს იგი. მას საქართველოს კეთილდღეობა კი არ აინტერესებს, არამედ მხოლოდ და მხოლოდ მისი უღვეველი სიმდიდრენი. თითქმის ყველაფერი ეს ცხადზე ცხადი იყო. მაგრამ ბევრი მუსლიმანი ქართველი მაინც ფიქრობდა სარწმუნოების ერთიანობის გამო სულთანის მტრულად არ მოგვეკიდება და ჩვენდამი მეგობრულ გრძნობებს გამოიჩენსო. მაღლე უკვე მათთვისაც აშკარა გახდა, თუ რა პირისპირი მგელი იმალებოდა უმანკო ცხვრის ქურქში. 1914 და 1918 წლების აპებმა, როცა თურქი ასკერები სამუსლიმანო საქართველოში შემოიჭრნენ და ააოხრეს იგი, დაანთხიეს სრულიად უდანაშაულო ადამიანთა სისხლი, ქართველ მაჰმადიანებს საბოლოოდ აუხილა თვალი და დაარწმუნა ისინი, რომ სულთნის ოსმალეთი არ არჩევდა ქრისტიან და მაჰმადიან ქართველობას, მისთვის ორივე ერთი იყო და ბედნიერება არც ერთისათვის არ მოჰქონდა.

სტატიაში „სამუსლიმანო საქართველო და ოსმალეთი“ ამის თაობაზე ჰაიდარ აბაშიძე წერდა: „ზოგი კიბი მარგებელიაო“, იტყვიან, და სწორედ ეს ითქმის ჩვენი კუთხის შესახებ. ოსმალეთი რომ ბათუმში და ჩვენს კუთხეებში არ შემოსულიყო და ჩვენი ხალხის უმრავლესობას ოსმალეთი არ გაეცნო, სამუსლიმანო საქართველო დიდხანს არ იქნებოდა გამოსადეგი საქართველოსათვის... ოსმალეთის სამუსლიმანო საქართველოში შემოსვლამ ნათელ-ჰყო, თუ რა ნაირის თვალთ უყურებს ის ქართველ მუსლიმანებს... ის ჩვენ, ქართველ მუსლიმანებს, ისეთივე თვალთ გვიცქერის, როგორც ქართველ ქრისტიანებს“ (ხაზგასმა ავტორისა — შ. ქ.). რამდენადაც სულთნის ოსმალეთის მტრული დამოკიდებულება ქრისტიანული საქართველოსადმი საყოველთაოდ აღიარებულ ფაქტს წარმოადგენდა და არავითარ ეჭვს არ იწვევდა, ჰაიდარ აბაშიძის განცხადება, „ის ჩვენ, ქართველ მუსლიმანებს, ისეთივე თვალთ გვიცქერის, როგორც ქართველ ქრისტიანებსო“, იმას ნიშნავდა, რომ ოსმალეთი საერთოდ საქართველოს მტერი იყო, ქრისტიანული იქნებოდა იგი თუ მაჰმადიანური.

მართალია, უფრო გვიან, 1918 წლის შემოდგომაზე ნახევარში სულთნის ოსმალეთმა შეცვალა საქართველოსადმი დამოკიდებულების ტაქტიკა და შეეცადა დიპლომატიის მეშვეობით გაეკეთებინა ის. რაც იარაღის ძალით ვერ შეძლო, მაგრამ შექმნილ ვითარებაში მის ცდას — ავტონომიის საფარით კვლავ ხელთ ეგდო მთელი სამუსლიმანო საქართველო, წარმატება აღარ ეწერა. ამ „ავტონომიაში“, სულთნის დაპირების თანახმად, შევიდოდა ბათუმის ოლქი, არდაგანი, ახალციხე და ახალქალაქი. ეს იყო შორს გამოზნული დიპლომატიური სვლა, ახალი ვერაგული ოინი, რომელსაც საბოლოო ანგარიშით უნდა უზრუნველყო ქართველ მაჰმადიანთა მასობრივი გადასვლა ოსმალეთის მხარეზე და საქართველოსაგან მისი მუსლიმანური პროვინციების საბოლოო ჩამოშორება. ამიტომ იყო, რომ ჰაიდარ აბაშიძემ და სხვა პროგრესულმა ქართველმა მაჰმადიანმა მოღვაწეებმა ერთსულოვნად გაილშქრეს ოსმალეთისა და მისი აგენტების ახალი გულმოდგინედ შენიღბული პროვოკაციის წინააღმდეგ და ბოლომდე გამოაშკარავეს სულთნის ნამდვილი მიზნები, მისი ამ დიპლომატიური ნაბიჯის ღრმად ანტიქართული ხასიათი.

ამავე დროს მათ მიუთითეს, რომ ვერაგითარი ახალი მზავრობა და ოინი სახარბილო ნაყრდეს ვერ მისცემდა სულთანს იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ იგი თურქეთის ჯარების შემოჭრამდე სამაჰმადიანო საქართველოში „ქართველ მუსლიმანთა უმრავლესობისათვის გაუგებარი და შეუსწავლელი იყო ოსმალეთი, დღეს, თითო ოროლა ხალხის მოღალატეების გარდა. ყველასათვის ნათელია, თუ რა ფასი აქვს ჩვენთვის ოსმალეთის და ამიტომ ჩვენი ხალხი ოსმალეთის მიერ წამოსროლილ ანკეზზე აღარ წამოვიგება. ჩვენს ხალხს ოსმალეთის ავტონომია არც სჯერა და არც ესაქიროება“ (ხაზგასმა ავტორისა — შ. ქ.). დიახ, არც აჰარას, არც სხვა მუსლიმანურ პროვინციას ოსმალეთის ავტონომია არც სჯეროდა და არც ესაქიროებოდა. მათ უკვე კარგად იცოდნენ, რომ სულთნის ლაყვობა რაღაც ავტონომიაზე, რაღაც მეგობრულ გრძნობებზე მუსლიმანი ქართველებისადმი მხოლოდ უსინდისო მოტყუება იყო და მიზნად ისახავდა გაებრიყვებინა მაჰმადიანი ქართველები, ჩამოეშორებინა ისინი ქრისტიანი თანამომხვევებისაგან და ამ გზით ხელახლა დაეპყრო ე. წ. ოსმალის საქართველო. „მაშ, შორს ოსმალეთის და ზოგიერთი მოღალატეების ახალი ქსდები და გაუშარჯოს ჩვენს დიდებულ მომავალს — მთლიან საქართველოს!“ (ხაზგასმა ავტორისა — შ. ქ.). აი ასეთი მგზნებარე პატრიოტული სიტყვებით, აი ასეთი მგზნებარე პატრიოტული მოწოდებით ამთავრებდა ჰაიდარ აბაშიძე თავის სტატიას, რომელმაც უთუთოდ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა ქა-

როგორც მუსლიმანთა ეროვნული შეგნების ამადლებისა და მუსლიმანური პროვინციების საქართველოსთან შემოერთების საქმეში.

უფრო გვიან, 1918 წლის დეკემბერში, როცა ცნობილი გახდა, რომ ანტანტის სახელმწიფოებმა არსებითად ოსმალეთს დაუქირეს მხარი და უგულებელყვეს სამუსლიმანო საქართველოს მოსახლეობის სურვილი და ნება, ჰაიდარ აბაშიძემ გამოაქვეყნა მეტად საგულისხმო სტატია „ხმა სამუსლიმანო საქართველოდან“, რომელშიც კვლავ ბრწყინვალედ დაიცვა დღეს საქართველოსთან მისი მუსლიმანური პროვინციების შეერთების იდეა და მტკიცედ დაგმო მოკავშირე სახელმწიფოთა გადაწყვეტილება ეცნოთ საქართველოს დამოუკიდებლობა „გარეშე სამუსლიმანო საქართველოს“. როგორ შეიძლება, აღწვთებით წერდა იგი, „აღამიანმა წარმოიდგინოს საქართველოს დამოუკიდებლობის ცნობა გარეშე სამუსლიმანო საქართველოსა!“ და მან „უდიდეს უსამართლობად“, „წარმოუდგენელ გაუგებრობად“ მიიჩნია ანტანტის ქვეყნების მთავრობათა გადაწყვეტილება, რომელიც არსებითად ნიშნავდა საქართველოს გათიშვას, როგორც სამაჰმადიანო საქართველოს მოსახლეობის სახსებით კანონიერი მოთხოვნების, ისე მთელი ქართველი ხალხის ეროვნული ინტერესების უგულებელყოფას, მისი ეროვნული ღირსების შელახვას. აი ამიტომ სტატიის დასასრულს, „როგორც ქართველმა მუსლიმანმა და ამ ტანჯული კუთხის შვილმა“, ჰაიდარ აბაშიძემ მტკიცედ მოითხოვა სამუსლიმანო საქართველოს დაბრუნებოდა „გაუგებრობით აყრილი უფლება“, ე. ი. მოკავშირე სახელმწიფოებს იგი ეცნოთ საქართველოს განუყოფელ ნაწილად.

აი ასე მტკიცედ, გაბედულად და თავდადებით იცავდა ჰაიდარ აბაშიძე ერთიანი საქართველოს იდეას, ისტორიული უკუღმართობით გათიშული ორ ქმის — საქრისტიანო და სამაჰმადიანო საქართველოს ეროვნული შეკავშირება-შედულების იდეას. ეს იყო ძირითადი და მთავარი მისი მოღვაწეობები, თუმცა თავისი ხალხის ღვიძლ შვილს არც სოციალური პრობლემები დაეწივნია. იგი კარგად ხედავდა, თუ რა საშინელ სოციალურ ჩაგვრას განიცდიდა მისი მშობლიური ხალხი და, მიუხედავად იმისა, რომ თვითონ ბეგი იყო წარმოშობით და მდგომარეობით, თანაუგრძნობდა მშრომელებს და არა თავის კლასობრივ „ძმებს“, რომლებსაც ამხილებდა როგორც ხალხის მჩაგვრელებსა და მტრებს. ასე, მაგალითად, 1919 წელს გამოქვე-

ყნებულ სტატიაში „სამუსლიმანო საქართველოს მშრომელი ხალხის მიმართ“ იგი წერდა: „ჩვენ და საბედნიეროთ ჩვენი მშრომელი ხალხი თანდათან ერკვევა და იგნებს თუ დღემდის რა სარგებლობა მოუტანა ამ ბეგებმა და მუქთა-ხორებმა: მხოლოდ მოტყუება, ავანტურისტულ ნაბიჯებისაკენ მოწოდება, ჩვენი მშრომელი ხალხის ბრმა იარაღთ გამოყენება და მით მის ზურგზე და კისერზე გასუქება, ჯიბების გასუქება, ჩინ-ორდენების მიღება, კარგი ქამასმა, კარგი ქეიფი და როდესაც ეს ერთი მუქა ხალხი თქვენის ნაოფლით, თქვენის ტანჯვით სიცილ-ხარხარში ატარებს დროს, თქვენ-კი საწყალო მშრომელი ქართველი მუსლიმანებო, ამ დროს ულუქმავპურით შიმშილით გეხეცებათ ცოლ-შვილი — კენესა-ვაებით და ოხვრით ატარებთ დროს“. სტატიის დასასრულს ჰაიდარ აბაშიძე მხურვალედ მოუწოდებდა მაჰმადიან ქართველებს მთელ ქართველ ხალხთან ერთად ებრძოლა სოციალური და ეროვნული პროგრესისათვის: „დადგა დრო, — წერდა იგი, — რომ ჩვენმა ქართველ მუსლიმანთა მშრომელმა ხალხმა გამოიღვიძოს, შეიგნოს ეს ყოველივე, მისი ბედი მანვე აიღოს ხელში და საქრისტიანო საქართველოს მშრომელ ხალხთან ძმობა-ერთობით, ხელი-ხელ ჩაკიდებული გასწიონ წინ ტანჯულთა და მაშვარალთა ბედნიერების და კეთილდღეობის მოსაპოვებლათ“.

ყოველი ნამდვილი საზოგადო მოღვაწის განუზომელი ბედნიერებაა, როცა ნაღვაწ-ნაჭაფი უქმად არ ჩაუვლის დედა და სასურველ ნაყოფს გამოიღვას, როცა საკუთარი თვალთ ხედავს საქმედ ქცეულ, განხორციელებულ ნაფიქრ-ნაოცნებარს. და რა შეიძლება შეედაროს იმ სიხარულს, რასაც ასეთ შემთხვევაში განიცდის ადამიანი? იგი არის უმაღლესი ჭილდო, ბედნიერების მწვერვალი. ჰაიდარ აბაშიძე ერთი იმათგანია, ვისაც წილად ზედა სწორედ ასეთი ჭილდო და ასეთი ბედნიერება. მშვენიერად გამოთქვა სიხარულის ეს გრძნობა თვითონ ჰაიდარმა, უბრალო, მაგრამ შთამბეჭდავი სიტყვებით, რომლებითაც მთავრდება მისი შესანიშნავი „წერილები“.

„უბედნიერესად ვთვლი ჩემს თავს, რომ მოვესწარი აჭარისა და მთელი საქართველოს განახლება-აღორძინებას, რაც ჩვენს ხალხს მოუტანა კომუნისტურმა პარტიამ და მისმა ეროვნულმა პოლიტიკამ.“

ბედნიერი ვარ, რომ ახლა ის, რასაც ახალგაზრდობიდანვე ვნატრობდი და რისთვისაც ვიბრძოდი“.





მოთარე შავაძე

მთები მზის მოლოდინში

საქართველოში არ არის მეორე კუთხე, რომელსაც ისეთი საშინელი რბევა და აწიოვება განეცადოს, როგორც სამხრეთ საქართველომ, უპირველეს ყოვლისა კი აჭარამ განიცადა 1914-1920 წლებში. ჯერ იყო და მსოფლიო ომის პირველ წელსვე შეესივნენ მას თურქი ასკერები, რომლებმაც თითქმის პირწმინდად გააძევეს ადგილობრივი მოსახლეობა. ისინი იტაცებდნენ პირუტყვს, აცარიელებდნენ ბელღებს, მიჰქონდნენ საოჯახო ქონებას. უბედურებისაგან თავდასაღწევად გლეხები იხიზნებოდნენ მთებში და იქიდან თავს ესხმოდნენ თურქთა ცალკეულ დაჯგუფებებს. შემდეგ, 1914 წლის დეკემბერში, როცა რუსეთის ჯარების დარტყმების გამო თურქი ასკერები იძულებული გახდნენ უკან დაეხიათ და დაეტოვებინათ აჭარა, მათ მთლიანად გააჩანაგეს სოფლები, გადაწვეს სახლები. „დამწვარი შენობებიდან, — წერდა მაშინდელი კორესპონდენტი, — მხოლოდ დაობლებული ბუხრები-ღა მოჩანს. სოფლებში სამარისებური სიჩუმეა, არსად მოძრაობა, არსად ხმაურობა“ (გაზ. „თანამედროვე აზრი“, № 35, 1915 წ.).

ქართველი ხალხის უბოროტესი მტრების — მენშევიკების გამცემლური პოლიტიკის შედეგად 1918 წლის 14 აპრილს თურქეთმა კვლავ დაიკავა ბათუმი და აჭარის მოსახლეობას თავს დაატება ახალი ტრაგედია. დამპყრობლებმა დახურეს სკოლები და სხვა კულტურული დაწესებულებანი, რომლებიც ყაზახრებად ან თავლებად აქციეს. ასკერები ყველგან დაძრწოდნენ, გაშმაგებით დაექებდნენ ქართველ პატრიოტებს, პროგრესულ აჭარულ მოღვაწეებს, რათა მუსლიმანური სარწმუნოების აღმთა უღმობლად გასწორებოდნენ მათ. მათვე შექმნეს ბიოგოზოლდისა და ქორეზბას ბანდიტური რაზმები, რომელთა საქმიანობა

შეუხამეს სერვერ-ბეგის ბანდიტური რაზმების მოქმედებას. ისინი ძარცვავდნენ მოსახლეობას, აწყობდნენ ვერაგულ თავდასხმებს ზემო აჭარის მეზობელ რაიონებზე და ა. შ.

მაღე, 1918 წლის დეკემბერში, თურქეთი იძულებული გახდა დაეტოვებინა აჭარა, ერთი მხრივ თურქი დამპყრობლების წინააღმდეგ ადგილობრივი მოსახლეობის განუწყვეტლივ მზარდი ბრძოლის, ხოლო მეორე მხრივ პირველ მსოფლიო ომში გერმანია-თურქეთის სასტიკი დამარცხების გამო. მაგრამ ქართველი მენშევიკების მოღალატური პოლიტიკის შედეგად თურქი დამპყრობლების მაგიერ აჭარაში დამკვიდრდნენ ანტანტის სახელმწიფოთა საოკუპაციო ჯარები. აჭარის მთებში ისევ ჩამოწვა შავი ღრუბელი. ყველგან განუკითხავად დათარეშობდნენ უცხოელი დამპყრობლები და სედაიმილეთელები, რომლებიც ლაშობდნენ აჭარა მოეწყვიტათ დედა-საქართველოსაგან. მაგრამ ზემო აჭარის მშრომელი მოსახლეობა, რომელიც მოკლებული არ ყოფილა ბათუმის პროლეტარიატისა და ბოლშევიკების ხელმძღვანელობა-დახმარებას, დღითიდღე აძლიერებდა ბრძოლას როგორც ინგლისელ ოკუპანტთა, ისე სედაიმილეთელთა წინააღმდეგ. ბოლოს და ბოლოს, სამოქალაქო ომის ფრონტებზე წითელი არმიის ძლევამოსილ გამარჯვებათა და აჭარის მშრომელთა თავდადებული წინააღმდეგობის გამო უცხოელმა დამპყრობლებმა დატოვეს აჭარა და 1920 წლის 8 ივნისს ბათუმსა და მის ოლქში შემოვიდა ქართული ჯარი.

აჭარაში თავიანთი ხელისუფლების გამოცხადებისთანავე მენშევიკებმა შემოიღეს სამხედრო წესები, დაიწყეს მასობრივი დაპატიმრებანი, მოსახლეობის აწიოვება, გაამეფეს საშინელი რეაქცია. მაგრამ მენშევიკების ბატონობის

„დღეები დათვლილი იყო. ქართველი, ხალხი სულ უფრო მჭიდროდ ირახმებოდა ბოლშევიკური პარტიის გარშემო, რომელიც სათავეში ედგა მშრომელთა ბრძოლას საზიზღარი წინაშეყური რეჟიმის წინააღმდეგ. 1921 წლის თებერვლის დამდეგს დაიწყო ბორჩალოს მშრომელთა შეიარაღებული აჯანყება, რომელიც სწრაფად გავრცელდა საქართველოს სხვა კუთხეებში. აჯანყებულმა ხალხმა დახმარებისათვის მიმართა რუსეთის საბჭოთა რესპუბლიკას. დიდი ლენინის ბრძანებით, აჯანყებულ ხალხს მხარში ამოუდგა წითელი ჯარის სახელოვანი XI არმია, რომელსაც გ. ორჯონიკიძე და ს. კიკოძე ხელმძღვანელობდნენ. უკვე 25 თებერვალს თბილისში საბჭოთა ხელისუფლება გამოცხადდა.

გაერთიანებული მენშევიკური მთავრობა თბილისიდან ჯერ ქუთაისში, შემდეგ კი ბათუმში გადმოხარდა. ასრულებდნენ რა ამერიკელი ინგლისელი იმპერიალისტების ნებას, ქართველმა მენშევიკებმა ახალი საშინელი დღეატი ჩაიდინეს ქართველი ხალხის მიმართ — თურქეთთან დადეს შეთანხმება, რომლის ძალით ოსმალეთის ხელში გადადიოდა საქართველოს ტერიტორიის მნიშვნელოვანი ნაწილი, მათ შორის მთელი ბათუმის ოლქი. 1921 წლის 11 მარტს თურქმა ასკერებმა დიკავეს ბათუმი და მენშევიკების დახმარებით აჭარაშიც გააჩაღეს მავნე აგიტაცია ბოლშევიკების, წითელი არმიისა და საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ. მაგრამ ხალხი არ აპყდა მათ პროვოკაციულ პროპაგანდას. პირიქით, ზემო აჭარის მშრომელები სულ უფრო და უფრო მტკიცედ ირახმებოდნენ ბოლშევიკების გარშემო და დღითიდღე აძლიერებდნენ ბრძოლას საბჭოთა ხელისუფლებისათვის.

ამ დიდ საქმეში — აჭარიდან თურქი დამპყრობლების განდევნისა და საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისათვის ბრძოლაში ადგილობრივ მოსახლეობას ფასდაუდებელი დახმარება აღმოუჩინა XI არმიის მეთვრამეტე ცხენოსანმა დივიზიამ, რომელსაც დიმიტრი პეტრეს-ძე ელობა მეთაურობდა.

1921 წლის 9 მარტს ახალციხეში დ. პ. ელობამ არმიის სარდლობისაგან მიიღო ბრძანება — რადაც უნდა დაჯდომოდა, გადაეღახა გოდერძის უღელტეხილი და უმოკლესი გზით აღმოსავლეთიდან შემოსულიყო ბათუმში, რომელზეც პრეტენზიას აცხადებდნენ თურქი დამპყრობლები.

1921 წლის 12 მარტს, დილით, სპეციალურ სამხედრო შენაერთს გამოეყო XI არმიის მეთვრამეტე ცხენოსანი დივიზია, რომლის შემადგენლობაში შედიოდა სამთო საცხენოსნო ოცეული და სატყვიანჭრქვევო ქვეგანაყოფი... გამოეყო და დაიძრა გოდერძის უღელტეხილი-

საკენ. ამ დროს უღელტეხილზე დიდი თოვლი იდო და ქარბუქი მძვინვარებდა. გზის გაკვლევა ჭირდა. 13 მარტს, ადრე დილით, დაიწყო უღელტეხილის გადალახვა. დაღლილ-დაქანცული და ცუდად ჩაცმული ჯარისკაცები დაიყნებოთ წინ მოიწვიდნენ. 15 მარტს ქვეგანაყოფმა დაამთავრა უღელტეხილის გადალახვა და საქართველოს გზატკეცილით დაიძრა ბათუმი-საკენ.

XI არმიის ნაწილების მოძრაობას ბათუმის მიმართულებით უშუალოდ ხელმძღვანელობდა პარტიისა და საბჭოთა სახელმწიფოს ერთ-ერთი გამომჩენილი მოღვაწე, ლენინური გვარდიის სახელოვანი წარმომადგენელი გრიგოლ კონსტანტინეს-ძე ორჯონიკიძე, როგორც რკპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტის კავკასიის ბიუროს ხელმძღვანელი და ფრონტის სამხედრო-ოცეოლუციური საბჭოს წევრი, ლაშქრობის მსვლელობაში იგი პირადად უკავშირდებოდა ტელეფონით დ. პ. ელობას და აძლევდა საჭირო მითითებებს. ამიტომ დ. პ. ელობამ ძლიერ კარგად იცოდა, როგორ უნდა მოქცეოდა თურქეთის აგენტებს, რომლებიც გაბნეული იყვნენ აჭარის თითქმის ყველა სოფელში, ან თურქეთის არმიის სარდლობას, რომელაც მოითხოვდა წითელი არმიის ნაწილების შეჩერებას. ელობას ჯარისკაცები პირველად სოფელ დანისპარაულში შევიდნენ. მოსახლეობა დიდი აღფრთოვანებით შეხვდა მათ, მისცა ფურაჟი, მიუჩინა ბინები და ა. შ.

სოფელ რიყეთში მათ შეეცება ხელოს მოსახლეობის დელეგაცია, რომელმაც დიდი აღტაცებით მიიწვია წითელი არმია ხელოში.

თურქეთის ასკერთა ერთი ჯგუფი შეეცადა ელობას განაყოფო შეეჩერებინა ხელოში, მაგრამ ამაოდ. მოსახლეობამ წითელარმიელები საზეიმო ვითარებაში გააცილა ბათუმისაკენ. 18 მარტს ისინი შემოვიდნენ ბათუმში. წითელი არმიის ნაწილებს აქაც უდიდესი ზეიმით შეხვდა ქალაქის პროლეტარიატი.

„გვიან ღამით მე მაინოებს, — წერს თავის მოგონებებში ბათუმის რევკომის პირველი თავმჯდომარე ს. ი. ქავთარაძე, — რომ ქალაქში შემოვიდა ელობას კავალერიის შტაბი თვით უფროსის მეთაურობით.

მე მივიღე ელობა და მისი შტაბი და მათგან გავიგე, რომ ისინი გამოგზავნილი არიან ბათუმის გასათავისუფლებლად.

ელობა, მაღალი, გამხდარი, ყუბანელი კახაკი, გარუჯული სახით, ჭკვიანი თვალებით, არ ფარავდა სინანულს და ოკმაყოფილებას და განაცხადა, რომ მას უბრძანეს წასულიყო ბათუმში და გაეწმინდა იგი. მათ გოდერძის უღელტეხილი გადმოლახეს ქანცგამოლუული ცხენებით ძალიან ძნელ პირობებში, თოვლში, სიცივსა და ტალახში.

ჩვენ შეუსვენებლივ, უშიშრად და მშვიდრები



მოვისწრაფოდით აქეთ და თქვენ უკვე ყვე-
ლაფერი გაგიკეთებიათ" („მნათობი“, № 11,
1957 წ.)

მართლაც, იმ დროისათვის, როცა ქალაქში
ქლობას რაზმელები შემოვიდნენ, ბათუმის
პროლეტარიატმა ბევრი რამ გააკეთა — გამო-
აცხადა საბჭოთა ხელისუფლება და შექმნა რევ-
კომი, ხალხის მხარეზე გადასული ყოფილი
მენშევიკური არმიის ჯარისკაცთა დახმარებით
ქალაქიდან ძირითადად განდევნა თურქი ასე-
რები, მაგრამ წითელი არმიის ნაწილების შე-
მოსვლას, მათს გმირულ ლაშქრობას უდიდესი
მნიშვნელობა ჰქონდა. ამიტომაც იყო, რომ სა-
ბჭოთა მთავრობამ მაღალი შეფასება მისცა მე-
თვრამეტე ცხენოსანი დივიზიის მებრძოლთა
გმირულ ლაშქრობას გოდერძის უღელტეხილზე
და ბევრი მათგანი აჭარაში საბჭოთა ხელისუ-
ფლების დამყარებისათვის ბრძოლაში აქტიუ-
რი მონაწილეობისათვის დააჯილდოვა საბრძო-
ლო ორდენებით, მათ შორის დივიზიის უფრო-
სი დ. პ. ქლობა, რომელსაც მეორედ გადაეცა
წითელი დროშის ორდენი.

ქლობას კავალერიის შემდეგ, 19 მარტს, სა-
ჯახახოზე გავლით ბათუმში შემოვიდნენ აგრე-
თვე XI არმიის მეცხრე მსროლელი დივიზიის
ნაწილები სამოქალაქო ომის გმირის ნ. ვ. კუ-
იბიშვილის (ვ. ვ. კუიბაშვილის ღვიძლი ძმა) მე-
თაურობით. ახასიათებდა რა ამ დივიზიის მე-
ბრძოლებს, მეთაურებსა და კომისრებს, ს. მ.
ბუდიონი წერდა:

„მსროლელთა ნაწილებისა და ქვედანაყოფე-
ბის წარმატებით მოქმედებაში განსაკუთრებულ
როლს ასრულებდნენ პოლკებისა და ბატალი-
ონების მეთაურები და კომისრები. სიცივეში,
როცა ქარბუქი ბოზოქრობდა, შემოდგომაზე და
გაზაფხულზე, როცა გაუვალე ტალახი იყო და

ცივი განუწყვეტელი წვიმა ცრიდა, ისინი
ლიოდნენ წინ, თან მიჰყავდათ ფეხშიშველი,
ცუდად ჩაცმული და ნახევრად მშვიტი მებრ-
ძოლები, პირველებმა მიიტანეს იერიში მტრე-
ბზე. რევოლუციის ამ თავდადებულ მეთაართა
შორის იყო მე-9 დივიზიის 74-ე მსროლელი
პოლკის მეორე ბატალიონის კომისარი ნიკიტა
სერგის-ძე ხრუშჩოვი“.

„ქართველმა ხალხმა კარგად იცის, — თქვა
ვ. პ. მუჟანაძემ 1961 წლის 6 თებერვალს
ამიერკავკასიის რესპუბლიკების სოფლის მეურ-
ნეობის მოწინავეთა თათბირზე, — რომ პირვე-
ლად ნიკიტა სერგის-ძე საქართველოში იყო
ლირსსახსოვარ 1921 წელს, როცა იმყოფებოდა
ლევენდარული ვანმათავისუფლებელი XI არ-
მიის რიგებში, რომელიც დიდი ლენინის მი-
თითებით მოდიოდა საქალაქო მენშევიკური
მთავრობის წინააღმდეგ საქართველოს ბოლშე-
ვიკების ხელმძღვანელობით აჯანყებულ მშრო-
მელთა დასახმარებლად“.

და როცა ამხანაგი ნ. ს. ხრუშჩოვი საქარ-
თველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების
ორმოცი წლისთავის ზეიმის დღეებში კვლავ
ეწვია საქართველოს, აჭარის მშრომელები
მთელ ქართველ ხალხთან ერთად უდიდესი აღ-
ფრთოვანებით შეხვდნენ მას, როგორც ყველაზე
ძვირფას სტუმარს და დიდ მეგობარს.

ყველგან, კოლექტიურ და საბჭოთა მეურნე-
ობებში, სამრეწველო და სატრანსპორტო საწა-
რმოებში ახალი ძალით გაჩაღდა სოციალის-
ტური შეჯიბრება. მშრომელებმა პირობა მის-
ცეს ამხანაგ ნ. ს. ხრუშჩოვს, რომ შემდგომ
გაამრავლებენ მოპოვებულ წარმატებებს და
დღითი-ღღე გაზრდიან თავიანთ წვლილს შეი-
წლიანი გეგმის ვადად შესრულებისათვის.
ბრძოლაში, კომუნისმის მშენებლობაში.



პაჩუ ღოღიძე

საბჭოთა პრესის ისპორიიდან აჭარაში

ზრდისა და განვითარების სახელოვანი გზა განვლო აჭარის ბოლშევიკურმა პრესამ. ჯერ კიდევ რევოლუციამდელ პერიოდში რსდმპ ბათუმის კომიტეტის ფურცლები, რომლებიც განაგრძობდნენ „ისკრისა“ და „ბრძოლის“ ტრადიციებს, მარქსიზმ-ლენინიზმის სულისკვეთებით ზრდიდა ბათუმის პროლეტარიატს, აჭარის გლეხობას და გადამწყვეტი რევოლუციური ბრძოლებისათვის რაზმავდა მათ.

აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვების პირველი მახარბელი ბათუმის რევკომისა და XI წითელი არმიის პოლიტგანყოფილების გაზეთი „იზვესტია“ იყო, რომელმაც გამოცვლა დაიწყო 1921 წლის 18 მარტს, ე. ი. საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების პირველ დღესვე. მეორე დღეს — 19 მარტს გამოვიდა ქართული გაზეთის „უწყებები“ პირველი ნომერიც.

სანწყუხაროდ, „იზვესტიისა“ და „უწყებების“ მთლიანი კომპლექტი არ შემოუნახავთ, განსაკუთრებით პირველი წლებისა. არის მხოლოდ ერთეული ნომრები, მაგრამ მათი ანალიზიც საკმარის ნათელ წარმოდგენას გვაძლევს ამ გაზეთების მიმართულებასა და შინაარსზე. ბუნებრივია, რომ ისინი განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობდნენ რევკომის ღონისძიებათა პროპაგანდას, მშრომელებს განუმარტავდნენ საბჭოთა ხელისუფლების რაობასა და ამოცანებს, წითელი არმიის განმათავისუფლებელ როლს, აშუქებდნენ მოსახლეობის განწყობილებას და ა. შ. „უწყებების“ მეორე ნომერი, მაგალითად, მოგვითხრობს იმაზე, თუ რა უდიდესი აღფრთოვანებით შეხედდნენ ბათუმელი მშრომელები საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებას და განმათავისუფლებელი წითელი არმიის ნაწილების შემოსვლას ქალაქში. აქ რას ვკითხულობთ ამის შესახებ სტატიაში „წითელი არმიის ჩამოსვლა

ბათუმში“: „ქალაქის შუაგული ქუჩები სავსეა ხალხით, მოვლიან განმათავისუფლებელი წითელი არმიის მოწინავე რაზმების შემოსვლას. აი კიდევ გამოჩნდა წითელი დროშა, რომლის ქვეშ თავი მოუყრია მშრომელთა ხალხთა ავანგარდს, ავანგარდს საერთაშორისო რევოლუციისა. წითელი მეომრები, მკიდრო ნაბიჯით მიეშურებიან ბათუმის ციხე-სიმაგრის შტაბისაკენ, სადაც მათ ხვდება შეიარაღებულ ძალთა მთავარსარდალი და წევრები რევკომისა. მხურვალე სიტყვით მათ ეგებება რევკომის წევრი, რომელიც აღნიშნავს მნიშვნელობას წითელი არმიის საქართველოში შემოსვლისას და მოუწოდებს მათ საქართველოს პროლეტარიატთან ერთად დაიცვან ახალგაზრდა საბჭოთა რესპუბლიკა“.

„იზვესტიის“ პირველ და „უწყებების“ მეორე ნომრებში მოთავსებულია რევკომის მიერ დამტკიცებული სავლე-პოლიტიკური განყოფილების ინსტრუქცია კომუნისტების მუშაობის შესახებ საქართველოში. ამ ინსტრუქციას საფუძვლად უდევს ე. ი. ლენინის მითითება კომუნისტების ტაქტიკის შესახებ საქართველოში, რომელიც პირდაპირი მავთულით გადმოეცა საქართველოს რევკომს.

მეტად საინტერესოა და გულთბილი „იზვესტიის“ პირველ ნომერში გამოქვეყნებული სტატიები „რევოლუციის გამარჯვება“, „გაუმარჯოს საბჭოთა ბათუმს“, „რატომ მოვიდა საქართველოში წითელი არმია“ და სხვა.

XI არმიის პოლიტიკური განყოფილების მიმართვაში აჭარის მშრომელებისადმი, რომელიც „უწყებების“ მეორე ნომერში დაიბეჭდა, ვკითხულობთ:

„მოხდა უდიდესი საქმე. საქართველოს ყოფილი ბურჟუაზიული მთავრობა, რომელიც გავიწროებდა თქვენ — დამხობილია ქართველ აჯანყებულთა და წითელი ჯარის საშუალებით.

საბჭოთა დროშა ფრიალებს თბილისში, ქუთაისში და ბათუმის ოლქში...

აჭარას, საქართველოში საბჭოთა ძალაუფლების არსებობის დროს, საშვალება ეძლევა თავისუფლად ისწავლოს, სწეროს თავის ენაზე, იქონიოს თავისი მშრომელთა მთავრობა...

ყველა აჭარელი-ქართველი უნდა ხედავდეს ახლა დანარჩენ საქართველოს ყველა მუშაში, გლეხში და მშრომელში თავის ძმას და ამხანაგს ბრძოლაში. ახლა, აჭარის მშრომელებო, თქვენ-ზედაა საქმე საყოთარი საბჭოთა წყობილების, რევკომების მოწყობისა, ბრძოლა თავისი სისხლისმსმელ ბეგებთან, რომლებიც მიესყიდნენ რუსეთის თვითმპყრობელობას, მენშევიკებს, ანტანტას — ჩვენს საერთო მტრებს...

საბჭოთა მთავრობა სრულ თავისუფლებას აძლევს ყველას ირწმუნოს როგორც სურს, არ ერევა სხვადასხვა ეროვნებათა ზნეჩვეულებებში, საშვალებას აძლევს თვითონ მოაწყონ თავისი შრომის წესრიგი და წითელი არმიის შექმნა.

ამხანაგებო აჭარლებო! დაეხმარეთ ახალგაზრდა საბჭოთა მთავრობას! გააძლიერეთ მუშაობა! არ წამოვეთ ბეგებისა და სხვადასხვა კონტრრევოლუციონერების პროვოკაციაზე.

გაუმარჯოს საბჭოთა მთავრობას საქართველოში და აჭარაში, გაუმარჯოს განმათავისუფლებელ წითელ არმიას“.

ამავე ნომერში მოთავსებულია ბათუმისა და ბათუმის ოლქის სამხედრო-რევოლუციური კომიტეტის მიმართვა „ქ. ბათუმის და ბათუმის ოლქის მუსულმან მცხოვრებლებისადმი“, სტატია „რა არის საბჭოთა ძალაუფლება“ და სხვა საინტერესო წერილები.

იმ დროს, როდესაც გამოვიდა „საბჭოთა აჭარისა“ და „ბატუმსკი რაბოჩის“ პირველი ნომრები „უწყებებისა“ და „იზვესტიის“ სახელწოდებით, აჭარა დიდ სიძნელებს განიცდიდა. საჭირო იყო იმპერიალისტური სახელმწიფოებისა და მენშევიკური მთავრობის ბატონობის შედეგად მოწამული ატმოსფეროს გაწმენდა, ახალგაზრდა საბჭოთა ქვეყნისადმი მტრულად განწყობილი ელემენტების ზრახვათა ბოლომდე მხილება, საბჭოთა მთავრობისა და კომუნისტური პარტიის პოლიტიკისა და უახლოესი ამოცანების მასების შეგნებამდე დაყვანა და მათი დარაზმვა ამ ამოცანათა განსახორციელებლად. საბჭოთა პრესამ აჭარაში თავიდანვე სწორედ ამ მიმართულებით წარმართა მუშაობა და ხელი შეუწყო პარტიულ ორგანიზაციებს მშრომელთა კლასობრივი შეგნების ამაღლებისა და ახალი ამოცანების განსახორციელებლად მათი დარაზმვის საქმეში.

„უწყებები“ და „იზვესტია“ პირველად ორ გვერდზე გამოვიდა, პატარა ფორმატით, იყო უფასო და უმთავრესად ქუჩებში აკრავდნენ.

პირველის ტირაჟი 1921 წელს ხუთასი-ექვსასი-ხოლო მეორესი — ოთხასი ცალით განისაზღვრებოდა. ორივე გაზეთის პირველი ორი ნომერი გამოვიდა სარედაქციო კოლეგიის ხელმოწერით. მესამე ნომრიდან „უწყებებს“ ხელს აწერს პასუხისმგებელი რედაქტორი ს. ჩიხლაძე, ხოლო „იზვესტიას“ რედაქტორობდა ნ. პავჩინსკი. 1921 წლის აგვისტოში „უწყებების“ რედაქტორად დაინიშნა თ. ჟღენტი.

ჩვენს ქვეყანაში ახალი ეკონომიური პოლიტიკის შემოღების შემდეგ აჭარის გაზეთები სამეურნეო ანგარიშზე გადავიდნენ. ხარჯების საკუთარი საშუალებებით დაფარვის მიზნით გაერთიანდა „უწყებებისა“ და „იზვესტიის“ გამომცემლობანი, დაწესდა გაზეთის გასაყიდი ფასი. ამან ერთგვარად შეამცირა მათი ტირაჟი.

გაზეთები მწვავედ განიცდიდნენ ლიტერატურული ძალების ნაკლებობას. მართალია, მაშინ ბათუმში მოღვაწეობდნენ მთელ საქართველოში ცნობილი პროფესიონალური ჟურნალისტები (ს. ქავთარაძე, მ. ტორიშელიძე, თ. ჟღენტი, ს. ჩიხლაძე, ნ. პავჩინსკი და სხვ.), მაგრამ მათი უმრავლესობა იმდენად იყო დატვირთული ყოველდღიური პარტიული მუშაობით, რომ არ შეეძლოთ რეგულარულად ეთანამშრომლათ გაზეთებში. თუ გაიხსენებთ იმასაც, რომ გაზეთებს არ ჰყავდათ არც მუშა და არც გლეხი კორესპონდენტები, ადვილი წარმოსადგენია, თუ რა ენერგია უნდა გამოეჩინა რედაქციის ორიოდ თანამშრომელს, რათა უზრუნველყო ყოველდღიური გაზეთების გამოშვება. მაგრამ პარტიული ორგანოების დახმარებით მდგომარეობა მალე გამოსწორდა. გადიდდა გაზეთების ფორმატი, ტირაჟი, გაუმჯობესდა კაღრების შემადგენლობა, გაიზარდა პრესის მუშაკთა ხელფასი და ა. შ.

1922 წელს პარტიული კომიტეტისა და ცაკის დადგენილებით „უწყებებს“ დაერქვა „პროლეტარული ბრძოლა“, ხოლო „იზვესტიას“ — „ტრუდოვოი ბატუმი“. სახელწოდების შეცვლასთან ერთად შეიცვალა მათი შინაარსიც. თუ „უწყებები“ მეტწილად პოლიტიკური აგიტაციით ემყოფილდებოდა და უმთავრესად ბეჭდვად ლოზუნგებს, მოწოდებებს, სააგიტაციო-პროპაგანდისტულ წერილებს, საგარეო და საშინაო ხასიათის ინფორმაციებს, ხოლო „იზვესტია“ მშრალი ოფიციალის შთაბეჭდილებას ტოვებდა და სუსტად აშუქებდა ადგილობრივ ცხოვრებას, ამიერიდან მათ თითქმის მთლიანად იცვალეს სახე. ამაღლდა გაზეთების იდეური დონე, მათ გარშემო შემოკრება იწყეს მუშა და გლეხმა კორესპონდენტებმა. გაცხოველდა „მუშათა ცხოვრების“ განყოფილების მუშაობა. ქართული გაზეთი განსაკუთრებით ფართოდ შეიჭრა სოფელში და იქ მკითხველთა საკმაო კონტინგენტი გაიჩინა. რუსული გაზეთიც უკეთე-

სად აშუქებდა როგორც პროფკავშირულ, პარტიულ და მუშათა ცხოვრებას, ისე სოფლის ცხოვრებასაც.

გავიდა ხანი და გაზეთს კვლავ შეუცვალეს სახელი. „პროლეტარული ბრძოლის“ ნაცვლად გამოცვლა იწყო „ბრძოლამ“, ხოლო „ტრუდოვოი ბატუშის“ ნაცვლად — „ტრუდოვოი ადჟარისტანმა“. თანდათან გაიზარდა მუშსოფლოვართა რიცხვი. პირველი კორესპონდენციები მოვიდა ქობულეთიდან, ჩაქვიდან და აჭარისწყლიდან. კორესპონდენტები, ავტორები სავსებით უსასყიდლოდ, დიდი სიყვარულითა და მონდომებით თანამშრომლობდნენ გაზეთებში. შემოსული წერილების უმრავლესობა გაბედულად აყენებდა აქტუალურ საჭიროებოთ საკითხებს, მოუტივებლად ამხილებდა ბიუროკრატიზმს, სპეკულაციას, გამფლანგელებს, დისციპლინის დამრღვევებს და სხვა მანკიერებას.

1924 წელს „ბრძოლას“ „ფუხარა“ დაარქვეს. ეს სახელწოდების მხოლოდ ფორმალური შეცვლა როდი იყო. დრო მოითხოვდა გაზეთი ფართოდ შეჭრილიყო სოფლად, სინათლეზე გამოეტანა სოფლის ცხოვრების დადებითი და უარყოფითი მხარეები, მისი ხმა მიწვდომოდა აჭარის შორეულ სოფლებსაც, განათლება და შეგნება შეეტანა იქ და დახმარებოდა პარტიულ ორგანიზაციებს აქტიურად ჩაებათ სოფლის მშრომელნი საზოგადოებრივ საქმიანობაში, საბჭოთა აღმშენებლობით მუშაობაში. გაზეთმა „ფუხარა“ სანიმუშოდ გაართვა თავი ამ საბატიო და პასუსსაგებ ამოცანას.

სწრაფად გაიზარდა გაზეთების ტირაჟი. 1924 წლისათვის „ფუხარა“ უკვე გამოდიოდა 3.000 ცალი ტირაჟით, ნაცვლად 500-600 ცალისა 1921 წელს, ხოლო „ტრუდოვოი ადჟარისტანი“ — 2.400 ცალის რაოდენობით, ნაცვლად 400 ცალისა. ამავე დროს მათ შეიძინეს მუშა და გლეხ კორესპონდენტთა საკმაო კადრები — „ფუხარას“ ჰყავდა 73 მუშკორი და 38 გლეხკორი, ხოლო „ტრუდოვოი ადჟარისტანს“ — 63 მუშკორი, ნაცვლად ორისა 1922 წელს.

აღსანიშნავია აგრეთვე, რომ „ფუხარა“ და „ტრუდოვოი ადჟარისტანი“ ვრცელდებოდა არა მარტო აჭარაში, არამედ დასავლეთ საქართველოს სხვადასხვა ქალაქსა და რაიონებშიც. „ფუხარას“ თავისი განყოფილებები ჰქონდა ქუთაისსა და ფოთში, ხოლო შემდეგ ოზურგეთში, ჩოხატაურსა და ქობულეთში; საკორესპონდენტო პუნქტები კი ხულოში, ქედაში, აჭარისწყალზე და მახუნცეთში. რედაქციას თავისი კორესპონდენტები ჰყავდა მოსკოვში, ბაქოსა და თბილისში.

„ფუხარა“ და „ტრუდოვოი ადჟარისტანი“ საქმიანად ეხმარებოდნენ პარტიულ და საბჭოთა ორგანიზაციებს სამეურნეო და კულტურულ მშენებლობაში, რეგულარულად აშუქებდნენ

მრეწველობისა და სოფლის მეურნეობის საკითხებს. ბოროტმოქმედებასთან ბრძოლის გაძლიერების მიზნით რედაქციებმა კავშირი დაამყარეს საგამომძიებლო ორგანოებთან, რომლებიც სერიოზულ ყურადღებას აქცევდნენ მუშგლეხობათა სიგნალებს.

1924 წლის 11 დეკემბერს გამოვიდა გაზეთი „ფუხარას“ მეათასე ნომერი. ამ მოვლენის აღსანიშნავად მოეწყო იუბილე. საინტერესოა აღინიშნოს, რომ საიუბილეო ზეიმს ესწრებოდა ცნობილი რუსი პოეტი სერგეი ესენინი. აჭარის ასსრ ცენტრალური აღმასკომის მისალმებაში „ფუხარას“ რედაქციისადმი ღირსეულად არის შეფასებული გაზეთის როლი აჭარის მშრომელთა პოლიტიკური გათვითცნობიერებისა და სამეურნეო-კულტურული მშენებლობის ამოცანების პირნათლად განაღდებისათვის მათი დარაზმვის საქმეში.

„1000 ნომერი „ფუხარა“ აჭარისტანის სინამდვილეში, — ვკითხულობთ ამ მისალმებაში, — ეს ფუხარული რევოლუციის ათასი გამარჯვებაა, მაგრამ რამდენადაც ღიძია „ფუხარას“ მიღწევები წარსულში, იმდენად უფრო მნიშვნელოვანია მისი მომავალი მუშათა აჭარისტანის კულტურულ-ეკონომიურ აღმშენებლობისა და აჭარისტანის ფუხარა ხალხის გათვითცნობიერების საქმეში. ჩვენმა გაზეთმა ნამდვილი ფუხარული ენით უნდა გააცნოს ჩვენს გლეხობას თუ რა ხდება საბჭოთა კავშირში, რას აკეთებს კომუნისტური პარტია და საბჭოთა ხელისუფლება მუშებისა და ფუხარა ხალხისათვის. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს იმ საკითხებს, ჩვენი მუშაობის იმ მხარეს, რომელიც უშუალოდ ეხება გლეხობას და მის ინტერესებს.

„ფუხარას“ უახლოესი მიზანი უნდა იქნეს სოფელთან დაახლოება, მჭიდროდ დაკავშირება.

ცენტრ-აღმასკომი უსურვებს „ფუხარას“ რედაქციას განაგრძოს მუშაობა მაძლიერებელი ენერგიით იმ დიადი მიზნების მისაღწევად, რომელიც საბჭოთა პრესის წინაშე დგას რევოლუციონერ აღმშენებლობის ხანაში“.

იუბილესთან დაკავშირებით, აჭარის ასსრ ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის დადგენილებით გაზეთი „ფუხარა“ დაჯილდოვდა შრომის წითელი დროშის ორდენით, ხოლო გაზეთის ხუთ თანამშრომელს მიენიჭა „წითელი ჟურნალისტის“ სახელწოდება; საიუბილეო ნიშნებით დაჯილდოვდა ცხრა მუშა და გლეხი კორესპონდენტი.

„აჭარისტანის ავტ. სს რესპუბლიკის ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი, — ვკითხულობთ ამ დადგენილებაში, — გაზეთი „ფუხარას“ ათას ნომრის გამოშვების აღსანიშნავად იღებს რა მხედველობაში გაზეთის მუშაკთა და-

მსახურებას აჭარისტანის წითელი საბჭოთა პრესის განმტკიცების საქმეში აღგენს:

1. აღნიშნულ იქნას რესპუბლიკის წითელ დაფაზე „წითელი ჟურნალისტის“ სახელწოდების მინიჭებით და სათანადო ნიშნის მიცემით მკერდზე სატარებლად წარწერით „შრომის და მსახურებისათვის“, შემდეგი ამხანაგები:

ა. პაპავა, დ. დუმბაძე, თ. სიხარულიძე, გ. ნუტუბიძე და რ. ხოხრევანიძე.

2. მიეცეს საიუბილეო ნიშნები შემდეგ ამხანაგებს: — ზოიძე — ვლესკორი, ს. ხიმშიაშვილი — გლესკორი, სარიშვილი — იგივე, პ. ლორია — მუშკორი, მ. მგელაძე — პარტკორი, გოგუაძე — მუშკორი, ა. კიკნაძე — მუშკორი, ვ. ქლენტი — პარტკორი და რამიშვილი — პარტკორი.

საბჭოთა პრესამ დიდი როლი შეასრულა საბჭოთა ხელისუფლების განმტკიცების, მისი მიზნებისა და ამოცანების პროპაგანდის, ჩვენს ქვეყანაში სოციალისტური საზოგადოების აშენების საქმეში. გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ საბჭოთა პრესის ამ მნიშვნელოვან წამატებებში თავიანთი წვლილი შეიტანეს „საბჭოთა აჭარამ“ და „ბატუმსკი რაბოჩი“.

სახალხო მეურნეობის აღდგენის, სოციალისტური ინდუსტრიალიზაციისა და სოფლის მეურნეობის მთლიანი კოლექტივიზაციის, სახალხო მეურნეობის სოციალისტური რეკონსტრუქციის დამთავრების და სსრ კავშირში სოციალიზმის გამარჯვების, სოციალისტური საზოგადოების განმტკიცებისა და განვითარებისათვის ბრძოლაში აჭარის გაზეთები ყოველთვის მხარში ედგნენ პარტიულ, საბჭოთა ორგანიზაციებს და ეხმარებოდნენ მათ მასების კომუნისტური აღზრდის, მშრომელთა ცხოვრების მატერიალური და კულტურული დონის ამაღლების საქმეში. პარტიისა და მთავრობის მიერ დასახული ამოცანების განხორციელებაში.

1929 წლიდან ქართული გაზეთი გამოდის „საბჭოთა აჭარისტანის“, ხოლო 1936 წლის 6 თებერვლიდან „საბჭოთა აჭარის“ სახელწოდებით. 1930 წლის 15 მაისიდან „ტრუდოვოი ად-აჭარისტანი“ გამოდის „ბატუმსკი რაბოჩის“ სახელწოდებით, როგორც ხუთდღიური ორგანო. 1932 წლის 24 თებერვლიდან კი სამ დღეში ერთხელ, 2 აპრილიდან — ყოველ მეორე დღეს, ხოლო მოთხოვნილების გაზრდასთან დაკავშირებით 1933 წლის 14 იანვრიდან იგი გადაკეთდა ყოველდღიურ ორგანოდ.

აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ, „საბჭოთა აჭარისა“ და „ბატუმსკი რაბოჩის“ გარდა, გამოდიოდა სხვა ჟურნალ-გაზეთებიც, რომლებშიც მონაწილეობდნენ ცნობილი მწერლები და საზოგადო მოღვაწენი. მათგან აღსანიშნავია „პოეზიის დღე“, „კანდელი“, ყოველკვირეული სალიტერატურო-სამეცნიერ-

რო და საინფორმაციო გაზეთი „ასპირანტი“ (რომელშიც იბეჭდებოდა გ. ლენინის, ი. ხრე-ლისა და სხვა მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა ლექსები და წერილები; ყოველკვირეული სალიტერატურო გაზეთი „მწვერვალი“, რომელშიც თანამშრომლობდნენ ეკ. გაბაშვილი, ს. გერსამია და სხვები; „ისპირი“, „აჭარისტანის სოფლის მეურნეობა“, „პონტოსი“, „აჭარისტანი“, „ახალგაზრდა ლენინელი“, „ბრძოლა ციტრუსებისათვის“, „ბრძოლა სუბტროპიკებისათვის“, „აწვესის დამკერელი“, „ჩაქვის ჩაი“, „ოჩხამურელი ენტოზიასტი“, „ბათუმის წყლოსანი“, „ლიტერატურული აჭარისტანი“, აღმანახი „ტალღა“, აგრეთვე რაიონული გაზეთები: „ჭობულეთელი კოლმეურნე“, „კოლმეურნის გზა“, „ბოლშევიკური კოლმეურნეობისათვის“ (შემდგომში „კოლმეურნის ხმა“), „კოლექტიური შრომა“ და „დროშა“.

1958 წლის იანვრიდან გამოდის ლიტერატურულ-მხატვრული და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ჟურნალი „ლიტერატურული აჭარა“.

ყოველდღიურად უბეჭდებოდა ძირითადი პრესის ბუშაბედი. 1921 წელს ქ. ბათუმში გამოდიოდა მხოლოდ ოცი კედლის გაზეთი, ამჟამად კი მათი რიცხვი აჭარაში რამდენიმე ასეულს აღემატება. ბევრგან უკვე გამოდის ყოველდღიური და ყოველკვირეული კეილის გაზეთები.

დიდი ხანამდელი ომის პერიოდში გაზეთები „საბჭოთა აჭარა“ და „ბატუმსკი რაბოჩი“ პირნათლად ასრულებდნენ დაკისრებულ ამოცანებს. ფართოდ აშუქებდნენ ომის მიმდინარეობას, ზეღს უწყობდნენ პარტიულ ორგანიზაციებს მტრის განადგურებისათვის მასების დარაზმების საქმეში.

მთელ საბჭოთა პრესასთან ერთად უაღრესად პასუხსაგები ამოცანები დადგა აჭარის გაზეთების წინაშე ომისშემდგომ პერიოდში, როცა კომუნისტურმა პარტიამ გააჩაღა ბრძოლა სახალხო მეურნეობის აღდგენისა და განვითარებისათვის, ხოლო შემდგომ მისი მძლავრი აღმავლობისათვის, ჩვენს ქვეყანაში სოციალიზმის მშენებლობის დამთავრებისათვის.

1956 წლის 4 ნოემბერს გამოვიდა გაზეთ „საბჭოთა აჭარის“ მეათეათასე ნომერი. ამასთან დაკავშირებით გაზეთ „საბჭოთა აჭარის“ რედაქციისა და სტამბალათოგრაფიის 14 მუშაკი დაჯილდოებულ იქნა აჭარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის საპატიო სიგელებით.

კიდევ უფრო გაიზარდა საბჭოთა პრესის როლი თანამედროვე ეპოქაში, როდესაც ჩვენი ქვეყანა შევიდა კომუნისტური საზოგადოების გაშლილი მშენებლობის პერიოდში. იგი მოწოდებულია იმუშაოს ხალხისათვის, მისი ბედნიერებისა და კეთილდღეობისათვის. საბჭოთა პრესის მთავარი თემებია: კომუნისტური მშენებლობა

და მშრომელთა კომუნისტური აღზრდა, საბჭოთა აღმსარებლის შემოქმედებითი შრომა და მაღალი ზნეობრივი იდეალები. მისი მუშაობის უმნიშვნელოვანესი მეთოდია კრიტიკა და თვითკრიტიკა, ხოლო შთავგონების წყარო—კომუნისტების მშენებელთა შრომითი გმირობა და მორალური სისპეტაკე.

ამხანაგმა ნ. ს. ხრუშჩოვმა საბჭოთა ჟურნალისტების მიღებაზე კრემლში 1959 წლის 14 ნოემბერს შემდეგი სიტყვებით მიმართა მათ:

„ძვირფასო ამხანაგო ჟურნალისტებო! მწერლებს ჩვენ ვუწოდებთ პარტიის თანაშემწეებს, ნუ ეწყინებათ მწერლებს, თუ მე ვიტყვი, რომ თქვენ, ჟურნალისტები, ხართ ჩვენი პარტიის არა მარტო ერთგული თანაშემწეები, არამედ პირდაპირი ხელქვეითნი — აქტიური მებრძოლნი მისი დიადი საქმისათვის. რატომ ხელქვეითნი? იმიტომ, რომ თქვენ მართლაც განუყრელად ხართ პარტიასთან. როგორც კი დაგვიპირდება რაიმე გადაწყვეტილების განმარტება და განხორციელება, თქვენ მოგმართავთ, და თქვენ, როგორც ყველაზე საიმედო ამძრავი ღვედი, აიღებთ პარტიის გადაწყვეტილებას და შეგაქვთ იგი ჩვენი ხალხის შუაგულში“.

ასეთი მაღალი შეფასება მისცა ამხანაგმა ნ. ს. ხრუშჩოვმა ჟურნალისტებს. საბჭოთა პრესას — ჩვენი პარტიის ყველაზე შორისმდებარე იდეურ იარაღს.

საბჭოთა პრესის ძალა მუდამ იყო და არის მკიდრო კავშირი მასებთან, მშრომელებთან. „საბჭოთა აპარა“ და „ბატუმსკი რაბოჩი“ მუდამ ზრუნავდნენ და კვლავაც ზრუნავენ მშრომელთა ფართოდ მიზიდვისათვის თავიანთ მუშაობაში. ამას ის ფაქტიც მოწმობს, რომ ყოველწლიურად მატულობს მუშაობის რიცხვი. 1960 წელს „საბჭოთა აპარის“ რედაქციამ მიიღო 4.240 წერილი, აქედან გამოაქვეყნა 3.356, ე. ი. 513 წერილით მეტი, ვიდრე წინა წელს. „ბატუმსკი რაბოჩი“ რედაქციამ გასულ წელს

მიიღო 2.276 წერილი, გაცილებით მეტი, ვიდრე წინა წელს. თუ ამ გაზეთებს, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, პირველ ხანებში სრულებით ან თითქმის სრულებით არ ჰყავდათ მუშაობის რიცხვი, ამჟამად მათი რიცხვი 1.500 აღემატება.

მიმდინარე წლის 25 მარტს აღინიშნა გაზეთების „საბჭოთა აპარის“ და „ბატუმსკი რაბოჩის“ ორმოცი წლისთავი. ამ თარიღთან დაკავშირებით ორივე გაზეთი დაჯილდოებულ იქნა საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის საპატიო სიგელით, ხოლო რედაქციებისა და სტამბა-ლითოგრაფიის 45 მუშაკი — აპარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის საპატიო სიგელებით.

საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის, პარტიის აპარის საოლქო კომიტეტის, აპარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმისა და აპარის ასსრ მინისტრთა საბჭოს მისალმებებში „საბჭოთა აპარის“ და „ბატუმსკი რაბოჩის“ რედაქციებისადმი გამოთქმულია რწმენა, რომ აპარის საოლქო გაზეთები კვლავაც იქნებიან ჩვენი პარტიის ერთგული თანაშემწეები, კვლავაც წარმატებით შეასრულებენ კოლექტიური ავტორიტორის, კოლექტიური პროპაგანდისტისა და კოლექტიური ორგანიზატორის საპატიო როლს, დარაზმავენ აპარის მშრომელებს სკკპ ცენტრალური კომიტეტის იანვრის პლენუმის გადაწყვეტილებათა შესრულებისათვის, შეიდწლდის დიადი გეგმების განხორციელებისათვის, სკკპ XXII ყრილობის ღირსეულად შეხვედრისათვის.

ევეი არ არის, რომ აპარის საოლქო გაზეთები ღირსეულად დაიცავენ თავიანთ შესანიშნავ ტრადიციებს. ფართოდ გამოიყენებენ საბრძოლო პარტიული პუბლიცისტიკის ყანრს, გადაიქცევიან ნამდვილ სახალხო ტრიბუნებად და ენერგიულად დაეხმარებიან პარტიულ ორგანიზაციებს კომუნისტური მშენებლობის საქმეში მშრომელთა დარაზმვისა და აქტიური მონაწილეობისათვის. მათი კომუნისტური აღზრდისათვის.



პაკიანე ტაქვიზაჩი

ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მნიშვნელობა საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისათვის ბრძოლაში

ისტორიული განვითარების თავისებურებათა გამო აჭარის მშრომელთა ფართო მასების ბრძოლას სოციალური თავისუფლებისა და პროგრესისათვის თავიდანვე შეერწყა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა. განსაკუთრებით გაძლიერდა იგი 1917-1920 წლებში, საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისათვის გააფთრებული ბრძოლის პერიოდში. როგორც ცნობილია, ქართველმა მენშევიკებმა საქართველო მოწყვეტეს საბჭოთა რუსეთს და გამოაცხადეს დამოუკიდებლობა. მაგრამ მენშევიკური საქართველოს დამოუკიდებლობა მასების მოტყუება იყო. ფაქტიურად იგი დამოუკიდებელ ქვეყანას კი არა, ევროპულ იმპერიალისტთა კოლონიას წარმოადგენდა. განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდა ამ მხრივ აჭარა, სადაც მენშევიკ ხელისუფალთა ხელშეწყობით თავისუფლად დათარეშობდნენ ჯერ გერმანელი და თურქი, ხოლო შემდეგ ინგლისელი, ფრანგი და სხვა ოკუპანტები. ამ გარემოებამ განაპირობა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ახალი მძლავრი აღმავლობა, რომელმაც მოიცვა მოსახლეობის სულ სხვადასხვა ფენა და მიიზიდა ყველა პროგრესული მოღვაწე.

ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ძირითადი მიზანი იყო აჭარიდან თურქი და სხვა ოკუპანტების განდევნა და აჭარის კვლავ შეერთება დედა-სამშობლო საქართველოსთან. მაშასადამე, თავისთავად იგი არ გულისხმობდა რაიმე სოციალურ მოთხოვნებს, მაგრამ მაინც ხელს უწყობდა სოციალისტურ რევოლუციას, სოციალურ პროგრესს, რამდენადაც თურქი, ინგლისელი და სხვა ოკუპანტების განდევნა საქართველოს

ტერიტორიიდან ასუსტებდა მენშევიკურ დიქტატურას და აადვილებდა ბრძოლას საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისათვის. ამიტომ იყო, რომ ბოლშევიკური ორგანიზაცია დადებითად ეკიდებოდა 1918 წლის მაისში შექმნილ „სამუსლიმანო საქართველოს განმათავისუფლებელი კომიტეტის“ საქმიანობას, რომელსაც მეთაურობდნენ აჭარის პროგრესული მოღვაწეები მემედ და ჰაიდარ აბაშიძეები, სულეიმან დიასამიძე, რეჯებ ნიჟარაძე, ქემალ ნოღაიდელი, ხასან თხილაიშვილი და სხვები. აღსანიშნავია, რომ აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ ზოგი მათგანი, როგორც, მაგალითად, ს. დიასამიძე, კომუნისტური პარტიის რიგებში შევიდა და წლების მანძილზე იმყოფებოდა ხელმძღვანელ პოსტზე.

შეიძლება დავასახელოთ არაერთი ფაქტი იმისა, თუ ცალკეულ შემთხვევებში როგორ ემთხვეოდა „სამუსლიმანო საქართველოს განმათავისუფლებელი კომიტეტის“ ღონისძიებანი ბოლშევიკური ორგანიზაციისა და როგორ უწყობდა იგი ხელს მოსახლეობის არა მარტო ეროვნულ, არამედ სოციალურ განთავისუფლებასაც. როცა თურქებმა აჭარაში შექმნეს მარიონეტული მეჯლისი, რომელიც მხოლოდ თურქოფილ ელემენტებს აერთიანებდა და თურქი ოკუპანტების ინტერესებს ემსახურებოდა, ბოლშევიკებთან ერთად მის წინააღმდეგ აქტიურად გაილაშქრეს აგრეთვე „განმათავისუფლებელი კომიტეტის“ წევრებმა, რამაც დიდად შეუწყო ხელი ამ შავი მეჯლისის მხილვასა და გაკოტრებას. „განმათავისუფლებელი კომიტეტის“ ენერგიული მხარდაჭერით ასევე ჩაიფუშა ოკუპანტების ცდა აჭარის ახალგაზრდობისაგან შეექმნათ ჯარის ახალი

ნაწილები ხალხის წინააღმდეგ საბრძოლველად. მოსახლეობამ ყველგან ბოიკოტი გამოუცხადა თურქი დამპყრობლების ამ ანტიხალხურ ღონისძიებას.

1918 წლის დეკემბრიდან თურქი ოკუპანტები, როგორც ცნობილია, ანტანტის სახელმწიფოთა იმპერიალისტებმა შეცვალეს, მაგრამ ამით თითქმის არაფერი შეცვლილა. აჭარა კვლავ მოწყვეტილი აღმოჩნდა საქართველოსაგან. მთელი ძალაუფლება ბათუმის ოლქში ინგლისელი გენერალ-გუბერნატორის კუკ-კოლისის ხელში გადავიდა, ყველა მნიშვნელოვანი თანამდებობა ოკუპანტებმა დაიკავეს და მალე ბათუმი გადააქციეს საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ ბრძოლის პლაცდარმად. მათი მეშვეობით ბათუმი და ბათუმის მთელი ოლქი რუსეთიდან გამოქცეული თუ კონტრრევოლუციის მიერ გამოგზავნილი დენიკინელებითა და სხვა ბნელი ძალებით გაივსო. სულ მოკლე დროში დენიკინელები აქ ისე მომძლავრდნენ, რომ ბათუმის დაპყრობა და მისი რუსეთის იმ ტერიტორიასთან შეერთებაც კი სცადეს, რომელიც დენიკინის ჯარებს ეკავათ. როგორც ბათუმში, ისე მთელ ოლქში დენიკინელთა შტაბი და მისი განყოფილებები ფართო ძირგამომთხრელ მუშაობას ეწეოდნენ. 1919 წლის ზაფხულში ინგლისელი გენერალ-გუბერნატორის დახმარებით ბათუმის ქალაქისათვალ დაინიშნა დენიკინელი გოლიცინი. შეიქმნა აგრეთვე დენიკინელთა შავრახმული გაზეთი „ნაშ კრაი“. ანტანტის სახელმწიფოთა საოკუპაციო რეჟიმსა და დენიკინელთა თავაშვებულ პარაშუს აჭარის მშრომელებმა თავიდანვე შეუპოვარი ბრძოლა გამოუცხადეს. 1919 წლის იანვრიდან ბათუმსა და მის ოლქში კვლავ აზერთა და ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა.

კონტრრევოლუციური ძალების, მათ შორის უცხოელ ოკუპანტთა წინააღმდეგ ბრძოლის ორგანიზებულად წარმართვისათვის, სხვა ღონისძიებებთან ერთად, აჭარის ბოლშევიკურმა ორგანიზაციამ შექმნა სპეციალური მეგრძოლი რაზმი, რომელსაც კომუნისტები ს. გუბელი, მ. ბელენკი, კ. ბერძენიშვილი, გ. ჩანგიშვილი და სხვები ხელმძღვანელობდნენ. ასეთივე მეგრძოლი რაზმი ჩამოაყალიბა „სამუსლიმანო საქართველოს განმათავისუფლებელმა კომიტეტმა“. ეს რაზმი 500-მდე კაცს ითვლიდა და შიშის ზარს სცემდა ოკუპანტებს, დენიკინელებსა და სხვა რეაქციულ ძალებს.

ბათუმის ბოლშევიკური კომიტეტისა და „სამუსლიმანო საქართველოს განმათავისუფლებელი კომიტეტის“ რაზმებმა 1919 წლის ივნისში ბათუმში მოკლეს დენიკინის მთავარი წარმომად-

გენელი გენერალი ნათიევი, პოლკოვნიკი ფილიპოვი და სხვები.

ასეთ ვითარებაში, 1919 წლის 31 აგვისტოს ბათუმში გაიხსნა ბათუმის ოლქის ქართველ წარმომადგენელთა ყრილობა, რომელმაც აირჩია მეჯლისი მემედ აბაშიძის თავმჯდომარეობით. ყრილობამ მეჯლისს დაავალა მხოლოდ ერთი ამოცანა — ბრძოლა დედა-სამშობლო საქართველოსთან აჭარის შეერთებისათვის. ამ ამოცანას მეჯლისი მთელი თავისი არსებობის მანძილზე, შეიძლება გადაუქარბებლად ითქვას, პირნათლად ასრულებდა.

სამოქალაქო ომის ფრონტებზე წითელი არმიის ბრწყინვალე გამარჯვებებმა, კოლონიებსა და მეტროპოლიებში რევოლუციური და ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ზრდამ, აგრეთვე ოკუპირებული მოსახლეობის წინააღმდეგობამ და სხვა მიზეზებმა ანტანტის სახელმწიფოები იძულებული გახადეს დაეტოვებინათ ბათუმი. მაგრამ მათ არ სურდათ ხელიდან გამოცლოდათ ეს დიდად მნიშვნელოვანი ნავსადგური და მისი შენარჩუნების მიზნით 1920 წლის 24 თებერვალს ანტანტის უმაღლესმა საბჭომ ბათუმი პორტო-ფრანკოდ გამოაცხადა.

ანტანტის ასეთ ვერაგულ გადაწყვეტილებას ბათუმის ოლქის მშრომელები აღშფოთებით შეხვდნენ. 1920 წლის მარტში ბათუმსა და მის ოლქში იზარბებოდა ხალხმრავალი საპროტესტო მიტინგები და კრებები. ბოლოს, ეს მოძრაობა ინტერვენტების წინააღმდეგ ფართო ბრძოლაში გადაიზარდა.

1921 წლის დამდეგს მენშევიკური დიქტატურა კატასტროფამდე მივიდა. თებერვალში უკვე მთელ საქართველოს მოედო მშრომელთა შეიარაღებული აჯანყება. პოლიტიკურად გაკოტრებულმა მენშევიკურმა მთავრობამ ახალი გაუგონარი ღალატი ჩაიდინა: მან ძალაუფლების შენარჩუნების მიზნით 11 მარტს ბათუმში თურქეთის ჯარის ნაწილები შემოიშვა.

ამით ისარგებლეს თურქმა დამპყრობლებმა და აჭარის მეჯლისის მოსთხოვეს გამოეტანა დადგენილება თურქეთთან აჭარის შეერთების შესახებ, მაგრამ მეჯლისის პროგრესულმა ნაწილმა მემედ აბაშიძის ხელმძღვანელობით უარყო ეს უტიფარი ულტიმატუმი. მაშინ კი, როცა თურქმა ოკუპანტებმა ბათუმის ოლქის ძალად დაპყრობა სცადეს, 17 მარტს შექმნილი რევკომისა და აჭარის სხვა მოწინავე ადამიანების მეთაურობით მთელი მშრომელი მოსახლეობა წინ აღუდგა დამპყრობლებს და განდევნეს ისინი აჭარიდან. აჭარა კვლავ შეუერთდა დედა-საქართველოს და ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობაც დამთავრდა.



შაგმა კობაიაძე გუგუდი გაბისონია

„მეგობრობისა და ძმობის წარმომადგენლად“

როცა გავიგეთ, აჭარის ასსრ სახელმწიფო სიმ-
ლერისა და ცეკვის ანსამბლი საგასტროლოდ მი-
იწვიეს უცხოეთში, არაბეთის გაერთიანებულ
რესპუბლიკაში, თვითელმა ჩვენგანმა დიდ სი-
ხარულთან ერთად დიდი პასუხისმგებლობაც იგ-
რძნო. ეს ბუნებრივია. მეგობრულ ეგვიპტესა
და სირიაში ჩვენ პირველად უნდა წარმოგვედ-
გინა ქართული საბჭოთა ხელოვნება, ცხადგვეყო,
თუ როგორ ამაღლდა ჩვენი ხალხის კულტურა
და ხელოვნება. რა წარმატებებს მიაღწიეს მათ
კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა მთავრობის
მშობლიური მხრუწველობით. ამიტომ მთელი
ანსამბლი განსაკუთრებული სიყვარულითა და
მონდომებით შეუდგა საგასტროლო მზადებას.
თითქმის მთლიანად გადავასხალეთ პროგრამა.
იგი შევავსეთ ხალხური სიმღერებითა და ცეკვე-
ბით, აგრეთვე საბჭოთა კომპოზიტორების საუნი-
ლო სიმღერებით.

დადგა გამგზავრების დღეც. მოსკოვში ორი
დღის შესვენების შემდეგ, 1960 წლის 12 ნოემ-
ბერს საპაერო ხომალდ „ტუ-104-ბ“ გაფრინდით
არაბეთის გაერთიანებულ რესპუბლიკაში და რა-
მდენიმე საათის შემდეგ დავეშვიტ კაიროს აე-
როდრომზე. მასპინძლები ძლიერ გულთბილად
შეგვხვდნენ, მოგვართვეს თაიგულები. აეროდ-
რომიდან ქალაქისაკენ მიმავალ გზაზე არაბები
ხალისით გვესალმებოდნენ, გვთავაზობდნენ ყვა-
ვილებს, რითაც გამოხატავდნენ თავიანთ სიყვა-
რულსა და მადლობის გრძნობას არაბი ხალხის
გულწრფელი მეგობრის — დიდი საბჭოთა კავ-
შირისადმი.

მეორე დღეს კაიროს ოპერის თეატრში ჩვენი
ანსამბლის კოლექტივი მიიღო არაბეთის გაერთი-
ანებული რესპუბლიკის ეგვიპტის რაიონის კულ-

ტურისა და ეროვნული ორიენტაციის მინისტ-
რის მოადგილემ ბ-ნმა აბდელ მენაემ ასავიმ. მი-
ღებას ესწრებოდნენ თეატრების დეპარტამენტის
უფროსი დოქტორი რაი, კომპოზიტორი აზიზ
აფშუანი, გამოჩენილი კინომსახიობი ამინა რეზკა,
მეცნიერების, კულტურისა და ლიტერატურის
მოღვაწეები, პრესის წარმომადგენლები და არა-
ბეთის გაერთიანებულ რესპუბლიკაში საბჭოთა
კავშირის საელჩოს პასუხისმგებელი მუშაკები.

პირველი კონცერტი გავმართეთ 17 ნოემბერს
კაიროს თეატრის „ეზბეკია“ დარბაზში. ამ დღეს
კონცერტს ესწრებოდნენ არაბეთის გაერთიანე-
ბული რესპუბლიკის ეგვიპტის რაიონის კულტუ-
რისა და ეროვნული ორიენტაციის მინისტრის
მოადგილე აბდელ მენაემ ასავი, თეატრების დე-
პარტამენტის უფროსი დოქტორი რაი, კულტუ-
რის მოღვაწეები, პრესისა და საქმიანი წრეების
წარმომადგენლები. საბჭოთა კავშირის ელჩი არა-
ბეთის გაერთიანებულ რესპუბლიკაში ვ. ერო-
ფევი, საელჩოს თანამშრომლები და სხვა ქვეყ-
ნების დიპლომატიური წარმომადგენლები.

ფარდა აიხადა. გაისმა მჭუხარე ტაში. ეს ჩვენ
მოგვესალმა არაბი მაყურებელი. პირველ ნომ-
რად ქართულ და არაბულ ენებზე შევასრულეთ
მისასალმებელი სიმღერა, რომლის ერთი ტაეპი
არაბულად გვითარგმნა კომპოზიტორმა აზიზ აფ-
შუანმა. სიმღერას წარმატება ხვდა. ამან, ცხადია,
გავავთამამა და მთელმა კონცერტმა ჩინებულად
ჩაიარა, ხშირად გვამეორებინებდნენ ცალკეულ
ნომრებს. განსაკუთრებით მოეწონათ სიმღერები
„მწყემსური“, „სისა ტურა“, „ჩემი ლამაზი ქვე-
ყანა“, „სიყვარული არ იქნება ძალად“, აგრეთ-
ვე ცეკვები „საქორწილო“, „სვანური“, „განდა-
განა“, „ფარეკაობა“, „ხორუმი“, „შეჯიბრება“.

კონცერტის დასასრულს დარბაზი ფეხზე ადგომით და მჭეხარე ოვაციით მიესალმა ანსამბლის სამხატვრო ხელმძღვანელს საქ. სსრ ხელოვნების დამსახ. მოღვაწეს მ. ჩხიკვიშვილს, ქორეოგრაფს საქართველოს სსრ დამსახურებულ არტისტს ე. ხაბაძეს, ახალგაზრდა დირიჟორს აკარის ასსრ დამსახურებულ არტისტს მ. კილაძეს და კონცერტმაისტერ რ. ელიაშვილს, რომელთაც უდავოდ დიდი ღვაწლი და ამაგი მიუძღვით ანსამბლის დაოსტატებაში.

კაიროში ყოფნის დროს ჩვენმა ანსამბლმა გამართა რამდენიმე შემოქმედებითი შეხვედრა. ერთი ასეთი შეხვედრა მოეწყო 18 ნოემბერს ოპერის თეატრში. აქ ეროვნული ქორეოგრაფიული ხელოვნება წარმოადგინა ანსამბლმა, რომლის მხატვრული ხელმძღვანელია ახალგაზრდა მოცეკვავე და ქორეოგრაფი მაჰმუდ რედა. ცეკვებიდან სხვებზე მეტად მოგვეწონა „წყლის ფერია“, „არუსტან მელაღი“ და სხვ. უბადლო ოსტატობით განსაკუთრებით წარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვა გამოჩენილმა ეგვიპტელმა მოცეკვავე ქალმა ფარია ფაჰმომ.

19 ნოემბერს ჩვენი ანსამბლის საგასტროლო მოგზაურობის ხელმძღვანელმა, აკარის ასსრ კულტურის მინისტრმა ე. ახვლედიანმა გამართა პრეს-კონფერენცია, რომელსაც დაესწრნენ არაბეთის გაერთიანებული არესპუბლიკის დედაქალაქის პრესის წარმომადგენლები, მეორე დღეს კი არაბეთის გაერთიანებული არესპუბლიკის ეგვიპტის რაიონის კულტურისა და ეროვნული ორიენტაციის მინისტრის მოადგილემ მიიღო აკარის ასსრ კულტურის მინისტრი ე. ახვლედიანი, ანსამბლის მხატვრული ხელმძღვანელი მ. ჩხიკვიშვილი, ქორეოგრაფი ე. ხაბაძე და წამყვანი მსახიობები.

დაძაბულ საკონცერტო მუშაობასთან ერთად ხშირად ვაწყობდით ექსკურსიებს, ვათვალიერებდით ქალაქს, მუზეუმებს, ისტორიულ ადგილებს, ზოოპარკებს, გავდიოდით ქალაქგარეთაც.

კაირო მსოფლიოს ერთ-ერთი უძველესი ქალაქია. იგი გაშენებულია მთის ორ მასივს შორის. ყველაზე დიდი მთა გარშემორტყმულია ქვის გალავნით, რომელშიც დგას სარწმუნოებრივი ძეგლი „მეჩეთი“ ცაღახედული კოშკით.

კაიროშივე ვინახუდით მსოფლიოს ერთ-ერთი ყველაზე მდიდარი ეგვიპტის ეროვნული არქეოლოგიური მუზეუმი. აქ უძველესი ხელოვნების ბევრი უნიკალური ნიმუშია. თავისთავად ცხადია, ვიყავით სახელგანთქმული ეგვიპტური პირამიდების რაიონში და დიდი ინტერესით დავათვალიერებდით წარსულის ეს საოცარი ნაგებობანი.

27 ნოემბერს ანსამბლი მიიწვია კაიროს ტელეგადაცემაში, ხოლო 2 დეკემბერს კაიროს თეატრში „ეზბეკია“ გაგმართეთ უკანასკნელი, მეჩვიდ-

მეტე კონცერტი. თეატრი, როგორც ყოველთვის, ხალხით იყო გაჰყვლილი. ჩვიდმეტი კონცერტი! ჩვიდმეტი ანშლანგი!

კონცერტის საფინანსო ცეკვის „შეჯიბრება“ შესრულებისას, როცა მსახიობებმა ცეკვითა და მუხლებით შემოუარეს სცენას, მაყურებლები ტაშით აჰყვნენ საცეკვაო ტაქტს, აღარ უნდოდათ ცეკვის დამთავრება და არც ტაშის შეწყვეტას აპირებდნენ. მათ ხომ არასოდეს არ უნახავთ ქართული ტემპერამენტის, რთულილოებიანი ცეკვები და აღტაცება უსაზღვრო იყო.

კონცერტის დამთავრების შემდეგ დიდხანს არ დამცხარა მჭეხარე ტაშით. სცენაზე ამოვიდნენ კულტურისა და ეროვნული ორიენტაციის მინისტრის მოადგილე აბდელ მენაემ ასაფი, საპროტა კავშირის ელჩი ე. ეროფევი და სხვები, რომლებმაც გულითადი მადლობა გადაუხადეს ანსამბლის კოლექტივს და უსურვეს შემდგომი წარმატებანი.

კაიროს ოცდაათზე მეტმა სხვადასხვა ყურნალ-გაზეთმა მალალი შეფასება მისცა ჩვენი ანსამბლის გამოსვლებს. აი, მაგალითად, რას წერდა არაბული გაზეთი „ალ-აჰრამი“.

„ანსამბლის პროგრამაში მელოდირი სიმღერები და ტემპერამენტული ცეკვებია. ისინი საქართველოს ზნესა და ჩვეულებებს ასახავენ. სიმღერათა უმრავლესობა სიყვარულსა და სამშობლოს სილამაზეზეა. თავგადადებული ცეკვები მოძრაობის სიძლიერითა და დიდი ტემპერამენტით გამოირჩევა. ისინი ცხოვრებაზე, ახალგაზრდობაზე, იმედებზე, სიხარულსა და ძალაზე მეტყველებენ.“

ვაყვები ძლიერ მოქნილად და თავგამოდებით ცეკვავენ. ქალები კი თავიანთი ქალური და მოციმიცმე-მონაჯარდე მოძრაობით ვაყვებს ადარბაისლებენ“.

მეორე გაზეთი „პროგრეს ეგვიპტონ“, რომელიც ფრანგულ ენაზე გამოდის, აღნიშნავდა:

„ქართული ანსამბლის კონცერტები მშვენიერებას მოკლებული არ არის. ადგილობრივი ბალადები და ტემპერამენტული ცეკვები ხალხთან ანსამბლის მჭიდრო კავშირს მოწმობენ.“

ეროვნული ანსამბლი ძალიან დისციპლინირებული და შემჯიბრებულია. ცეკვებში ხალხის სული და გული იგრძნობა. ცეკვების უმრავლესი ელემენტი ქორეოგრაფიის საუკეთესო ნიმუშს წარმოადგენს. ნორჩი გოგონების მიმოქცევა მსუბუქი და წყნარია. იმათი ფეხები იატაკს ძლივძლიობით ეხება, ვაყვები კი მამაკაცობის, კეთილშობილებისა და უბრალოების შეხამება-შეხმატკობლებას წარმოადგენენ. ჩონგურისა და დოლის ხმები ტყეებისა და მთების საიდუმლოებაზე, ბარისა და მინდორ-ველების სინახეზე მღერიათ“.

წარმატება იმდენად დიდი იყო, რომ ანსამბლი მიიწვია ქალაქისა და ნავსადგურის პორტ-საიდის გუბერნატორმა.

პორტ-საიდი ცნობილია როგორც საკურორტო ზღვისპირა ქალაქი. მისი ზნეღმრთელობა ზღვის სანაპირო არისტოკრატიის საზაფხულო აგარაკია. აქ მოდიან მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყნიდან. მოდიან გემებით, ავტომობილებით, თვითმფრინავებით.

3-4 დეკემბერს კინოთეატრის „ელ-დორადო“ დარბაზში გაემართეთ ორი კონცერტი. თეატრში ტევა არ იყო. ძალიან მოეწონათ ჩვენი ორივე კონცერტი. მეორე დღეს გუბერნატორმა მუნიციპალიტეტში მიგვიწვია და ქალაქის საზოგადოებრიობის სახელით მადლობა გადაგვიხადა განცდილი სიამოვნებისათვის.

მუნიციპალიტეტის შენობის წინ, მოედანზე, აღმართულია 1956 წელს პორტ-საიდის ბრძოლებში დაცემულ ეროვნულ გმირთა სამახსოვრო ობელისკი. აქვე დავათვალიერეთ სტეცის არხი და ვისერიანეთ კარქაპი.

5 დეკემბერს ეგვიპტიდან გაფრინდით სირიის დედაქალაქ დამასკოში. დამასკოელებს ჩვენი ანსამბლის კონცერტი ტელევიზიით ენახათ და დიდი ინტერესით გველოდნენ.

აეროდრომზე შეგვხვდნენ არაბეთის გაერთიანებული რესპუბლიკის სირიის რაიონის კულტურისა და ეროვნული ორიენტაციის მინისტრი ბ-ნი არის საბითი, კულტურის სამინისტროს პასუხისმგებელი თანამშრომლები, ხელოვნების მოღვაწენი, სსრ კავშირის სირიის გენერალური საკონსულოს თანამშრომლები.

მოვეწყვეთ სასტუმროში „გრანდ ოტელი“. საღამოს სირიის რაიონის კულტურისა და ეროვნული ორიენტაციის მინისტრმა საბითმა ანსამბლის პატივსაცემად ქალაქის ერთ-ერთი სასტუმროს საბანკეტო დარბაზში გამართა ვახშამი, რომლის დროსაც განაცხადა: „ანსამბლის ჩამოსვლა არაბეთის გაერთიანებულ რესპუბლიკაში დიდმნიშვნელოვანი წვლილია საბჭოთა კავშირისა და არაბეთის გაერთიანებული რესპუბლიკის ხალხთა მეგობრული ურთიერთობის განმტკიცების საქმეში“.

მეორე დღეს, 6 დეკემბერს, დამასკოს უდიდეს კინოთეატრში „ალ-ჰამრა“ გაემართეთ პირველი კონცერტი, რომელსაც დიდძალი დამასკოელი დაესწრო.

კონცერტის დაწყების წინ ჩვენ მოგვესალმა ხელოვნების დეპარტამენტის დირექტორი ნაჯად ჰასანი. „ხელოვნება, რომელიც ასახავს ხალხის სულს, — თქვა მან, — ემსახურება ხალხთა დაახლოებას და მათი მეგობრობის განმტკიცებას. დღეს ჩვენ სიხარულით მიგესალმებით დამასკოში ქართულ სახელმწიფო ანსამბლს, რომელიც ჩამოვიდა ჩვენთან მეგობრობისა და ძმობის წარმომადგენლად“.

კონცერტი ძალიან მოეწონათ. დიდხანს არ წყდებოდა მქუხარე ტაში და მოწონების შეძახილები. მსახიობებს ცოცხალი ყვავილები

მშვენიერი თაიგულები მიართვეს კულტურის სამინისტრომ, სირიის კაზმულ ხელოვნებათა საზოგადოებამ. კულტურის მოღვაწეებმა და საბჭოთა საელჩოს თანამშრომლებმა.

თავისუფალ დროს ვეცნობოდით ქალაქის ღირსშესანიშნაობებს. სხვათაშორის, დამასკოსა და ეგვიპტეში ბევრი ქალი შავ ტანსაცმელს ატარებს. ამით დავინტერესდით და გავიგეთ, რომ შავ ტანსაცმელს იცვამენ მხოლოდ და მხოლოდ გათხოვილი ქალები, გაუთხოვარი კი ფერადს.

9 დეკემბერს მოეწყო ჩვენი ანსამბლის შემოქმედებითი შეხვედრა დამასკოს ახალშექმნილ სახალხო ანსამბლთან, რომლის სამხატვრო ხელმძღვანელია კომპოზიტორი აბდელ რაჰმან ხათიბი. ამ ანსამბლმა, რომელიც ოთხმოცი კაცისაგან შედგება, შეასრულა სიმღერები „აჰ-ალემ ბიომ აჰლემ“, „არდი“ და სხვა, ხოლო ქორეოგრაფიულმა ჯგუფმა, რომლის ხელმძღვანელია ასიმ მირზა, ცეკვები „ნაურა“, „სირიული ხალხური ცეკვა“ და სხვ. მათ ჩვენც ვუჩვენეთ მშობლიური საგუნდო და ქორეოგრაფიული ხელოვნება. ორი ანსამბლის შემოქმედებითმა შეხვედრამ გულთბილად ჩაიარა.

იმავ დღეს ჩვენი ანსამბლის მოცეკვავე ვაჟთა ჯგუფმა შეისწავლა არაბული ცეკვა „ნაურა“ და იგი შეასრულა დასკვნით კონცერტზე ადგილობრივი ანსამბლის ქორეოგრაფიულ ჯგუფთან ერთად. ჩვენმა ამ სიუჟარბიზმა დიდად აღადგროვანა დამასკოელი მაყურებელი. თითქმის ქარიშხალი შემოიჭრაო, ისე ავუგუნდა მთელი დარბაზი, ატყდა მქუხარე ტაში, განუწყვეტლავ გაისმოდა მოწონების შეძახილები.

შეოთხე დასკვნითი კონცერტის შემდეგ ჩვენი მსახიობები მიიწვიეს საშეფო კონცერტზე, რომელიც გაიმართა დამასკოს ინჟინერთა ასოციაციის ყრილობის მონაწილეთათვის.

დამასკოს თითქმის ყველა გაზეთი გამოეხმაურა ანსამბლის საგასტროლო კონცერტების მიმდინარეობას და ხაზი გაუსვა მათ ბრწყინვალე წარმატებას.

„ოთხი დღეა დამასკო ქართულ საბჭოთა ანსამბლთან ერთად ცხოვრობს, — წერდა სირიის გაზეთი „საუდ ალ-არაბი“, — დამასკოს მცხოვრებნი საბჭოთა საქართველოს არსით განიმსჯელებენ, მთიელი ვაჟისა და ბარის გოგონას სიყვარულის ნექტარი იგრძნეს, საქართველოს რესპუბლიკის ხალხური სიმღერის და ცეკვის სილამაზესა და თავისებურებას გაეცნენ. ყველა ცეკვა მძლევსონობას ან შეჰიბრებას ასახავს“.

მეორე გაზეთში „ალ-ვახედ“ გაიელვა პოეტურმა სტრიქონებმა: „შენ გსმენია ბარისა და მინდორ-უღვლის ნაადრულები როგორ ბუტბუტებენ?... ასეთია სიმღერები, რომლებსაც ქართული ხალხური ანსამბლი მღერის. პროგრამაში დიდი წარმატებით სარგებლობს ხალხური

ცეკვებიც. ეს ცეკვები მინდორ-ველისა და მთებისაა. ისინი მეგობრულ ფორმაში ასახვენ მძლევსობასა და შეჯიბრებას. ხალხური ტანსაცმელი მრავალფეროვან კოლორიტს ქმნის, რაც მეგობრობასა და სიმშვენიერეზე, ხალხის მხატვრული შემოქმედების უმაღლეს განვითარებაზე ლაღადებს.

ქართულმა ანსამბლმა მართლაც ლამაზი სუ-რათი წარმოუდგინა იმათ, ვინც იგი ინახულა.

კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება, ძვირფასო სტუმრებო! თქვენ ნამდვილად შეძელით გეჩვენებინათ მშვიდობისაკენ ქართველთა ღვთისის ნამდვილი სურათი, ადამიანების ის უმშვენიერესი და ლამაზი გრძნობები მოგწოდებინათ ჩვენთვის, რომლებითაც საქართველოს შვილები თავიანთ სულსა და გულს გამოსახვენ და სიმღერებში მღერიან“.

10 დეკემბერს, საღამოს, უკვე ქალაქ ალბო-ში ვიყავით. მეორე დღესვე გავმართეთ პირველი კონცერტი. ბილეთები წინასწარ გაყიდათ. იმის გამო, რომ მაყურებელთა დარბაზი მცირე იყო, ზღვა ხალხი დარჩა უბილეთოდ. ბევრი მაყურებელი ქუჩაში იდგა და ჩვენს გამოსვლებს რადიოტრანსლაციით ისმენდა. ალბოელებს სულ ოთხი კონცერტი ეუჩვენეთ. დარბაზი მუდამ ხალხით იყო გაქედული.

14 დეკემბერს ალბოს კულტურულმა ცენტრმა და გუბერნატორმა ჩვენს ანსამბლს გამო-სათხოვარი საღამო მოუწყვეს. მოკლე სიტყვა წარმოთქვა კულტურის ცენტრის დირექტორმა ბაშირ კადანმა. მან მადლობა გადაუხადა საბჭოთა მსახიობებს მშვენიერი საკონცერტო გამოსვლებისათვის.

ერთი დღის შესვენების შემდეგ, საღამოს, თეიმფრინავით „კომეტა“ გეზი ავიღეთ სუ-დანის რესპუბლიკის დედაქალაქ ხართუმისაკენ და გათენებისას უკვე აეროდრომზე დავშვით. მანქანებით შევდივართ ქალაქში. აქ სატრანს-სპორტო მოძრაობა მარცხენა მხარეზეა. მანქა-ნის ფანჯარაში იჭრება ნილოსის წყნარი შრი-ალი და სამხრეთული მზის მწველი სხივები. ერთსართულიანი სახლები სულ მწვანეში ჩაუ-სვამთ.

სუდანის დედაქალაქი დაყოფილია სამ ნაწი-ლად: თვით ხართუმი, ომდურმანი და ხართუ-ბაპრი.

ჩვენ ვცხოვრობდით ომდურმანში, ნილოსის-პირა სასტუმროში, იმ დიდი ნაკადის წინ, სა-დაც ერთმანეთს უერთდება თეთრი და ლურჯი ნილოსი. იქვე, სასტუმროს გვერდით, იყო ომ-

დურმანის ეროვნული საცენტრადო თეატრი.

და აი 19 დეკემბერს ამ ღია საცენტრადო თე-ატრის მაყურებლებიც ხანგრძლივი ტაშით უსა-ზღვრო სიხარულს გამოხატავენ ჩვენი კონცერ-ტის გამო. ჩასვლისთანავე შევისწავლეთ სუდა-ნური ხალხური სიმღერა „ალ მამბო სუდანი“ და ცეკვა „კამბალა“, რომლებიც წარმოვადგი-ნეთ მეორე კონცერტზე. 25 დეკემბერს, გასტ-როლების უქანასკნელ დღეს, გავმართეთ დასკე-ნითი კონცერტი, რომელშიც მონაწილეობა მი-იღეს აგრეთვე ადგილობრივმა ქორეოგრაფიუ-ლმა ჯგუფმა სულეიმან ლაუდის ხელმძღვანე-ლობით და განთქმულმა ხალხურმა მომღერლე-ბმა, მათ შორის საიდ ხალიფამ.

ჩვენს კონცერტებს ვრცელი რეცენზიით გა-მოეხმაურნენ სუდანის ჟურნალ-გაზეთები.

აი რას წერდა სუდანის ერთ-ერთი გაზეთი „ალ-აიმი“:

„გუშინ საღამოს ეროვნული თეატრის სცენა-ზე ნაჩვენები იყო საბჭოთა კავშირის საქართვე-ლოს ხალხური ანსამბლის ბრწყინვალე კონცე-რტი.“

ანსამბლის კონცერტს მაყურებლები გულთ-ბილად შეხვდნენ. მიუხედავად იმისა, რომ ენა გაუგებარი იყო, მომღერალთა ხმები საამუხრად ეალერსებოდნენ დამსწრეთა სმენას. ცეკვები კი არაჩვეულებრივი სილამაზითა და გამომეტყვე-ლებით განირჩეოდნენ“.

ასეთივე მაღალი შეფასება მისცეს ჩვენს გა-მოსვლებს სუდანის სხვა გაზეთებმა.

27 დეკემბერს გამოვეთხოვეთ უცხოელ მეგო-ბრებს და საპაერო გიგანტით „ტუ-104-ბ“ ტი-რანაზე გავლით კურსი ავიღეთ ჩვენი სამშობ-ლოს დედაქალაქ მოსკოვისაკენ. უამინდობის გამო შევჩერდით და ერთი დღე ალბანეთის დე-დაქალაქ ტირანაში გავატარეთ. ალბანეთის კულ-ტურისა და განათლების სამინისტროს თხოვ-ნით, დედაქალაქის საცენტრადო თეატრში მოეწყ-ო კონცერტი ადგილობრივი ესტრადის მსახი-ობებთან ერთად. ეს კონცერტი გადაიქცა ალბა-ნელი და საბჭოთა ხალხების მეგობრობის ნამ-დვილ ზეიმად.

ამით დამთავრდა ჩვენი ანსამბლის გასტრო-ლები საზღვარგარეთ.

ჩვენ მზად ვართ ყოველთვის, როცა საჭირო იქნება, კვლავაც ვუჩვენოთ ქართული საბჭოთა ხელოვნების მიღწევები საზღვარგარეთელ მე-გობრებს და ამით ხელი შევეუწყოთ ხალხთა ძმობისა და მეგობრობის შემდგომ განმტკიცე-ბას.



ხელმოწერილია დასაბეჭდად 13/VI წ. საბეჭდო 6 (პირობითი 8), საგამომცემლო 7 თაბახი,
შეკვეთის № 4263, ემ 00603, ქალაქის ზომა 70X108, ტირაჟი 2000.

საქართველოს სსრ კულტურის სამინისტროს
მთავარბოლიგრაფგამომცემლობის ბათუმის სტამბა-ლითოგრაფია
(ბათუმი, ლუქსემბურგის, 22).

Батумская типография Главполиграфиздата
Министерства культуры Грузинской ССР
Батуми, ул. Р. Люксембург, 22

6.39/198

შპს 40 333.



ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
„ლიტერატურული აჭარა“
ОРГАН АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ ГРУЗИИ